

**TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇ OLGUSUNUN
EMİRDAĞLI GURBETÇİLER
ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ**

Özlem AKDEMİR
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Prof. Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ
Temmuz, 2023
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE DIŞ GÖÇ OLGUSUNUN EMİRDAĞLI
GURBETÇİLER ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Hazırlayan
Özlem AKDEMİR

Danışman
Prof. Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ

AFYONKARAHİSAR 2023

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Türkiye’de Dış Göç Olgusunun Emirdağlı Gurbetçiler Örneğinde İncelenmesi**” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

13/07/2023

İmza

Özlem AKDEMİR

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Özlem AKDEMİR
	Numarası	190666104
	Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Programı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı	Türkiye’de Dış Göç Olgusunun Emirdağlı Gurbetçiler Örneğinde İncelenmesi	
Tez Savunma Sınav Tarihi	13.07.2023	
Tez Savunma Sınav Saati	11.00	

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek oy birliği – oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇ OLGUSUNUN EMİRDAĞLI GURBETÇİLER ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Özlem AKDEMİR

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Temmuz, 2023

Danışman: Prof. Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ

Göç ekonomik, kültürel, eğitim ve sağlık, sebebi her ne olursa olsun insanların yaşamı için yeni yerler tercih etmesi ve bulunduğu yeri terk etmesi kısaca yer değiştirme hareketidir. İnsan ülke sınırları içinde veyahut ülke sınırları dışına göç edebilir, bu göç belirli bir süreliğine olabileceği gibi süresiz olarak gerçekleşmiş olabilir. Bütün bunlar göçün çeşitlerini oluşturur. Ülke içindeki yer değişikliğine iç göç, dışarıya gidilmesi dış göç, belirli bir süre gidilmesi geçici göç ve süresiz kalmak için gidilmesi ise kalıcı göçtür. Göç olgusu üzerine çeşitli kuramlar ve kurallar ortaya konulmuştur. Ravenstein'in göç kanunları, neo klasik kuram, merkez çevre kuramı, göç sistemleri kuramı ve ilişkiler ağı kuramı bunlardan birkaçıdır. Türkiye de diğer ülkeler gibi tarihi boyunca her zaman göç almış ve göç vermiştir ve aynı şekilde işleyen bir sürece tabidir. Göçü tetikleyen her sebep Türkiye içinde geçerli olup ekonomik, siyasi, sosyal, sağlık ve eğitim gibi birçok konudan dolayı ülke göç alıp vermeye devam etmektedir. Emirdağ'da yaşanan dışgöç süreci uzun yıllar boyunca devam etmiş ve halen devam etmektedir. İlçeden Avrupa'ya yoğun göçün ekonomik sebeple başladığı bilinmekte ve göçün; göç edenler, geride kalanlar ve hatta ilçenin ekonomik gelişimi açısından faydalı olduğu görülmektedir. Fakat göç kapsamında üçüncü, dördüncü kuşak denilen yeni nesil açısından kültürel yozlaşma ve yabancılaşma gibi bazı olumsuz sonuçlarla karşılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Türkiye'de dış göç, Emirdağlı gurbetçiler.

ABSTRACT

EXAMINING THE CASE OF MIGRATION ABROAD IN TURKEY IN THE EXAMPLE OF EXPATRIATES FROM EMIRDAĞ

Özlem AKDEMİR

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

July, 2023

Advisor: Prof. Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ

Migration, whatever the economic, cultural, educational or health reasons, is the displacement of human beings, preferring new places for their life and leaving the place they are in, in short, a movement of displacement. The phenomenon, which has existed since humanity existed, will continue to exist as long as humanity exists. People can migrate within or outside the borders of the country, this migration may be for a certain period of time or it may have taken place indefinitely. All this diversifies migration and each is defined differently. A change of place within the country is internal migration, going abroad is external migration, going for a certain period of time is temporary, going for an indefinite stay is permanent migration. In this and many other ways, the concept of migration can be diversified. Various theories, theories and rules have been put forward on the phenomenon of migration. Ravenstein's laws of migration, neo-classical theory, central periphery theory, migration systems theory, and network theory are a few of them. Turkey, like other countries, has always received and given immigration throughout its history and is subject to a process that works in the same way. Every reason that triggers migration is valid in Turkey, and the country continues to give and receive migration due to many issues such as economic, political, social, health and education. It is seen that this emigration process in Emirdağ has continued for many years and still continues. It is known that the intensive migration from the district to Europe started with economic reasons and it is seen that it is beneficial for those who migrate, those who are left behind, and even the economic development of the district. However, in migration, bad aspects such as cultural corruption and alienation are also encountered for the new generation, called the third and fourth generation.

Keywords: Migration, migration abroad in Turkey, expatriates from Emirdağ.

ÖN SÖZ

Göç insanlık tarihi kadar eski bir olgudur ve insan var oldukça var olmaya devam edecektir. Çeşitli sebeplerle ve ihtiyaçlardan dolayı insanlar yerleşik hayata geçene kadar ve daha sonrasında bireysel veyahut kitleler halinde yer değiştirme eyleminde bulunmuşlardır. Türkiye’de de yaygın olarak görülen kırsaldan kentlere göçün yanı sıra özellikle 1961 yılında ilk olarak Almanya ve sonrasında diğer Avrupa ülkeleri ile imzalanan anlaşmalar neticesinde yurtdışı göç konusu da gündeme gelmiştir. Afyonkarahisar ili Emirdağ ilçesinde de önceleri kırdan kentlere yaşanan göçler görülse de ilçe yurtdışına göç konusunda oldukça cömert bir göç verme örneği oluşturmaktadır.

Bu tez çalışmasının temel amacı özellikle bölgeden yurtdışına gidenlerin göç sebepleri, sonrasında yaşadıkları ve geri dönmek isteyip istemediklerine dair toplanan bilgiler neticesinde Emirdağlı gurbetçiler hususunda bir değerlendirme yapmak ve çeşitli öneriler geliştirmektir.

Emirdağ’dan Avrupa’ya göç, göçün başlıca sebeplerinden biri olan ekonomik zorluklar neticesinde başlamış olsa da sonrasında geçim sıkıntısından ziyade daha rahat ve lüks yaşam isteği, yurt dışında yaşayanlara özenme, evlilik gibi sebeplerle artarak devam etmiştir. Emirdağ dış göçü en çok Belçika’ya vermiş, Belçika’yı Hollanda ve Fransa takip etmiştir. İşçi gönderimi ile başlayan göç serüveni evlilik ve aile birleşimleri ile sürmüştür ve hâlen süregelmektedir.

Tezin son bölümünün yazımında yararlanılan mülakatlar için Emirdağ Kaymakamı Sayın Osman BİLİCİ’ ye, Emirdağ Belediye Başkanı Sayın Serkan KOYUNCU’ ya ve Emirdağ İlçe Nüfus Müdürü Sayın Sebahattin PEKMEZ’ e çok teşekkür ederim.

Araştırma sürecinde birçok hususta özellikle anket sorularının gurbetçilere ulaştırılması konusunda desteklerini esirgemeyen Emirdağ İlçe Nüfus Müdürlüğü, Emirdağ Kaymakamlığı Yazı İşleri, Emirdağ Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı çalışanları başta olmak üzere emeği geçen ve yardımı dokunan herkese çok teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde gerek yönlendirmeleri ile gerekse bilgi birikimiyle yol gösteren değerli hocam Prof. Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ’ a teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak da bütün bu süreçte en büyük destekçim olan ve tüm sabrıyla süreci başarıyla bitirmem için elinden geleni yapan canım aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Özlem AKDEMİR
2023, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
RESİMLER LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSUNA İLİŞKİN KAVRAMSAL, TARİHSEL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1. GÖÇÜN TANIMI.....	5
2. GÖÇÜN SEBEPLERİ VE SONUÇLARI	6
2.1. GÖÇÜN SEBEPLERİ	6
2.2. GÖÇÜN SONUÇLARI.....	10
3. GÖÇ ÇEŞİTLERİ	11
3.1. MESAFELERİNE GÖRE GÖÇLER	12
3.2. OLUŞUM NEDENLERİNE GÖRE GÖÇLER.....	14
3.3. SÜRELERİNE GÖRE GÖÇLER.....	15
4. GÖÇÜN TARİHSEL SÜRECİ	16
4.1. TEKNİK VE COĞRAFİ GELİŞMELERLE BİRLİKTE BAŞLAYAN SÖMÜRGEÇİLİK SİSTEMİ AVRUPA SÖMÜRGEÇİLİĞİ DÖNEMİ.....	18
4.2. 19. YÜZYILIN İLK YARISI VE 20. YÜZYIL BAŞLARINDA AVRUPA'DAN ÇEŞİTLİ KITALARA YÖNELİK GÖÇLERİN YAŞANDIĞI DÖNEM	19
4.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI ZORUNLU GÖÇLER DÖNEMİ VE 1960'LI YILLARDA İŞ GÜCÜ GÖÇÜYLE BAŞLAYAN VE GÜNÜMÜZE KADAR SÜREN DÖNEM.....	20
5. BAŞLICA GÖÇ KURAMLARI.....	24
5.1. RAVENSTEIN'IN GÖÇ KANUNLARI	25
5.2. NEO-KLASİK KURAM	28
5.3. MERKEZ -ÇEVRE KURAMI (BAĞIMLILIK OKULU).....	30
5.4. GÖÇ SİSTEMLERİ KURAMI	32
5.5. İLİŞKİLER AĞI (NETWORK) KURAMI	34

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇ: TARİHSEL GELİŞİM, SORUNLAR VE POLİTİKALAR

1. TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇÜN TARİHSEL SERÜVENİ.....	37
1.1. OSMANLI DÖNEMİ	38
1.2. CUMHURİYET DÖNEMİ	39
2. TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇÜN SEBEPLERİ VE SONUÇLARI	41
2.1. DIŞ GÖÇÜN TÜRKİYE VE GÖÇMENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ.....	43

2.1.1. Dış Göçün Türkiye ve Göçmenler Üzerindeki Olumlu Etkileri.....	43
2.1.2. Dış Göçün Türkiye ve Göçmenler Üzerindeki Olumsuz Etkileri	46
2.2. DIŞ GÖÇÜN GÖÇ ALAN ÜLKELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	49
2.2.1. Almanya'daki 1973 Türk Grevi	52
3. TÜRKİYE'DE VE AVRUPA'DA UYGULANAN DIŞ GÖÇ POLİTİKALARI	56
3.1. TÜRKİYE'DE UYGULANAN DIŞ GÖÇ POLİTİKALARI.....	56
3.2. AVRUPA'DA UYGULANAN DIŞ GÖÇ POLİTİKALARIVE TÜRKİYE	58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EMİRDAĞ'DAN AVRUPA'YA GÖÇ VE GÖÇÜN ETKİLERİ

1. EMİRDAĞ İLÇESİNİN COĞRAFI, TARİHİ VE BEŞERÎ ÖZELLİKLERİ ..	64
2. EMİRDAĞ İLÇESİNİN EKONOMİK VE SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ.....	69
3. AVRUPA'YA GÖÇÜN EMİRDAĞ'IN EKONOMİK VE SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	74
4. AVRUPA'YA GÖÇ VE ETKİLERİ KONUSUNDA EMİRDAĞLI GURBETÇİLERE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI	80
4.1. ANKET ÇALIŞMASININ AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	80
5. AVRUPA'YA GÖÇ VE ETKİLERİ KONUSUNDA EMİRDAĞ'DAKİ İLGİLİ KAMU YÖNETİCİLERİNE YÖNELİK MÜLAKAT ÇALIŞMASI.....	99
5.1. EMİRDAĞ KAYMAKAMI OSMAN BİLİCİ İLE MÜLAKAT	100
5.2. EMİRDAĞ BELEDİYE BAŞKANI SERKAN KOYUNCU İLE MÜLAKAT ...	107
5.3. EMİRDAĞ NÜFUS MÜDÜRÜ SEBAHATTİN PEKMEZ İLE MÜLAKAT	112
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	115
KAYNAKÇA.....	122
EKLER DİZİNİ	126

RESİMLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Resim 1. Avrupa'ya Göçün Fotoğrafları: Göç Eden İnsanlar.....	48
Resim 2. Avrupa'ya Göçün Fotoğrafları: İşçi Göçleri.....	49
Resim 3. Türk İşçilerine Tavsiyeler.	49
Resim 4. Amorium Antik Kenti.....	66
Resim 5. Emirdağ'da Bir Gurbetçi Tarafından Yapıtırılan Ev	72
Resim 6. Emirdağ'ın Kültürel Miraslarından Topak Ev.....	73
Resim 7. Tarihi İnkılâp Orta Okulu (Emirdağ Kültür Evi).....	74
Resim 8. Tarihi İnkılâp Orta Okulu (Emirdağ Kültür Evi) Emirdağ El İşleri	74
Resim 9. Emirdağ Kaymakamı Sayın Osman Bilici ile Mülakat.....	107
Resim 10. Emirdağ Belediye Başkanı Sayın Serkan Koyuncu ile Mülakat	112
Resim 11. Emirdağ İlçe Nüfus Müdürü Sayın Sebahattin Pekmez ile Mülakat	114

GRAFİKLER LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Grafik 1. Ankete Katılanların Yaş Aralıkları	81
Grafik 2. Ankete Katılanların Cinsiyetleri	81
Grafik 3. Ankete Katılanların Medeni Durumları	81
Grafik 4. Ankete Katılanların Evlenme Usulleri	82
Grafik 5. Ankete Katılımcıların Çocuk Sayısı	82
Grafik 6. Ankete Katılanların Eğitim Durumu	83
Grafik 7. Ankete Katılanların Göç Etmeden Önceki İşleri	83
Grafik 8. Ankete Katılanların Şu Anki İşleri	84
Grafik 9. Ankete Katılanların Emirdağ'dan Göç Etme Nedenleri	84
Grafik 10. Ankete Katılanların Göç Ettikleri İlk Ülkede Yaşayıp Yaşamama Durumları	85
Grafik 11. Ankete Katılanların Avrupa'ya Kaç Yılında Göç Ettikleri	85
Grafik 12. Ankete Katılanların Kiminle Göç Ettikleri	86
Grafik 13. Ankete Katılanların Buldukları Ülkeye Göç Etme Nedenleri	86
Grafik 14. Ankete Katılanların Göç Öncesi Oturdukları Konutun Türü	87
Grafik 15. Ankete Katılanların Şu Anda Oturduğu Konutun Türü	87
Grafik 16. Ankete Katılanların Yurt Dışında Oturdukları Evin Durumu	88
Grafik 17. Ankete Katılanların Türkiye'de Evinin Olup Olmaması	88
Grafik 18. Ankete Katılanların Yurt Dışına Gittikten Sonraki Hayatının Önceki Hayatına Göre Nasıl Olduğu	89
Grafik 19. Ankete Katılanların Yaşadıkları Ülkenin Dilini Hangi Düzeyde Biliyor	89
Grafik 20. Ankete Katılanların Aile İçinde Hangi Dilde İletişim Kuruyorlar	90
Grafik 21. Ankete Katılanların Yurt Dışında Hangi Okullara Gittikleri	90
Grafik 22. Ankete Katılanların Kendilerini Yurt Dışında Hala Yabancı Hissedikleri Hissetmedikleri	91
Grafik 23. Ankete Katılanların Uyuşması	91
Grafik 24. Ankete Katılanların Gurbette En Çok Neyin Özlemine Çekiyor	91
Grafik 25. Ankete Katılanların Yurt Dışında Karşılaştığı En Büyük Zorluk	92
Grafik 26. Ankete Katılanların Göç Sonrası Kültürlerinden ve Geleneklerinden ya da Yabancı Olmalarından Dolayı Dışlanma Durumları	92
Grafik 27. Ankete Katılanların Ana Yurtlarına Dair Geleneklerini (Taziye, Düğün, Bayram) Yaşadıkları Ülkede Sürdürebilme Durumları	93
Grafik 28. Ankete Katılanların Alışverişlerini Yaptıkları Yerler	93
Grafik 29. Ankete Katılanların Günlük Haberleri Takip Ettikleri Yerler	94
Grafik 30. Ankete Katılanların Boş Zamanlarını Değerlendirme Şekli	94
Grafik 31. Ankete Katılanlar Emirdağ'dan Avrupa'ya Göçün Emirdağ İçin Olumlu mu Yoksa Olumsuz mu Olduğunu Düşünüyor	95
Grafik 32. Ankete Katılanlara Göre Emirdağ'dan Avrupa'ya Olan Göç Sürecinin Bitip Bitmeyeceği	95
Grafik 33. Ankete Katılanların Türkiye'deki Mahalli İdareler Genel Seçimlerine Katılıp Katılmama Durumu	96
Grafik 34. Ankete Katılanların Türkiye'deki Cumhurbaşkanı-Milletvekili Genel Seçimlerine Katılıp Katılmama Durumu	96
Grafik 35. Ankete Katılanların Yaşadıkları Ülkenin Seçimlerine Katılıp Katılmama Durumu	97
Grafik 36. Ankete Katılanların Yatırım Yaptığı Yer	97
Grafik 37. Ankete Katılanların Göçmenlere Yönelik Faaliyette Bulunan Herhangi Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olup Olmama Durumu	98

Grafik 38. Ankete Katılanların Emirdağ'da Bulunan Kamu Yöneticilerinden (Kaymakam, Belediye Başkanı vd) Beklentileri..... 98

GİRİŞ

Göç, tarih öncesi çağlardan günümüze kadar var olmuş ve yarınımızda da var olmaya devam edecek olan bir olgudur. İnsan var olduğu müddetçe var olmuş; bireyi, kitleyi ve toplumu etkilemiş bir gerçekliktir. Ekonomik, kültürel, eğitim ve sağlık, sebebi her ne olursa olsun insan varlığının yer değiştirmesi, yaşamı için yeni yerler tercih etmesi ve bulunduğu yeri terk etmesidir. Kısaca yer değiştirme hareketi göç kavramının karşılığıdır.

Tarih öncesinde yaşam mücadelesini devam ettirebilmek için, hayvanlara otlak bulmak, tarım için verimli arazi bulmak, hayatın en vazgeçilmezi su kaynağına ulaşmak için akarsu, deniz kenarında olmak gibi amaçlarla insanlar sürekli yer değiştirme halinde olmuşlardır. Sadece göçebe hayatında kalmayıp yerleşik hayata geçince de modern hayatta da teknoloji çağında da sebepler değişmiş olsa bile hep bir hareketlilikten söz etmek mümkündür. Savaşlar, sürgünler, ekonomik gelişmeler, sosyal, kültürel birçok sebeple göç yaşamın bir vazgeçilmezi olarak hep var olmuştur.

Göç, en basit haliyle insanın bulunduğu, yaşadığı, yerleştiği yeri hayatının tamamını veya bir kısmını başka bir yerde geçirmek üzere terk etmek olarak tanımlanabilir. Bu sebepler zorunlu veya gönüllü olabilir. Kişinin dışarıdan gelen bir müdahale (savaş, sürgün, salgın gibi) sonucu bulunduğu yeri terk etmek mecburiyetinde olması zorunlu sebepleri oluştururken, kişinin isteyerek kendi iradesi ile bulunduğu yeri terk edip yeni bir yere yerleşmesi gönüllü göç sebeplerini oluşturur (eğitim, sağlık ekonomik gelişmeler gibi).

Göç olgusu mesafelerine göre, sebeplerine göre, gerçekleştiği süreye göre birçok sınıfa ayrılıp çeşitlendirilebilir. Mesafelerine göre göçlerde genellikle ülke sınırları baz alınarak ülke sınırları içinde bir yer değiştirme söz konusu ise bu iç göç örneğidir. Aynı ülke içinde kırdan kente, kırdan kıra, kentten kıra, kentten kente gerçekleşen bütün yer değiştirme hareketleri ise iç göç olarak nitelendirilir. Bunların dışında, hangi sebeple olursa olsun ülke sınırları dışında bir yere göç edilmesi de dış göçü oluşturmaktadır. Sebeplerine göre göçler ise zorunlu ve gönüllü (isteğe bağlı) göçlerdir. Göçün sebebi bireyin iradesiyle gerçekleşen ve genelde ekonomik amaçlar ve kişisel arzulardan kaynaklanan göçler “serbest” ya da “gönüllü göç”, irade dışı gerçekleşen dışarıdan dikte ile ve savaşlar, nüfus transferleri, iltica hareketleri ve siyasi kaynaklı sürgün edilmeler gibi nedenlerle oluşan göçler ise “zorunlu göç” olarak nitelendirilmektedir. Sürelerine

göre göçlerde gidilen yerde kalınacak olan süreye göre belirlenir. Mevsimsel işçi olarak, bir dönem çalışmak için bir yere gidilmesi, tatil için yazlıklara gidilmesi ya da yaylalara çıkılması gibi geçici süre ile yapılan yer değişiklikleri“geçici göçleri” oluşturur. Diğer taraftan daha iyi yaşam standartları için kırdan kentte göçüp bütün evini düzenini bırakıp geri dönmek üzere yerleşenler ile ekonomik sebeplerden dolayı yaşamının geri kalanını devam ettirmek üzere yurt dışına gidenler ise “kalıcı göçleri” oluşturmaktadır.

Göç tarihine bakıldığında ilk çağlardan itibaren bir hareketliliğin olduğu görülmektedir. Kavimler göçü tarihin en büyük göç örneğini oluşturmaktadır. Günümüzden 500 yıl önce Avrupalı seyyahların yenedünyalar keşfetmek üzere başlattıkları kıtalararası yolculuklar dünya göç tarihindeki önemli atılımlardan biridir. Bu keşifler neticesinde yeni kıtalar ve yeni yaşamlar bulunmuş ve pek çok kişi Amerika, Asya ve Afrika kıtasına göçmüştür. Sanayileşme sürecine girilmesi ve on altıncı yüzyıldan itibaren Avrupa'nın dünya siyaseti ve ekonomisinde yükselmesi, ulus devlet tipinin doğup yaygınlaşması sömürgeciliği başlatması ve ardından yayılmacı politikaların artmasıyla göç hareketlerinin de farklı özellikler kazandığı söylenebilir (Demirhan ve Aslan, 2015: 27).

Yaşanan göç süreçlerinden etkilenen ülkelerden biri de Türkiye'dir. Tarihi geçmişe bakıldığında; Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşanan göçler dikkat çekicidir. Kırım'ın 1783'te Rusya tarafından işgal edilmesi çok sayıda insanın Osmanlı topraklarına göç etmesine neden olmuştur. Kırım'da yaşanan göç hareketliliği sonrasında Şeyh Şamil İsyanı ile birlikte Çerkes, Çeçen ve Abhaza gibi birçok etnik milletin Osmanlı Devleti'ne göç etmiştir. 1878 yılında yaşanan Balkan savaşları sonucunda Sırbistan, Karadağ ve Romanya'nın kaybedilmesiyle, burada yaşayan Türk kökenli vatandaşların Anadolu'ya göç ettiği bir vakadır. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte 1926 yılında yapılan nüfus mübadelesi ile Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar Türkiye'ye getirilmiştir. 1988 yılında yaklaşık 52.000 Iraklı, 1992 yılında da yaklaşık 25.000 Bosnalı ve 10.000 Kosovalı Türkiye'ye göç etmiştir. Gelen göçmenlere Türkiye “misafir” statüsü vermiştir. Sonrasında ise Körfez Savaşı ile birlikte Iraklı Kürtler tarafından Türkiye'ye bir göç hareketi gerçekleşmiştir (Çakı, 2018: 2)

Türkiye göç alan bir ülke olduğu kadar göç veren de bir ülkedir. Türkiye'den yabancı ülkelere yönelik göç özellikle 1960'larda çoğu ekonomik sebeplerden dolayı Avrupa ülkelerine olmuştur. Dış göç ilk kez 1959 yılında bir hükümet politikası olarak ele alınmış ve 1960 yılından sonra önem kazanmaya başlamıştır. Kısa sürede büyük artış

gösteren göç hareketi ile 1961-1973 yılları arasında toplam olarak yaklaşık bir milyon Türk işçi Batı Avrupa ülkelerine çalışmaya gitmiştir. Türk işçileri istihdam eden ülkelerin başında Almanya, Hollanda, Belçika ve Avusturya gelmektedir. Özellikle Almanya’da Berlin Duvarı’nın yapımından sonra Doğu Avrupa ülkelerinden gelen işgücünün azalması sonucu Türkiye’den giden işgücü daha da artmıştır. İşçi gönderimi Türkiye’de Türk İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından takip edilirken, kurum harici kendi olanakları ve yöntemleri ile göç eden çok sayıda Türk işçisi olmuştur. 1960-1973 döneminde işgücü hareketine yön veren en belirgin özellik Batı Avrupa ülkelerinden gelen işgücü isteğidir (Kutlu, 1992: 36-40).

Afyonkarahisar ili Emirdağ ilçesi Türkiye’den yurt dışına göç veren önemli yerlerden birisidir. Belçika, Hollanda ve Fransa’ya binlerce göçmen gönderen Emirdağ, ekonomik yönden insanları zorlayan, iş imkânı kısıtlı bir ilçe iken yurtdışına gönderdiği gurbetçilerden sonra ilçeye yapılan yatırımlar ve döviz girdileri ile nispeten daha iyileşmiş bir ekonomiye ve yaşam standartları yükselmiş bir halka sahip Avrupa’ya açılmış bir ilçe haline gelmiştir.

Emirdağ ilçesi ilk göçmenlerini biraz çalışıp para biriktirip memleketlerine geri dönmek üzere göndermiş olsa da Avrupa’nın gelişmişliği karşısında çoğu göçmen geri dönmediği gibi, her yıl yurt dışına giden gurbetçi sayısı da katlanarak artmıştır. Aile birleşimleri neticesinde ailelerini de yanına alan ve Avrupa’ya yerleşen gurbetçiler artık Emirdağ’a senenin bazı dönemleri gelip gitmeyi tercih eder olmuşlardır.

Her ne kadar yaşam alanı olarak yurt dışını tercih etmiş olsalar da yatırım yeri olarak ülkelerini tercih eden gurbetçiler ilçenin kalkınmasına önemli katkılarda bulunmuşlardır. Geldiklerinde kalmak için yaptıkları evler, apartmanlar ve hatta villalar ile ilçenin inşaat sektörüne hareketlilik kazandırmışlardır. Bunun yanı sıra yurt dışına gidenler geride kalan aileleri ve akrabaları geçimleri sağlayabilsin diye önemli desteklerde bulunmuş ve bu desteklerle ilçe ekonomisi önemli derecede gelişmiştir.

İlçeye özellikle yaz aylarında yoğun şekilde ziyarete gelen Emirdağlı gurbetçiler ilçede yaptıkları alışveriş ve yatırımlar neticesinde bıraktıkları paralarla ciddi oranda ilçenin kalkınmasını da sağlamaktadırlar. Her yıl yaklaşık olarak 200 bin gurbetçinin ziyarete geldiği ilçe yaz aylarında her manada bir festival havası yaşamaktadır. Alışveriş, yatırımlar, sosyal faaliyetler ile ilçede varlıklarını her türlü hissettiren gurbetçi kitlesi yaşam tarzları, kullandıkları teknolojik aletler, yaşadıkları evler, bindikleri araçlar ile

adeta rahatın ve lüksün temsilcileri olarak, yurt dışına göç etme arzusunu her yıl azalmadan devam ettirebilecek bir özenle diri tutmaktadır. İlçede iş imkânı bulamayan ya da onlar gibi yaşamak isteyen onlarca gencin her yıl bir yolunu bulup yurt dışına göç ettiği bilinmektedir.

Bu tez çalışmasında, Emirdağ'dan Avrupa'ya gerçekleşen yurtdışı göç olgusu ve göçün sosyo-ekonomik analizinin yapılması amaçlanmıştır. Çalışmada yurtdışına göçün nedenleri ve sosyo-ekonomik etkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Göç hareketinin insanlara bu kadar cazip gelen yönleri, ilçeden ayrılmaya neden olan itici sebeplerin ve göç sonrasında yaşadıkları sürece dair gurbetçilerden alınan bilgilerin analizi de bu çalışmanın amaçları arasındadır.

Tez çalışması üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde göç olgusunun kavramsal ve kuramsal çerçevesi ele alınmış; göç olgusunun tarihsel gelişimi, göç türleri, göçün neden ve sonuçları ile göç kuramları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde Türkiye'de göçün tarihsel gelişimi, dış göçler ve göç olaylarının hem Türkiye açısından hem de göç alan ülke açısından etkileri belirlenmeye çalışılmıştır. İlk iki bölüm için belge ve arşiv araştırması gibi veri toplama yöntemleri kullanılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise Emirdağ ilçesinin coğrafi, beşerî, ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı hakkında bilgilere yer verilmiş, sonrasında da ilçeden yurtdışına yaşanan göç ile ilgili yapılan istişareler ve mülakatlar sonucu yerel yöneticilerden ve anket çalışması ile bizzat gurbetçilerden edinilen bilgilerin değerlendirme ve analizlerine yer verilmiştir. Bu bölümde alan araştırması yöntemlerinden olan, gözleme dayalı araştırma, yüz yüze görüşme, anket araştırması ve beşeri araştırma türleri kullanılmıştır. Gözlem, görüşme, internet ağı vd. gibi veri toplama yöntemleri ile toplanan veriler analiz edilmiştir. Anket çalışmasında daha çok durum ve tutum tespitine yönelik çoktan seçmeli sorulara yer verilmiştir. Çalışmada son olarak Emirdağ ilçesinden Avrupa'ya göçün ilçe ve ilçe halkı üzerindeki sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel etkilerinden hareketle dış göçe yönelik, mülakat yapılan kamu yöneticilerinin ve anket çalışmasının sonuçlarından hareketle bazı önerilere ve 2019-2021 yılları arasında ilçe nüfus müdürlüğünde görev yaptığım süreçte ilçede yaşanan yoğun göçün etkilerine dair gözlemlerime ve çıkarımlarıma yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ OLGUSUNA İLİŞKİN KAVRAMSAL, TARİHSEL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırma konusunun literatür kısmını oluşturan bu bölümde göçün tanımına, sebeplerine, sonuçlarına, göç çeşitlerine, göçün tarihsel sürecine ve göç kuramlarına yer verilmektedir.

1. GÖÇÜN TANIMI

Göç yüzyıllar öncesi insanlık tarihinin bir gerçeği olarak ortaya çıkmıştır. Hatta öyle ki göç insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Tarih biliminden de hatırlanacağı üzere insanlar yerleşik hayata geçene kadarki süreçte hep bir yer değişikliği halinde olmuşlardır. Göç kavramı üzerine mutabık kalınmış bir tanım yapılamamış olmasına karşın değişik görüşler ileri sürülmüştür (Çakı, 2018: 8).

Göçü, nedenleri, amaçları ve hedefe varmakta kullanılan yöntemleri gibi farklı kriterlere uygun olarak tanımlamak mümkün olmakla birlikte; farklı bilim dallarınca sosyoloji, ekonomi, demografi, tarih, coğrafya psikoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler ve diğer bazı ilgili bilimlerden göçle ilgili konulara farklı bakış açılarıyla değinmekte ve her bakış açısı kendi göç tanımını yapmaktadır (Yılmaz, 2014: 1686).

Göç kavramı, insanların buldukları yerden ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlerden dolayı başka bir yere hareket etmelerine yer değiştirmelerine verilen genel bir ad, evrensel bir olay olarak tanımlanabilir. Göç olgusu, insanlığın en eski tarihlerinden bu yana süregelen ve gelecekte de devam edecek olan, dünyanın her yerinde görülebilecek bir durumdur (Koçak ve Terzi, 2012: 164).

Uluslararası Göç Örgütü'nün (International Organization for Migration-IOM) Göç Terimler Sözlüğü'ne göre göç (migration); uluslararası bir sınırı geçerek veya ülke içinde yer değiştirerek oluşmaktadır. Göç nedeni, yapısı ve süresi hangi sebeple olursa olsun bir yer değiştirme hareketi olarak ifade edilmektedir. Yapılan tanımlamalara göre üzerinde mutabakata varılan en temel yargı, göçün bir yer değiştirme hareketi olduğudur (Çakı: 2018: 8).

Türk Dil Kurumu'na göre ise göç ekonomik, siyasi ve toplumsal nedenlerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir

yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2021).

Göç; bir başka tanıma göre dini, iktisadi, sosyal, siyasi ve diğer sebeplerden dolayı insan topluluklarının hayatlarının tamamını veya bir kısmını geçirmek üzere bir yerleşim bölgesinden, bir başkasına yaptıkları coğrafi yer değiştirme hareketidir. Göç, bir başka deyişle, coğrafi mekân değiştirme sürecinin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönleriyle toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir (Özer, 2004: 11).

Kişiler çeşitli sebeplerle buldukları bölgeden bir başka bölgeye hareketlilik göstermektedir. Bu durum sürekli olabileceği gibi geçici nitelikte de olabilir. Eğitim ve çalışma amaçlı, kısa süreli ve bu sürenin sonunda geri dönülebilen, mekân değiştirme hareketlerinin de göç sayılabileceği belirtilmektedir (Sağlam, 2006:34).

Göçler kırdan kente, kırdan kıra, kentten kıra, kentten kente doğru gerçekleştirilebilmektedir. Göç dünyanın bütün toplumlarında her zaman rastlanılan bir olgudur ve belirli oranlarla her zaman yaşanmaktadır. Fakat bazı ülkelerde çok hızlı ve yoğun bir kentleşme ve göç yaşanırken, bazı ülkelerde bu durum nispeten daha yavaştır. Genelde bu yoğunluk ülkelerin gelişmişlik seviyeleri ile orantılı olmaktadır (Sağlam, 2006:35).

2. GÖÇÜN SEBEPLERİ VE SONUÇLARI

2.1. GÖÇÜN SEBEPLERİ

İnsanlık boyunca yaşanan göçler, mekânda eşitsiz biçimde dağıtılmış ekonomik fırsatlardan yararlanma isteğinin bir sonucu olabildiği gibi ekolojik dayatmalar ya da devlet gibi sosyal bir otoritenin gündeme getirdiği sürgünler, iskanlar ve savaşlar nedeniyle de ortaya çıkabilmektedir (Kaygalak, 2009:9).

İnsanlar yaşadıkları yerleri tarih boyunca çeşitli sebeplerden terk etmek durumunda kalmışlardır. İnsanın iradesi dışında gelişen doğa hadiseleri tarihsel süreç içinde göçün en önemli sebeplerini oluşturmuşken, Sanayi Devrimi sonrasında asli belirleyicisi insan olan ekonomik, siyasi ve sosyal sebepler göçün en önemli sebepleri haline gelmiştir. Özellikle ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmelere paralel olarak insanların daha kaliteli bir hayat sürme arzusu göçlerde büyük bir artışa neden olmuştur (Ekici ve Tuncel,2015:12).

İnsanların yaşam mücadelesinin çeşitliliği sebebiyle tarih boyunca önceleri göç, hayatını idame ettirebilme üzerine gerçekleşirken sonraları dünya düzeninin ve yaşam şeklinin değişmesiyle göç sebepleri de değişime uğramıştır. Örneğin devlet olgusundan önce ve hatta yerleşik hayata geçene kadar insanların toplayıcılık ve avcılık döneminde ve sonrasında hayvancılıkla uğraş verdikleri dönemde otlak bulma çabası içinde sürekli olarak bir yerden başka bir yere göç etmeleri zorunluluk arz etmiştir. Yerleşik hayata geçilmesi ve devlet olgusunun ortaya çıkmasıyla birlikte ise sebepler başkalaşma göstermiştir. Öncelikle yerleşik hayata geçmenin önemli göstergesi olan tarım faaliyetleri için su kenarları tercih edilirken kurak alanlar ve suların çekilmesi de yine yer değişikliği sebebi olmuştur. Savaşlar, sürgünler, devlet politikası gereği iskân da göçün değişen dünya düzeni içindeki sebepleri olmuştur. Göç olgusu tek bir yere özgü bir durum değildir. İnsanın var olduğu her yer ve zaman diliminde gerçekleşmesi kaçınılmazdır. Göçlerin ortaya çıkmasına neden olan etkenler tüm dünya ülkelerinin hemen hepsinde aynıdır denilebilir (Sağlam, 2006:35).

Göç tarihinin en önemli duraklarından biri de hiç şüphesiz Birinci Dünya Savaşı ve ardından yaşanan sorunlardır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok etnik kökenli halkı bir arada tutan imparatorlukların yıkılması neticesinde bu imparatorlukların içinde bir arada tutulan bazı etnik gruplar savaşla birlikte zorunlu ve kitlesel olarak başka yerlere göç etmiştir. Elbette ki göç sadece Birinci Dünya Savaşına özgü bir sorun olmamıştır. İkinci Dünya Savaşı da kitlesel göçe sebep olmuştur ve Avrupa kıtasında ciddi bir yıkımla neticelenmiştir. Savaşlar, çatışma ortamları, sürgünler ve mübadeleler de göçün önemli sebepleri arasında yer almıştır. İnsanlar isteyerek ya da istemeyerek buldukları yerleri terk etmek durumunda kalmışlardır(Demirhan ve Aslan, 2015: 27).

Göçün ekonomik sebepleri bakımından; göçebelerin daha kaliteli yaşam, işçilerin daha iyi iş ve ailelerin standartlarını geliştirmek için göç ettikleri söylenebilir. Ayrıca tarım da insan gücüne duyulan ihtiyacın azalması, kişileri kırdan uzaklaştırmıştır. Diğer taraftan artan sanayileşme de bu kişileri geniş nüfuslu merkezlerdeki iş bulma fırsatlarına doğru çekmiştir. İnsanlar ayrıca siyasal işkenceden veya ırk ayrımından kaçmak için göç etmişlerdir. Dini özgürlüklerini yaşamak için, aileler bazen çocuklarına daha iyi eğitim olanakları sağlamak veya akrabalarına daha yakın olmak için de göç edebilirler (Şahin, 2008: 8).

Göç eden insanların bu kararı almadan önceki koşulları ve psikolojik değişimlerde göç sürecini etkilemektedir. Bu süreçte etkili olan pek çok unsur söz konusudur.

Bunlardan ilki, göçün geçici mi yoksa kalıcı mı olacağı düşüncesidir. Yabancı bir ülkeye belirli bir süre için atanan diplomatın durumu, yeni bir ülkeye yerleşme umuduyla memleketinden ayrılan bir göçmenin durumundan farklıdır. İkincisi, kişinin ülkesinden ne düzeyde kendi isteğiyle ayrıldığı göçün sürecini etkileyecektir. Üçüncüsü, kişinin memleketini yeniden ziyaret edip etmeyeceği, göç sürecinin sonuçları üzerinde etkilidir. Menşe ülkelerini kolaylıkla ve sık sık ziyaret edebilen kişiler, daha az acı çekerler ve bu da süreci etkileyen bir sebep olacaktır. Dördüncüsü, kişinin ülkesinden ayrılma nedenleri, yeni çevreye uyumunun başarısını ya da başarısızlığını belirlemede rol oynayacaktır. Dışsal gerçeklik açısından bakıldığında, mali zorluklardan, siyasi zulümlerden ya da etnik çatışmalardan mı kaçılmıştır yoksa yeni fırsatlara ve yepyeni umutlara mı yelken açılmıştır? Bütün bunlar göçün sebeplerini de sonuçlarını da etkileyecektir (Akhtar, 2018: 4-5).

İnsanları, doğdukları ve yaşadıkları ülkeyi değiştirmeye iten diğer nedenlerin bazılarını da aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür:

İnsanlar iklim koşullarından ve doğa olaylarından kaynaklı olarak göç edebilirler. Kuraklık, kıtlık ve doğal afet gibi olaylar insanların yer değiştirmesinde önemli bir itici güç oluşturmaktadır.

Ülkeler arasındaki siyasal rejim farklılıkları, savaş, terör ve siyasal baskı gibi yaşamı tehdit eden ve insanları göçe zorlayan olaylar da göçün diğer sebeplerdir. Bu göçler ülkeler arasında olabildiği gibi, bir ülkenin farklı bölgeleri arasındaki sorun ve dengesizliklerden de kaynaklanabilmektedir.

Eğitim amacıyla da insanlar belirli bir süre için yer değiştirmektedir. Eğitim süresinin tamamlanmasıyla geriye göç yapılabildiği gibi eğitim alınan ülkede çalışma hayatının sürdürülmesi amacıyla eğitim aldığı ülkede yaşamaya devam edilmesi de söz konusu olabilmektedir.

Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin iyi eğitim görmüş, nitelikli ve alanında uzmanlaşmış kişilerin daha iyi çalışma koşullarına, daha uygun bir statüye ve daha yüksek bir gelir düzeyine sahip olmak amacıyla gelişmiş ülkelere göç etmesi de göçün sebeplerinden biridir. Beyin göçü olarak tanımlanan bu durum, eğitim kaynaklı göçün devamı niteliğinde gerçekleşebildiği gibi az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kısıtlı imkânları ile uzun sürede yetiştirdiği kalifiye insan gücünü, gelişmiş ülkelere kaybetme şeklinde de gerçekleşebilmektedir (Aksoy, 2012: 294-295).

Denebilir ki; bireylerin göç etme sebeplerinin başında ekonomik sebepler gelmektedir fakat ekonomik boyutun yanı sıra göçün sebepleri arasında demografik, politik, toplumsal ve sosyo-kültürel nedenlerin de olduğunu unutmamak gerekmektedir. Bu durum, göçün insan merkezli bir yer değiştirme hareketi olmasından kaynaklanmaktadır. Göçün sebepleri iki taraflı incelenmesi sebeplerin daha net anlaşılmasına olanak sağlayacaktır. Öncelikle göç veren yere bakılmalıdır ki “İnsanlar buradan neden gitmek istemekte ve gitmeye çabalamaktadır?” sorularına cevap aranmalıdır. Bu sorulara verilen cevaplar göçün itici sebepleridir. Göçmenleri göçe zorlayan itici sebepler genellikle zorunlu göçün tanımını vermektedir. Diğer tarafa yani göç alan yere bakıldığında insanlara cazip gelen ve o yeri tercih etmelerindeki çekici sebepler nelerdir. Bu sebeplerde bize gönüllü göç kavramını vermektedir (Ultan, 2017:1447-1448).

Göçün itici ve çekici sebeplerinden bahsederken köyden kente ve kentten köye olan göçleri örnek alarak bu konuyu açıklamaya çalışmak daha yararlı olacaktır. Köyden kente olan göçlerde, kentin cazip gelen gelişmişliği özellikle sağlık, eğitim, iletişim ve ulaşım kolaylıkları, gelişmiş alt yapısı ile köylerde tarım faaliyetlerinin azalması ile yaşanan geçim sıkıntıları yine kentte kolaylıkla ulaşılabilecek olan sağlık eğitim vb. imkânlarının gelişmemişliği köyden kente olan göçü hızlandırmaktadır. Köyden kente yaşanan bu göç süreci az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde çarpık kentleşme sorununu ortaya çıkartmaktadır. Kentten köye göç olayının yaşanmasının nedeni de kimi görüşlere göre köyden kente yaşanan yoğun ve kontrolsüz göçlerin çarpık kentleşmeye sebep olması ve “çarpık kentleşme” sonucunda kentlerin köyleşmesine yol açılmış olmasıdır. Buna benzer tam tersi nedenlerle de kentlerin itici etkisi ve köylerde çekici etkiye sahip insanlara cazip gelen sebeplerle tersine göçte mümkündür (Güreşçi, 2010: 82-83).

Sonuç olarak; insanların daha iyi bir çevrede yaşama istekleri, hayat standartlarını yükseltme arzusu, çocuklarına daha iyi gelecek sunma isteği, tarımda makineleşme, kırsal kesimde tarımın yeteri kadar kazanç getirmemesi, kan davaları, savaşlar, çatışma ortamları göç eden insanların tüketim düzeyindeki farklılık vb. nedenlerden dolayı insanlar göç hareketi içinde bulunmaktadırlar (Köktepe, 2008: 59).

2.2. GÖÇÜN SONUÇLARI

Dünyanın birçok yerinde göçe bağlı olarak büyük kentlerde hızlı bir nüfus artışı yaşanmıştır. Kentlerdeki hızlı nüfus artışı ekonomik alanda olduğu gibi sosyal ve siyasal alanlarda da yeni gerilim ve kutuplaşmaların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Pek çok anlamda sosyal ve siyasal çeşitlilik boy gösterirken bu çeşitlilik çoğu zaman çatışma ve anlaşmazlık ortamlarına dönüşmüştür (Ekici ve Tuncel,2015: 12). Özellikle Sanayi devrimiyle başlayan süreçte önce Avrupa ülkelerini sonra diğer ülkeleri etkileyen göç, Avrupa ülkelerinde kırsal ve kentsel alanlarla ilgili olarak olumlu ve olumsuz değişimlere neden olmuştur (Çakı, 2018: 9).

Göçe neden olan faktörler, göç süreci ve sonrasındaki değişimleri de büyük ölçüde etkilemiştir. Ekonomik nedenli göçler, siyasi nedenli göçlerden farklı bir sürecin işlemesine sebep olabileceği gibi farklı ekonomik, sosyal ve siyasi sonuçların ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Siyasi nedenli göçler, bilinçli ve keskin bir siyasallaşma duygusuna, radikal siyasi eğilimlere, güçlü bir diasporanın oluşumuna ve toplumsal entegrasyon konusunda dirençli bir grup psikolojisine sahip olmaya zemin hazırlamıştır.

Bu kadar çeşitli nedenlerden dolayı yapılan göçlerin sonuçları da çeşitlilik arz etmektedir. Göçün sebep olduğu bazı sonuçlar şunlardır:

Yapılan göçlerle ülke genelindeki nüfusun dağılışında dengesizlik görülür, belli bir yerde yoğunlaşan nüfus sonrası yatırımlar düzensiz dağılır.

Nüfus artışı ve yoğunluğundan dolayı ev sıkıntısı çekildiği için gecekondulaşma artar. Gecekondulaşmayla birlikte de çarpık kentleşme ortaya çıkar.

Kentlerin hızlı büyümesiyle kentteki sanayi kuruluşları kentin içinde kalır ve bu sağlıklı bir hayata sebep olur.

Kentlerde nüfus artışından dolayı alt yapı hizmetlerinde, sağlıkta ve eğitimde yetersizlikler görülür.

Yapılan göçler sonucunda kültür çatışmaları ortaya çıkar. Daha önce orda yaşayanlar ile oraya göç edenler arasındaki kültür farklılığı bir süre sonra çeşitli toplumsal sorunlara sebep olur.

Kentlere doğru göçün yoğunlaşması ile birlikte çevre sorunları da ortaya çıkar,

Göç alan kentlerde, göçün etkisiyle iş alanı ve işgücü, kentin yönetimi, mekânsal değişimler, gelirin dağılımı ve kentin kültürel yapısında değişimler yaşanır (Kaygalak, 2009: 20).

Kentlere yapılan göçler sonucunda, kent nüfusunun artması ile birlikte kentte işsizlik oranındaki artışla birlikte anarşi, gasp, hırsızlık ve toplumsal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu da beraberinde güvenlik sorununun artışı beraberinde getirir.

Yurt dışına yapılan göçlerle işsiz olan nüfusun bir kısmı iş bulmuş ve ülke turizminin gelişmesi sağlanmıştır. Yurt dışına giden göçmenlerin sonrasında ülkeye döviz girdisi sağladıkları görülmektedir. Ülke ekonomisi için işsiz nüfusun azalması ve gurbetçiler tarafından ülkeye döviz girdisinin sağlanması ülke ekonomisi için olumlu bir sonuç arz etmektedir. Bu da göçün olumlu olarak değerlendirilebilecek bir sonucudur (Koçak ve Terzi, 2012: 168-169).

Birleşmiş Milletler'in (BM) 2020 yılı tahminleri dünyada doğdukları ülke dışında yaşayan yaklaşık 281 milyon uluslararası göçmen olduğu ve bunun da küresel nüfusun %3,6'sına eşit olduğu yönündedir. Buna göre dünyada yaşayan her 30 kişiden biri göçmendir (2022 Dünya Göç Raporu, 2022).Dünyadaki insanların çok büyük bir çoğunluğu kendi doğdukları ülkede ikamet etmektedir. Dolayısıyla, yabancı bir ülkede ikamet etmek kural değil, bir istisnadır. Fakat göçün etkisi yukarıda belirtilen küçük oranın ifade ettiğinden çok daha büyüktür. İnsanlar ferdi olarak değil, daha çok gruplar halinde göç etmeye meyillidir. Onların göç ettikleri yer, kendi ülkelerindeki sosyal ve ekonomik ilişkiler üzerinde çok ciddi sonuçlar doğurabilir. Göç edilen ülkede ise, yerleşme genellikle iş bulma fırsatları ile yakından alakalı olmakta ve sonuçta her zaman endüstriyel alanlarda veya büyük şehirlerde yoğunlaşmaktadır ve göç alan bölgelerin toplumlari (alıcı toplumlar) üzerinde kayda değer etkileri görülmektedir. Böylece, göç sadece göçmenlerin kendisini değil, aynı zamanda gönderici ve alıcı toplumları da bir bütün olarak etkilemektedir. Bugün gerek gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmekte olan ülkelerde, kişisel olarak göç hakkında tecrübe sahibi olmayan ve onun etkisini bir şekilde yaşamayan çok az sayıda insan vardır (Yıldırım, 2001: 9).

3. GÖÇ ÇEŞİTLERİ

Birçok çalışmada göç çeşitleri ile ilgili olarak değişik sınıflamalar mevcuttur. Örneğin Fichter göçü genel olarak zorunlu ve gönüllü olmak üzere ikiye ayırırken, Peterson'a göre ilkel göç, kontrollü göç, serbest göç ve zorunlu göç şeklinde bir ayırım

söz konusudur. Türkiye'deki konuya ilişkin literatürde ise çoğunlukla kentten kente, kentten kıra, kırdan kente ve kırdan kıra şeklinde ayırım yapılmaktadır. Genel olarak yapılan sınıflamalar ise, iç-dış göç, zorunlu-gönüllü göç ve kalıcı-geçici göç şeklindedir. Aşağıdaki bölümde göçün yaygın olarak kabul edilen çeşitleri açıklanmaktadır (Çakı, 2018: 15). Bir de bu sınıflandırmaların dışında, emek göçü, beyin göçü, mübadele göçü, işçi göçü gibi tanımlamalar yapılmış göç çeşitleri vardır.

Göç hareketi, yeni yerleşim yerlerine doğru kitlesel veya bireysel olarak kişilerin kalıcı hareketlerini içerir. Buradan yola çıkarak göç kavramının belli başlı özelliklerini yerleşimin kesin olarak değişmesi ve bu değişimin günlük veya sezonluk yer değişiklikler olması şeklinde tanımlayabiliriz. Tanımlarında mutabık varılan bazı sonuçlar ise: Kat edilen bir alan, zaman, akışın boyutu, göç etme nedeni ve hukuksal boyut olmaktadır.

Göç çok boyutlu ve karmaşık bir yapıya sahip bir olgudur. Bu durum göçe ilişkin tanımlarda da çeşitliliğe sebep olmuştur ve bu bölümün konusu olan göç hareketlerinin sınıflandırılmasında da benzer çeşitliliğe yol açmıştır. Her bilimin kendi alanıyla ilgili göç kavramını incelemesiyle birlikte yeni tanımlamalar ve yeni sınıflamalar ortaya çıkmıştır (Akıncı vd.,2015: 61).

3.1. MESAFELERİNE GÖRE GÖÇLER

Bugün küreselleşen dünya düzeninde göç olgusunun önemi daha da artmış bulunmaktadır. Ulaşım ve iletişim gelişmesi, insanların, eşyaların, kurumların ve sermayenin ülkelerin sınırlarını aşacak biçimde dolaşımına olanak sağlamaktadır (Aksoy, 2012: 293).

Çok genel bir ayrımla, göçler ikiye ayrılmaktadır. Buna göre, iç göç ve dış göç olmak üzere iki göç türü, Nüfus Bilim Sözlüğü'nde şöyle tanımlanmaktadır: İç göç: Bir ülke sınırlarında bölge, kent, köy ve kasaba gibi bir yerden diğerine yerleşmek amacıyla yapılan nüfus hareketidir. Kentleşme hareketleri de iç göçlerden sayılır. Dış göç: Uzun süre çalışmak ya da yerleşmek amacıyla, bir ülke sınırlarını her iki yönden aşarak yapılan nüfus hareketidir. Kısaca, ülke sınırları içindeki nüfusun yer değiştirmesi iç göç olarak tanımlanırken, ülkeler arasında gerçekleşen yer değiştirme ise dış göç olarak tanımlanmaktadır. Bir ülkedeki iç göçlerde ülke nüfusu değişmez. İç göçle birlikte sadece bölgelerin ya da illerin nüfus oranı değişir. (Şahin, 2008: 6).

İç göçler, bir ülke sınırları içinde meydana gelen göç hareketlerini tanımlarken, bugün çoğunlukla uluslararası göç olarak da bildiğimiz dış göçler dünyanın yaklaşık 200 ülkesinden birini diğerlerinden ayıran sınırların geçilmesidir (Uzun, 2016: 3).

Bir başka tanımda ise iç göç, “ülke sınırları içinde yaşayan nüfusun, iki genel nüfus sayımı arasındaki yerleşim yerinin farklı olması durumu şeklinde oluşan göçler” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamaya göre, birden çok yerleşim adresine sahip olan vatandaşlar ile yurt dışında ikamet edenler kapsam dışında bırakılmaktadır.

İç göç dört farklı şekilde gerçekleşebilmektedir:

1. Kentsel alanlardan, kentsel alanlara doğru yapılan göçler,
2. Kentsel alanlardan, kırsal alanlara doğru yapılan göçler,
3. Kırsal alanlardan, kentsel alanlara doğru yapılan göçler,
4. Kırsal alanlardan, kırsal alanlara doğru yapılan göçler.

Bütün bu göç çeşitlerinde görüldüğü üzere, aynı ülke içindeki bölgesel yer değiştirmeler söz konusudur. Çelik’e göre iç göçün gerçekleşmesine sebep olan etkenler çekici ve itici etkenlerden ortaya çıkmaktadır. İtici etkenler; işsizlik, gelir seviyesinin düşüklüğü ve tarımsal yetersizliklerden oluşurken, gelir seviyesinin yüksek olması, iş imkânlarının fazlalığı, kentte olan akrabalık ilişkileri, sağlık, eğitim gibi temel ihtiyaçlara ulaşımın kolaylığı çekici etmenleri oluşturmaktadırlar (Çakı, 2018: 16).

Ulaşım ve haberleşme teknolojisinin gelişmesi ile bir diğer ifadeyle küreselleşme ile ülkeler arasındaki göçler de artmaktadır. Rahatlıkla dünyanın herhangi bir yerindeki yaşamdan haberdar olmak oldukça kolaylaşmıştır. Böylelikle kendi ülkesinde yaşadığı olumsuzluklar karşısında gidebileceği ülkedeki her şeyden rahatlıkla haberdar olunması dış göç oranındaki artışın önemli bir sebebidir. Ayrıca savaş, kıtlık, doğal afet ve terör gibi sebepler dış göçlere özellikle zorunlu dış göçlerin, iyi şartlarda yaşama isteği ile gelişmiş ülkedeki standartlardan haberdar olabilme gibi nedenler de gönüllü dış göçlerin artışına sebep olmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012: 172).

Dış göçler tarihte ilk defa 4. yüzyılda Hunların Karadeniz’in kuzeyine, buradan kaçan Germen kavimlerinin de bugünkü Orta Doğu devletlerinin var olduğu topraklara yerleşmeleriyle, zincirleme göçlere neden olan Kavimler göçü ile ortaya çıkmıştır. Sonrasında 16.yüzyıldan itibaren Amerika kıtasının bulunmasıyla göçler kıtalar arası gerçekleşmeye başlamıştır(Aksoy, 2012: 293). 2010 yılında Suriye’de iç savaş sonucu,

bölgede yaşayan halkın kendi iradeleri dışında göç etmek durumunda kalması dış göç özellikle zorunlu dış göç için en güncel örnektir (Ekici ve Tuncel, 2015: 18).

Dış göç kavramı içinde de başka bir göç çeşidi olarak tanımlanan beyin göçünden bahsedecek olursak genellikle dışa göç olarak kendini göstermekte olan bir göç çeşididir. Beyin göçü genel manada gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkeden gelişmiş ülkeye, ama bazen de gelişmiş ülkeden bir başka gelişmiş ülkeye kalifiye, yetişmiş, yetenekli ve iyi eğitilmiş bireylerin göç etmesi olarak tanımlanmaktadır. Bireyin yaşadığı ülkede uzmanlaştığı alanla ilgili iş fırsatlarının olmaması ya da kısıtlı olması, yaptığı işin yeterince karşılığını alamaması, yaşam standartlarını yükseltmek istemesi, daha iyi bir eğitim ve araştırma fırsatının ancak yurtdışında mümkün olması gibi nedenlerle bireyin bu imkânları kendisine sunan gelişmiş bir ülkeye yerleşmesi olarak tarif edilmektedir. Göç veren gelişmekte olan ülke için bu durum, bütün zorluklarla ve imkânsızlıklara, uzun süreçlerde yetiştirdiği beşerî sermayesinden ciddi bir kayıp anlamına gelmekte ve beyin göçü önüne geçilemeyen bir hal alırsa göç veren ülkenin gelişme hızını da yavaşlatabilmektedir (Sayın vd.,2016:3).

Beyin göçü çoğunlukla dışa dönük bir göç çeşidi olsa da iç beyin göçleri de mevcuttur. Türkiye’den örnek verilecek olursa devlet sektöründen özel sektöre geçilmesi bir iç beyin göçüdür. Türkiye’den yurt dışına giden doktorlar ve mühendisler ise dış beyin göçüne örnek olarak verilebilir. İç beyin göçlerinin ülkeye zararı pek yoktur ama dış beyin göçlerinin ülkeye zararı büyüktür (Koçak ve Terzi, 2012: 174).

3.2. OLUŞUM NEDENLERİNE GÖRE GÖÇLER

Göç kavramının çok boyutlu ve karmaşık yapısı, göçe ilişkin tanımlarda da çeşitliliğe neden olmaktadır. Bu karmaşıklık ve çok boyutluluk göç çeşitlerinin tam olarak belirlenmesini ve tanımlanmasını da zorlaştırmaktadır.

Göç, temelde serbest ve zorunlu olmak üzere ikiye ayrılır. Bu kapsamda; bireyin özgür istekleri ile gerçekleşen ve genelde ekonomik amaçlar, yaşam standartlarını yükseltmek için ve kişisel arzularından kaynaklanan göçler “serbest” ya da “gönüllü göç” olarak tanımlanırken irade dışı gerçekleşen ve savaşlar, nüfus transferleri, iltica hareketleri ve siyasi nedenlerden dolayı mecburi yer değiştirmeler şeklinde oluşan göçler ise zorunlu göç olarak nitelendirilmektedir (Eker, 2008: 11).

Sürdürülebilirliği olan ve sürece yayılan bir tür olarak gönüllü göçün ekonomik, sosyal ve siyasal olan yansıması savaş, doğal afetler, sürgün ve terör gibi sebeplerden

dolayı ortaya çıkan zorunlu göçün yansımından farklı olmaktadır. Daha iyi bir hayata kavuşma isteğinden dolayı, insanın bulunduğu yeri terk etmesine karşılık gelen gönüllü göçte ekonomik olanın belirleyiciliği söz konusu iken, insanın öncelikli olarak sığınacak bir yer arayışı içinde olduğu zorunlu göçlerde ise çoğu zaman siyaset daha bir belirleyici etken olmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015: 14).

İnsanlar birçok sebeple bulunduğu ortamı terk etmek zorunda kalabilir. Gönüllü göçün sebepleri arasında daha iyi eğitim alma isteği, kariyer yapma isteği, kişilerin içinde yaşadıkları standartları yükseltme isteği, iş imkânlarının fazlalığı ile birlikte daha yüksek ücretli iş imkânlarının çokluğu, sosyal hizmetlerden (eğitim, sağlık vb) faydalanma arzusu aile, akraba gibi aynı kültürdeki insanlarla yaşama arzusu, kişisel inanç ve özgürlüklerin daha iyi yaşanabileceği düşüncesi sayılırken (Çakı, 2018: 18); zorunlu göç ise devlet ya da benzer bir sosyal kurumun yarattığı itme etkisiyle ortaya çıkan göçlerdir (Ela Özcan, 2014: 194). Bu sebepler; temel gereksinimlerin karşılanmasındaki sıkıntılar, doğal afetler, savaşlar, siyasi, dini ve etnik yöndeki baskılar, güvenlik gereksinimi, sosyal hizmetlerin yetersizliği gibi sebeplerdir. İklim değişikliği ve bu değişikliğin neden olduğu kuraklık, kaynak yetersizliği, açlık gibi faktörler de göçü zorunlu kılmıştır. Yakın dönemde sömürcülük anlayışı, kölelik, ülke içi savaşlar ve kaoslar zorunlu göçü bugüne taşımıştır (Çakı, 2018: 18). Yakın zamanda Afganistan, Irak ve Ortadoğu’da yaşanan savaş ve çatışmalar nedeniyle zorunlu olarak göç eden milyonlarca insan halen mülteci ve sığınmacı olarak yaşamaktadır (Öder, 2008: 8).

Mübadele göçü; kelime anlamı ‘değiş-tokuş’ olan mübadele, iki ülkenin kendi aralarında anlaşarak ‘vatandaşlarını karşılıklı olarak değiştirmesi’ anlamına gelmektedir. Özellikle savaş sonrası değişen sınırlar yüzünden, başka bir ülkenin eline geçen topraklarda kalan nüfusun ana ülke ile bağlarının kopmaması, kültür ve din gibi devamlılıkların sağlanması için başvurulan bir yöntemdir. İki ülke arasında gerçekleşmesi sebebiyle yani sınırların aşılması söz konusu olduğu için dış göç içerisinde de yer alabilecek olan mübadele göçü bakış açısına göre de insanların iki devletin anlaşması sonucu zorla yerlerinden edilmesi olarak değerlendirilince tam bir zorunlu göç örneği teşkil etmektedir (Sayın, vd., 2016:3).

3.3. SÜRELERİNE GÖRE GÖÇLER

Göç hareketlerini, zaman ve amaç bakımından değerlendirdiğimizde, insanların yaşadıkları yerleri tekrar dönmek üzere ya da belirli sürelerle terk etmeleri gibi iki

seçenekle karşılaşmaktayız. Geri dönmek üzere kalıcı ve daimî olarak yapılan göç olayı “kesin göç” olarak tanımlanmaktadır. Kalıcı göç, bireylerin ikamet ettikleri yeri daimî olarak terk ederek bir başka yere yerleşmeleri halidir. Kalıcı göçler, gönüllü ya da zorunlu olarak gerçekleşebilmektedir. Bireyler daha iyi bir hayata sahip olmak ve yeterince eğitim almak gibi sebeplerden ötürü göç etmeye kendi iradeleri ile karar verebilirlerken bu karar savaş ve doğal afet gibi mücbir sebepler ya da kan davası gibi ‘geleneksel’ amiller nedeniyle devlet tarafından da kendileri adına verilebilmektedir (Sayın vd., 2016: 2-3).

Kalıcı göçün tersi olan ve insanların yaşadıkları yeri belirli süreliğine, sonra geri dönmek üzere terk etmesi ise “geçici göç”tür. Geçici göçte amaç, terk edilen yerdeki şartlar iyileştiğinde tekrar geri dönüş olmalıdır. Geçici göç, göçün süresine göre farklı isimler almaktadır. Örneğin, yaşadığı yerden bir başka yere mevsimlik olarak yapılan göç olayına “mevsimlik veya sezonluk göç” denir (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2021). Türkiye’de bazı Yörük aşiretlerinin göçerlik faaliyetleri ve Adana çevresindeki pamuk toplamada, Ege’de ve Akdeniz’de diğer tarımsal faaliyetlerde Karadeniz’deki yaylacılıkta görüldüğü gibi tarımda çalışmak amacıyla gerçekleşen işçi hareketleri mevsimlik göç kapsamında değerlendirilebilir. Bunun yanında, yine mevsimlik göç kapsamına giren tatil veya eğlence amaçlı gerçekleşen insan hareketleri “yaz göçü” ya da “tatil göçü” olarak adlandırılmaktadır (Eker, 2008: 12).

Geçici göçte, göç edilen yerin ekonomik faaliyetinin yoğun olduğu süre dışındaki zamanlarda insanların yerlerini bir sonraki döneme kadar bırakıp, diğer bölgelerde çalışmaya gitmeleri söz konusudur. Önemli olan göç edenlerin gittikleri bölgede ne kadar süre kalacaklarını önceden bilmeleridir. Diğer göç çeşidi olan kalıcı göçte ise belirli bir süre söz konusu olmayıp, kalıcı yerleşme arzusu ile göç gerçekleştirilmektedir (Şahin, 2008: 7).

Sonuç itibarıyla daha kaliteli bir hayat sürmek isteyen kişiler için göç olgusu dünden bugüne varlığını devam ettirmiştir. Zorunlu veya gönüllü, sosyal, siyasal, ekonomik veya kültürel sebeplerle göç, ülke sınırları içinde veya farklı ülke sınırları arasında, geri dönmek üzere veya kalmak amaçlı olagelmıştır (Aksoy, 2012: 293).

4. GÖÇÜN TARİHSEL SÜRECİ

Göç tarihi aslına bakılırsa insanlık tarihi kadar eskidir. Ulus devlet anlayışının ortaya çıkmasından, ülke sınırlarının çizilmesinden, sanayinin doğuşundan çok daha

öncelere dayanmaktadır. İnsanlar var olduğu ve birlikte yaşamaya başladıkları ilk çağlarda dahi tarih biliminden hatırlanacağı üzere sürekli bir yer değiştirme halindedirler. Avcılık ve toplayıcılık döneminde de yerleşik hayata geçip tarımsal faaliyetlerde bulunulduğu dönemlerde de yer değişiklikleri hep olmuştur. Hayvancılıkla uğraşılırken mera ve otlak alanı bulma çabası içinde, tarımla uğraşırken de sulak ve verimli tarım arazisi bulma çabaları insanları sürekli olarak göç etmeye sevk etmiştir (Çakı, 2018: 8).

Göç hareketleri insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olsa da bugünkü manada uluslararası göç; ulus devletin ortaya çıkmasıyla birlikte devletlerin yasal sınırlarının belirlendiği, yabancıların ülkeye giriş-çıkışlarının düzenlendiği dönemden itibaren görülen ve 19. yüzyıl içinde olgunlaşan bir kavramdır (Uzun, 2016: 3).

Bugünkü anlamda uluslararası işçi göçünün başlangıcı sömürge çağında yaşanan köle ticaretine dayandırılmaktadır. Çünkü köleler, ihtiyaç duyulan ucuz emek ihtiyacını karşılamaktadır. Sanayi devrimi öncesinde yaşanan teknolojik gelişmeler ve yeni bulunan coğrafi yerler Avrupa sömürgeciliğini tetiklerken, kölelik sistemi bu kıtalar arası dolaşımın emek ihtiyacını karşılamıştır. Bugüne kadar gelen dönemi ele aldığımızda, uluslararası göç hareketi göçün boyutu ve yönü itibarıyla üç dalgaya ayrılabilir:

1. Teknik ve coğrafi gelişmelerle birlikte başlayan sömürgecilik sistemi ve Avrupa'nın emperyalist akımları ile devam eden Avrupa sömürgeciliği dönemi,

2. 19. yüzyılın ilk yarısı ve 20. yüzyıl başlarında Avrupa'dan Atlantik ötesi ülkelere Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya ve Güney Afrika'ya göçlerin yaşandığı dönem,

3. İkinci Dünya Savaşı sonrası sömürgelerin bağımsızlık savaşı, Doğu Avrupa, Kafkaslar, Güneydoğu Asya, Ortadoğu, Güney Afrika gibi dünyanın pek çok yerinde yaşanan iç savaş, çatışmalar ve sonuçlarının yol açtığı nedenlerle oluşan zorunlu göçler ve sığınmacı hareketlerin yaşandığı ve 1960'lı yıllarda işgücü göçüyle günümüze dek süren dönem.

Bu ayrıma 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren küreselleşmenin yaşandığı dönemi de ekleyebiliriz. Küreselleşme süreci göçün boyutunu, akışını ve hızını tamamen değiştirerek göçü sadece ekonomik boyutlu bir süreç olarak değil, sosyal ve siyasal tüm alanları kapsayan yapısı ile ele alınması gereken bir kavram haline getirmiştir (Öder, 2008: 9-10).

Tarihin hangi döneminde kaç insanın göç ettiği, bunların dünya üzerine nasıl dağıldıkları bilinmemekle birlikte tarih öncesinden başlamak üzere dünya genelinde hep küçük veya büyük çaplı yer değiştirme hareketliliklerinin olduğu bilinmektedir (Yıldırım, 2001: 8). Buna bağlı olarak hiçbir topluluk veya ırkın her zaman bulunduğu yerde kaldığı ve hiç yer değiştirmeden saflığını koruduğu iddia edilemez. Bilinen en eski kitlesel yer değiştirmelerin başında “Kavimler Göçü”(MS. 350-800) gelmektedir. Doğudan batıya doğru yönelen bu yer değiştirme geniş çaplı bir demografik, sosyal kültürel ve siyasal değişime sebep olmuştur. Birden fazla toplumu kitlesel hareketler halinde etkilemiştir. Bugünden 500 yıl önce Avrupalı gezginlerin yeni yerler keşfetmek üzere başlattıkları kıtalararası yolculuklar dünya göç tarihindeki önemli adımlardan biridir. Bu keşifler neticesinde yeni kıtalar ve yeni hayatlar bulunmuş ve pek çok kişi Amerika, Asya ve Afrika kıtasına göçmüştür. Sanayileşmenin başlaması ve 16. yüzyıldan itibaren Avrupa'nın dünya ekonomisi ve siyasetinde yükselmesi, sömürgeciliği başlatması, ulus devletlerin doğup yaygınlaşması ve ardından yayılmacı politikaların artmasıyla göç hareketlerinin de farklı özellikler kazandığı söylenebilir (Demirhan ve Aslan, 2015: 27).

4.1. TEKNİK VE COĞRAFİ GELİŞMELERLE BİRLİKTE BAŞLAYAN SÖMÜRGEÇİLİK SİSTEMİ AVRUPA SÖMÜRGEÇİLİĞİ DÖNEMİ

Prehistorik/tarih öncesi göçleri bir tarafa bırakacak olursak, ilk kitlesel göç hareketinin Kavimler Göçü ile ikinci kitlesel göç hareketinin ise Amerika kıtasının keşfinden sonra meydana geldiğini söyleyebiliriz. İkinci büyük kitlesel göçün asıl sebebi, keşiflere öncülük eden ülkelerin ekonomik problemlerini çözmek amacıyla yeni hammadde kaynakları bulmak istemeleri olmuştur. Hammadde arayışı için yola çıkanlar, Yeni Dünya'nın bulunmasıyla başlayan sömürgecilik faaliyetlerinin sonraki yüzyıllarda da devam etmesinin ilk adımını atmışlardı. Sanayi için hammadde, üretim için işçi ve ürünün satılması için de pazar arayışları yüzyıllarca sürmüş, savaflara yol açmış ve göçü hızlandıran en önemli etken olmuştur. Etkileri günümüze kadar devam eden bu faaliyetler Birinci Dünya Savaşı'nın asıl sebeplerinden birini oluşturmuş ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında sömürgelerin bağımsızlıklarını kazanmaya başlamasıyla birlikte yavaş yavaş ortadan kalkmıştır (Eker, 2008: 39).

16. ve 19. yüzyıllar arasında Avrupa ülkelerinin sömürgecilik faaliyetleri sonucu ortaya çıkan sınırlar arası yer değiştirmeler uluslararası göçlerin ilk dönemini oluşturmaktadır. Bu dönemde Avrupa kıtasından başta Afrika ve Asya'ya ardından Amerika ve Avustralya'ya geniş çaplı göçler meydana gelmiştir. Sömürge topraklarında

kurulan büyük üretim çiftlikleri daha fazla insan ihtiyacı gerektirmiş ve bu işçi talebi de Afrika kıtasından zorla getirilen okyanus ötesine taşınan kölelerle karşılanmıştır. Sömürgecilik sayesinde Batı Avrupa’da biriken zenginlik sanayi devriminin doğuşunu hızlandırmıştır. Sanayi Devrimi’nin getirdiği sosyo-ekonomik dönüşüm hem feodal üretimde yeni işsiz topluluklar yaratmış hem de sanayi kentlerinde işgücü ihtiyacı doğurmuştur. Bu durum 18. yüzyıldan itibaren Avrupa ülkelerinden hem sınır dışına hem de içeriye göçlere neden olmuştur (Uzun, 2016: 3).

Tarihsel süreç içinde incelendiğinde, sömürge dönemine kadar olan göç hareketlerini sömürgecilik ile başlayan göç hareketlerinden ayıran en önemli özelliğin Batı’nın insan gücü ihtiyacını karşılama amacı ile hareket etmesi olduğunu söyleyebiliriz. Sadece kendi iş gücü ihtiyacını karşılayabilmek için zorla insanların bir yerden başka bir yere hiçbir can güvenliği olmadan taşınması ve hiçbir yasal düzenlemeye gidilmemesi bütün dönemlerin göç hareketlerinden ayıran bir özellik olmuştur. Afrika’dan çeşitli sömürge alanlarındaki tarlalara gönderilen siyahiler Afrika’nın en önemli ihraç malzemesi haline gelmişlerdir. 15. yüzyılda sömürgeciliğin başlaması ile birlikte Batı’nın temel gereksinimi olan insan gücü, köle ticareti ile karşılanmaya başlamıştır (Yılmaz, 2014: 1687).

Bu süreçte; Portekizli denizciler 1442 yılı civarında Afrikalıları Avrupa’ya götürüp kendi özel işlerinde kullanmak üzere köleleştirmeye başlamışlar, 1550 yılına gelmeden Karayipler’deki tütün ve şeker tarlalarında çalıştırılacak köleleri taşıyan ilk gemi Afrika’dan hareket etmiştir. Kölelik kurumu sömürgecilik öncesinde de vardı. Fakat bu dönemdeki köle ticareti, kısa zamanda ve sistemli bir biçimde milyonlarca insanı pazarlayabilmesi ve en acısı da büyük bir bölümü yolculuk esnasında olmak üzere milyonlarca insanın ölümüne neden olması bakımından farklılık göstermektedir (Eker, 2008: 40).

4.2. 19. YÜZYILIN İLK YARISI VE 20. YÜZYIL BAŞLARINDA AVRUPA’DAN ÇEŞİTLİ KITALARA YÖNELİK GÖÇLERİN YAŞANDIĞI DÖNEM

Köleliğin sona ermesinden sonra 19. yüzyılda ucuz işçi açığını kapatmak için çare olarak Hindistan ve Çin’den getirilen sözleşmeli işçiler yeni sistemin geçici köleleri olmuşlardır. Kişiler 10 yıl çalışmak şartıyla imzaladıkları sözleşmelerde süreleri dolunca serbest kalacaklardı fakat çalışma hayatları boyunca insanca yaşamaktan çok uzak bir hayatı kendi rızaları ile kabul ediyorlardı. Bu vasıfsız işçiler; 1830’lardan başlayarak

Kuzey Amerika, Asya ve Afrika'daki İngiliz kolonilerine, dünyanın çeşitli yerlerindeki Fransız, Alman ve Hollanda kolonilerine ile ABD ve Latin Amerika'da yeni bağımsız olan ülkelere gönderilmişlerdir. Görünürde bu işçiler, işverenler veya işçi acenteleri ile kendi iradeleriyle sözleşmeler imzalamışlardır (Yılmaz,2014: 1688).

Gerçek hayatta ise bu insanların çoğuna, Afrika'dan getirilen kölelere tanınan hakların biraz fazlası tanınmış, ancak sözleşmelerine konan şartlarla politik ve insani hakları ellerinden alınmıştır. Bir nevi sözleşmeli kölelik sistemi kurulmuş, çark yeniden dönmeye başlamıştır. Bu insanları taşıdıkları gemilerin de köleleri taşıyan gemilerden çokta bir farkı yoktu. Çalışma koşulları çok ağır ve adlıkları ücretler çok düşüktü. Sözleşmeli işçiliğin başlangıcından Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte, sadece Hindistan'dan 30 milyon işçi başka ülkelere çalışmak için gitmiştir. Bu işçiler Burma, Sri Lanka, Singapur, Malezya, Mauritius, Güney Afrika, Jamaika ve Guyana'daki büyük çiftliklerde ve madenlerde iş gücü ihtiyacını karşılamıştır. Ayrıca, milyonlarca Çinli de bu yolla Güneydoğu Asya, Pasifik adaları, Karayipler ve Güney Afrika'ya göç ettirilmiştir. Sözleşmeli işçilik sistemiyle göç edenlerin toplam sayısı 37 milyona ulaşmıştır. Bu işçilerin büyük çoğunluğu, en az on yıllık olan sözleşmelerinin bitiminde ülkelere geri dönmek istemiştir. 24 milyon Hint geri dönmüş, bazıları ise maddi imkânsızlık sebebiyle veya kendi iradeleri ile kalmışlardır. Bugün Doğu Afrika ve Karayipler'deki Hintli nüfusun büyük bir çoğunluğu bu dönemde geri dönmeyip, oraya yerleşenlerin torunlarıdır. 18. yüzyılın sonlarından itibaren sözleşmeli işçilik sistemi de kendinden önceki kölelik sistemi gibi yavaş yavaş ortadan kalkmıştır (Eker, 2008: 42-43).

4.3. İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI ZORUNLU GÖÇLER DÖNEMİ VE 1960'LI YILLARDA İŞ GÜCÜ GÖÇÜYLE BAŞLAYAN VE GÜNÜMÜZE KADAR SÜREN DÖNEM

20. yüzyılda yaşanan Birinci ve İkinci Dünya Savaşları dünyanın birçok yerinde göçlere neden olmuştur. Yapıları itibarıyla birbirinin devamı olarak görülebilecek kölelik, sözleşmeli işçilikten ve İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki ekonomik göçten farklı olan bu göçler, genellikle devletlerin yıkılması veya kurulması sebebiyle ortaya çıkan düzensizliklerden kaynaklandığı için “mülteci” kimliği taşımaktadır (Yılmaz, 2014: 1688).

Göç tarihinde en önemli duraklarından biri de hiç şüphesiz Birinci Dünya Savaşı ve ardından yaşanan sorunlardır. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra birden fazla etnik unsuru bir arada tutan imparatorlukların yıkılmasıyla (Osmanlı ve Avusturya Macaristan İmparatorlukları) çok uluslu kuşaklar ortadan kalkmış, böylece imparatorlukların çatısı altında bir arada tutulan bazı etnik grupların savaşa birlikte zorunlu ve kitlesel olarak başka alanlara göçü kaçınılmaz olmuştur (Demirhan ve Aslan, 2015: 27). Parçalanan imparatorluklardan kendi devletlerini kuranlar ve yıllarca o yeni kurulan devletin sınırları içinde yaşamış başka milletlerden vatandaşlar başka yerlere ya da ana yurtlarına göç etmek zorunda kalmış, hatta bazı anlaşmalar ile mübadele göçleri gerçekleştirilmiştir. Savaş dünya üzerinde birçok yerde etkili olduğu için mübadele göçleri haricinde çok fazla yer değişiklikleri görülmemiştir. Yer değiştirme hareketlerinde yaşanan bu durağanlık 1929 Dünya Ekonomik Krizi'yle daha da artmıştır. Dünya ekonomik bunalımının başlaması az miktarda geri dönüş göçü hariç neredeyse tüm uluslararası hareketleri durdurmuştur. Artan işsizlik ve yoksulluk nedeniyle göçmen işçiler düşman olarak görülmeye başlanmış ve yerli iş gücünün yabancı rekabetine karşı korunmasına yönelik talepler artmıştır. Savaş yıllarında uygulanan geçici kanunlar birçok ülkede 1920'li ve 1930'lu yıllarda başlayan çeşitli yabancılara dair kanunlar kalıcı hale gelmiştir (Uzun, 2016: 3).

1917 yılında yaşanan Rus Devrimi'nden ve Nazizm'den kaçan Yahudiler de göç hareketine eklenmişlerdir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise sömürgelerin tasfiyesi ile Asya, Afrika ve Ortadoğu'da kurulan birçok bağımsız fakat sorunlu devlet içinde ortaya çıkan etnik çatışmalar yeni göçlere neden olurken bu göçlerle Bangladeş örneğinde olduğu gibi yeni devletler kurulmuştur (Yılmaz, 2014: 1688).

Elbette ki göç sadece Birinci Dünya Savaşı'na özgü bir sorun olmamıştır. İkinci Dünya Savaşı da toplu göçlere yol açan ve Avrupa kıtasında ciddi bir dağılmaya neden olan bir etki yaratmıştır (Demirhan ve Aslan, 2015: 27). İki büyük savaşta milyonlarca insan kaybeden Batı, devletlerin tekrar inşası için gerekli olan insan gücünü ilk olarak komşu ülkelerden karşıladı. Bunlar yetersiz kalınca doğudan ve güneyden kitlesel göçler başladı. Türkiye örneğinde olduğu gibi güçlü, üretim yapabilecek, sağlıklı insanlar seçilerek çalışmak için Batı ülkelerine götürüldüler. Batı'nın gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeleri sömürsü sonucu ortaya çıkan gelir eşitsizlikleri nedeniyle, yaşadıkları bölgelerde arzu ettikleri refah seviyesine kavuşamayan insanlar için göç etmekten başka çare kalmamıştır. Dünya Bankası verilerine göre 2011 yılında OECD üyesi 34 ülkedeki

kişi başına düşen Gayrisafi Milli Gelir 36.069 ABD doları iken bu sayı “en az gelişmiş 48 ülkede 749 ABD dolarıdır (Dünya Bankası, 2012). Bu ülkelerdeki insanlar için paylaşılacak dilim gittikçe küçülmekte paylaşan sayısı artmakta ve artık kişi başına düşen pay ise azalmaktadır. Tek çözüm masadan birilerinin kalkmasıydı. Bu manada, göçmen olarak adlandırdığımız insanların, masayı terk edenler olduğunu söylemek mümkündür (Yılmaz, 2014: 1689).

İki savaş arası dönem hem Amerika’da hem de Avrupa’da otarşik¹ ekonomik milliyetçiliğin artmasıyla şekillenmiştir. Sermayenin, emeğin ve malların uluslararası hareketini durdurmak için yatırım, ticaret ve göç üzerine çeşitli şovenist² kısıtlamalar getirilmiştir. 1940’lar boyunca uluslararası göç İkinci Dünya Savaşı tarafından kontrol edilmiştir. Bu dönemdeki hareketler yerinden edilmiş kişilerden oluşmakta ve yaygın mülteci olup, ekonomik büyüme ve gelişmeyle orantılı kesinlikle olmamıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise uluslararası göçler yeniden yoğunlaşmış, Avrupa’da ekonomiyi yeniden canlandırmak ve savaşın yaralarını sarmak için ihtiyaç duyulan işgücü ihtiyacı misafir işçiler ile karşılanmıştır. Bu dönemde misafir işçi göçlerinin geçici olacağı düşünülmüş, fakat sonuç umulduğu gibi olmamış tam tersi olarak kalıcı hale gelmiş daha sonra aile birleşimleriyle Avrupa’ya göçler devam etmiştir. Ayrıca bu dönemde eski sömürge ülkelerinden ana ülkelere göçlerde de yoğunluk olmuştur. 1979 Petrol Krizi’yle birlikte petrol fiyatlarının hızlı artışından sonra birkaç az gelişmiş fakat sermaye zengini Körfez ülkelerinde de işçi göçüne teşvik başlamıştır.

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra uluslararası göç yoğunlaşmıştır. Giderek daha çok ülke göçten nasibini almış ve göçün kaynağı Avrupa’dan, gelişmekte olan üçüncü dünya ülkelere kaymıştır. Bu dönemde, Asya, Güney Avrupa, Latin Amerika Afrika ve Körfez ülkeleri yeni göç ülkeleri olarak ortaya çıkarken eski sanayi ülkeleri de yeni göç tiplerine ev sahipliği yapmışlardır (Uzun, 2016: 4).

1960’ların ortasında ortaya çıkan ve geçmişe nazaran ani bir gelişme yaratan süreci “endüstri sonrası dönem” olarak tanımlayabiliriz. Bu dönemden önce uluslararası yer değiştirmelere, Avrupa çıkışlı göçmenlerin dünyanın yeni yerleşim bölgelerine

---

¹Otarşi, bir ülkenin çok yüksek gümrük tarifeleri, kotalar ve kambiyo denetimi gibi araçlarla kendini dünya ekonomisinden soyutlamak için uyguladığı iktisaden kendi kendine yeterlilik politikası (İktisat Sözlüğü, 2023).

²Şovenizm, kendi ulusunu öne çıkararak değişik ırk ve uluslar arasında düşmanlık yaratmayı amaçlayan ve bu yolda kışkırtmada bulunan aşırı akım (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, 2023).

yönelen göçleri hâkim iken uluslararası göç küresel bir hal almıştır. Endüstriyel dönemdeki göçlerle insanlar, nüfusun yoğun olduğu yerlerden hızla endüstrileşen ve nüfusun az olduğu ülkelere gelirken, endüstri sonrası dönemdeki göçler, endüstrileşmenin ilk aşamalarında bulunan ve nüfusun yoğun olduğu ülkelerden, yine nüfusun yoğun olduğu endüstri toplumlarına yönelmiştir. 1960 yılından sonra Avrupa kökenli göçmenler, dünyadaki göç akımlarının çok küçük bir bölümünü oluşturmuş; Asya, Afrika ve Latin Amerika'dan kaynaklanan göçler artmıştır. Bu dönemde ayrıca, göç alan ülkelerin çeşitliliğinde de artış görülmüştür. Amerika ve Okyanusya'nın geleneksel olarak göç alan ülkelere ek olarak Batı Avrupa ülkelerinin aldıkları göçlerde önemli oranda bir artış görülmüştür (Eker, 2008: 51).

20. yüzyıldan 21. yüzyıla göçün hızı, boyutu ve cinsiyetinde farklılıklar yaşansa da yapısal olarak özün değişmediği gözlemlenebiliyor. 20. yüzyılın sömürge imparatorlukları yerini uluslararası hatta ulus-aşırı şirketlere bırakmış, teknolojik gelişme ve küresel ekonomi de esnek çalışma koşullarını yaratırken emek de daha zorlu koşullarla mücadele etmek zorunluluğunda kalmıştır. Ancak bu durum uluslararası göçün yalnızca bir boyutunu oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra 20. yüzyılın sonlarında Sovyetler Birliği'nin dağılması, Balkanlar'da milliyetçiliğin yükselişi, sınırlardaki değişiklikler ve sınırların yeniden tanımlanması, Ortadoğu'da devam eden savaş ve iç karışıklıklar özellikle Afrika kıtasında yaşanan iç savaş ve çatışmaların devam etmesi, büyük ekonomik krizler ve küresel iklim değişikliğinin insanların yaşamlarındaki etkisi gibi insanları göç etmeye zorlayan faktörler artmış ve çeşitlenmiştir (Öder, 2008: 10-11).

Bir ulus devletten diğer ulus devlete gerçekleşen göç, çok boyutlu siyasi, ekonomik, demografik ve kültürel bir süreçtir. Bugün, hızla gelişen iletişim teknolojileri ve ulaşım imkânları sayesinde daha kolay olan küresel kültürel alışveriş göçü teşvik etmektedir. Küreselleşmeden etkilenen uluslararası göçler aynı zamanda küresel değişim üzerinde rol oynayan en önemli etkenlerden ekonomik değişime, şiddetli çatışmalara ve siyasal mücadelelere karşılık olarak yeni göç akımları gelişirken, tüm dünyada uzun zamandır var olan göç şekilleri de yeni formlarda var olmaya devam etmektedir (Uzun, 2016: 4).

Göçler ilk çağlardan bu yana insanlık tarihinin bir parçası olmuştur. Fakat diğer taraftan uluslararası göç, hacim ve önem olarak 1945'ten beri ve özellikle de 1980'lerin ortalarından itibaren artmıştır. Aynı şekilde, göçlerin yeni milenyumda da artmaya devam etmesi muhtemel görünmektedir ve belki de göç global değişimin en önemli

faktörlerinden biri olacaktır. Bu varsayım için birçok sebep vardır: Gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasındaki zenginlik açısından artan eşitsizlikler, daha iyi hayat standardı aramak için göç eden insanların artan sayısını, muhtemelen daha da artma yönünde zorlayacaktır. Politik, ekolojik ve demografik baskılar, birçok insanı kendi ülkesi dışında sığınak aramaya zorlamaktadır. Değişik bölgelerde artan politik ve etnik çatışmalar kitlelerin göç etmesine yol açmaktadır ve yeni serbest ticaret bölgelerinin meydana getirilmesi de ilgili hükümetlerce planlansın ya da planlanmasın, iş gücü göçlerine sebep olacaktır. Bunların doğal sonucu olarak, açıktır ki dünyadaki devletler ya gönderici olarak ya alıcı olarak ya da her ikisi olarak artan bir şekilde uluslararası göçten etkilenecektir(Yıldırım, 2001: 8).

Tarihin belli dönemlerinde daha yoğun şekilde yaşanmış olan göç hala kimi dönem trajik sonuçlara yol açacak biçimde varlığını değişik coğrafyalarda değişen yoğunluklarda sürdürmektedir. Zaman ve mekân fark etmeksizin insanlar buldukları yerleri gönüllü veyahut zorunlu sebeplerle değiştirmeye devam etmişlerdir (Demirhan ve Aslan, 2015: 28).

Kısaca göç insanlık tarihi kadar eski bir olgu olsa da tarihsel olarak hem göç edenlerin özellikleri hem göç sebepleri hep bir değişiklik göstermiştir. 17. yüzyılda tren yollarının, kentlerin, limanların, inşasında ve madenlerde çalıştırılmak üzere Afrika'dan gelişmiş ülkelere zorla taşınan özellikle siyahi köleler, 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden Avustralya ve Kuzey Amerika'ya daha yüksek yaşam standartları için göç eden beyazlar ve 20. yüzyılda ülkelerdeki iç çatışmalardan ve savaş kaçan sığınmacılar farklı göç tarihleri ve hikayeleri ortaya koymuştur (Kaya ve Özdoğan, 2003: 277).

5. BAŞLICA GÖÇ KURAMLARI

Abadan-Unat'ın dikkat çektiği gibi; bir devletin sınırları içinde yaşayan vatandaşlarının oluşturduğu nüfus konusu, MÖ 6. yüzyılda Çinlilerin dikkatini çekmesine ve devlet teorilerinin oluşturulmasında önemli bir etken olarak ele alınmasına rağmen, nüfusla doğrudan ilişkili olmasına rağmen göç olgusu, ancak 19. yüzyılda bilimsel tartışmaların konusu olabilmıştır. Alman kökenli İngiliz coğrafyacı ve harita uzmanı Ernst Georg Ravenstein'in (1834-1913); ilki 1885 yılında, ikincisi ise 1889 yılında yayımlanan ve ikisi de "The Laws of Migration" (Göç Yasaları) ismini taşıyan bilimsel yazıları bu konuda başlangıç teşkil etmektedir (Eker, 2008: 94).

Uluslararası göç olgusunun gelişim aşamalarına paralel olarak konuya ilişkin çeşitli kuramlar geliştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da yoğunlaşan işçi hareketliliği bilim insanlarınca sürekli gözlemlenmiştir (Şahin, 2008: 9). 20. yüzyılda göç ile ilgili yapılan çalışmalar gelişme göstermiş, kuramsal açıklamalar yapılmış ve göç olgusu sosyal bilimciler tarafından incele konusu yapılmıştır (Çakı, 2018: 21). Genellikle göç ve işgücü göçü olgusu farklı ya da ayrı olgular olmadığından, yapılan araştırmalarda ekonomik ve toplumsal sistem için de değerlendirilmiştir (Şahin, 2008: 9). Bu bölümde göç kavramı üzerine bilim insanlarınca yapılan gözlemler, çalışmalar ve araştırmalar sonucu ortaya konulan başlıca kuramlara yer verilmiştir.

5.1. RAVENSTEIN’IN GÖÇ KANUNLARI

İngiliz epidemiyolog³ olan William Farr, (1807-1883)“göçün, hiçbir kesin kanuna bağlı olmaksızın yürüdüğü” fikrini savunmaktadır. Ravenstein’in çabası ise göç olgusunun herkes için geçerli kanunlarını bulmak içindir. Farr’ın tam tersine Ravenstein, göç olgusuna ait herkes için her yerde geçerli olabilecek kanunların olduğunu ortaya koyabilmek hedefiyle çalışmalarını başlatmıştır. 1885’te yayınlanan makalesi ile Ravenstein, göç konusuyla ilgili olarak bilimsel bir çalışma yapan ilk kişi unvanını almıştır. Ravenstein çalışmasını, 1871 ve 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı istatistiklerinin verileri üzerine oturtmuş ve bu verilerden hareketle toplam yedi göç yasası belirlemiştir. Ravenstein’in çalışmasının değerli olarak kabul görmesinin sebeplerinden bir diğeri de bu çalışmanın daha sonra yazılacak olan göç modellerine ve kuramlarına öncülük etmesidir. Çünkü Ravenstein’in 1885’te yayınlanan bu çalışması, göçle ilgili bilinen ilk çalışma olma niteliğini taşımaktadır (Çağlayan, 2006: 68).

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Sanayi Devriminin artan etkileriyle bireylerin ve toplulukların yaşam standartları ve çalışma şekilleri değişmiş, ulaşım fırsatlarının artması ve fabrikaların ortaya çıkışı ile birlikte milyonlarca insan iş bulma gayesiyle kentlere göç etmeye başlamıştır. Sadece 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere ve Galler kırsalından, üç milyonu kentlere olmak üzere dört milyon kişi başka bölgelere göç etmiştir. Ravenstein’in göç kanunları da buyer değişikliğinin oldukça yüksek olduğu bu dönemde ortaya çıkmıştır. Ravenstein’in çalışmaları 1871 ve 1881 İngiliz nüfus sayımlarında kullanılan doğum yeri çizelgelerinin içerdiği verilere dayanmaktadır. 1885

---

³Epidemiyolog toplumda oluşan hastalık ve kaza gibi durumlarda dağılım ile görülme sıklıklarını araştırır ve bu hastalıkların belirtilmesi ve etkilerinin azaltılması ile ilgili çalışan bilim insanıdır (Hürriyet Haber, 2023).

ve 1889 tarihli iki bilimsel çalışmasında İngiltere'deki iç göç sürecinin temel mekanizmalarını tahmin etmeye ve açıklamaya yönelik yasalar (Ravenstein kanun-yasa demekle birlikte çalışmalarında ilke ve kural ifadelerini de kullanmıştır) ortaya koymaya çalışmıştır (Ela Özcan, 2014: 188).

Ravenstein yer değiştirmeleri belirleyebilmek için sadece nüfustaki değişiklikleri incelemenin yeterli olmayacağına; her krallığın nüfus artış oranının sadece bu ülkelerdeki yerli nüfusun artış oranıyla karşılaştırılmayacağını ve yabancı ülkelerden gelen göçmeler ve bir krallıktan diğerine gidenlerin de önem arz ettiğine dikkat çekmiştir. Bu sebeple Ravenstein, baz aldığı bölgeye ait kişilerin doğum yerlerini detaylı olarak gösteren ek çalışmaları da kullanmıştır. Ravenstein'in geliştirdiği göç modelinin temelinde emme (absorption) ve dağılma (dispersion) genel kavramları yer almaktadır. Buna göre bir emme bölgesi; "Diğer bölgelere oranla nüfusun içindeki yerli sayısının -az ya da çok- fazla miktarda olduğu bölge" olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir deyişle, gelenlerin gidenlerden fazla olduğu bölge emme bölgesi olarak adlandırılır. Yayılma bölgesi ise giden nüfusun gelenden fazla olduğu bölgelerdir. Ravenstein, her bireyin doğduğu bölgelerle ilgili nüfus istatistiklerini toplayarak, dağılma bölgelerinden emme bölgelerine doğru oluşan göçü haritalandırmıştır.

Ravenstein ayrıca, göç eden çoğu kişinin yakın bölgelerden geldiğini tespit ederek, göçmenlerin daha çok yakın yerlere göç etmeyi tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Ravenstein'in araştırmasının sonuçlarından belki de en çarpıcı olanı, "kadınların, erkeklere oranla göçe daha fazla eğilimli olmalarıdır. Ravenstein'in 1885 yılındaki makalesinde, sadece Birleşik Krallık'ta yapılan incelemeler neticesinde zorlukla elde edilen verilere dayanmasına rağmen, yedi tane göç yasası formüle edilmesi açısından dikkate değerdir (Eker, 2008: 95-96-97).

Göçün meydana geldiği bu dönemlerde Ravenstein, 1885 ve 1889 yıllarında yazmış olduğu Göç Kanunları (The Laws of Migration) adlı makalesinde belirlediği yedi göç kanunu şu şekilde sıralanabilir:

1. Göç ve mesafe: Ravenstein, göçmenlerin büyük çoğunluğunun uzun mesafeli değil daha çok kısa mesafeli göçleri tercih ettiğini, bu kısa mesafeli göçlerin ise bulunduğu bölgede göç dalgalarının oluşmasına neden olduğunu söylemektedir. Oluşan göç akımları daha çok gelişmiş ticaret merkezlerine doğrudur. Ravenstein gelişmiş ticaret

merkezlerindeki yoğun nüfusun göçün boyutunu belirleyen faktör olduğunu ifade etmektedir. (Çakı, 2018: 21).

2. Göç ve basamakları: Ticaretin gelişmesi ve sanayileşmenin artmasıyla birlikte kentsel alanda meydana gelen hızlı ekonomik büyüme, kenti çevreleyen yakın bölgelerdeki insanları hızla kente çekmektedir. Kentin çevresel alanındaki kırsal bölgede meydana gelen azalma, uzak bölgelerden gelen kişilerce doldurulmaktadır. Uzak bölgelerden gelenlerin kendi yaşadıkları yerde yarattıkları azalma da o bölgelere daha yakın yerlerden gelen göçmenler tarafından doldurulacaktır. Her bir basamak kente yakınlaştıkça ve kentin yüksek standartları diğer kişiler tarafından öğrenildikçe, göç tüm ülkeye yayılacaktır. Yani Ravenstein'a göre göç olgusunun bir boyutu, basamaklı bir şekilde nüfusu azalan ve boşalan yerlerin yakın bölgelerden gelen kişilerce doldurulmasıyla oluşan dalgalardır. Aslında Ravenstein'ın ikinci kanunu, birincisinin destekçisi ya da açıklayıcısı gibidir (Çağlayan, 2006: 69)

3. Dağılma ve emme süreci: Bu yasaya-kanuna göre göçler amaçsız değildir ve her göçün bir gayesi bir amacı vardır. Bu gaye, kentin sağlayacağı yüksek yaşam kalitesinden, ekonomik kazançtan ve getiriden pay almaktır. Bu nedenle amaç birlikteliği yayılma ve emme sürecine zemin hazırlamaktadır.

4. Göç zincirleri: Göç alan yerleşim bölgelerinin zamanla göç veren bölgeler haline gelebileceğini söyleyen Ravenstein'a göre, göç zamanla ve birbirine bağlantılı olarak devam edecektir. Ona göre her yer değiştirme bir başka yer değişikliğini tetikleyecektir, böylelikle bir defa göç başladığında zincirleme bir şekilde diğer göç hareketlerinin de gerçekleşmesine sebep olacaktır (Çakı, 2018: 22).

5. Doğrudan göç: Ravenstein ilk dört kanunda basamaklı ve zincirleme göçlerden bahsetmektedir. Ama Ravenstein'ın beşinci kanunu direkt, basamak olmadan, uzun mesafeli; ilk dört kanununda bahsedildiğinden başka bir çeşit göçü anlatmaktadır. Uzun mesafeli göçlerde, göç eden insanlar endüstri merkezlerine ve büyük, gelişmiş ticaret bölgelerine yönelmekte ve basamaksız şekilde, doğrudan bu kentlere yerleşmeyi tercih etmektedirler. Ravenstein ortaya koyduğu ilk beş göç yasası, temelde iki göç modelinden bahsetmektedir. Buna göre ilk modelde göç basamaklı bir şekilde, kısa mesafeli ve zincirleme olarak ticaret ve sanayi merkezlerine doğru gerçekleşmekte; ikinci modelde ise göç uzun mesafeli, basamaksız ve dolaysız olarak sanayi ve ticaret merkezlerine yönelmektedir. Bu göç modelleri çerçevesinde ortaya çıkan ortak nokta ise göçün, her

durumda ticaretin ve sanayinin geliştiği zincir kentlere doğru olduğudur (Çağlayan, 2006: 70).

6. Kır kent yerleşimcileri farkı: Bu kanuna göre kentte yaşayan insanların aksine kırsal kesimde yaşayan insanlar daha fazla göç etme taraftarıdır. Kente yapılan göçler o bölgede yaşayan yerleşikleri yerinden etmemesine rağmen, kırsal kesimler arasında yapılan göçler, göç edilen kırsal kesimde yaşayan kişileri etkileyerek göç ettirme eğilimine sebep olmaktadır (Çakı, 2018: 23).

7. Kadın erkek farkı: Ravenstein'in son göç kanunu cinsiyetle ilgilidir. Bu kanuna göre kadınlar, erkeklere nazaran daha fazla göç etme eğilimi göstermektedir. Ravenstein 1889 yılında yayınladığı ikinci makalesinde, kadınların kısa mesafeli ve iç göçler göçlerde erkeklerden daha fazla göç etme eğiliminde olduğunu tekrarlamış ve bir ekleme yapmıştır: Erkekler kadınların aksine daha çok uzun mesafeli ve yurtdışı göçlere daha fazla katılım göstermekte ve daha yüksek bir göç eğilimi taşımaktadırlar (Çağlayan, 2006: 70-71).

Ravenstein'in geliştirdiği başka bir yaklaşım olan itici ve çekici faktörler yaklaşımı klasik iktisatçılar tarafından benimsenmiş ve göç sürecini açıklamada belirleyici tanım olarak kullanılmıştır. Bu kuram insanların yaşadıkları yerden başka bir yere göç etme sebeplerinin olumlu ya da olumsuz ayrımıdır. Bulunduğu yerden ayrılmasına sebep olan olumsuzluklar itici, gitmek istediği yerde cazip gelen olumlu olarak gördükleri ise çekici sebeplerdir. Bu kuramı geliştiren katkı ise daha sonrasında neo-klasik iktisatçılar tarafından yapılmıştır. Neo-klasik iktisatçılar aynı ana temel üzerinden yükselerek bugün bilinen anlamda işçi göçünün sebeplerine değinmiştir. Çünkü özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında hem savaşın getirdiği sebeplerle insan kaybı ham de hızlı kalkınma gösteren ülkeler için o dönemde gelişmiş ülkelerin ihtiyaç duyduğu emek gücü göç aracılığı ile karşılanmıştır. Ülkeler arasında işçi anlaşmaları imzalanmış ve bir grup -hatta bazen bir köy- tamamen çalışmak üzere gelişmiş Kuzey ve Avrupa ülkelerine göç etmiştir. Neo-klasik kuramcılarsa tam da bu süreci anlama yolunda emek göçüne yol açan faktörler üzerine araştırmalarda bulunmuştur (Öder, 2008: 17-18).

5.2. NEO-KLASİK KURAM

1960'lı yıllarda Neo-klasik iktisattan beslenerek geliştirilen bu kuram, göçün sebepleri üzerine odaklanmıştır. İktisatçı William Arthur Lewis'in (1915-1991) teorisini 1960'larda Ranis, FeiveTodaro gibi sosyal bilimcilerce derinleştirilmiştir. Neo-klasik

iktisat, insanların göç etmesini tamamen ekonomik yarar analizine bağlamaktadır. İnsan bir homo economicus⁴ olduğu için ve kendine maksimum yarar sağlama sebebiyle göç etmektedir. Bu, daha fazla kazanç elde etmek olduğu gibi daha yüksek standartlı bir yaşama ulaşma isteği de olabilmektedir. Neo-klasikçiler bu olguyu hem mikro hem de makro yaklaşımla çözümlenmeye ve anlamaya çalışmaktadırlar.

Neo-klasik ekonominin makro kuramı; ekonomik kalkınma süreci içinde gerçekleşen emek göçünü açıklamak üzere geliştirilmiş, belki de en eski ve en çok bilinen uluslararası göç kuramıdır. Bu kurama göre ülkeler arası göç, iç göçte de olduğu gibi işçi talebi ve arzı arasındaki coğrafik değişikliklerden kaynaklanır. Sermayesine nazaran daha fazla işçiye sahip olan ülkelerde, ücretler düşük düzeyde dengelenirken; sermayelerine göre daha kısıtlı iş gücüne sahip olan ülkelerde ise ücret piyasası, daha yükseklerde dengelenmektedir. Ücretler arasındaki bu farklılıklar sebebiyle, aldıkları karşılığın düşük olduğu ülkelerdeki işçiler, ücretlerin daha iyi daha yüksek olduğu ülkelere göç ederler. Bu şekilde ortaya çıkan göçler sonucunda, sermayenin az olduğu ülkelerde iş gücü arzı azalır ve ücretler yükselirken, sermaye zengin ülkelerde iş gücü talebi azalır ve ücretler düşmeye başlar. Böylece ücretlerde bir dengeye ulaşılır (Eker, 2008: 118-119).

Uluslararası göçü, mecburiyetlere göre açıklama yolunu seçen neo-klasik makroekonomi modeli, göç alan ülkelerin kamuoyunu etkileyen ve göçle ilgili politikalarının belirlenmesindeki temeli oluşturmuştur. Bu bakış açısı, birkaç olasılığı ve ortak bazı sonuçları içermektedir:

Uluslararası emek göçü, ülkeler arasındaki ücret değişimlerinden kaynaklanmaktadır.

Ücret farklılıklarının ortadan kaldırılması göçün sona ermesine neden olacak ve bu farklılıkların olmadığı hallerde yer değiştirme hareketleri görülmeyecektir.

Kalifiye, yetişmiş işçileri kapsayan uluslararası insan sermayesi dolaşımı, emeğin karşılığı olarak ortaya çıkan ücret farklılıklarının bir sonucudur.

İş gücü piyasası, uluslararası işçi göçüne sebep olan tek piyasadır. Diğer faktörler ve piyasalar uluslararası işçi göçü üzerinde çok bir etkiye sahip değildir.

---

⁴Homo economicus/ Ekonomik insan: En az çaba ile en yüksek faydayı hedefleyen, sürekli olarak rasyonel ve dar bir şekilde çıkarıcı olan insan (Popüler Ekonomi Haber Sitesi, 2023)

Hükümetlerin, devletlerarası göçü kontrol edebilmek için yapmaları gereken, göç veren ve alan ülkelerin emek piyasalarını düzenlemek, bu yönde politikalar geliştirmek ve yönlendirmektir (Eker, 2008: 118-119).

Diğer yaklaşım mikro analize göre, kişiler kendi kazanımlarını hesaplayarak göç etmeye karar verirler. Kişinin eğitim seviyesi, yetenekleri, yabancı dil bilgisi gibi etkenler göç edilecek olan ülkede iş bulma ihtimaline etki etmektedir. Kişisel davranış kalıpları, toplumsal ve teknolojik değişimler, gelişimler göçü hızlandıran faktörlerdir. Emek piyasasındaki değişiklikler de bireysel göç hareketinin ortaya çıkmasında önemli etkenlerden biridir. Göç hareketini durdurmanın çözümü ise, bu farklılıkların sebep olduğu kişiye çekici gelen fırsatların azaltılmasına bağlıdır. Hükümetlerin çeşitli istihdam politikalarıyla veya kazançları denetlemek yoluyla göçü kontrol altına alma çabaları sıkça başvurdukları yollardan biridir.

Neo-klasik kuram, kişileri sadece faydalarını maksimize etmeye çalışan homo economicus olarak gördüğünden göç sürecinde etkili olan insani ve sosyal sebepleri görmezden gelir. Sadece ekonomik sebepler yer değiştirme kararını alma konusunda bazen tek sebep olarak ortaya çıkmaz. Göç sürecinde devreye yaş, cinsiyet, ırk ya da sosyal herhangi başka bir faktör girmekte ve tüm göç sürecini anlayabilmek ve bir temele oturtmak için aynı zamanda tarihi yapıyı ve küresel ekonomiği de dikkate almak gerekmektedir (Öder, 2008: 19).

Neo-klasik göç kuramlarında üç temel sorun vardır; birinci olarak, bu teorilerin olasılıkları doğruysa, göç veren ve alan ülkelerde pazarlar bir dengeye ulaşır ulaşmaz uluslararası emek göçünün durması gerekir. Bu durum gerçek hayatta kesinlikle mümkün olmamıştır. İkinci olarak, neo-klasik kuramlar uluslararası göçü açıklamak için sadece işgücü piyasasını dikkate almaktadırlar. Ancak gerçek hayatta, insanları göç etmeye teşvik eden ya da zorlayan birçok sebep vardır hatta emlak piyasası bile göç etme kararını etkileyen bir faktördür. Son olarak, neo-klasik kuramların kabul ettiği olasılıklar doğruysa, devletler göçü sadece işgücü piyasasındaki talep ve arzı kontrol ederek yönetebilirler. Gerçekte hayatta ise, uluslararası göçü tetikleyen devletlerin kontrol altında tutmayacağı sayısız sebep vardır (İhlamur Öner ve Öner, 2012: 33).

5.3. MERKEZ -ÇEVRE KURAMI (BAĞIMLILIK OKULU)

Çok yaygın olarak kullanılan göç kuramlarından bir tanesi de merkez-çevre (center-periphery) kuramıdır. Bu kuram, “Merkez- Çevre Kuramı” ya da “Bağımlılık

Okulu” olarak da adlandırılmaktadır ve Immanue IWallerstein, Samir Amin ve Andre Gunder Frank gibi düşünürler tarafından geliştirilmiştir. Kurama göre dünya, merkez ve çevre olmak üzere iki bölgeye ayrılmış ve bu ikili dünya ancak birbirine ekonomik alanda bağımlı olarak var olabilmektedir (Çağlayan, 2014: 78-79).

Immanuel Wallerstein’in 1974 tarihli “The Modern World System” adlı eserine dayanan kuramın savunucuları, uluslararası göçün temelini 16. yüzyıldan itibaren gelişen ve yayılan dünya pazarının yapısına bağlamaktadır. “Dünya sistemleri kuramı” olarak da adlandırılan bu kuram, göç olgusunu sosyalist bir bakış açısı ile incelemekte ve araştırmaktadır. Göç sürecini ise sömürgecilik ile ilişkilendirmektedir. Dünya büyük bir pazar olarak düşünüldüğünde, 16. yüzyılda hâkim olan sömürgeci düzen günümüzde de bir mana hala vardır. Küreselleşme sürecinde gelişmiş ülkeler üretim, teknoloji, hammadde, emek ve sermayenin denetimine ilişkin üstünlük sağlamaktadır. İşgücünün ise bütün bunların bir sonucu olarak çevre ülkelere merkez ülkelere doğru göç edildiğini iddia etmektedir (Aksoy, 2012: 295).

Kurama göre dünya merkez ve çevre olarak ikiye bölünmüş olsa da varlığını ekonomik olarak birleşerek devam ettirmektedir. Marksist bakış açısının hâkim olduğu bu kurama göre emek göçünün ortaya çıkışını dünya kapitalist sisteminin bir parçası olarak değerlendirmek gerekir. Emek göçü kapitalist merkez ülkeleriyle, az gelişmiş çevre ülkeleri arasındaki eşitsizlik ilişkisinden meydana gelmektedir. (Ela Özcan, 2014: 200).

Ancak burada üzerinde durulması gereken asıl nokta bağımlılık kuramının, neo-klasik kuramda olduğu gibi göç sürecini sadece bireysel bir karar olarak değerlendirmedeği, tam tersi var olan ekonomik düzenin az gelişmiş ülkeler üzerinde baskı oluşturduğu ve buna bağlı olarak kişilerin göç etmek zorunda kaldığını belirtmesidir. Haliyle bireysel bir karar olmanın dışında bu süreç kapitalist sistemin yarattığı bir mecburiyettir. Çevre ülkelerdeki potansiyel göçmenler yaşamsal ihtiyaçları sebebiyle gelişmiş ülkelere göç etmek durumunda kalmaktadırlar.

Kuram; sermayenin çıkarlarını her şeyin belirleyicisi olarak görmesinin yanı sıra uluslararası göçü şekillendiren küreselleşmenin yapısal öğelerine fazla önem vermesi, bireylerin ve insana bağlı bir süreç olarak göç kararının verilmesinde grupların motivasyon ve eylemlerine ise gereken önemi vermemesi sebebiyle eleştirilmiştir (Ela Özcan, 2014: 200).

Bu kurama “yarı çevre ülke” boyutuyla katkıda bulunan Immanuel Wallerstein’a göre, merkez ve çevrenin haricinde bir de dünyada yarı-çevre ülkeler yer almaktadır. Yarı-çevre ülkeler gelişmekte olan ülkelerdir. Uluslararası ilişkilerde göçü açıklamada sadece merkez ve çevreden oluşan ikili bir dünya varsayımı yeterli değildir. Buna göre 16. yüzyıldan bugüne dünya pazarları gelişmektedir. Göçün kökeni de gelişen bu pazar yapısına dayanmaktadır. Bu kurama göre uluslararası göçün sebebi kapitalizmin neden olduğu yer değiştirmelerin genel sonucu olarak açıklanmaktadır. Kapitalist sistemde eğer bir yerde işgücü yetersizse çözüm göç aracılığıyla ucuz işgücünü temin etmektir. Bir diğer boyutu da kalkınmakta olan ülkelerin tarım alanında yaptıkları reformlardır. Teknolojinin de gelişmesi ile insan gücüne ihtiyaç azalmakta olup bu gelişmeler ve reformlar sonucu oluşan yoğun işsizliğin yaşanması insanları, emeklerini satmak üzere daha rahat iş fırsatları yakalayabilecekleri ve daha düşük maaşla çalışmaya razı oldukları gelişmiş bölgelere doğru göç etmeye zorlamaktadır. Bugün küreselleşmenin bu anlamda göçü artırıcı etkisi daha yoğun olarak görülmektedir (Öder, 2008: 20-21).

5.4. GÖÇ SİSTEMLERİ KURAMI

Göç sistemleri kuramı, disiplinler arası bir yaklaşımı benimser. İktisat, sosyoloji, iktisat, uluslararası ilişkiler, psikoloji vb. sosyal bilimlerin farklı alanlarından faydalanır ve göç sebeplerini çok boyutlu olarak incelemeye çalışır (Öder, 2008: 22).

Göç sistemleri kuramı, birden fazla ülkenin göçmen değişimiyle bir göç zinciri oluşturabileceği yönündedir. Buradaki eğilim genel olarak Latin Amerika’nın Güney kolonisinde veya Güney Pasifik’te olduğu gibi bölgesel göç sistemlerinin analizini kapsamaktadır. Bu kuram yer değiştirme hareketlerini göç veren ve alan ülkeler arasındaki ticaret, yatırım, sömürgecilik ve kültür gibi bağlar üzerinden meydana geldiğini ileri sürmektedir. Kuramın en önemli savunucusu Thomas Faist’tir (Çakı, 2018: 23).

Göç sistemleri kuramına göre göç hareketi, genel manada göç veren ve alan iki ülke arasında, göç ilişkisinden önce başka bir ilişki zaten vardır. Bu ilişkinin temeli ise kolonyal döneme ve kolonyal ilişkilere, mali ve ticari ilişkilere, politik nüfuz ve kültürel bağlara dayanabilir. Bu ilişkinin temeli ayrıca askeri işgale de dayanabilir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri’nin Kore ve Vietnam’la olan göç ve göçmen ilişkisinin temelinde Amerikan askeri işgali yatmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nin Meksika’yla olan göç ilişkisinin temelini ise Amerikalı işverenlerin ucuz işçiye olan

ihtiyacına ve iki ülke arasındaki kültürel etkileşime bağlamak mümkündür. Türkiye ile Almanya arasındaki işçi anlaşmaları ile kurulan ilişki de bu tür göç sistemine örnek olarak verilebilir.

Göç sistemi yaklaşımı, her ne kadar yukarıda bahsedilen genellemeler gibi tek başına özel bir kuram oluşturmuyorsa da birkaç önermeyi içinde barındırmaktadır:

Göç akımlarının ülkeler arasındaki ekonomik ve politik ilişkilerden kaynaklanması nedeniyle ülkelerin coğrafi olarak birbirlerine yakın ya da uzak olması önem taşımamaktadır. Değişim ilişkilerinin şekillenmesinde kolaylaştırıcı özellikte olan coğrafi yakınlık, bu ilişkileri kesin kılamadığı gibi ortaya çıkmasını da engel olamamaktadır.

Bazı uluslar birden çok göç sistemine dâhil olabilir; ancak bu çoklu üyelik, göç veren ülkelerde, göç alanlara oranla daha yaygın görülmektedir (Ela Özcan, 2014: 201).

Uluslararası göçte çok kutuplu düzen de görülebilir. Bu durumda, çeşitli coğrafi bölgede bulunan bir grup merkez ülke aynı ülke veya ülkelerden göç alabilir.

Ekonomik ve siyasi şartlar değiştiğinde sistemlerde farklılıklar olabilir. Bu sebeple istikrarlı bir yapıdan söz etmek zordur. Ülkeler herhangi bir ekonomik dalgalanma, siyasi çalkantı veya sosyal değişme neticesinde sisteme dâhil olabilir ya da belli bir süre sonra sistemden ayrılabilir (Eker, 2008: 143-144).

Faist göç sistemleri kuramını ilişkiler ağı kuramı ile merkez-çevre kuramı arasında bir geçiş kuramı olarak kullanmaktadır. İlişkiler ağı kuramı göç olgusunu sadece nedensellik ilişkisi ile değil aynı zamanda göçmenler arasındaki iletişim bakımından da ele almaktadır. Belirli bir ülkeye gitmiş olup yerleşenler ile göç etmeyi düşünen ya da yeni göç etmiş olan kişiler arasında bir ilişki, bağlantı ve iletişim söz konusudur (Aksoy, 2012:296).

Faist göç sistemleri kuramının üç ana özelliği olduğundan bahsetmekte ve şöyle sıralamaktadır (Çağlayan, 2006: 83):

1. Göç kuramları göç hareketlerinin gerçekleştiği andaki bağlantılar üzerinde durmakta ve olumlu ya da olumsuz olması noktasında belirleyici olmaktadır. Dünya sistemleri kuramı ile bağımlılık kuramları arasındaki ilişkilerin boyutu genişlediğinde, bu kuram insanlarla daha geniş bir çerçeveden ilgilenerek bilgi, ticaret, hizmet akışları veya güvenlik anlaşmalarına katkı sağlayabilmektedir (Çakı, 2018: 24).

2. Göç sistemleri kuramı göç sistemlerindeki süreçler üzerine yoğunlaşmaktadır. Göç hareketi bir-defalık bir olay değildir, aksine zaman içinde olaylar silsilesini barındıran aktif bir süreçtir (Çağlayan, 2014: 84).

3. Göç alan ülkelerin uyguladıkları politikalarla, ulus-devletlerarasındaki ekonomik uyumsuzluklar nedeniyle, kişiler göçle ilgili olarak buldukları yerde kalmak ve buldukları yerden gitmek için farklı alternatifler, stratejiler ve çıkış yolları bulmaktadır (Çakı, 2018: 24).

5.5. İLİŞKİLER AĞI (NETWORK) KURAMI

Genel manada şimdiye kadar incelenen göç kuramları, göçün hangi nedenlerden kaynaklandığını incelemekte ve göçün, nicel ve nitel görüntüsü üzerinde durmaktadır. Ayrıca yine pek çok göç kuramı, ekonomik temelli olup tarihsel olaylardan ve süreçten kopuk bir yaklaşımı benimsemektedir. Oysaki günümüzde gördüğümüz göçler ve göç olgusu, sosyal zemini bağlamında hiçbir şekilde tarihsel perspektiften koparılamayacak ve gerçekleşen herhangi bir göçün mekân ve zaman ilişkisi görmezden gelemeyecek kadar önemlidir. Her şeyden önce göçün temelinde sosyal bir varlık olan insan vardır. Bu nedenle göçü sadece rakamlara ve ekonomiye dayandırmak sadece o çerçevede açıklamaya çalışmak çok eksik bir yaklaşım olacaktır (Çağlayan, 2006:84).

İlişkiler ağı kuramı göç olaylarını sadece nedensellik ilişkisi ile değil aynı zamanda göçmenler arasındaki iletişim açısından da değerlendirmektedir. Belirli bir ülkeye göç etmiş olup oraya yerleşenler ile aynı ülkeye yeni göç eden ya da göç etmeyi düşünen kişiler arasında bir ilişki ve iletişim söz konusudur. İlişkiler ağında hemşeriler, akrabalar ya da dostlar birbirlerine yardımcı olmakta ve dayanışma içine girmektedir. Bu dayanışma göçü özendirir bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ağlar aynı zamanda göçten kaynaklanan risk ve maliyetleri daha aza indirdiği için uluslararası göç olasılığını artırmaktadır. Özellikle günümüzde yoğun olarak üzerinde durulan emek göçünde ve ekonomik kaynaklı göçlerde ilişkiler ağının payının oldukça fazla olduğunu söyleyebiliriz (Aksoy, 2012:296).

Göçmenler arasındaki ilişkiler ağı; göçmenlerin yeni taşındıkları ülkelerde,yeni göçmenler, eski göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında kurdukları ortak köken, soy ve dostluğa dayanan bağlantılar sayesinde oluşmaktadır. Bu ilişki ağlarının varlığı, uluslararası göçü özendirir unsurlar arasında yer almaktadır. Bu tür bağlar insanların gerektiğinde iş bulmak ya da herhangi bir yardım alma konusunda başvurabilecekleri bir

çeşit sosyal sermaye olarak değerlendirilmektedir. Zaman içinde bu ilişki ağları göç veren ülkenin diğer katmanlarına da yayılmakta ve böylelikle göç hareketi sınırsız bir şekilde devam etmektedir (Ela Özcan, 2014: 202).

İlişkiler ağının altı önemli işlevinden söz edilmektedir:

1. Bu ağ göçmenlere, göçün neden olduğu maddi sıkıntılardan ve olumsuzluklardan dolayı olumlu katkı sağlamaktadır.

2. Göç edilecek yeri ve başlangıcını belirleyerek göç edecek kişilerin kimler olduğunu tespit etmektedir.

3. Göç eden kişilerin göç ettikleri yerlerdeki adaptasyon sürecine katkı sağlamaktadır.

4. Göçmenlerin gittikleri toplum içinde bir bütün olarak kalmalarını ve yurtlarıyla olan ilişkilerinin devamlılığını sağlamaktadır.

5. Göçün büyüklüğünü ve süresini belirleyebilmektedir.

6. Yeni göç edenlere ve göç etmiş olanlara her konuda bilgi vererek yardım edebilmektedir (Çakı, 2018: 25).

İlişkiler ağı bireyler ve kurumlarca formel ve enformel düzeyde gerçekleşebilir. Örneğin, formel düzeyde faaliyet gösteren belli kurumlar (iş bulma kurumları, seyahat acenteleri veya taşıma şirketleri gibi) göçmenlerin devlet kurumlarıyla olan ilişkisine aracılık ederken; enformel ağlar geride kalan aileleri, hemşerileri, arkadaşları ile kurdukları karmaşık ilişkileri, yardımlaşmaları kapsar ve göçmenlerin gerektiğinde iş bulmak veya çeşitli konularda yardım almak için başvurabilecekleri sosyal bir sermaye olur (İçduygu vd.,2014: 42-43).

İlişkiler ağı ayrıca yerleşme ve göç bölgesinde topluluk oluşturma sürecine kolaylık sağlar. Göçmenler kendi ekonomik ve sosyal altyapılarını geliştirirler: İbadet yerleri, dükkânlar, dernekler gibi sosyal alanlar ile doktor ve avukat gibi profesyoneller ve diğer hizmetler bunlar arasında sayılabilir. Göç edilen yere yerleşme süresinin uzamasıyla birlikte, ilk göçmenlerin eşlerini ve çocuklarını getirmeye veya yeni aileler kurmaya başlamasında ki süreci hızlandırır (İçduygu vd., 2014: 42-43).

Yukarıda da belirtildiği gibi ilişkiler ağı kuramı, göçmen üzerinden göçü anlamaya çalışarak diğer kuram ve modellerden bir farklılık ortaya koymaktadır. Bu farklılığın en temel sebebi, diğer kuram ve modellerde göç içerisinde kaybolan ve pek

üzerinde durulmayan göçmeni yani bireyi ön plana çıkarmasıdır. Bu yaklaşım, yapılacak olan incelemede sadece yapısal faktörleri göç sebebi olarak değerlendirmekle kalmamış, bireysel faktörleri de göç sebebi olarak analize katmayı mümkün kılmıştır. Bu bağlamda kuram göçü, göç alan ve göç veren ülkeler özelinde anlamaya ve anlamlandırmaya olanak sağlamaktadır. Tüm bu öncüller, günümüzde yaşanan yer değiştirmeleri anlamada ağ kuramının oldukça açıklayıcı ve bireysel analize en çok olanak tanıyan kuram olduğunu göstermektedir (Çağlayan, 2006: 88).

Küreselleşme olgusunun bugün uluslararası göç hareketlerini hızlandırdığı bilinmektedir. Ekonomik, siyasal ve sosyal olarak genellenen göç sebepleri, az gelişmiş ülkenin vatandaşı olan bireylerin gelişmiş refah seviyesi yüksek olan ülkelere doğru olan göç hareketlerinde doğal olarak daha çok etkili olmaktadır. Ancak 20. yüzyılın sonlarına da ise küreselleşme oldukça fazla alanda daha çok hissedilmeye, iletişim ve ulaşım ağlarının gelişimiyle ile insanlar daha fazla hareketlilik alanı kazanmaya başlamıştır. Bu durum gelişmiş ülkelerde yaşayan bireylerin de farklı faktörlerle göç etmelerine ve değişik kültür ve iklimlere sahip ülkelere yerleşmelerine olanak sağlamaktadır. İnsanların ülkeler arasındaki yerleşme amaçlı hareketi dünyanın pek çok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'nin gündeminde de her zaman yerini korumaktadır (Aksoy, 2012: 296).

Sonuç olarak göç her daim var olmuş bir olgudur. Sebepleri her ne olursa olsun insanlar tarihin her döneminde mutlak suretle bir yer değiştirme refleksi göstermişlerdir. Bu yer değiştirme döngüsünün göç alan yer, göç veren yer ve göç eden insanlar için bazı sonuçları olmuştur. Kimi sonuçları olumlu olup hoş karşılanırsa da bazen olumsuzluklara da neden olmuştur. Kimileri bu olgunun belirli bazı kurallar ve kanunlar çerçevesinde işleyen bir düzen olduğunu, belirli kuramlara dayandığını iddia etmektedir. Birinci bölümde işte bu göç kuramları, göçün tanımı, tarihsel süreci, sebep ve sonuçları araştırılmıştır. Bir sonraki bölümde ise, Türkiye açısından incelenen dış göç olgusu, tarihsel gelişimi, Türkiye'de göç sorunları ve göçe dair geliştirilen politikalar ele alınmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE DIŞ GÖÇ: TARİHSEL GELİŞİM, SORUNLAR VE POLİTİKALAR

Türkiye’de göç olgusunu araştırdığımız bu bölüm Türkiye’den Avrupa’ya ya da dünyanın herhangi bir yerine verilen göçü anlamak açısından önem arz etmektedir. Tezin asıl konusunu oluşturan ve üçüncü bölümde yer alan Emirdağ’dan Avrupa’ya yaşanan yoğun göçü değerlendirmek içinde bu bölümde edinilen bilgiler ayrıca önem arz etmektedir. Türkiye’de dış göçün tarihsel süreci ile başlayan bu bölümde Osmanlı Devleti’nden Türkiye Cumhuriyeti’ne ve Türkiye tarihindeki göç alma ve göç verme serüveni ele alınmaktadır.

Bölümün devamında Türkiye’de dış göçe sebep olan etkenlere ve dış göçün sonuçlarına değinilmiştir. Türkiye’den verilen göçün ülkeye ve vatandaşlara etkileri de ayrıntılı şekilde anlatılan bölümde aynı zamanda göç alan ülke ve göçmenler üzerindeki etkilerine de değinilmektedir.

Son olarak dış göç ve göçmenler için Avrupa’da ve Türkiye’de geliştirilen hukuki düzenlemeler ve uygulamalar anlatılmaktadır.

1. TÜRKİYE’DE DIŞ GÖÇÜN TARİHSEL SERÜVENİ

Türkiye, jeopolitik, coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih çağları boyunca önemli göç yollarından biri olmuş ve toplu sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere, milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Türkiye doğusunda ve güneyinde çatışma ve istikrarsızlıkların yaşandığı bazı Asya ve Orta Doğu ülkeleriyle, batısında ise refah düzeyi ve insan haklarına bağlı, yaşam standartları yüksek Avrupa ülkeleri arasında köprü konumundadır. Orta Doğu’daki ve özellikle komşu ülkelerdeki çatışma, ekonomik istikrarsızlıkların ve siyasi sorunların varlığı, doğu sınırlarının dağlık ve kontrolünün zor olması, Ege ve Akdeniz sahillerinin coğrafi yapısının yasadışı geçişlere uygunluğu gibi nedenlerle, Türkiye, Avrupa Birliği ülkelerine geçmeyi hedefleyen göçmenler için bir transit ülke konumundadır (İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Tüm bu ülkelerin arasında hem transit ülke hem de gelişmekte olan bir ülke olarak birçok göçmen için de sığınma noktası haline de gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak 20. yüzyılın ortalarından bu yana kendi vatandaşları çalışmak için ya da başka sebeplerden dolayı yurtdışına göç eden bir ülke olan Türkiye artık başka ülke vatandaşlarının ise göç ettiği ve çalıştığı bir ülke halini almıştır. (Deniz, 2014: 184).

Türkiye'nin göç tarihini daha çok daha iyi anlayabilmek için Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini oluşturan Osmanlı İmparatorluğu döneminde yaşanan göç hareketliliğinden bahsetmek gerekmektedir. Geçmişten günümüze Türkiye topraklarında yaşanan uluslararası göç olaylarını Osmanlı dönemi ve Cumhuriyet dönemi olarak iki farklı dönemde incelemek mümkündür (Uzun,2016: 5).

1.1. OSMANLI DÖNEMİ

Osmanlı İmparatorluğu'nun benimsemiş olduğu “din, dil ve ırk ayrımı yapılmaksızın tüm gelen göçmenlere hoşgörü anlayışı içinde davranılması” ilkesi, bireysel ve toplu hareketlerin yaşanmasında etkili olmuştur. Fethedilen topraklarda uygulanan iskân politikaları ya da kaybedilen savaşlardan sonra Türklerin ana yurtlarına geri dönüşleri Osmanlı Devleti için göç konusunda önemli gelişmeleri ortaya koymuştur. İlk olarak da Kırım Savaşı(1853-1856) ile birlikte Osmanlı Devleti'nde göç hareketinin yoğun olarak yaşandığı görülmektedir (Çakı, 2018: 29). Osmanlı İmparatorluğu bu yoğun yer değiştirme hareketlerini belirli kaide ve ilkelere dayalı bir yer değiştirme ve yerleştirme politikası ile yürütmüştür. Bu politikanın temel amacını üretimin sürdürülebilirliği ve vergi gelirlerinin güvenliğinin sağlanması oluşturuyordu. Göçün yönü özellikle, İmparatorluğun ilk yıllarında fethedilmiş topraklara doğru idi. Toprak kayıplarının başlamasıyla birlikte Osmanlı İmparatorluğu'nun yer değiştirme ve yerleştirme politikaları değişiklik göstermeye başlamıştır. İmparatorluğun gerilemesiyle birlikte toprak kayıpları başlamış ve kaybedilen topraklardan Osmanlı topraklarına yoğun bir Müslüman nüfusun göç etmiştir (Uzun, 2016: 5).

Osmanlı topraklarına doğru yaşanan göç akını sadece toprak kayıplarının olduğu dönemdeki Müslüman göçüyle de sınırlı kalmayıp, 14. ve 15. yüzyıllarda Yahudiler, 19. yüzyılda Macar ve Polonyalılar da Osmanlı topraklarına göç etmişlerdir (Uzun, 2016: 5). Kırım Savaşı'ndan başka İspanya'dan 1492 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na getirilen Yahudiler, İsveç Kral'ı Şarl'ın iki binden fazla kişiyle 1709 yılında Osmanlı İmparatorluğu'na gelmesi ve Macar Kralı II. Rakoczy Ferenc'in Osmanlı İmparatorluğu'na sığınması Osmanlı topraklarına yönelen göçlerden bazılarıdır (İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Bakanlığı, 2022). 20. yüzyılın başlarında ise Rusların Bolşevik kaçması sonucu Osmanlı Devleti'ne sığındıkları, sonrasında ise başka ülkelere göç ettikleri bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nde yaşanan göç olayları, gelecekte Türk toplumunun sosyal, kültürel ve yapısal olarak çok daha iyi anlaşılmasına ve araştırılmasına yardımcı olmaktadır (Çakı, 2018: 29).

Osmanlı topraklarına yoğun göç hareketleri özellikle 19. yüzyılın sonları ve 20.yüzyılın başlarında yaşanmıştır. Bu dönemde milliyetçilik akımının ilerlemesiyle ayrılıkçı hareketlerin yaşandığı Balkanlar'dan ve Osmanlı-Rus savaşları nedeniyle Kafkaslardan Osmanlı topraklarına gruplar halinde yoğun göç hareketleri yaşanmıştır. Göçmen, mülteci ve yerinden edilmiş tebaası ile başa çıkmakta zorlanan Osmanlı İmparatorluğu'nda bu kitlelerin talep ve ihtiyaçlarını karşılamak için sürekli bir kadroya sahip bir kurumun kurulması gerekmiştir. Bu sebeple göçmen ve mülteci grupların sorunlarına kalıcı çözümler bulmak amacıyla 5 Ocak 1860'da Sultan Birinci Abdülmecid tarafından Muhacirin Komisyonu kurulmuştur. İmparatorluk dağılana kadar çalışmalarını sürdüren Muhacirin Komisyonu, doğrudan doğruya mültecilere yardımcı olmakla ve ülkeye gelenlerin kayıtlarını tutmakla sorumlu kılınmıştır (Uzun, 2016: 5).

1.2. CUMHURİYET DÖNEMİ

Göç, Cumhuriyet'in ilk yıllarında da önemli konulardan biri olmayı sürdürmüştür. Bu dönemde Türkiye'ye yönelen göçler ulus devletin kurulmasında bir enstrüman olarak kullanılmıştır (Uzun, 2016: 5). Türkiye'de Birinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı sırada hayatını sürdüren 16 milyon kişinin yaklaşık olarak 3 milyonunun Müslüman olmayan kişilerden meydana geldiği ifade edilmektedir. Aynı dönemlerde Hıristiyan topluluğun nüfusu 176 bin iken, Yahudilerin nüfusu 128 bin civarındadır. Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki dönemlerde toprak kayıplarının ve kendi vatanlarına dönme çabalarının etkisiyle Müslüman olmayanların sayıları 3 milyonun altına düştüğünü görülmektedir. Bunun temel sebebi Birinci Dünya Savaşı'nın bir bağımsızlık savaşı olarak ortaya çıkması, bununla beraber ulus-devlet anlayışının yayılmasıyla Türkleşen ve Müslümanlaşan bir toplumun meydana gelmesidir (Çakı, 2018: 30). İkinci Dünya Savaşı'na kadar, Balkanlarda yaşayan Müslüman halk Türkiye'ye göç devam etmiştir. Yunanistan ile nüfus mübadelesi ise Yunanistan'dan Türkiye'ye Müslümanların Türkiye'den Yunanistan'a Gayrimüslimlerin yoğun göçüyle sonuçlanmıştır. Bunların dışında 1923-1939 yılları arasında Bulgaristan'dan Türkiye'ye taşınan Türkler, Romanlar ve Pomaklar vardı. Aynı şekilde, Romanya'nın değişik bölgelerinden gelen Türkler, Çerkezler ve Tatarlar da aynı dönemde Türkiye'ye taşınmışlardır. Yugoslavya'dan Türkler, Arnavutlar ve Bosnalılar Türkiye'ye yerleşmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında da Nazi zulmünden kaçan birçok Yahudi Türkiye'ye sığınmıştır (Uzun, 2016: 6).

Cumhuriyet Dönemindeki göçlerin rakamsal boyutuna bakıldığında; Türkiye'ye gelen göçmenler bakımından ilk olarak 1922-1938 yılları arasında yaklaşık 384 bin göçmenin Yunanistan'dan geldiği bilinmektedir. Daha sonra 1923-1945 yılları arasında yaklaşık 800 bin kişi Balkanlar'dan, 1933-1945 yılları arasında yaklaşık 800 kişi Almanya'dan, 1988 yılında 51.542 kişi Irak'tan, 1989 yılında yaklaşık 345 bin kişi Bulgaristan'dan, Birinci Körfez Savaşı nedeniyle 1991 yılında 467.489 kişi Irak'tan, 1992-1998 yılları arasında yaklaşık 20 bin kişi Bosna'dan, 1999 yılında meydana gelen iç karışıklıklar sebebiyle 17.746 kişi Kosova'dan, 2001 yılında 10.500 kişi Makedonya'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Son olarak Nisan 2011-Eylül 2020 tarihleri arasında Suriye'de Arap Baharının yansıması sonrasında yaşanan iç savaş sonucu 3.559.041 Suriyeli göçmenin Türkiye'ye göç ettiği bilinmektedir (İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, 2023)

Türkiye göç alan bir ülke olduğu kadar göç veren de bir ülkedir. Türkiye'den yabancı ülkelere yönelik göç özellikle 1960'larda çoğu ekonomik sebeplerden dolayı Avrupa ülkelerine olmuştur. İlk kez 1959 yılında bir hükümet politikası olarak ele alınmış ve 1960 yılından sonra önem kazanmaya başlamıştır. Kısa sürede büyük artış gösteren göç hareketi ile 1961-1973 yılları arasında toplam olarak bir milyon Türk işçi Batı Avrupa ülkelerine çalışmaya gitmiştir. Türk işçileri istihdam eden ülkelerin başında Almanya, Hollanda, Belçika ve Avusturya gelmektedir. Özellikle Almanya'da Berlin Duvarı'nın yapımından sonra Doğu Avrupa ülkelerinden gelen işgücünün azalması sonucu Türkiye'den giden işgücü daha da artmıştır. İşçi gönderimi Türkiye'de Türk İş ve İşçi Bulma Kurumu tarafından takip edilirken kurum harici kendi imkân ve yöntemleri ile göç eden çok sayıda Türk işçisi olmuştur. 1960-1973 döneminde işgücü hareketine yön veren en belirgin özellik Batı Avrupa ülkelerinden gelen işgücü talebidir.

1970'li yıllarda Batı Avrupa'daki tüm yabancı göçmen işgücünün yaklaşık %40'ını Türkler oluşturmaktaydı. Avrupa ülkelerine yönelen bu göç bir süre daha artış göstermiştir. 1973-1974 yıllarında yaşanan petrol krizi birçok ülkede yabancı işgücüne karşı sınırlamalar getirilmesine yol açmıştır. O dönem için göç konusunda durgunluk olsa da hareketlilik Türkiye'den göçler, aile birleşimi, bağımlı nüfus hareketi ve illegal yollarla işçi göçleri ile devam etmiştir. 1980'li yıllarda Avrupa'da yaşayan Türk nüfusunun %60'ını iş gücüne katılmayan bağımlı nüfus oluşturmaktaydı. Bu dönemde Avrupa'dan gelen işgücü talebi oldukça azalmış ülkelerde işsizlik oranları artmış bunun

sonucunda da ülkelerinde yaşayan göçmen işgücüne önce sınırlandırmalar getirilmiş sonrasında ülkelere dönmeleri için teşvik tedbirleri alınmıştır (Kutlu, 1992: 36-40)

Avrupa ülkelerine olan emek göçü Orta Doğu ülkelerine yaşanan Türk emek göçünden çok daha fazla olmuştur. Orta Doğu ülkeleri arasında en fazla Türk işgücü istihdam eden ülkeler, Suudi Arabistan (1992’de 97,6 bin) ve Libya’dır (1992’de 86 bin kadar). Onları Kuveyt, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler izlemektedir. Türk işgücünün Orta Doğu ülkelerine Avrupa’ya göre çok daha az yoğunlukta olmasının sebepleri ise Avrupa’ya nazaran çok daha zor olan iklim ve çalışma koşulları, sosyal hakların yetersizliği, katı toplumsal kurallar, baskıcı ve aşırı dinci devlet yapısı ve yeteri miktarda bulunmayan can güvenliği sayılabilir. 1991 yılında Sovyetler Birliği’nin resmen dağılması ve Türk ülkelerinin bir kısmının bağımsızlığını kazanması ile Türk ülkelerinde, Türkiye iş adamları ve işgücü için yeni bir iş alanı doğurmuştur. Bugün hem Türk ülkelerinde hem de Rusya Federasyonu’nda, çok sayıda Türk iş insanı ve işgücü faaliyet göstermektedir (Köktepe, 2008: 72).

2. TÜRKİYE’DE DIŞ GÖÇÜN SEBEPLERİ VE SONUÇLARI

Türkiye’den dışarıya göç çoğunlukla Avrupa’ya yaşanmıştır. Türkiye’nin Avrupa ile teması Cumhuriyet’in kuruluşundan itibaren çağdaşlaşma ilkesi doğrultusunda gelişmiştir. Dış politikada Avrupa ile yakın temalarda bulunarak Batı yanlısı bir siyaset izlenmiştir. Hükümetler iç ve dış politikada Avrupa ülkelerinin liderliğinde kurulan siyasi ve ekonomik yapılar içinde yer almıştır. Örneğin Avrupa ülkeleri tarafından oluşturulan Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun (1957) kuruluşundan kısa bir süre sonra Türkiye (1959) Topluluğa üye olmak için başvuruda bulunmuştur. Dönemin hükümetleri, Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinin ihtiyaç duyduğu emek gücünün Türkiye’den sağlanması yönünde politikalar izlemiştir (Öder, 2008: 39).

Türkiye’nin göçmen konusunda kaynak ülke, Batı Avrupa ülkelerinin ise hedef ülkeler konumunda olduğu yer değiştirme hareketinin başlangıç sürecinde arz-talep ilişkisi belirleyici olmuştur. Talep açısından bakıldığında, İkinci Dünya Savaşı’ndan dolayı çalışabilecek yasta olan genç ve özellikle erkek nüfusun azalması ile savaş sonrası dönemde gerçekleştirilen ekonomik gelişme, Batı Avrupa ülkelerinde önemli ölçüde işçi açığına sebep olmuştur. Bunun dışında iki önemli gelişme de bu işçi açığını daha da derinleştirmiştir. Bu gelişmelerden birincisi, söz konusu ülke vatandaşlarının nitelik gerektirmeyen, vasıfsız iş diye tanımlanan ağır ve kötü çalışma koşullarının bulunduğu iş

kollarında çalışmayı çok fazla tercih etmemesidir. İkincisi ise, Yunanistan ve İtalya gibi Güney Avrupa ülkelerinden daha az sayıda kişinin Batı Avrupa'ya göç etmesidir. Böylece 1960'lı yıllarda, Batı Avrupa ülkelerinde yabancı iş gücüne yönelik güçlü bir talep ortaya çıkmıştır (T.C. Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014: 8-9).

Arz tarafında ise gelir dağılımındaki dengesizlik, işsizlik sorunu, hızlı ve dengeli bir sanayileşmenin gerçekleştirilememesi, bölgeler arası dengesizlik ve geniş halk kitlelerinin sosyo-ekonomik etkinliklere yeterince katılamaması Avrupa'ya göçü cazip hale getirmiştir (Güven, 1977: 81). Bu süreçte Türkiye'de yaşanan siyasi yeni dönem de göçün alt yapısını hazırlamış ve göçü hızlandırmıştır. 27 Mayıs 1960 Darbesi sonrası kabul edilen 1961 Anayasası sosyal ve ekonomik haklara ayrı bir önem vermiştir. Toplumsal kesimlerin demokratik katılımları sağlanmıştır. 1961 Anayasası ile beraber Türk vatandaşlarına pasaport çıkartarak, yurtdışına çıkmaları anayasal bir hak olarak güvence altına alınmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye'de modernizasyon girişimleri ilk olarak tarımda makineleşme ile yapılmak istenmiş ve bunun sonucunda daha az emek gücüyle daha fazla verim elde edilmeye başlanınca tarımda insan gücüne duyulan ihtiyaç azalmış, dolayısıyla işsizlik artmıştır (Dağ, 2020:18).

Miras yoluyla bölünen tarım arazileri, nüfus artışı ve mülksüz topraksız kalan aileler önce Türkiye'de iç göç olgusunu ortaya çıkarmış, kırdan kente göçler başlamıştır. Kentlerde de nüfus patlaması sonucu gecekondulaşma, çarpık kentleşme, işsizlik birçok alanda alt yapı yetersizliği baş göstermiştir (Arayıcı, 2002: 22-25).

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na katılmayan ülkeler arasında yer alsa da sanayi atılımını, istihdam sorununu ve ekonomik gelişmeyi bir türlü sağlayamamıştır. Bu konuda fazla çeşitli sebepleri olmasına rağmen uzmanlar bunu daha çok Burjuvazi orta sınıfın Türkiye'de bulunmamasından kaynaklı olduğunu savunmaktadırlar. Haliyle orta sınıfı olmayan bir Türk ekonomisinin hükümsüz kaldığı mutlaktır. O dönemlerde sadece devlet eliyle yapılan yatırımların kapasite anlamında kalabalık ve genç olan Türk işgücüne gerekli olan istihdamı sağlayamadığı görülmektedir. Böyle bir durumda da zamanın hükümetleri tarafından, sanayileşme yolunda işçi açığı yaşayan Avrupa'ya Türk işçisinin gönderilmesi önemli bir seçenek olarak ortaya çıkmış ve politika olarak uygulanmıştır. Avrupa ülkeleri ile imzalanan işçi sözleşmeleri ile genç Türk nüfusu istihdam için Avrupa'ya gönderilmiştir (Genel, 2013: 308-309).

1960'lı yıllarda Türk hükümeti, işgücü fazlasını uluslararası göç sistemine dahil ederek ülkenin ekonomik büyümesi ve kalkınmasına hız kazandıracak üç amaca ulaşmaya çalışmıştır. Dışarıya gönderdiği işgücü fazlası sayesinde ilk olarak, ekonomik kaynakların yetersiz olması sebebiyle etkisiz kalan nüfusun daha verimli bir biçimde yönlendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, yurt dışına gönderilen işçilerin ülkeye gönderecekleri döviz gelirleri ile ülkenin sanayisinin gelişimi için gerekli dışalımının parasal olarak karşılanabilmesi, dolayısıyla dış ticaret açığının kapatılması ve makro ekonomik istikrarın sağlanması ikinci hedefi oluşturmaktadır. Üçüncü ve son olarak, göçmen işçilerin gelişmiş Avrupa ülkelerinde bulunarak bilgi ve becerilerini artırmaları; geri döndüklerinde ise ülkenin nitelikli işçiye olan ihtiyacını karşılamaları amaçlanmıştır. Bu çerçevede Türkiye, 1960'lı yıllardan beri iş gücünün bir kısmının dünya iş gücü piyasasına sunmaktadır (T.C. Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2014: 5).

Sonuç ise büyük oranda planlandığı gibi olmuş ve yurt dışına gönderilen iş gücü hem yatırımları için hem de geride bıraktığı ailesi için ülkeye döviz girdisi sağlamıştır. Gelişmekte olan ülkelerin genel sorununun döviz darboğazı olduğu bilinmektedir. İş gücünün gönderdiği fonlar bu darboğazın kırılmasına, böylece ithalat kapasitesinin genişlemesine ve kalkınma hızının yükselmesine katkıda bulunmuştur. Ülkedeki işsiz nüfus da nispi oranda azalmıştır (Kutlu, 1992: 28).

2.1. DIŞ GÖÇÜN TÜRKİYE VE GÖÇMENLER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Batı Avrupa'ya yönelen emek göçü önce Almanya ile 1961 yılında imzalanan anlaşma sayesinde başlamıştır. Bu anlaşmanın ardından; 1964 yılında Belçika, Avusturya ve Hollanda ile 1965 yılında Fransa 1967 yılında, İsveç ve 1968 yılında Avustralya ile benzer anlaşmalar imzalanmıştır. Federal Almanya'ya 1961 yılında resmî olarak gönderilen 700 kişi ile başlayan işçi göçü bir yıl sonra 18.558 kişiye ulaşmıştır. Sadece Almanya için söylenen bu rakam bile çok büyük bir kitle, önemli bir nüfus demektir. Bunun yanı sıra Belçika, Hollanda, Fransa ve diğer Avrupa ülkelerine göçen binlerce Türk Türkiye için önemli bir nüfus kaybı olsa da bir taraftan azalan işsizlik ve ülkeye giren döviz demektir (Köktepe, 2008: 70).

2.1.1. Dış Göçün Türkiye ve Göçmenler Üzerindeki Olumlu Etkileri

Başta Almanya olmak üzere, Avrupalı ülkeler ile yapılan ikili işçi anlaşmaları çerçevesinde, kitlesel iş gücü göçünün döviz ihtiyacını karşılamasının yanı sıra işçilerin

ülkeye geri döndüklerinde, sanayisi gelişmiş ülkelerde edindikleri bilgi ve tecrübeleri ülkenin kalkınması için kullanacağı düşünülmüştür. Nitekim Türkiye'nin ithal ikamesine dayalı sanayileşme modelinde, dış ticaret olmak üzere, dış ödemeler dengesinde açık verilmiştir. Bu nedenle gerekli olan dövizin bir şekilde tesis edilmesi şart olmuştur. 1962-1967 yılları arasında geçerli olan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ile yurt dışına işçi gönderilmesi devlet politikası olarak benimsenmiştir. Dış ödemeler dengesinin sağlanabilmesi için önemli olan ülkeye döviz sağlamak olmuştur (Dağ, 2020: 30).

İşçi dövizleri özellikle 1973'ten sonra yılda 1 milyar dolar düzeyine ulaşarak Türkiye'de para arzını artırmıştır. Fakat 1960'lar ve 1970'ler boyunca faiz oranları hükümetler tarafından düşük düzeylerde sabit tutulmuş ve bu nedenle ülkeye gönderilen paralar enflasyonu ve arazi ve konut gibi enflasyona karşı önlem oluşturan yatırımları harekete geçirmiştir. Türk hükümetlerince geliştirilen politikalar, işçilerin dövizlerini Türkiye'ye göndermelerini özendirmeyi amaçlamıştır. Bu konuda geliştirilen bazı yöntemlerden biri yurtdışında yaşayan Türklerin, döviz olarak ödedikleri belli bir miktar karşılığında askerlik hizmetlerini kısaltmalarını sağlayan özel bir program olmuştur (Şen ve Koray, 1993: 70).

Geliştirilen başka bir politika kapsamında, Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası(1975) kurulmasını mümkün kılan bir yasa çıkarılmıştır. Bununla beraber, yatırım alanlarının neler olması gerektiği, kredi kaynakları ve diğer buna benzer konularda koalisyon ortakları arasında görüş ayrılıkları bulunması nedeniyle bu konuda belirli bir kuruluş çalışmasına geçilememiş, belirli bir kuruluş plânı hazırlanamamıştır. Traktör ve sanayi tezgâhları gibi ağır sanayi mallarının ithalini kolaylaştıracak yeni yönetmelikler çıkarılmıştır. Buna göre yurda dönmekte olduğunu söyleyecek olan işçilerin, sadece, Merkez Bankasına bu niyetini bildirmesi şartıyla, bu tür malları getirmesi mümkün olmaktadır. Yurt dışında çalışan erkek işçiler için askerlik hizmetinin başlama yaşı 20'den 29'a çıkarılmıştır. Türkiye'de bir dönem bu ve buna benzer yasal düzenlemeler ile yurt dışı kaynaklı yatırımların tasarrufu sağlanmaya çalışılmıştır (Abadan Unat vd., 1975: 63).

Göçün ve işçi dövizlerinin enflasyona yol açmadığını savunanlara göre, dövizler Türkiye'de hem mal arzını hem de mal talebini artırmıştı. Buna göre dövizler Türkiye'nin daha fazla ithalat yapmasını mümkün kılmış ve yine makine ve yedek parçaların ülkeye girmesi sonucu üretim artırmıştır. Ayrıca geri dönen işçilerin kimilerinin yanında

getirdikleri makineler, Türkiye’de mal ve hizmet arzının artmasına yardımcı olarak enflasyonist baskıların azalmasına neden olmuştur (Şen ve Koray, 1993: 73).

Türkiye hükümetlerinin düşüncesi, “Avrupa’ya giden işçiler iş gücü piyasasında Avrupa’daki işçilerle rekabet edebilecek sayıya ulaştıklarında Avrupa’da ücret oranları gerileyecek, Türkiye’de ise artacaktır. Bu teorinin gerçekleşmesi için sayının oldukça fazla olması en azından Türkiye açısından önemlidir. Çünkü Türkiye’de işçi ücretlerinin artması için işsizlik oranının azalması ve iş gücüne ihtiyacın artması gerekmektedir.” Yurt dışına işçi göndermenin bir devlet politikası olarak yürütüldüğü bu süreçte hem işsizlik oranının düşürülmesi hem işçi ücretlerinin artmasıyla piyasada alım gücünün de artması planlanmıştır (Kutlu, 1992: 22-27).

Yurtdışına gönderilen işgücü sonrası milli gelirin dağılımında bir değişim yaşanmıştır. Öyle ki işgücünün yurtdışına çıkmasıyla bazı mal ve hizmetlerin talebinde onların tüketimi kadar bir azalma olur. Böylece geride kalanlar tüketimlerini artırmazlarsa, aynı üretim düzeyinde mal ve hizmetlerden reel bir tasarruf yapılmış olur. Bu tasarruflarda milli geliri artırıcı yatırımlara kanalize edilebilir. Bunun yanında işgücü arz eden ülkeler için arz edilen işgücü nedeniyle meydana gelen vergi kaybı da söz konusudur. Göçmen işgücü kendi ülkelerinde vergi ödemeyi bırakarak gelir vergisi, satış vergisi, emlak vergisi, sosyal güvenlik ödemeleri ve diğer kamusal gelirlerin kaybına neden olurlar (Kutlu, 1992: 22-27).

Yurt dışına göçün Türkiye’de bazı alanlarda önemli bir rol oynadığı düşünülebilir. Göçün özellikle hizmet sektörü üzerinde etkisi olmuştur. Yurt dışına gidenlerin yalnızca az bir bölümü ayrılmadan önce hizmet sektöründe çalışmasına rağmen, geri dönenlerin önemli bir bölümü bu sektörde çalışmaya başlamıştır. Türkiye’de gönderilen işçi dövizleri de bu esnada hizmet sektöründeki büyümeye katkıda bulunmuştur. Yurt dışında bulunan Türk işçileri yurt içinde taşımacılık, bankacılık ve telekomünikasyon gibi 1960’larda pek gelişmemiş hizmetlere yönelik talebi artırmışlar ve turizm ve ticaret dâhil olmak üzere Türkiye’de birçok sektörün gelişmesini sağlamıştır.

Göçmen işçilerin yurt dışından aileleri için gönderdikleri paralar haricinde beraberlerinde getirdikleri eşyalar, Türkiye’de yaptırdıkları evler, kurdukları yeni işler ve ortak oldukları fabrikalar düşünülecek olursa ciddi anlamda bir yatırımdan bahsedilebilir. Bütün bunların haricinde göçmen meselesi bir yerden sonra ekonomik boyuttan sosyo-kültürel ve siyasi etkilerle gündem olmuştur. Siyasi olarak yurtdışı göçmen emekçileri

Cumhurbaşkanı, Başbakan ve iktidarda bulunan partiler, diğer siyasi parti liderleri ve sivil toplum örgütlerinin temsilcilerinin hep gündeminde olmuşlardır. Seçim dönemlerinde göçmen emekçileri ilgilendiren vaatlerde bulunulmuştur. “Seçme ve seçilme hakkı tanıyacağız, göçmen bakanlığı kuracağız, kesin dönüşsüz emekli yapacağız, çocuklarınızın eğitim ve öğretim sorunlarını çözeceğiz” vb. vaatlerden de anlaşılacağı üzere göçmen emekçiler de artık siyasi hayatın bir parçası haline gelmiştir (Arayıcı, 2002: 47).

2.1.2. Dış Göçün Türkiye ve Göçmenler Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Yurt dışı göç hareketinin Türkiye açısından birçok artısı olsa da elbette olumsuz etkileri de olmuştur. Yurda gönderilen dövizlerin ekonomi üzerinde enflasyonist etkilerinin olduğu kimi ekonomistler tarafından kabul gören bir görüş olmuştur. Bunun yanı sıra yurtdışına giden Türk işçilerin büyük bir bölümünün göç etmeden önce tarımda istihdam edildikleri ve göçleri ile birlikte tarımsal üretimin ve dolayısıyla ihracatın azaldığı iddia edilmiştir. Fakat yurtdışında yaşayan Türklerin, Türk gıda ürünleri talep ettikleri ve bu nedenle Türkiye’den tarımsal ürün ihracatını artırdıkları gerçeği de göz ardı edilmemelidir (Şen ve Koray, 1993: 73).

Yurt dışına sadece işçi göçü vermediğimiz, beyin göçünün de popüleritesinin arttığı zamanlar anlıyoruz ki göç veren ülke açısından yurtdışına verilen göç hep olumlu olmamaktadır. İşçi göçüyle gelen döviz girdisi, artan yatırımlar, geliştirilmeye çalışılan sanayi bir yana yetiştirilen genç bilim insanları ve lisansüstü öğrenciler de Avrupa’ya göçmek orda kalmak ve oranın vatandaşı olmak isteyince verilen göçün olumsuz yönüyle yüzleşmek zorunda kalınmaktadır. Bir ülke için göç konusunda belki de en büyük olumsuzluk yetiştirilen kalifiye elemanın ülkesi dışında çalışma isteğidir. Beyin göçünün temelinde ekonomik, siyasi ve daha birçok neden yatmaktadır. O halde beyin göçünü önlemek için, beyin göçüne neden olan ve bu ortamı hazırlayan bütün etkenleri ortadan kaldırmak gerekir (Arayıcı, 2022: 50).

Avrupa’ya ya da diğer ülkelere göç edenlerin hepsi vasıfsız işçi değildir. Bu işçilerin bir kısmı, kendini geliştirmiş, belirli işleri ve yetenekleri olan kişilerdir. Göç veren az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler, vasıfsız işçi çokluğuna karşılık, yetiştirilmiş vasıflı işçi kıtlığı yaşarlar. Ekonomik gelişim aslında bu vasıflı ya da kalifiye eleman olarak tanımlanan kişilerin çabalarıyla gerçekleştirilecektir. Bu insanların sahip oldukları mesleki bilgi, tecrübe, uzmanlık ve deneyim yurt dışına verilen göçlerle göç veren ülkenin

elinden çıkar, oluşan boşluk belki de uzun bir süre de doldurulamaz. Bu sebeple gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler, vasıfsız işçi gönderimini özendiren ve eğitilmiş işgücünün, kalifiye elemanın ülkede kalışını sağlayacak politikalar izlerler. Güney Kore ve Hindistan gibi ülkeler, önceki dönemlerde ülkelerinden göç etmiş olan nitelikli işçilerin geri dönmeleri için çeşitli politika uygulamaların da bulunmuşlardır (Şahin, 2008: 44).

İşçi göçleriyle ilgili başka bir sorunda, işçi veren ülkelerin bu kanaldan dışarıya bir tür sermaye ihraç etmiş olmalarıdır. Bu göç veren ülke, doğduğu andan itibaren işçiyi besler, giydiren, eğitir ve onun üretici konumuna gelmesini sağlar. İşçinin üretebilir yaşa gelmesine kadar yapılan harcamalar bir tür sermaye yatırımı niteliğindedir. Bunlara ekonomik terimle “beşerî sermaye” denir. Yurtdışına göç eden işçi, beraberinde bu beşerî sermayeyi de götürür. Göç veren ülke için bu bir sermaye kaybıdır. Fakat ne var ki göç veren ülke, bu insanlara iş fırsatı sağlayamadığı, istihdam edemediği sürece başka bir alternatifi de yoktur. Yurt dışında çalışanların gönderdikleri birikimler bu kayıpları bir ölçüde dengede tutmaktadır (Şahin, 2008: 44).

Göçün bir diğer tarafı da yer değişikliği yapanların sosyal birer varlık olan insan olduğu düşünülürse elbette sosyal, kültürel birçok alanda da etkilendikleri veyahut etkiledikleri olumlu ya da olumsuz alanlar olacaktır. Genellikle erkek istihdamı yapıldığı görülen göç sürecinde ailesini geride bırakıp gitmek zorunda kalan işçiler için de geri de kalan aileler içinde sosyal sorunlar hep var olmuştur. Yeni bir topluma entegre olmanın getirdiği sosyal bunalımlar, devamlı ikinci sınıf vatandaş muamelesine tabi tutulma, işe girmede ve yerleşmede karşılaşılan güçlükler, aşağı sınıf işlerde çalışma zorunda bırakılma ve güvenli bir iş imkânına ulaşamama kaygıları göçmen işgücü üzerinde önemli etkiler bırakmıştır. Diğer yandan kendi ülkelerindeki yakınlarından ayrı kalmak, çocuklarının eğitim sorunları, tasarruflarını değerlendirememesi, çocukların hem çalıştıkları ülkeye hem de kendi ülkelerine uyum gösterememesi gibi önemli sorunlarda dış göçün olumsuz etkileri arasında yer almaktadır (Kutlu, 1992: 28).

“Gurbet çalışmak demektir dedi, hem de gece-gündüz.

Çok çalıştı, çok kazandı; az harcadı, çok biriktirdi.

Hele bir dönelim memlekete; o zaman görsünler

beni, dedi. Yıllar hep böyle geçti; az yedi, çok

biriktirdi...

Geçenlerde bir kapalı kutu içinde memleketine

götürdüler onu, herkes gördü de vah etti; yazık, o

göremedi”. *A. Erol Göksu* (Genel, 2013: 302).

“Davulla zurnayla yola çıkmış.

Bandoyla karşılanmıştık.

İş gücümüzü sattığımız.

Ter olup çarklara aktığımız.

Servete servet kattığımız.

Gurbet el şimdi bize dön geri diyor.” *Cem Karaca* (Genel, 2013: 304).

“Türkiye’de Almanca, Almanya’da yabancı”. Yıllarca bu cümle etrafında dönen hayatlarıyla gurbetçiler her iki ülkeye de birçok fayda sağlamalarına karşın her iki ülkede de azınlık olarak yaşam sürmek zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler (Genel, 2013: 304).

Bütün bu olumsuzluk olarak nitelendirilen her şeye karşılık kendi ülkelerinde ulaştığı ekonomik güç bünyesinde yeni bir kültürü tanıyıp yeni bir dil öğrenmesi, sosyal saygınlığının artması, sosyal yaşantılarında yeniliklerin olması, geleceğini birçok yönden garanti altına almanın verdiği rahatlık, kazanılan sosyal güvence ise önemli sosyal gelişmeler arasında yer almaktadır. İşte bütün bu olumlu ve olumsuz şartları değerlendiren Türk göçmenler kendileri için seçtikleri yoldan ilerlemeye veya ülkelerine geri dönmeye karar vermişlerdir (Kutlu, 1992: 28).

Resim 1. Avrupa’ya Göçün Fotoğrafları: Göç Eden İnsanlar

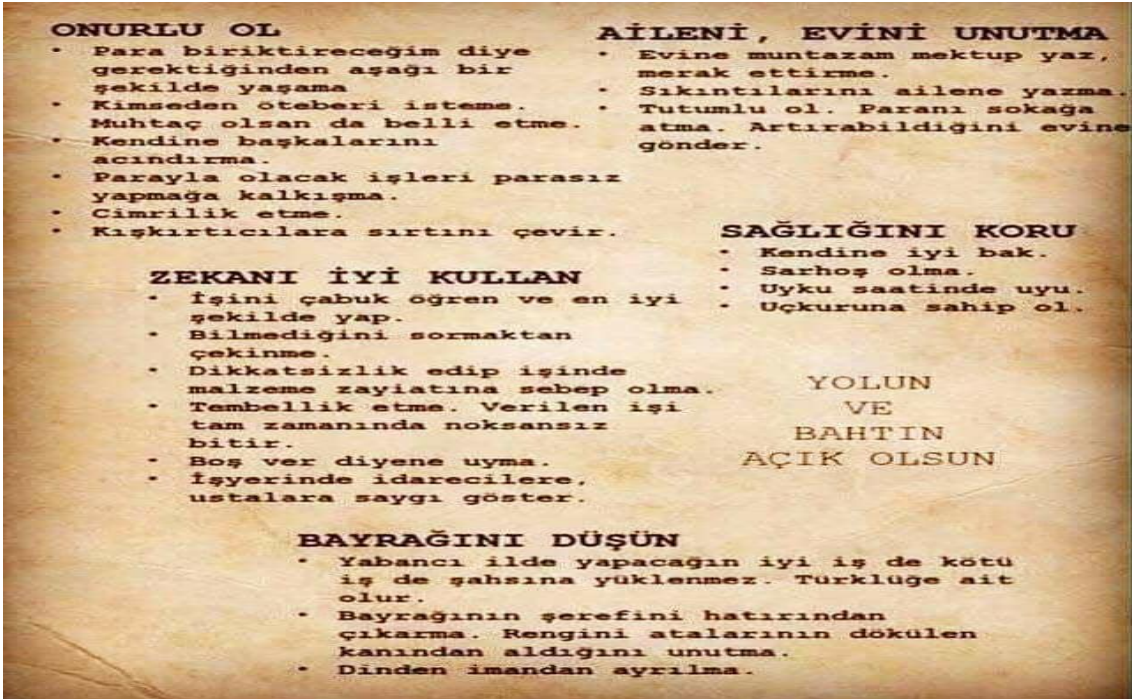
Kaynak: <https://sosyolojikmudahale.com/2021/01/31/turkiyeden-yurt-disina-gocler/>

Resim 2. Avrupa'ya Göçün Fotoğrafları: İşçi Göçleri

Kaynak: <https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/yolun-ve-bahatin-acik-olsun-42058816>

Resim 3. Türk İşçilerine Tavsiyeler.

Kaynak: <https://www.karar.com/iskurun-1960larda-almanyaya-giden-turklere-tavsiyeleri-cimrilik-etme-87216>

2.2. DIŞ GÖÇÜN GÖÇ ALAN ÜLKELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

İşçi göçü alan ülkelerin genel olarak yabancı işçi politikaları, bu ülkelerin işçi göçüne yükledikleri mana, ekonomilerinin gelişmesine, istihdam etme şekillerine ve

bunların geleceği hakkındaki düşüncelerine, kendi halklarının yabancı işgücü karşısındaki tavırlarına, nüfuslarına, nüfus bileşimlerindeki beledikleri gelişmelere göre değişiklik göstermektedir. Göç alan ülkeler baskın olan ekonomik yarar kriterinden hareketle emek göçünü değerlendirmeye çalışmaktadırlar (Gezgin, 1994: 93).

Yabancı işgücü çalıştıran ülkeler, genellikle sermaye ve doğal kaynak yönünden zengin, işgücü bakımından fakirdirler. Dışarıdan işgücü almak, mesleki işgücü sıkıntısını gidererek sermayenin tam kapasite ile çalışmasına, yatırım hızının artış göstermesine ve dolayısıyla ekonomik refahın yükselmesine katkıda bulunurlar (Şahin, 2008: 45).

Türkiye kökenli göçmenler İkinci Dünya Savaşı'nın kötü hale getirdiği Avrupa'nın yeniden canlanması ve ayağa kalkması için oluşturulan misafir işçi politikaları ile 1960'larda Almanya'ya, Hollanda'ya, Fransa'ya ve diğer Batı Avrupa ülkelerine çağrılmışlardır. İnsan gücüne duyulan büyük ihtiyaç sebebiyle bu ülkelere giden birinci kuşak göçmenler o zamanlar "egzotik" Doğu'dan gelen yabancılar olarak merak konusu olmuşlardır. İlk kuşak işçi grubu sadece bir süreliğine çalışıp maddi birikim sağladıktan sonra kendi ülkelerine geri dönmek için gitmişlerdir. Fakat göç ettikleri ülkelerde, zaman içinde çeşitli sebeplerin etkisiyle kalıcı olarak yerleşmişlerdir. Birinci kuşak göçmenlerin çoğunluğu gittikleri ülkelerde yerleşik konuma geçmiş, göç ettikleri ülkelerde mal-mülk edinmişler, çocukları dünyaya gelmiş ve sadece küçük bir bölümü Türkiye'ye geri dönmüştür. Göç alan ülkelerde yabancı işçiye duyulan ihtiyacın azalması ve dünyada yaşanan ekonomik krizlerden sonra yerli halk göçmenleri artık ekonomik zorluklar çıkartan, işsizliğe sebep olan kişiler olarak görmeye başlamıştır (Yücel, 2015: 72).

Batı Avrupa ülkelerinin yabancı işçi almaları, bu ülkelerin özellikle ekonomik olarak kalkınmalarına büyük katkı sağlamıştır. İşçi ithali, sanayi ülkelerinde ücretlerin artmasını önlemektedir. Böylece, üretim maliyetleri ucuzlamış ve ülkenin dünya piyasalarındaki rekabet gücü artmıştır. Bu nokta özellikle ekonomileri ihracata dayalı ülkeler için ciddi önem taşımaktadır. Ücretlerdeki artışa engel olduğu için genel olarak ulusal işçi sendikaları yabancı işçi çalıştırılmasına karşı çıkarlar. Ancak yabancı işgücü alımı sebebiyle reel milli gelirden sağlanan artış, sadece bir sınıfın değil, tüm toplumun refahını yükseltmektedir (Şahin, 2008: 45).

Bir diğer konuda çalışma koşulları ile ilgilidir. Toplumda refah seviyesi yükseldikçe yerli işçiler çalışma koşulları zor, tehlikeli ve çekici olmayan işlere rağbet

etmemektedir. Ortaya çıkan işgücü açığını kapatmak için de yabancı işçi kullanılmaktadır. Yabancı işçilerin bu olumlu yönlerine karşılık, bazı yük olan tarafları da vardır. Bunlar okul, konut, yol, hastane vb. sosyal sabit sermaye tesislerine daha fazla harcama yapılması gerekir. Bundan başka yabancı işçilerin sayısı yerli nüfusunun önemli bir oranına ulaşması ülkede bazı toplumsal ve kültürel sorunlara da yol açabilmektedir (Kutlu, 1992: 29-34).

İlk giden işçi grubu Almanya'daki işçi açığını kapatmak üzere 1961'den sonra istihdam edilmiş ve üretime katkı sağlayacakları için mutlulukla karşılanmışlardır. Bu göçmenler daha çok gittikleri ülkede para kazanmayı, küçük işletmeler kurmayı ve Türkiye'ye dönüşte kendilerini güvence altına alınmış olmayı hayal eden köylülerden ve kırsal göçmenlerden meydana gelmekteydi. Göç edenlerin aileleri de bir süre sonra onlara katıldı. 1973'te yaşanan ve tüm dünyayı etkileyen petrol krizinden sonra, Almanya'ya işçi istihdamı durdurulmuş ve göçmenlerin bir bölümü ülkelerine dönmek zorunda kalmıştır. Ancak tersine göçteki azalma, aile birleşimi ile Türkiye'den aralıksız bir şekilde Almanya'ya hala insan gelişi ve yüksek doğum oranı Türklerin Almanya'daki sayısını artırmıştır (White, 2014: 54-55).

2001'de Alman toplumunun %9'u yabancılardan oluşmasına rağmen, Alman otoriteleri Almanya'nın göçmen ülkesi olduğunu kabul etmemektedir. Göçmenlerin resmî etiketi vatandaşlık almaları ile zaman içinde yabancılardan vatandaşa doğru yavaş yavaş değişmiştir. Alman milletinin bir parçası olarak göçmenleri kabul etmeye yönelik bu değişiklik ise Mayıs 1999'da yasalaşan ve Ocak 2000'de yürürlüğe giren vatandaşlık kanunlarına kısmi olarak yansıtılmıştır (Yükleyen, 2014: 92).

Göçmenler Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde bazı kesimler tarafından yaşanan işsizliğin ve ekonomik krizin nedeni olarak görülmektedir. Yabancı düşmanlığı ve ırkçılık zamanla ön plana çıkmaya başlamıştır. Başta Almanya olmak üzere Fransa, Belçika ve Avrupa'nın birçok ülkesinde yabancı düşmanlığını slogan haline getirmiş siyasi partiler sürekli olarak göçmen emekçilerini seçim malzemesi olarak kullanmaktadır (Arayıcı, 2002: 118-133).

Özellikle Almanya'da Türkiye'den giden göçmenlere, Fransa'da Magrep (Fas, Tunus, Cezayir) ve Afrika Kökenli göçmenlere yönelik ırkçı, faşist nitelikli saldırılar her geçen gün giderek daha da artmaktadır. Almanya'da, Türkiyeli ve diğer yabancı göçmenlere karşı aşırı sağcı Almanya Ulusal Demokratik Parti'nin ve diğer ırkçı Nazi

tarafklarlarının “Türkler dışarı”, “Türkler bu kahvelere giremez” ve “Türkler öldürülmeli” gibi ırkçı sloganlarla saldırılarını sürdürmektedir. Bu durum, göçmen emekçi çalıştiran Avrupa Birliği’ne üye diğer ülkeler için de geçerliliğini korumaktadır. Bu ülkelerde de özellikle aşırı sağcı ırkçı ve faşist partiler göçmenlerin varlığını ve işsizliği koz olarak kullanıp yabancı düşmanlığı yaparak oy oranlarını artırmaktadır (Arayıcı, 2002:118-133).

Avrupa’da Türklerin siyasete katılması ve etki etmesi zaman almıştır. Türk göçmenlerin seçme ve seçilme hakkı elde etmesi “Avrupa Birliği’ne üye olmayan ülkelerin vatandaşları olan göçmenlerin Almanya’daki seçimlere katılma hakkı yoktur maddesine” takılmıştır. 1990 kışında Alman Federal Anayasa Mahkemesi de anayasanın sadece Alman vatandaşlara ulusal düzeyde oy kullanma hakkı vermesine karar vermiştir. Verilen bu kararın ardından 1994’de Yeşiller Partisi adayı Cem Özdemir, Alman federal meclisinde ilk Türk kökenli milletvekili olmuştur. 2004’ ten itibaren Avrupa Parlamentosu üyeliği yapan Özdemir, 2008’de Yeşiller Partisi eř başkanı olmuştur. Eylül 2005 milletvekili seçimlerinde, Türk kökenli beş aday milletvekili seçilmiştir ve Eyalet parlamentosunda sandalyesi olan, ulusal partide yer alan Türk Almanlar da vardı. Yerel ve devlet düzeyinde milletvekili olan Türk kökenliler ve Müslümanlar giderek artmaktadır. Mart 2006 Hessen yerel seçiminde 24 Türk kökenli aday vardır(Yükleyen, 2014: 94).

Irkçı söylemler ve göçmen emekçilere karşı ayrımcılık sadece siyasette değil yaşamın her alanında kendini göstermektedir. Yerli ve yabancı işçiler arasında aylık ücretlerde, sosyal yardımlardan yararlanılmasında, ev ve iş bulmada, çocukların eğitim ve öğretiminde, ev almada, güncel yaşamın her alanında karşılan ayrımcılıklar bunlara örnek olarak sayılabilir. Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde bulunan genelde bütün yabancılar ve özelde ise Türkiye kökenli göçmen emekçilerin önemli bir kesimi inşaat, tekstil, fabrika ve imalat sanayinde en zor koşullarda çalışmaktadır. Aynı, sektörde çalışan yabancılar ve yerli emekçiler arasında ücret konusunda önemli farklılıklar vardır (Tekin, 2015: 67).

2.2.1. Almanya’daki 1973 Türk Grevi

Türk göçmen işçiler ilk defa büyük bir direnişle yapılanları kabul etmediklerini 1973 yılının 24-30 Ağustos tarihleri arasında Ford Fabrikası’nda üretimi tamamen durduran bir grevle göstermiş oldular. “Türk Grevi” olarak adlandırılan özellikle sağ basında geniş yer alan grev Almanya’da önemli bir direniş örneği olmuştur. 1973 yılında

Ford Otomobil Fabrikası'nda çalışan 35 bin işçinin 12 binini Türkiyeli işçiler oluşturmaktaydı. Ford Otomobil Fabrikası'nda çalışan göçmen ve Alman işçilerin üretimdeki yerleri büyük sanayi kuruluşlarının geneliyle aynı idi. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, çok işçi çalıştıran imalat sanayisinde, 1970'li yılların ortalarına kadar çalışanların %40'ı basit el işine dayalı makine başında ya da otomatik bantta çalışanlardan meydana gelmekteydi. 1955'te başlayan işçi anlaşmalarıyla gelen yabancı işçiler, genel olarak büyük fabrikalarda bu tür işlerde kullanılmıştır. Ford Fabrikası'nda çalışan yabancı işçiler ve özellikle Türkiyeli işçiler de istisnasız bu tür vasıfsız işlerde çalışmaktaydılar. Alman işçilerin ise yalnızca %10'u kadarının çalıştığı bu tür işlerin temel özelliği ise, ağır iş yüküne karşılık düşük ücretli olmasıydı. Büyük fabrikalarda çalışanlarının diğer %60'ını ise kalifiye işçi, büro elemanı ve üst düzey yöneticiler oluşturmaktaydı. Üst gelir grubunu oluşturan işin kolay, ücretin yüksek olduğu bu kesime sadece Alman çalışanlar alınmaktaydı. Fabrikalarda bir manada çoğunlukla ırk temelinde çalıştırma yapılmaktaydı. Göçmen işçilerin kalifiye olmayan işleri üstlenmesi, Alman işçilerin işyerinde eğitim alarak daha kalifiye işlere geçmelerine fırsat sunmaktaydı (Tekin, 2015: 67). Fabrikada binlerce Türk, Kürt, İtalyan, Yugoslav ve Alman işçi çalışıyordu. Alman işçilerin aldığı saat başına ücret 8-9 Alman Markı dolaylarında iken, Türkiyeli işçilerin ücreti saat başına ücret 4-6 Alman Markı arasında değişiyordu. Enflasyon giderek yükseliyor ve işçi ücretleri hızla eriyordu. Sendikalar ise yabancı işçileri görmezden geliyordu. 1973'te fabrikada yapılan temsilcilik seçimlerinde bir Türk işçi, Mehmet Özbağcı da temsilciliğe aday oldu. 30 binden fazla işçinin çalıştığı Ford'da 5.600 oy aldı. IG Metall Sendikasının listesindeki tüm adayların toplamı ise 9.000 civarında oy almıştı. Ancak göçmen işçilerin oyları sendika bürokrasisi tarafından yok sayıldı (Uluslararası İşçi Dayanışması Derneği (UİD-DER), 2022)

Enflasyonun giderek tırmanması, işçi maaşlarının erimesi sebebiyle çoğu fabrikada, sendikalar yeni bir toplu sözleşme ve ücret talebinde bulundular. Ancak patronların bu talepleri görmezden gelip bastırmaya çalışması sebebiyle tüm ülkede grevler başladı ve hızla yayıldı. Binlerce yabancı iş gücünün çalıştığı Ford'da ise ücretlerin arttırılması talebinin yanı sıra işçilerin diğer bir talebi daha vardı: 4 hafta olan yıllık izin sürelerinin 6 hafta olarak güncellenmesini istiyorlardı. Göçmen işçiler memleketlerini, ailelerini ziyaret etmek için 4 haftanın az olduğunu dile getirdiler. Fakat bu talep patronlar tarafından reddedildi. Sendikacılar da elbette bu talebi toplu sözleşmede dile getirmedi. İstekleri göz ardı edilen ve gerçekleşmeyen Türk işçiler yıllık

izinde Türkiye'ye gittiklerinde doktor raporuyla izinlerinin sürelerini uzattılar. Fabrika yönetimi raporları kabul etmedi ve izin süreleri dolmasına rağmen işbaşı yapmayan 500'e yakın işçiyi işten çıkardı. Çıkarılan işçilerin iş yükü geride kalanlara yüklendi. Bu durum grevin başlangıcını hızlandırdı (Tekin, 2015: 70).

24 Ağustos günü grev başladı. İşçilerin dikkat çektiği iki talepleri vardı. İşten atılan 500 Türkiyeli işçinin işe geri alınması, tüm işçilerin saat ücretlerine 1 Alman Markı zam yapılması. Alman işçilerin hepsi olmasa da az bir kısmı yabancı işçilerle birlikte hareket etti. Fakat göçmen işçiler, birbirlerine kenetlenmiş ve grevi başarıya ulaştırmak için tek vücut olmuşlardı. Bütün bunlara rağmen grev başarıyla sonuçlanmasa da göçmen işçiler birlik olmayı öğrenmişlerdir (Uluslararası İşçi Dayanışması Derneği (UİD-DER), 2022).

Yaşanan greve kadar göçmenlerin varlığı ilk olarak istihdam ve ekonomi tartışmaları ile ele alınırken bundan sonra işin içine kamu güvenliği etkeni de girmişti. Ford grevinde Türk işçilerine liderlik eden Baha Targün daha sonra Almanya'dan sınır dışı edilmiştir. Bu olaydan sonra Almanya'da göçmenlerin sayısının azaltılması için neler yapılabileceği ve nasıl önlemler alınması gerektiği çok ciddi şekilde ele alınmaya başlanılmıştır. 1973 yılı ekim ayında patlak veren Arap-İsrail Savaşı'nın ertesinde petrol üreticisi Arap ülkelerinin petrol üretimini azaltıp fiyatları yükseltmesi ile "Birinci Petrol Krizi" olarak adlandırılan bir ekonomik durgunluğa sebep olmuştur. Bu olayın üstüne aynı yılın kasım ayı itibarıyla da Alman hükümeti tarafından krizde öne sürülerek göçmen işçi getirilmesi durduruldu. Almanya'da alınan bu karar kısa sürede diğer Avrupa ülkelerinde de kabul edildi ve uygulamaya geçildi (Ünver, 2014: 130).

Ayrımcılık ve ırkçı tavırlar sadece işçilere ücret farklılığı olarak yansımakla kalmamaktadır. Yukarıda bahsedildiği üzere hayatın her alanında bu ayrımcı uygulamalar net bir şekilde görülebilmektedir. Çocuklarını okula göndermek isteyen Türk göçmenler yerli vatandaşların ve hatta okul yönetimlerinin ayrılıkçı tavırlarıyla karşılaşmaktadır. Yerli veliler yabancı çocukların çoğunlukta olduğu okula çocuklarını göndermek istememektedir. Buna paralel olarak yabancı öğrencilerin ana dilde ve kültürde ders vermek için sınıf tahsisi konusunda belediyelerin, hükümetin yazılı angajmanlarını dahi hesaba katmamak için direndikleri görülmektedir. Almanya'da yaşanan bir örnekle Türk gurbetçilere karşı Avrupa'nın tavrı net olarak bir kez daha görülmektedir. Okul gezisi ile Almanya'dan Danimarka'ya giden 13 yaşındaki Türk çocuğu sınırdan geçerken polis tarafından sınıf arkadaşlarının arasından seçilip "bu giremez" diye içeri alınmamıştır.

Danimarka sınır polisi onlarca pasaportun arasından Türk gencinin pasaportunu çıkartıp “Bu Türk, vizesi yok, Danimarka’ya giremez” denilerek geri çevirmiştir. Öğretmenin, sınırda vize verilmesi talebini de 1999-2000 sezonunda “UEFA Kupası nedeniyle yaşanan olaylardan sonra Türklere vize alma şartı getirildi” diye reddederek o Türk çocuğun ve öğretmenin sınırda geri dönmesine sebep olmuşlardır (Arayıcı, 2002: 118-133).

Alman okullarında erken eleme sistemiyle ilkokul dördüncü sınıfta çocuğun hangi okula gideceği öğretmeni tarafından belirlenmektedir. Türkiye kökenli göçmen çocukların neredeyse yarısının yalnızca meslek eğitimi veren genel amaçlı okullara devam etmek zorunda kaldıkları, çok sayıda öğrencinin de okulu bitirmeden terk ettiği ve genç işsizler grubuna katıldıkları göçmenler tarafından dile getirilen iddiaların bazılarıdır. Bunların dışında Türkiye kökenli göçmenlerin çocuklarının “farklı kültürden” gelmiş olmaları sebebiyle zihinsel engellilerle birlikte Özel Eğitim Kurumları’na gönderildikleri de bu deneyimi yaşamış göçmenler tarafından anlatılan başka bir ayrımcı politikanın örneğidir (Yücel, 2015: 74).

Bütün bu olumsuzluklara rağmen yabancılar aracılığıyla yabancı ülke toplumlarının kültür ve yaşam tarzlarını öğrenmek, sosyal saygınlık kaybettiren işlerde göçmen işgücünü kullanmak bu ülkeler için bazı kazançlar ve olumlu etkiler arasında sayılabilir.

Yabancı işgücü gittikleri ülkelerde ödemeler dengesinde de olum ve olumsuz etkiler yaratır. Yabancı işgücü göçünün olumsuz etkilerinden en önemlisi kendi ülkelerine gönderdikleri döviz transferleridir. Diğer bir etki ise gittikleri yerlere kendi zevk ve tercihlerini de taşıdıklarından ülkeler bu zevk ve tercihlere göre alım yaparak ithalatını da artırabilirler. Olumlu etkilerine bakıldığında, üretim sürecinde karşılaşılan tıkanıklıkları giderme yoluyla ihraç edilebilir ürün fazlasını artırıcı etkide bulunabilir. Bu etki daha çok ücret ve fiyatlar yoluyla meydana gelmektedir. Çünkü yabancı işgücü maliyetleri düşük tutarak ihracatta rekabet edilebilirlik oranını yükseltmektedir (Kutlu, 1992: 29-34).

Sonuç olarak Avrupa’da göçmen iş gücünün hayatın her alanını etkilediği ve buna karşılık hayatın her alanından da etkilendiği görülmektedir. Göçmenler ekonomik, siyasal, sosyo-kültürel ve eğitim birçok alanda olum ve olumsuz etkiler bırakmaktadır.

3. TÜRKİYE'DE VE AVRUPA'DA UYGULANAN DIŞ GÖÇ POLİTİKALARI

3.1. TÜRKİYE'DE UYGULANAN DIŞ GÖÇ POLİTİKALARI

Türkiye, coğrafi konumu sebebiyle oldukça fazla göç alan ve göç veren bir ülke olarak geçmişten bugüne göç hareketliliği düzenini sağlayabilmek için göç ile ilgili hukuki alandaki çalışmaları ve bu çalışmalar neticesinde çıkartılan yasa ve yönetmeliklerin yürütülebilmesi için de gerekli kurum ve kuruluşlar ile çalışmaktadır. Gerek ülke içinde alınan kararlarla gerekse üye olduğu örgütlerin ve toplulukların göçe dair uygulamaya koyduğu anlaşma ve sözleşmelere taraf olarak Türkiye göç, göçmen, sığınmacı ve mülteci konularına dair sorunların çözümü konusunda çalışmalarını yürütmektedir.

Cumhuriyetin ilk yılları göç politikası ulus devlet inşasına hizmet eden bir anlayışla nüfusun hızla dini, kültürel ve etnik yönden türdeş hale getirilmesini amaçlamıştır. Bu amaçla Türkiye'nin kuruluşu ile birlikte hatta biraz daha öncesinde ülkeden bazı azınlık gruplarının gönderilmesi yerlerine de Türk, Türk kültüründen olan kabul gören bu politika ile Müslüman olmayanların Türkiye'den Müslüman ve Türk olanların ise Türkiye'ye göçü kurumsallaştırmıştır. Böylece politikacılar yürüttükleri göç ve iskân politikaları ile bir taraftan az olan Türkiye nüfusunu arttırmaya çalışırken diğer taraftan saf bir Türk nüfus oluşturmaya çalışmışlardır (Demirhan ve Aslan, 2015: 37-38).

Yunanistan ile Lozan'da imzalanmış olan mübadele anlaşması ile gelecek olan nüfusun karşılanması, yerleştirilmesi ve haklarının temini için izlenecek yol kanuni bir zemine oturtulmuş ve bu yerleşmeyi sağlamak için de aynı zamanda bir bakanlık kurulmuştur. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nin göçü düzenleyen ilk resmî belgesi 1926 tarih ve 885 sayılı İskân Kanunu olmuştur ve aynı yıl kanunun yürürlüğünü sağlamak için "Mübadele, İmar ve İskân Bakanlığı" kurulmuştur. Kanunun ülkeye mülteci ya da göçmen olarak kimlerin kabul edilip edilemeyeceğini ortaya koymaktadır. Bu kanunla özellikle Türk kültüründen ve soyundan olanların göçü teşvik edilmiştir (Uzun, 2016: 6).

14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu gerek muhacir ve mülteciliğin tanımlanması gerek sığınma ve göç hareketlerinin düzenlenmesi adına belirlediği şartlar bakımından dönemin özelliklerini birebir yansıtmaktadır. Türk soylu olan ya da Türk soyuna ve kültürüne yakın olanların ülkeye alımını kolaylaştırırken, böyle olmayanların ülkeye girişini ise zorlaştırmıştır. Bu kanuna göre Türkiye'de kalmak ve yaşamak için dışarıdan gelen soydaş kişilere muhacir, Türkiye'de kalmak amacı olmayan bir

zorunluluk sebebiyle geçici süreliğine sığınan soydaş kişilere ise mülteci olarak adlandırılmıştır (Goularas ve Sunata, 2015: 17). Ayrıca kanunla ülke içinde yaşayan Türk olmayanların da Türkleşmesini sağlamak için belli bölgelere yerleştirilmelerine imkân sağlanmış ve Türkleştirme süreci bu yolla tamamlanmaya çalışılmıştır. 2006'da yeniden düzenlenen kanun hala benzer bir içeriğe sahiptir. İskân Kanunu'nun yanı sıra 1924 Anayasası'nın 92. maddesi ve 1926'da çıkarılan Cumhuriyet Dönemi'nin ilk memur kanununun dördüncü maddesi devlet memuriyetinin sadece Türklere verilmesi kararını içerir. O dönemde çıkarılan başka yasal düzenlemelerle bazı mesleklerin yapılması hakkı yine sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına tanınmış ve ticaret millileştirilmeye çalışılmıştır. Varlık Vergisi ile gayri Müslimler için yeni yaptırımlar ortaya konulmuştur (Demirhan ve Aslan, 2015: 37-38).

Türkiye'de yabancı göç ve göçmenlere dair diğer bir düzenlemede 1950 yılında çıkarılan 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun ile ülkeye girecek veya ülkede kalacak olan yabancılarla ilgili işlemler düzenlenmiştir. Bu iki kanunun uygulanmasına ilişkin sorumluluk İçişleri Bakanlığına bırakılmış, yabancılarla ilgili iş ve işlemler bakanlığa bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatı tarafından yürütülmüştür (Uzun, 2017: 88).

Ayrıca Türk Ceza Kanunu, İş Kanunu ve Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanunda yabancı göçmenlerle ilgili hükümler içeren yasal düzenlemelerdir. Türkiye'nin göç siyasasına yön veren kanunların dışında bu süreçte yönetmelik, genelge, yönerge, tebliğ ve Bakanlar Kurulu kararları gibi ikincil düzenlemeler de yapılmıştır. Bunlardan birkaçı aşağıda sıralanmıştır (Demirhan ve Aslan, 2015: 33):

-Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği (1983 Tarihli ve 18032 Sayılı Resmî Gazete)

-Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik (1985 Tarih ve 18740 Sayılı Resmî Gazete)

-Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği (2003 Tarih ve 25040 Sayılı Resmî Gazete)

-Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği (2003 Tarih ve 25205 Sayılı Resmî Gazete)

-Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik (2003 Tarih ve 25214 Sayılı Resmî Gazete)

-Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2006 Tarih ve 9938 Sayılı Resmî Gazete)

-Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik (2006 Tarih ve 26325 Sayılı Resmî Gazete)

-Geçici Koruma Yönetmeliği (2014 Tarih ve 29153 Sayılı Resmî Gazete)

-Geri Kabul Antlaşmasıyla İlgili Başbakanlık Genelgesi (2014 Tarih ve 2014/6 Sayılı Başbakanlık Genelgesi)

-Sınır Kapılarında Verilen Vizelerle İlgili Bakanlar Kurulu Kararı (2014 Tarih ve 5898 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı)

3.2. AVRUPA'DA UYGULANAN DIŞ GÖÇ POLİTİKALARIVE TÜRKİYE

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı devletlerinin göç ve göçe bağlı problemleri yasal yollardan çözüme kavuşturma girişimlerinin başladığı ve geliştiği dönemdir. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin 14. maddesinde belirtilen "herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır" ibaresi, bu tarihten sonraki uluslararası mülteci rejimini belirleyen sözleşmelerin, bildirilerin, anlaşmaları temelini oluşturacaktır.

1950 yılına gelindiğinde, uluslararası toplum hala mülteci, sığınmacı sorunu ile küresel anlamda ilgilenecek sistemleri, kurumlar ağını ve kanunları oluşturabilmiş değildi. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 14 Aralık 1950 tarih ve 459 sayılı kararıyla toplanan konferansta mültecilerin hukuki statüsüne ilişkin en önemli belgelerin başında gelen sözleşmeyi 28 Temmuz 1951'de İsviçre'nin Cenevre kentinde imzalamışlardır. Aynı zamanda mültecilerin sorunlarıyla ilgilenecek Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği kurulmuştur. 1954 yılında yürürlüğe giren ve Cenevre Sözleşmesi adıyla bilinen, Mülteciler Hukukuna Dair Sözleşme, mülteci tanımı, mülteci hakları ve yükümlülükleri ile devletlerin mültecilere karşı sorumluluklarını, aynı zamanda mülteciler konusunda uluslararası standartları belirlemektedir (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 2000: 2).Fakat bu sözleşmenin tarih ve coğrafi açıdan

kısıtlamaları vardır. 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin New York Protokolü ile Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan, "İkinci Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında oluşan göç hareketleri" tanımlamasının yarattığı tarihi kısıtlama kaldırılmıştır. Fakat Cenevre Sözleşmesi'nde coğrafi sınırlama mülteci statüsü verilecek olan kişilerin, sadece Avrupa'da mülteci durumunda bulunanlara yönelik mi olacağı, yoksa tüm dünyadaki mültecileri mi kapsayacağı sorunu, coğrafi sınırlama olarak imzacı ülkelerin takdirine bırakılmış olarak devam etmiştir (Goularas ve Sunata, 2015: 19).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye Batıyla siyasi ittifak arayışına girmiş, Birleşmiş Milletler ve NATO gibi uluslararası örgütlere üye olmuştur. Bu ittifak süreci kapsamında Türkiye uluslararası mülteci hukukunun mihenk taşı olarak kabul edilen 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni 29 Ağustos 1961 tarihinde 359 sayılı kanunla onaylayarak kabul etmiştir. 1967 tarihli EK Protokol'e ise coğrafi çekince⁵ ile taraf olmuştur (Uzun, 2016: 6).

Coğrafi konumu itibarıyla, siyasi istikrarsızlık ve diğer emniyetsizlik zamanlarından geçen ülkelere komşu olduğu dikkate alındığında, kendi güvenliğini de düşünmek zorunda olan Türkiye'nin coğrafi sınırlaması, ülkeden koruma talep edecek çok sayıda kişiyi kapsam dışı bırakacaktır. Bu koşullara rağmen, İran ve Irak vatandaşları Türkiye'deki sığınmacıların büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bunun sebebi, coğrafi sınırlama nedeniyle Türkiye'deki Avrupa dışından gelen sığınma başvurusu sahiplerinin çoğunun işlemlerinin uygulamada Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği tarafından yürütülmesidir (İçduygu ve Aksel, 2012: 26).

Türkiye'de yabancı göç ve göçmenlere dair diğer bazı ulusal düzenlemeler ise; 15.7.1950 tarihli 5683 sayılı Yabancıların Seyahat ve İkametlerine İlişkin Kanun, 15.7.1950 tarihli 5682 sayılı Pasaport Kanunu, 11.02.1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu ve 1994 tarihli İltica Yönetmeliği'dir (Çakı, 2018: 36).

1960 yılında Türkiye'de Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği temsilciliği açılmıştır. Ankara'da bulunan temsilcilik dışında BMMYK'nın İstanbul, Van ve Silopi'de saha ofisleri bulunmaktadır. Türkiye'nin iltica konusundaki öneminin artmasıyla beraber BMMYK'nın üstlendiği başlıca görevler arasında; Türk iltica sisteminin güçlenmesi çabalarına destek sağlamak, Avrupa dışından gelen mültecilerin

---

⁵ Coğrafi çekince; Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme'de yer alan "Avrupa dışından mülteci kabul etmemeye ilişkin" bir düzenlemedir (Barkın, 2014: 351).

durumları hakkında Türk hükümetine öneride bulunmak ve onlar için kalıcı çözümler sağlamak, Türkiye’de işleyen iltica sisteminin ilgili uluslararası anlaşmalara uygunluğunu denetlemek, Türkiye’de kaldıkları süre boyunca mültecilerin temel ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmak sayılabilir (Uzun, 2017: 89). BMMYK’nın Türkiye temsilciliğinin önemli faaliyetlerinden bir diğeri de Türkiye’nin mülteci statüsü vermediği ülkelerden gelen kişilerin (Avrupa dışı) üçüncü bir ülkeye yerleşimlerini sağlamaktır (Goularas ve Sunata, 2015: 20).

Türkiye için 1950-1980 yılları arasını kapsayan zaman Türkiye’de ulus-devlet kurulmasını aşamasıdır. Bu süreçte Türkiye’nin sanayisini geliştirmeye çalışmasıyla kırdan kente bir yer değiştirme hareketi başlamıştır. Bununla beraber gayrimüslimlerin ülke dışına göçü değişik nedenlerle devam etmiştir. Aynı zamanlarda özellikle Bulgaristan ve Yugoslavya’dan Türkiye’ye Türk kökenli olanların göçü devam etmiştir. Dönemin başka bir özelliği 1960’lı yıllardan itibaren ilk kez Türkiye’den çalışma amacı ile özellikle Avrupa ülkelerine yoğun bir göçün başlamış olmasıdır. Ekonomiye katkı sunmak, döviz girdisi sağlamak için başta Almanya olmak üzere Hollanda, Fransa, Belçika ve diğer Avrupa ülkelerine verilen yoğun göç bu kapsamdadır. Bu dönemin bir diğer özelliği 1980’li yıllarda Türkiye’ye sınırı olan ülkelerde özellikle Orta Doğu ülkelerinde ortaya çıkan rejim değişiklikleri, iç karışıklıklar vb. sebeplerle göçün başka bir yüzü ile karşılaşılmıştır. Böylece Türkiye ilk kez Türk ve Müslüman olmayanlardan göç almıştır (Demirhan ve Aslan, 2015: 38).

Türkiye’den Batı ülkelerine işçi olarak çalışmak amacıyla başlayan göç hareketi kısa bir süre sonra çığ gibi büyüyen bir Türk işçi göçünün başlangıcı olmuştur. İşçi göçünün hikâyesi Federal Almanya Cumhuriyeti’nde düzenlenen bir mesleki yetiştirme programına dayanmaktadır. 1956 yılında Kiel Üniversitesi’nde Dünya Ekonomisi Enstitüsü, Türkiye’deki Alman sermayesinin yatırımlarını kolaylaştırmak için sanayi işletmelerinde ustabaşı olarak çalıştırmak için lise mezunu Türklerin eğitilmesini önermiştir. Schleswig-Holstein Çalışma Bakanı’nın Türk Dışişleri Bakanlığı’ndan 1957 yılındaki talebi üzerine, 12 Türk kursiyeri, ailelerini de alarak Almanya’ya varmışlardır. Bu eğitim programı başarıya ulaşmasa da giden Türkler, o sıralar işçi temininde zorluk yaşayan Hamburg, Bremen ve Lübeck tersanelerinde kolaylıkla iş bulmuşlardır. Aynı günlerde, iş bilir bir Türk-Alman işgücü piyasasındaki olanakları fark eden biri Türkiye’de Türk-Alman İktisadi İlişkileri Araştırma Enstitüsü’nü kurmuştur. Amaç, Alman işverenleri için her götürülecek işçi üzerinden komisyon almak üzere, Türk işçisi

devşirmekti. O zamanlar sıradan kişilerin pasaport alması pek mümkün olmadığı için, bu işin çözümü yasa dışı yollardan (pasaport ve vize almadan) yurt dışına adam gönderme işi olacaktı. Neyse ki kısa süren bu yasa dışı olay iki ülkenin de imzaladığı bir işçi gönderim anlaşması ile yasal hale getirilmiştir (Abadan Unat vd., 1975: 28). Yaşanılan dönemde Türkiye’de siyasi değişiklikler olmuş, 27 Mayıs 1960’da gerçekleşen askeri darbe ile hükümet yönetimden el çektirilmiş ve ordu yönetime el koymuştur. Yürürlüğe konulan yeni anayasada (1961 Anayasası) ise yurtdışı seyahatlerini kolaylaştırıcı maddeler yer almaktadır. Yeni anayasanın 18. maddesi her yurttaşın yurt dışına seyahat edebilmesi hürriyetini açıkça getirmiş ve pasaport çıkartma hakkı tanımıştır. Böylece Almanya, Avrupa ve dünyanın herhangi bir ülkesine gitmek daha kolay hale gelmiştir (Dağ, 2020: 27-29). Darbeci 27 Mayıs yönetimi birçok alanda olduğu gibi, iktisat politikalarında da yenilikler getirmiş ve Devlet Planlama Teşkilatı’nı (DPT) kurmuş ve DPT’nin hazırladığı beş yıllık kalkınma planlarıyla iktisatta artık planlı döneme geçilmiştir. Bundan sonra Türkiye ekonomisinin her beş yıl için hazırlanmış bir planı vardır ve bu planlarda iş gücü fazlası, işsizlik ve bunların olumsuz etkilerini kırma amaçlı olarak geliştirilen politikalar çerçevesinde göç ve göçmenler yerini almıştır. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’yla ‘piyasadaki fazla işgücünün ihraç edilmesi’, göçmenlerin ülkeye göndereceği işçi dövizleri, yurda geri dönen işçilerin öğrendikleri yabancı dil, teknik bilgi ve beceriler gibi, Türkiye’deki çalışma hayatında hem bu bilgileri hem de kalifiye elemanı kullanma ve ülkedeki işsizliğin azalması amaçları önemli bir kalkınma politikası haline gelmiştir (İçduygu vd.,2014: 183).

Türkiye’den yabancı ülkelere iş gücü hareketi artık bir hükümet politikası olarak ele alınmış ve bu yönde anlaşmalar yapılmıştır. Yurt dışına iş gücü gönderilmesi ile ilgili olarak ilk iş gücü anlaşması 30 Ekim 1961’de Federal Almanya ile ilk sosyal güvenlik anlaşması ise 9 Eylül 1959 tarihinde İngiltere ile imzalanmıştır (Kutlu, 1992: 43) Bu anlaşmaları sırasıyla 15 Mayıs 1964’te Avusturya, 16 Temmuz 1964’te Belçika, 19 Ağustos 1964’te Hollanda, 8 Nisan 1965’te Fransa, 10 Mart 1967’de İsveç ve 5 Ekim 1967’de Avustralya ile imzalanan iş gücü anlaşmaları takip etmiştir (Dağ, 2020: 49). İmzalanan iş gücü anlaşmaları neticesinde yıllar içinde binlerce hatta milyonlarca Türk Avrupa ülkelerine göç etmiştir. İlk zamanlar sadece iş gücü oluşturabilecek kişiler göç ederken zaman içinde işçi aileleri de göçe dahil olmuştur.

2000’li yıllarda Türkiye’nin, uluslararası göç rejimine ilişkin attığı adımlar arasında belki de en önemlisi Türkiye’nin Uluslararası Göç Örgütü’ne (IOM) üyeliğidir.

1951 yılında kurulmuş olan ve göç çalışmaları konusunda en önemli devletlerarası kuruluş sayılan Uluslararası Göç Örgütü ile Türkiye ilişkileri ilk olarak 1991 senesinde, Körfez Savaşı sonrasında, Türkiye’de IOM Bölge Ofisi’nin kurulmasıyla başlamış fakat Türkiye’nin kuruluşu tam üyeliği 2004 yılında gerçekleşmiştir (Goularas ve Sunata, 2015: 21). Türkiye’de AB’ye uyum sürecine dönük olarak yapılan düzenlemeler kapsamında yer alan diğer bir çalışma ise 2005 yılında hazırlanan “Ulusal Eylem Planı”dır. Bu eylem planı göç mevzuatında bulunan eksik yönleri gidermek ve aksaklıklara çözüm bulmak için yapılmıştır (Çakı, 2018: 37). Plan, Türkiye’nin ilticaya ilişkin politika, uygulama ve mevzuatında değişik farklılıklar ortaya koyan bir belgedir. Plan kapsamında Türkiye’nin iltica ve göçe dair uyguladığı politikalar ve mevzuatlar AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi amacıyla yürürlükte olması gereken hukuki düzenlemeler, idari yapılanma ve fiziki alt yapının tamamlanması için gereken yatırımlar ve alınması gereken önlemler yer almaktadır. Planın var olan iltica politikasına getirdiği değişiklikler arasında, kurumsallaşma, uzun vadeli bir iltica politikasının hazırlanması, mevzuat değişikliği, coğrafi çekincenin kaldırılması ve bütün bu sayılan değişiklikleri hayata geçirecek olan gerekli kurum ve kuruluşların belirlenmesi yoksa kurulması gibi konular yer almaktadır. 1957 Cenevre Sözleşmesine Mültecilerin Hukukî Statüsüne İlişkin New York Protokol’ün 7. maddesinde öngörülen coğrafi çekincenin kaldırılması, mülteci akınının teşvik edilmemesi ve AB’nin külfet paylaşması şartına bağlanmaktadır (Goularas ve Sunata, 2015: 21). Türkiye’de göçe ve göçmenlere dair 2013 yılı sonrasında ise 11 Nisan 2014 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girerek göç yönetimi alanında kurumsal bir yapılanmanın da ilk adımı atılmıştır. Kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile Türkiye’de merkeze bağlı yeni bir yapı oluşturulmuştur (Çakı, 2018: 37).

Uluslararası göçe ilişkin düzenlemeler içeren ve Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası metinlerden başlıcaları şunlardır (Demirhan ve Aslan, 2015: 33):

-İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi (10 Aralık 1948’de imzalanmıştır. Türkiye ise 27 Mayıs 1949’da imzalamıştır.)

-Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1950 yılında imzalanmıştır. Türkiye 1954 yılında imzalamıştır.)

-Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme (Sözleşme 1951’de imzalanmıştır. Aynı yıl sözleşmeyi Türkiye’de imzalamıştır.)

-Göçmen İşçinin Hukuki Statüsü Hakkında Avrupa Sözleşmesi (Sözleşme 1977 imzalanmıştır. Türkiye yine 1977 yılında sözleşmeyi imzalamıştır.)

-Birleşmiş Milletler Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (Sözleşme 1990 yılında imzalanmıştır. Türkiye sözleşmeyi 1999 yılında imzalamıştır.)

-Uluslararası Çalışma Örgütü'nün 143 sayılı Kötü Koşullarda Çalışan Göçmen, İşçilere Fırsat Eşitliğini Sağlama ve Haklarını İyileştirme Sözleşmesi,

-Avrupa Konseyi'nin Yabancıların Yerel Kamusal Yaşama Katılımı Sözleşmesi.

Sonuç olarak; Osmanlı Devleti'nin hem uyguladığı politikalar sebebiyle hem de yaşanan savaşlar sonrası mecburi yer değişiklikleri nedeniyle fazlaca göç alan ve veren bir devlet olduğu görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de kuruluşundan bugüne sürekli olarak göç almaya ve vermeye devam ettiği görülmüştür.

Dünya üzerinde her yerde ve her zaman gerçekleşen göç hareketliliği Türkiye içinde birçok sebeple varlığını göstermiştir. Ekonomik, siyasi, eğitim, sağlık ve bir sürü başka sebeple ülkeye yıllar içinde çok sayıda göçmen gelirken bir o kadar da göçmen yurtdışına gitmiştir. Yaşanan bu süreç Türkiye'yi, göç alıp verdiği ülkeleri ve elbette göçmenleri olumlu ya da olumsuz şekilde etkilemiştir.

Yapılan bu yer değişiklikleri her ülke için belli bazı kurallara ve kanunlara tabi olmaktadır. Gidilecek ülkeye giriş çıkış, o ülkede ikamet edebilme, çalışabilme ve eğitim görebilme çeşitli hukuki sorumluluklar ve sonuçlar doğurmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EMİRDAĞ'DAN AVRUPA'YA GÖÇ VE GÖÇÜN ETKİLERİ

Tezin bu bölümünde; Emirdağ ilçesinin coğrafi, tarihi ve beşerî özellikleri ile Emirdağ'ın ekonomik, sosyo-kültürel değişiminden ve gelişiminden bahsedilmekte ve Avrupa'ya göç verme süreci ele alınmaktadır.

Emirdağlı gurbetçilere uygulanan anket soruları, sonuçları ve değerlendirmesi ile Emirdağ'daki ilgili kamu yöneticileri ile yapılan mülakatlar ve mülakatlara dair değerlendirmeler de yine bu bölümün içeriğini oluşturmaktadır.

1. EMİRDAĞ İLÇESİNİN COĞRAFİ, TARİHİ VE BEŞERİ ÖZELLİKLERİ

Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesi Ege Bölgesinin kuzeydoğusunda bulunmaktadır. Emirdağ ilçesi Kuzeyinde Eskişehir ili Sivrihisar ve Çifteler ilçeleri, kuzeybatısında Eskişehir ili Han ilçesi, batısında Afyonkarahisar ili Bayat ilçesi, güneyinde Bolvadin, Sultandağı ilçeleri ve doğusunda Konya ili Çeltik ilçesi, güneydoğusunda Konya ili Yunak ilçesi ile komşudur. İlçenin yüzölçümü 2.213 km²'dir. İlçe Afyonkarahisar'a 70 km, Eskişehir'e 110 km, İzmir'e 397 km, Ankara'ya 186 km ve Konya'ya ise 225 km uzaklıktadır (T.C Emirdağ Kaymakamlığı İnternet Sitesi, 2022).

Yer şekillerine bakıldığında ilçe çoğunlukla düz bir yapıdadır. Doğusunda ve Kuzeyinde oldukça geniş ovalar vardır. İlçeyi güneyde Emirdağları çevreler. Emirdağlarının en yüksek tepesi olan Emirdede (Emiroğlu) Tepesi'nde yükseklik 2.295 metreye ulaşır. İlçenin kuzeyinde bulunan Adaçal Tepesi'nin (1.259 m.) eteğinde ve çukur bir arazide kurulan Emirdağ'ın deniz seviyesinden yüksekliği ise 983 metredir. Doğu-batı doğrultusunda uzanan dağlar Yelibel Yaylası ile ikiye ayrılır(Akın, 2000: 7).

İlçe Ege bölgesinin doğusunda, İç Anadolu bölgesi sınırında ve İç Ege'nin kuzeydoğusunda yer aldığı için iklimsel olarak, geçiş bölgesindedir. Kışları soğuk ve kar yağışlı, yazları sıcak ve yağış oranı yok denecek kadar azdır. Yağışlar sonbahar ve ilkbahar mevsimlerinde daha çok görülmektedir (Köktepe, 2008: 4-5).

İlçenin çoğu yeri bozkırdır. Yalnız güneyindeki Emirdağlarında yer yer meşe ağaçlarından meydana gelmiş fundalıklarla, batıdaki dağ ve tepelerde çalılıklar bulunmaktadır. Bayat yöresindeki Kızılçal ile Gözeli ve Bağlıca köyleri yakınındaki Bozçal tepelerinde meşe ve çam ağaçları vardır. Çatalı ve Tez köyü çevresinde palamut ağacı, Gömü çevresinde ardıç, ak ve kızıl meşe koruları bazı bölgelerde ise sarıçam

bulunur. Koroğlu Beli devlet, Adaçal mevki de askeriye tarafından ağaçlandırılmıştır (Akın, 2000: 8).

İlçe yer altı kaynakları bakımından da oldukça zengindir. Maden Tetkik Araştırma (MTA) Enstitüsünce yeri tespit edilmiş çıkartılan ve işlenen maden ocakları var ve günümüzde de işletilmektedir. İlçe’de demir, linyit, talk, mermer, kömür, kuars, manyezit, kalsit ve bakır madenleri çıkartılmaktadır. (Sağlam, 1996: 26).

Şekil 1. Emirdağ’ın Coğrafi Konumu

Kaynak: Köktepe, 2008: 6

Şekil 2. Afyonkarahisar İl Haritası

Kaynak: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Emirdağ>

İlçenin önemli yer şekillerinden olan yaylaları ve o yaylaların kendilerine ev sahipliği yaptığı yılık atları ise ilçenin önemli doğal özellikleri arasında sayılabilir. Yüksekliğin hayli arttığı, kışları yoğun kar yağışının etkili olduğu yaylalarda yaşayan yılık atları, bir zamanlar yöre halkının yaşlanan ve hizmetini tamamlayan sonrasında dağa salınan atlarının birbirleri ile çiftleşerek üreyen ve yabanileşen hayvanlarıdır(T.C Emirdağ Kaymakamlığı İnternet Sitesi, 2022).

Kültürel tarihinde ise çok daha eski bir yerleşim yeri olduğunu kanıtlayan Emirdağ, arkeolojik çalışmalar neticesinde bulunan Amorium Antik Şehri ile tarihe ışık tutmaktadır. Amorium Emirdağ ilçesinin 12 km. doğusunda Hisar Köy’de yer alan ve MÖ 2000’li yıllardan itibaren Hititler döneminden başlayıp Phryg, Yunan, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kesintisiz olarak yerleşim işlevi görmüş antik şehirdir. Şehir kenarlarında hala izleri görülebilen Bizans dönemi sur duvarlarıyla çevrilidir (Urfalı, 2011: 19).

Amorium’un, Roma Senatosu tarafından kendi parasını basma izni verilen ilk şehirlerdendir. Para basmak dönemin şartlarında büyük önem arz etmektedir. Amorium aynı zamanda Anadolu’da Bizans ordusunun askeri karargâhı ve sonra da Anatolikon Theması’nın (eyalet) başkenti olmuştur (T.C Emirdağ Kaymakamlığı İnternet Sitesi, 2022).

Resim 4. Amorium Antik Kenti

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/amorium-antik-kenti-turizme-acilmayi-bekliyor/1660441>

931’de Tarsus Emir’i tarafından ateşe verilen kent kazılardan elde edilen verilere göre 10. ve 11. yüzyıllarda stratejik ve askeri önemini tekrar kazanmıştır. 1116 yılında ise artık Amorium’un Selçukluların elinde olduğu bilinmektedir. Selçuklular kentte varlıklarını sürdürseler de şehir Selçuklular ve Osmanlılar döneminde önemli bir Türk kasabası haline gelememiştir (Urfalı, 2011: 20-21).

Türkler bölgeye 11. yüzyılda gelmeye başlamışlardır. Yörede çıkan Türkmen mezar taşları bu dönemin kanıtı niteliğindedir. İlk iskân olan Türkmen aşireti, Morcali Türkmenleridir. Emirdağ merkezini oluşturan Musahocalı aşireti 1734 tarihinde Musul vilayeti Rakka sancağından Anadolu’ya gönderilen Türkmenlerdir. Çeşitli dönemlerde Karabağ Türklerinden ve Balkanlardan Türk asıllı göçmenler yerleşmiştir. Şimdiki Hisarköy ise 1892’de kurulmuştur (Afyonkarahisar Kütüğü, 2001: 202-222).

Osmanlı döneminde Emirdağ ve köyleri 1850’ye kadar kısmenVahid-i Barçınlı (Bolvadin-Kemerkaya) kısmen de Barçınlı’ya (Bayat) bağlanmış, 1850’den sonra Musluca nahiyesi kurulmuştur. 1870 yılında Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesinde Aziziye ismi ile ilçe merkezine rastlanmaktadır. 1866’da Sultan Abdülaziz Konya ziyaretinde Emirdağ’a uğramış, ziyaretin anısına Musluca nahiyesi Aziziye Kazası adıyla nahiyelikten kazalığa yükseltilmiştir (Urfalı, 2011: 54).Sultan Abdüzaziz’e hürmeten Aziziye adı verilen ilçenin adı, 1932 yılında alınan bir kararla Emirdağ olarak değiştirilmiştir.

Emirdağ, Kurtuluş Savaşı yıllarında Yunan işgaline karşı teşkilatlanarak direnen ve düşmanın kovulması için silahlı mücadele başlatan ilk yerlerden biridir.Yunan işgalinde de büyük bir direniş gösteren ilçe halkı ve ordu, 16 Ağustos 1921’de işgal edilen ilçeyi 22 Eylül 1921’de işgalden kurtarmıştır. Emirdağlı şehit sayısı 173’tür. TBMM tarafından 300’e yakın gaziye ise “Gazilik Madalyası” verilmiştir (Urfalı, 2011: 68-76).

İlçe, sanayisi fazla gelişmediği için gerek yurt içindeki sanayisi gelişmiş şehirlere gerekse iş gücü anlaşmaları çerçevesinde Batı Avrupa ülkelerine önemli oranda göç vermiştir. Emirdağ ilçesinden göç hareketinin en yoğun biçimde yaşandığı Avrupa ülkesi ise Belçika’dır. 1964 yılında imzalanan Belçika-Türkiye işçi anlaşmasının ardından Belçika’ya gerçekleşen yoğun göç sebebiyle ilçe nüfusu önemli oranda azalmıştır (Yaman, 2014: 282).

Tablo 1. Emirdağ İlçesi Nüfusunun Yıllara Göre Değişimi

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
1927			44.376
1935			47.579
1940			51.856
1945			55.721
1950			61.547
1955			65.755
1960	36.676	36.805	73.481
1965	36.552	38.265	74.808
1970	34.614	37.437	72.051
1975	33.377	33.163	66.540
1980	32.613	30.114	62.724
1985	31.703	32.425	64.128
1990	27.633	27.910	55.543
2000	24.564	22.832	47.396
2007	23.865	22.334	46.199
2008	21.880	21.826	43.706
2009	21.194	21.654	42.848
2010	20.866	21.245	42.111
2011	20.330	20.606	40.936
2012	19.462	19.929	39.391
2013	19.310	19.861	38.991
2014	18.957	19.312	38.269
2015	18.627	18.619	37.246
2016	18.456	18.589	37.045
2017	18.175	18.272	36.447
2018	19.065	18.752	37.817
2019	18.902	18.459	37.361
2020	19.935	19.583	39.518
2021	21.384	20.943	42.327
2022	21.962	21.343	43.305

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>

Emirdağ ilçesinin yıllara göre nüfus miktarı incelendiğinde 1927 yılından 1965 yılına kadar sürekli bir artış içinde olduğu görülür. 1927 yılında 44.376 olan ilçe nüfusu 1935 yılına gelindiğinde %7,22 oranında artarak 47.579'a yükselmiştir. 1935-1940 yılları

arasında ilçenin nüfusu %8,99 oranında artarak 51.856 kişi olmuştur. İlçenin nüfus artış hızı önceki yıllara paralel olarak 1940-1945 yılları arasında %7,45 oranında artarak 55.721 kişiye yükselmiştir (Köktepe, 2008: 15). İlçenin demografik yapısında özellikle Avrupa'ya olan göçlerden sonra hayli değişiklik yaşanmıştır.1965 yılında 74.808 olan ilçe nüfusu, sürekli azalarak 2011 yılında 40.936'yakadar gerilemiştir. Bu nüfusun 20.330'unu erkeklerden, 20.606'sını ise kadınlardan oluşturmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, Merkezi Dağıtım Sistemi, 2022).

Afyon-Emirdağ ilçesinden 1960'ların başında işçi göçleriyle başlayan ve 1974'ten sonra "aile birleşimi", 1982 yılından sonra ise çoğunlukla "aile kurma" kanalıyla devam eden üç aşamalı göç süreci günümüze kadar devam etmiştir (Yaman, 2014: 283).

Emirdağ adı, özellikle Belçika'ya yoğun bir şekilde iş gücü göndermesiyle ün kazanmıştır. Hatta Belçika'daki Türk kökenliler içinde Emirdağ'dan gidenlerin oranının fazla olması sebebiyle gittikleri ülke vatandaşları tarafından orada yaşayan Türklere "Emirdağ mı daha büyük, yoksa Türkiye mi?" şeklinde sorular sorulduğu ifade edilmektedir.

Emirdağ ilçesinde, yurt içi göç için tercih edilen yerlerin başında ise, Eskişehir ili gelmektedir. Nitekim TÜİK ADNKS verilerine göre 2019 yılında Eskişehir iline göçmüş orada yaşayan Emirdağlı vatandaşın nüfusu da 36.948'dir. Aynı veri tabanından Emirdağ nüfusuna kayıtlı olanların, ülke içinde en fazla göç ettiği diğer illere bakıldığında ise İzmir, İstanbul, Ankara, Antalya ve Bursa diğer tercih edilen iller olduğu görülmektedir (Şahbaz; 863).

TÜİK verilerine göre 2022 yılı Emirdağ'ın son nüfus rakamları ise 21.962'si erkek 21.343'ü kadın olmak üzere toplam 43.305 olmuştur. Son birkaç yıllık rakamlara bakılacak olursa ilçe nüfusunda bir artış söz konusudur. İlçenin kamu yöneticilerinden ve ilçe halkından alınan bilgilere göre bunun en önemli sebebi yurt dışına göçün azalması hatta Türkiye'ye geri dönüşlerin yaşanması olarak gösterilmektedir.

2. EMİRDAĞ İLÇESİNİN EKONOMİK VE SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

İlçenin ekonomisinin temeli tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır Tarım, makineli kuru ziraat sistemiyle yürütülen hububat üretimine dayanır (Yaldızkaya, 1986: 92). İlçede Pınarbaşı konumunda bulunan Pınarbaşı Çayı ve Çıldırım Göledi sulamaya katkı sağlamaktadır. İlçede, Pınarbaşı Çayından başka önemli su kaynağı

bulunmamaktadır. Düşük kış sıcaklıkları ve ilkbaharda görülen don olayları meyve türlerinin az olmasına ve üretimin düşük olmasına sebebiyet vermektedir. (Köktepe, 2008:42).

Emirdağ ilçesinde en çok gelir, hububat başta olmak üzere endüstri bitkilerinden ve yem bitkileri elde edilmektedir. Tarım arazilerinin önemli bir kısmında da sulama yapılamadığından her yıl araziler nadasa bırakılmaktadır. İlçe halkı, nadasa bırakılan araziler sebebiyle ekonomik sıkıntılar yaşamaktadır (Köktepe, 2008:42).

İlçede yetişen bazı ürünler aşağıda sıralanmıştır.

Tahıllar: Arpa, buğday, şeker pancarı, nohut, yeşil mercimek, ayçiçeği, patates, haşhaş Sebzeler; Biber, domates, fasulye, salatalık, ıspanak, kavun ve karpuz.

Meyveler: Elma, armut, erik, kayısı, vişne, badem, ceviz ve üzüm.

İlçede hayvancılık da en az tarım kadar önem arz eden bir gelir kaynağıdır. Daha çok küçükbaş hayvancılık yapılır, özellikle koyun yetiştirilir. İlçe genelinde hayli önemli miktarda süt üretilmektedir. Üretilen sütlerden elde edilen Emirdağ yoğurdunun ünü ise ülke geneline yayılmıştır (Sağlam, 1996:26)

İlçede üretilen sütlerin çoğunluğu büyükbaş hayvanlardan elde edilmektedir. Büyükbaşlardan alınan sütlerin büyük bir kısmı da süt toplama birlikleri tarafından Ülker ve Sütaş gibi büyük süt işletmelerine verilmektedir. Elde edilen sütün bir kısmı yerel imkânlarla işlenip halk pazarlarında satılmaktadır.

İlçenin güneyini kuşatan Emirdağları arıcılık için gerekli flora potansiyeli açısından çok uygun şartlara sahip olmasına rağmen, ilçede arıcılık faaliyeti gelişmemiştir. Yerel imkânlarla çok az miktarda bal üretimi gerçekleştirilmektedir (Köktepe, 2008:49).

İlçe, ticaret yönünden, geçiş güzergâhında olmasından dolayı oldukça hareketlidir. Otobüs ve kamyon taşımacılığı ile meyve- sebze ticareti önemli bir yer teşkil eder. On binlerce gurbetçisi olan Emirdağ, özellikle yaz aylarında gurbetçilerin izne gelmesiyle ticari bir canlanma yaşar. Her türlü alış-veriş ve iç turizm konusunda gurbetçiler ilçeye ve hatta ülkeye önemli katkı sağlamaktadırlar (Yaldızkaya, 1986: 92).

Emirdağ ilçesine her yıl yaz aylarında, başta Belçika olmak üzere yurt dışından on binlerce gurbetçi gelmekte ve yurt dışından gelen insanlar özellikle son yıllarda havayolu taşımacılığını tercih etmektedir. Yurt dışından dönen gurbetçiler Ankara,

İstanbul, Antalya ve Eskişehir Havaalanını kullanmaktadırlar. İlçede bu ulaşımın sağlanması amacıyla birçok firma kurulmuştur. Bu firmalar hava alanlarına taşıma yapmanın yanı sıra, konsolosluk işlemleri için Ankara'ya da düzenli seferler yapmaktadırlar (Köktepe, 2008:53).

Sanayi ve ticaret bakımından ilçede, un, yem, ambalaj fabrikası, kaynak, kaporta ve bakım ile marangozluk hizmetleri veren çok sayıda esnaf ve sanatkâr işletmesi bulunmaktadır (Sağlam, 1996:24). Bunların yanı sıra son zamanlarda geliştirme çalışmaları devam eden, organize sanayisi ile gündemde olan ilçede, Türkiye'de ilk olacak toz yumurta tesisinin açılması için girişimler başlatılmıştır ve 15 milyon dolarlık yatırımın ilk imzaları atılmıştır. Bir diğer gelişme ise 10 milyon dolarlık sermayesi ile 200 kişiyi istihdam etmesi beklenen, Emirdağ Granit Seramik A.Ş.'nin kurulması için gerekli sözleşmelerin olmasıdır (Emirdağ Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü Facebook Sayfası, 2022)

Diğer taraftan organize sanayi bölgesinde faaliyet gösterecek olan ve inşaat çalışmaları devam eden, FineFood Gıda San. ve Tic. A.Ş. ile Necm Kimya firmalarının da inşaatlarını tamamlayıp faaliyete geçmesi beklenmektedir. Emirdağ organize sanayi bölgesinde dondurulmuş gıda ürünleri üzerine faaliyet gösteren, SüperFresh firması aktif üretimiyle iş başında çalışmalarına devam etmektedir. Ülker fabrikası da aynı şekilde üretim ve faaliyetlerine devam etmektedir. Hız kesmeyen yatırımlarla büyümeye devam eden Emirdağ organize sanayi bölgesinde Şah Boru Fabrikasının temeli atılmıştır. Eurowin Plastik ve Alüminyum Sanayi Ticaret Limited Şirketi de inşaat ruhsatını alarak yatırım çalışmalarına başlamıştır (Emirdağ Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü Facebook Sayfası, 2022).

İlçede inşaat sektörü de oldukça gelişmiştir. Nitekim ilçe dışından birçok kişi ve şirket ilçede inşaat sektörüne dâhil olmuştur. İnşaat sektörünün gelişmesinin temelinde yatan neden ise başta Belçika olmak üzere, yurt dışında yaşayan gurbetçilerin getirdikleri paralardır. Özellikle yaz aylarında ilçe bir şantiye görünümü almaktadır. İlçede yurt dışına göç veren mahalle ve köylerde çok sayıda modern bina görülmektedir. Yurt dışında bulunan işçiler tarafından, en önemli yatırım olarak yapılan bu binalar son derece modern ve gelişmiştir. İlçenin merkezi ve köylerinde, aşağıdakilere benzer ve modern yapılarıyla dikkat çeken çok sayıda ev bulunmaktadır (Köktepe, 2008:387).

Resim 5. Emirdağ'da Bir Gurbetçi Tarafından Yaptırılan Ev

Kaynak: Köktepe, 2008: 38

El sanatları bakımından oldukça gelişmiş olan ilçede, yoğun olarak kilim, oya, ipek halı, dantel gibi el sanatları yapılmaktadır. Geleneksel el sanatlarının başında ise kilim gelir. Kilim, değişik amaçlarla doğumdan ölüme kadar kullanılır. Diğer yerel süsleme sanatları ise iğne oyası ve dantellerdir. Yöreye ait artık unutulmaya yüz tutmuş diğer el sanatı çarpanadır. Bu dokumacılığın tarihi MÖ 4000'li yıllara kadar uzanmakta ve “Ramses Kuşağı” olarak bilinen kuşağın bu dönemlere ait olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ilçede yorgan işlemeciliği de yapılmaktadır (Sağlam, 1996: 28-34).

İlçe folklor açısından oldukça zengindir. Türkmen, Yörük, Çerkez, Manav ve Muhacir topluluklarının bir arada yaşamaları kültürü çeşitlendirmiş ve zenginleştirmiştir. Gelenekler arasında en önemli yeri mahalli giyecekler alır. Eskiden kadınların, 15 parçadan oluşan ve giyilmesi çok zor olan “Saya” adında bir giysi giydikleri bilinmektedir (Sağlam, 1996: 28-34).

Emirdağ'ın bir diğer önemli kültürel mirası, “Topakev” diye adlandırılan Türkmen çadırlarıdır. Bozkırda yaşayan en eski Türk topluluklarının, barınak olarak süratle kurulup yine süratle sökülen ve bir yerden bir yere kolayca taşınabilen bu çadırları, konar-göçer hayatları için tercih ettikleri bilinmektedir. İlçede ise bu çadırlar yaylaya giden Türkmen aşiretleri tarafından kullanılmaktadır (Yaldızkaya, 1986: 52). Çadırın kurulmasında kesinlikle çivi kullanılmamakta, çadır yalnız iplerle kurulmaktadır. Silindirik yapısı ve kubbemsi çatısı ile sert rüzgârlara dayanıklıdır. Yazın sıcaklığı, kışın soğuğu geçirmez. Çatı kısmında keçe kullanılır. Döşeme olarak da kilim keçeden yararlanılır (Sağlam, 1996: 40-42).

Resim 6. Emirdağ'ın Kültürel Miraslarından Topak Ev

Kaynak: <https://edebiyatvesanatakademisi.com/kaybolan-el-sanatları/turklerde-cadir-ve-cadircilik-19159.aspx>

İlçenin bir diğer kültürel zenginliği ise mutfağıdır. Arabaşı, dolgulu köfte, güveç, kavut (gavut), topalak (yoğurtlu köfte), tutmaç, Türkmen Tarhanası ve yumurtalı pide Emirdağ mutfağının en bilinen yemekleridir (Sağlam, 1996: 45). Bunlardan birkaçından bahsetmek gerekirse; yumurtalı pide, genellikle serin havalarda tereyağlı olarak tüketilen ve çok sevilen bir tariftir. Güveç, patlıcan, biber, domates, sarımsak ve kuzu eti ile toprak kaplarda odun ateşinde pişirilerek yenen bir yemektir (Yaldızkaya, 1986: 47).

İlçede bulunan başlıca tarihi eserler ise şunlardır: Çarşı Camii: 1750 senelerinde yapılmış, doğu-kuzey köşesinde minaresiyle birlikte bulunan eski cami 1902 tarihinde yıkılıp aynı tarihte yenisi yapılarak muhafaza edilmektedir. Minaresi tuğladan olup tek şerefelidir. Cami avlusu ile birlikte 1060 m², yalnız cami 500 m²'dir. Cami avlusunda büyük bir şadırvan bulunmaktadır.

Eski Kacerli Mahallesi Camii: 1800 senelerinde yapılmış olup eskiliği sebebiyle 1944-1945 senelerinde yıkılarak yerine bugünkü cami inşa edilmiştir. Cami avlusu ile birlikte 220 m² olup şadırvanı bulunmamaktadır.

Eski Hamam: Eski Roma hamamlarında olduğu gibi soyunma kısmı, ılıkılık kısmı ve cehennemlik kısımlarından oluşmaktadır. Yapıda herhangi bir mimari dekorasyon ve süsleme görülmez. Bu özelliği ile hamamın yapılış tarihi bilinmemektedir.

İnkılâp Ortaokulu: 1903 yılında yapılmış olan okul klasik Osmanlı mimarisinin son dönemlerine örnek verilebilir. Okulun pencere pervazları, merdiven korkulukları, merdivenleri ve kapıları ahşaptır, okulun yapı malzemesi ise düzgün kesme taştır. Okul yakın tarihte restore edilerek Emirdağ kültürünü tanıtan, içinde Emirdağ'ın tarihine

kültürüne dair eşyalar barındıran, bir kültür evi haline getirilmiş ve ziyarete açılmıştır (Akın, 2000: 114-116)

Resim 7. Tarihi İnkılâp Orta Okulu (Emirdağ Kültür Evi)

Kaynak: <https://afyonhisargazetesi.com/emirdag-kultur-evi-hizmete-girdi/-> ve <https://afyonprestij.com/emirdag-kultur-evinde-sona-gelindi/>

Resim 8. Tarihi İnkılâp Orta Okulu (Emirdağ Kültür Evi) Emirdağ El İşleri

Kaynak: <https://www.odakgazetesi.com/haber/84784/emirdag-kultur-evi-hizmete-girdi.html> ve <https://www.kocatepegazetesi.com/emirdagin-tarihi-kultur-evinde-yasatilacak/>

3. AVRUPA'YA GÖÇÜN EMİRDAĞ'IN EKONOMİK VE SOSYO-KÜLTÜREL YAPISI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Emirdağ'dan Avrupa'ya göç eden vatandaşlar, daha çok tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve burada geçim sıkıntısı çeken vatandaşlardır. Göç serüveni de çekilen bu geçim sıkıntısının neticesidir. 1960'lı yıllarda Türkiye ile Avrupa ülkeleri arasında imzalanan işçi anlaşmaları ile Türkiye'den özellikle Almanya, Belçika, Hollanda ve Fransa'ya göç faaliyetleri başlamıştır. Bu göçten en çok nasibini alan ilçelerden biride Emirdağ olmuştur. Geleneksel tarım yöntemleri ile tarım faaliyetleri icra eden ilçede, atadan

çocuklara miras yoluyla intikal eden tarlaların, arazilerin bölünerek küçük parçalar haline geliyor olması da geçim için bir dezavantaj oluşturmaktadır. Nüfus artış hızı fazla olan bir ülke olarak küçülen tarım arazilerinde yürütülen faaliyetlerle nüfusun geçinmesi de mümkün olmamaktadır. Artan refah seviyesi ve yaşamla ilgili beklentiler de yüksek olunca mevcut geçim kaynaklarının, bu beklentileri karşılaması imkânsız hale gelmektedir. Bu nedenle ilçeden göç eden vatandaşlar, öncelikle kendi neslinin devamı için ve geçim standartlarının yükselmesi açısından bir fırsat olarak gördükleri göç alternatifini değerlendirmişlerdir. İlçede kalmış olsalardı kendilerine yetmeyen tarımsal ve hayvansal faaliyetlerden dolayı muhtemelen arazi anlaşmazlıkları yaşayacaklar ve bu anlaşmazlıklar nedeniyle de kavga, gürültü ve çatışmalarla mücadele etmek zorunda kalacaklardı. İşte bütün bunlar ilçeden Avrupa'ya yaşanan yoğun göçün sebeplerini oluşturmuştur.

Hiç şüphe yok ki Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç ekonomik sıkıntılar sebebiyle başlamıştır. Sonuç olarak göçün hem vatandaşların hem de ilçenin ekonomisine katkısı hayli büyük olmuştur. Tarım ve hayvancılık dışında, önemli başka bir gelir kaynağı olmayan ilçede günümüz itibarıyla 3 devlet bankası ve 5 özel banka olmak üzere toplam 8 banka şubesi bulunmaktadır. İlçe merkezi özellikle yaz aylarında tam bir şantiye alanına dönmektedir. Sadece ilçe merkezi değil kırsalda birçok köyde de aynı durum yaşanmaktadır. İlçede Avrupa'ya olan göçten en fazla yararlanan ekonomik sektörün inşaat sektörü olduğu rahatlıkla söylenebilir. Modern ve özel yapıların dışında artık çok daha fazla inşaat firması katlı binalar da yapmaya başlamıştır. İnşaat sektörü ilçede canlılığını her dönem sürdürmektedir.

Bunların haricinde Türkiye'de 1994 ve 2000 krizlerinde ülke genelinde yaşanan o çok büyük krizleri Emirdağ yaşamamıştır. Dövizle alışveriş yapan bir ilçe olduğu için döviz arttıkça tam tersi pozitif yönde bir kazanım sağlamıştır. Geçmişte 1980'lerde 1990'larda ülkenin fabrikalaşmadığı dönemlerde bile gurbetçiler sayesinde Emirdağ'da 1 un, 1 kireç ve 1 çuval fabrikası olmak üzere 3 tane fabrika açılmıştır.

İlçeden Avrupa'ya olan işçi göçünün geneline bakıldığı zaman, göç ilçe için olumlu olmuştur denilebilir. Özellikle ekonomik olarak son dönemde organize sanayi bölgesi oluşturma girişiminde olan ilçede, çevre il ve ilçelere nazaran çok daha hızlı ve etkin bir ilerleme kaydedildiği görülmektedir. Gurbetçi vatandaşların yatırım destekleri ile hızla büyüyen bir sanayi ağı kurulması, binlerce kişiye iş imkânı sağlayacak iş yeri açılması ilçe için önemli gelişmelerin başında gelmektedir. Her ne kadar iş imkânı artsa

da yatırımlar yapılırsa da Emirdağ halkının bir nevi güvencesi olan gurbetçi yakınlarından gelen dövizler nedeniyle, çalışma azimleri pek fazla artmamaktadır. Kurulan fabrikalarda çalışan işçilerin büyük bir çoğunluğu ilçe dışından gelmektedir. İlçede yaygın kanı olarak göç bir kurtuluş yolu olarak görülmektedir. Geçimini sağlayamayan aileler için “Avrupa’ya gider toparlarız” fikri, eğitim konusunda başarısız olan gençler “Bir yolunu bulur Avrupa’ya gideriz. Eğitimde başarısız olursa da önemli değil” düşüncesi ilçenin eğitim seviyesinin düşmesine ve iş sahasında girişimlerin durağanlaşmasına sebep olmaktadır. Bunları da göçün ilçeye olumsuz etkileri arasında saymak mümkündür.

Göçün bir diğer olumsuz etkisi, Türkiye’de ekilebilir arazilerin yüzde on beşi ekilmiyor, boş bırakılıyorken bu oran Emirdağ’da yüzde yirmi beş hatta yüzde otuz olmaktadır. Çünkü gurbete gidilmiş, tarlayı alacak para kazanılmış ve o tarlalar, araziler satın alınmıştır. Fakat o tarlaları ve arazileri ekecek, işleyecek vakit ve insan yoktur.

Bunların dışında, ticari olarak gurbetçilerin ilçeyi ziyaret dönemi olan yaz aylarında alış-veriş en üst seviyede seyretmektedir. Gıda, kıyafet, temizlik ve mobilya sektörleri en önemli satışlarını yaz aylarında gerçekleştirmektedir. Döviz ve altın alışverişleri, diğer yatırım kaynaklarındaki hareketliliklerde en çok yaz dönemlerinde görülmektedir.

Köyünden ve kasabasından ayrıлып bambaşka bir ortama giren insanlar, zaman içinde Avrupa’nın yaşam koşullarına alışmış ve Avrupa’da öğrendikleri yeni şeyleri Emirdağ’a getirmişlerdir. Nitekim Türkiye’de 1970’li yıllarda renkli televizyon yayını yok iken birçok insanın evinde Avrupa kaynaklı renkli televizyon bulunmaktaydı. Yabancı dil bilgisinin fazla yaygın olmadığı ilçede, Avrupa’ya yaşanan göçten sonra çeşitli yabancı diller halk arasında oldukça yaygın şekilde konuşılmaya başlanmıştır (Köktepe, 2008: 129).

Avrupa’ya göçten sonra, Emirdağ kültüründe de iyileşmeler olmuştur. Avrupa kültürüne yakınlık ve bir uyum söz konusudur. İmar ve şehirleşme noktasında da Avrupa örnek alınmıştır. Bunun sonucunda da çok fazla modern yapı ortaya çıkmıştır.

İlçe’den Avrupa’ya yaşanan göç sonrası yurt dışında yetişmiş Emirdağlı önemli değerlerde göçün olumlu sonuçlarıdır. Kültür, sanat, spor ve siyaset alanında önemli birçok ismin aslen Emirdağlı olup Avrupa’da yetişmiş ve eğitim almış kişiler olduğu görülmektedir. Bunlardan birkaçı; Türkiye Cumhuriyeti 2023 bakanlar kurulunda yer alan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Mahinur Özdemir Göktaş, Türk halk müziğinin

önemli isimlerinden Kubat, Dünya Güzellik Yarışması birincisi Azra Akın ve futbolcu Orkun Kökçü' dür.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanı Mahinur Özdemir Göktaş'ın emirdağ ve Konyalı bir ailenin çocuğudur. Göktaş, 1982 yılında Belçika/Brüksel' de doğmuştur. Belçika ULB Üniversitesi İnsan Kaynakları Mühendisliği Bölümünde Lisans, Kamu Yönetimi alanında da Master yapmıştır. Şehir planlama, imar, çevre, konut sorunu ve iş yerinde ayrımcılıklarla mücadele konularında çalışmalar yapmıştır (Sabah Gazetesi, 2023).

Evli ve 2 çocuk annesi olan Göktaş, 24 Haziran 2009'da Hıristiyan Demokrat çizgideki CDH'den milletvekili seçildi ve ülkenin ilk başörtülü milletvekili oldu. 2019 yılına kadar sürdürdüğü bu görev kapsamında Brüksel Parlamentosu Sosyal Hizmetler Komisyonu Başkanvekilliği, Kadın-Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanvekilliği yaptı. Siyasi kariyeri boyunca kadın istihdamı, kadın girişimciliği, kadına karşı şiddet, aile içi şiddet ve fırsat eşitliği, çevre ve şehircilik konularında hem Brüksel Parlamentosu'nda hem de farklı STK'larda çalışmalar yürüttü. Ayrımcılık ve İslamofobi ile mücadelede de aktif rol üstlendi (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İnternet Sayfası, 2023).

2015'te Ermeni soykırımını tanımadığı gerekçesiyle partisinden ihraç edildi. Siyasete bağımsız milletvekili olarak devam etti. 12 Eylül 2019'da Türkiye'nin Cezayir Büyükelçisi olarak atandı. Türkiye'nin Kuzey Afrika'ya atadığı ilk kadın büyükelçi oldu (Dünya Haber İnternet Sitesi, 2023). Ürdün Kraliyet İslami Strateji Araştırmalar Merkezi tarafından her yıl açıklanan ve dünyanın en etkili Müslümanlarının belirlendiği "The Muslim 500" listesinde 3 yıl üst üste yer aldı. 2009 yılında New Arabic Woman Forum tarafından "Öncü ve Örnek Kadın Ödülü" verildi. 2019 yılında da Belçika'nın en etkili 100 kadınından biri olarak gösterildi. Aynı yıl Belçika'da yaptığı çalışmalarından dolayı Kral Leopold Devlet nişanına layık görüldü. 2019 yılından bu yana İslam İşbirliği Teşkilatı Kadın Danışma Komisyonu üyeliği görevlerini de sürdürdü. Mahinur Özdemir Göktaş, ana dilleri Türkçe ve Fransızca'nın yanı sıra Felemenkçe, İngilizce ve Latince bilmektedir üstlendi (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İnternet Sayfası, 2023).

Türk halk müziği sanatçılarından Kubat'ta yine aslen Afyonkarahisar ili Emirdağ ilçesi nüfusuna kayıtlıdır. Sahne ismi olarak soyadını kullanan sanatçı Kubat, 1974 yılında Belçika'nın Anvers şehrinde dünyaya gelmiştir. Gerçek ismi Ramazan Kubat olan

sanatçı 49 yaşındadır. Ailesi Belçika'ya Afyonkarahisar'ın Emirdağ ilçesinden göç etmiştir. Bir amcası Kur'an ezberi olan hafızdır. Sanatçının bir diğer amcası Şemsettin Kubat ise şairdir. Beşinci yaş gününde babasının hediye ettiği curayla müziğe ilk adımını atan Kubat, Belçika'da kilise ayinlerinde ilahi de okumuştur. Müzik hayatına Belçika'da başlamıştır (Ntv İnternet Haber Sitesi, 2021).

Kendine has yorumu ve güçlü sesi ile dikkatleri üzerine çeken Kubat, 1995 senesinde İstanbul'a gelerek kendi adını taşıyan ilk albümünü çıkarmıştır. Kubat, Batı müziği eğitimi almasına rağmen Türk halk müziğine olan ilgisini modern bir yorumla birleştirmeyi başarmış ve bu mirası korumakla birlikte, özgün çalışmalarıyla da dinleyicilerini etkilemeyi başarmıştır. Şarkıcı Kubat, kendisini batı ile doğu müziğini birleştirecek bir misyoner olarak ifade etmektedir. (Posta İnternet Haber Sitesi, 2021).

2022 Dünya Güzellik Yarışması birincisi olan Azra Akın da annesi tarafından Emirdağlıdır. 8 Aralık 1981 yılında Hollanda'nın Almelo şehrinde doğan Akın'ın babası Nazım Akın Uşak, Karahallı, Annesi Ayda Akın ise Afyonkarahisar, Emirdağlıdır. Ailesi 1971 yılında Hollanda'ya yerleşmiş. Babası bir dönem Eskişehirspor'da futbolculuk yapmış, Annesi ise Hollanda'da bir Türk okulunda Türkçe öğretmenliği yapmıştır. Azra Akın'ın kendisinden 2 yaş küçük olan Doruk isminde bir de kız kardeşi vardır. İlköğretim ve liseyi Hollanda'da okuyan Azra Akın, bale, resim ve müzik gibi dallar da eğitimler almıştır (Biyografi Arşivi İnternet Sitesi, 2023).

1998 yılında Elite Model yarışmasının Türkiye ayağında birincilik kazanan Akın, sonrasında Fransa'nın Nice kentinde düzenlenen Avrupa Elit Model yarışmasında ilk 15'e girip Elit Model seçilmiştir. Yarışma sonrası Almanya'nın en büyük katalog çekim firması Otto ile anlaşmış ve Otto'nun foto modeli olmuştur. Almanya, İngiltere, ABD'ye gidip pozlar vermiş ve defilelere katılmıştır. Birçok gençlik dergisine kapak olan model, 2002 yılında Türkiye Güzellik Yarışması'nda ise (Miss Turkey) birinci olmuştur. Bu sonucun ardından katıldığı Dünya Güzellik Yarışması'nda da (Miss World) birinci seçilmiştir. Güzellik yarışmasının ardından modellik yapmaya başlayan Azra Akın, reklamlarda, televizyon dizilerinde ve sinema filmlerinde oynamıştır. 2005 yılında Tamer Karadağlı ile beraber 'Yağmur Zamanı' adlı dizide 'Eylül' karakterini oynamıştır. 2009 yılında Sadri Alışık Tiyatrosu'nda '72. Koşuş' adlı oyunda rol alan Akın, 2010 yılında Acun Ilıcalı'nın yapımcılığını üstlendiği 'Yok Böyle Dans' yarışmasına yarışmacı olarak katılıp birinci olmuştur. Azra Akın; 2011 yılında 'Geniş Aile' dizisinde, 2012 yılında 'M.U.C.K.'

dizisinde, 2014 yılında 'Çilek' filminde, 2015 yılında 'Poyraz Karayel' dizisinde, 2017 yılında 'Her Şey Mümkün' filminde boy göstermiştir (Karar Haber İnternet Sitesi, 2022).

Sanat, siyaset, spor her alanda Emirdağlı gurbetçileri görmek mümkün Orkun Kökçü' de o isimlerden spor alanında ün yapmış bir Emirdağlı gurbetçidir. 2000 yılının Aralık ayında Hollanda, Haarlem'de dünyaya gelen genç futbolcu Orkun Kökçü baba tarafından aslen Afyonkarahisar, Emirdağ İlçesi nüfusuna kayıtlıdır. Kendisi gibi birlikte profesyonel futbol kariyerini sürdüren Ozancan isminde bir abisi vardır. Futbol kariyerine Hollanda ekiplerinden Groningen alt yapısında başladı. Ardından Stormvogels 2014 yılında ise Feyenoord alt yapısına transfer oldu. Her geçen gün yükselen performans grafiği ile dikkatleri üzerine çeken başarılı futbolcu 2018 sezonunda ise Feyenoord takımı ile profesyonel sözleşme imzalamıştır ve hala aynı takımda forma giymektedir. Bugüne kadar toplam 3 kez Hollanda U17 Milli takım formasını giydi. 5 kez Hollanda U18 Milli takım forması ile 2 gol, U19 Milli forması ile de 10 maçta 1 gol atmıştır. Ardından Milli takım tercihini Türkiye'den yana kullanan Orkun Kökçü 9 Eylül 2019 tarihinde Türkiye U21 Milli takım formasını giyerek Türkiye Milli takımı ile kariyerini sürdürmüştür (Kimnereli İnternet Sitesi, 2023).

Avrupa kültüründe yetişmiş, eğitim almış önemli birçok ismin yanında Avrupa kültüründen öğrenilen bazı olumsuz davranışlarda olmuştur. Gurbetçiler bu davranışları, Emirdağ'da devam ettirip asayiş bozan hal ve tavırlar sergileyince, buradaki gençler ve aileler için olumsuz örnekler ortaya çıkmıştır. Türk toplum yapısına uygun olmayan yaşam standartları; uyuşturucu, alkol, kurallara uymama, büyüklere saygı göstermeme ve örf-âdetlere uygun davranmama gibi bazı değişiklikler Emirdağ'ın toplumsal yapısını belli oranda olumsuz etkilemiştir.

İlçede aile yapısı için göçün en olumsuz etkisi ise Emirdağ'da yetişen gençlerin, Avrupa'da yetişmiş bireylerle evlenmesidir. Türkiye'de doğmuş, büyümüş bir bireyin yurt dışında yetişmiş bir bireyle evlenip yurt dışına göçmesi neticesinde, Avrupa'nın şartlarına, yaşam tarzına ve kültürüne ayak uyduramaması sorunu ortaya çıkmıştır. Anlaşamayan ve birbirlerine uyum sağlayamayan çiftler arasında boşanmalar artmış ve bu boşanmalar sonucunda nüfus artış hızı azalmıştır.

Kısaca Emirdağ'dan Avrupa'ya göçün olumlu yönleri olarak, insanların ekonomik ve kültürel seviyelerinin arttığı, ilçede ticaretin geliştiği ve işsizliğin azaldığını söylemek mümkündür. Yurt dışına göçün olumsuz etkileri ise, göç eden nüfusun kültürel

dejenerasyona uğradığı ve yurt dışında yetişen yeni neslin kendi kültürüne ve diline yabancılaştığı bunun neticesinde de ailesi ile kuşak çatışması yaşadığı görülmektedir. İlçe nüfusunun hızla düştüğü, kırsalda birçok köyün neredeyse boşalacak kadar az sayıda nüfusu kaldığı, Avrupa'yı bir çıkış yolu, bir kurtuluş olarak gören ilçe halkının ise eğitim ve iş sahasında gelişim gösterememesi yurt dışına göçün diğer olumsuz sonuçlarıdır.

4. AVRUPA'YA GÖÇ VE ETKİLERİ KONUSUNDA EMİRDAĞLI GURBETÇİLERE YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI

Emirdağ'dan Avrupa'ya verilen yoğun göçün sebeplerini ve göç sonrasında ilçe ve ilçe halkı üzerindeki sonuçlarını bizzat göç eden vatandaşlardan alınacak bilgiler ışığında değerlendirebilmek için Anket çalışmasının yapılmasının yararlı olacağı düşünülmüş ve uygulanmıştır.

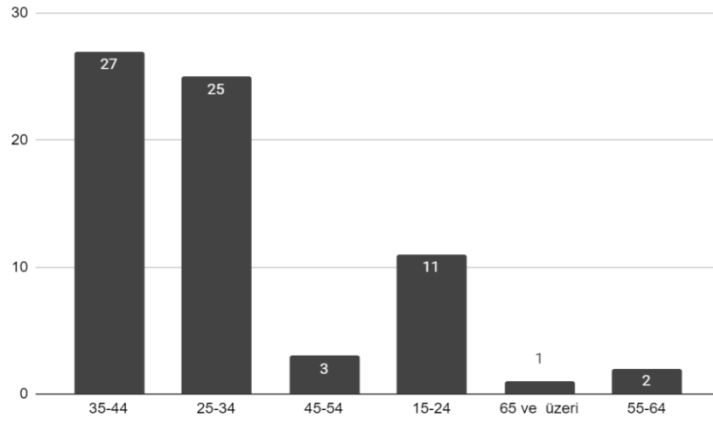
39 sorudan oluşan ve gurbetçilere uygulanan anket çalışmasında, göçe dair merak edilen pek çok sorunun cevabı yer almaktadır. Anket uygulaması, Emirdağ'da yaşanan yoğun göçün asıl sebeplerinin ve özellikle insanlar üzerindeki etkilerinin, göçü yaşayanlardan alınan bilgiler ışığında incelenmesi sebebiyle önem arz etmektedir.

4.1. ANKET ÇALIŞMASININ AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Anket çalışmasının en önemli amacı göçe ve gurbetçilere dair bilgilere bizzat gurbetçilerin kendilerinden ulaşmaktır. Anket çalışması daha çok gurbetçi profilini ortaya çıkarmak ve betimle yapmak için uygulanmıştır. Avrupa'ya neden göç etmişler, bu göç hayatlarında neleri değiştirmiş, göç öncesi ve sonrasında neler yaşanmış, Avrupa'daki hayatları nasıl, onları zorlayan şeyler nelerdir, beklentileri nelerdir ve geri dönmek istiyorlar mı? Gibi birçok sorunun cevabını bulmak için uygulanan anket çalışması, Emirdağ'ın kültürü, sosyal yaşantısı, eğitim ve ekonomik durumu gibi konularda da ipuçları vermektedir.

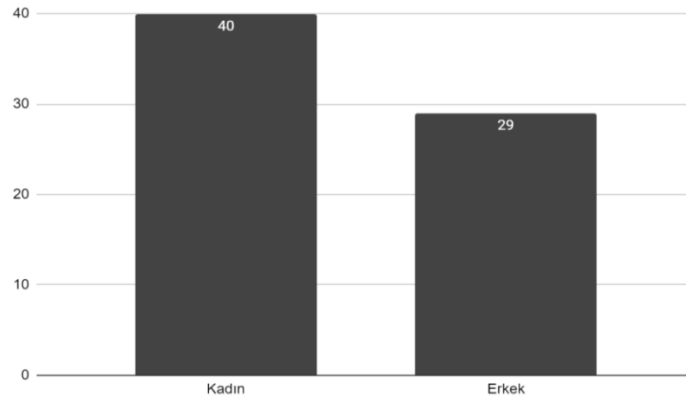
Emirdağlı gurbetçilere, hazırlanan anket çalışması internet aracılığı ile gurbetçilere ulaştırılmıştır. 70 gurbetçiye link göndererek ulaştırılan ankette, 38 adet çoktan seçmeli sadece işaretleyerek cevaplayabilecekleri soru, 1 adet duygu ve düşüncelerini yazarak aktarabilecekleri açık uçlu soru olmak üzere toplamda 39 soru yer almaktadır. Anket çalışmasında daha çok durum ve tutum tespitine yönelik sorulara yer verilmiştir. Anket çalışması 27.05.2022-23.11.2022 tarihleri arasında uygulanmıştır. Anket verileri aşağıda değerlendirmeleri ile birlikte yer almaktadır.

Grafik 1. Ankete Katılanların Yaş Aralıkları

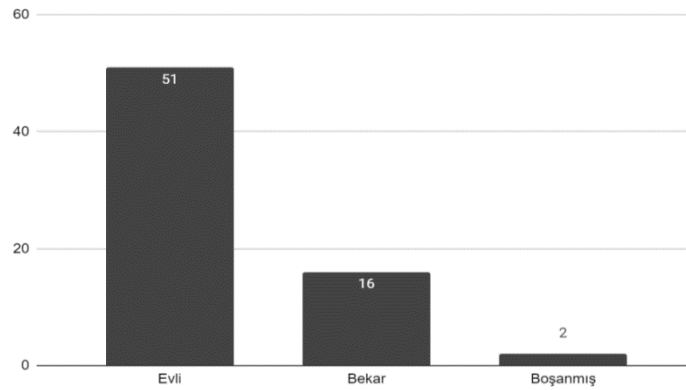
Katılımcıların, %39,1'i(27) 35-44 yaş grubunda, %36,2'si (25) 25-34 yaş grubunda, %48,3'ü (3) 45-54 yaş grubunda, %15,9'u (11) 15-24 yaş grubunda, %1,4'ü (1) 65 yaş ve üzeri ve %2,3'ü (2)55-64 yaş grubundadır. Anket çalışmasına katılan gurbetçilerin çoğunluğunu, 25-44 genç yaş grubu oluşturmaktadır.

Grafik 2. Ankete Katılanların Cinsiyetleri

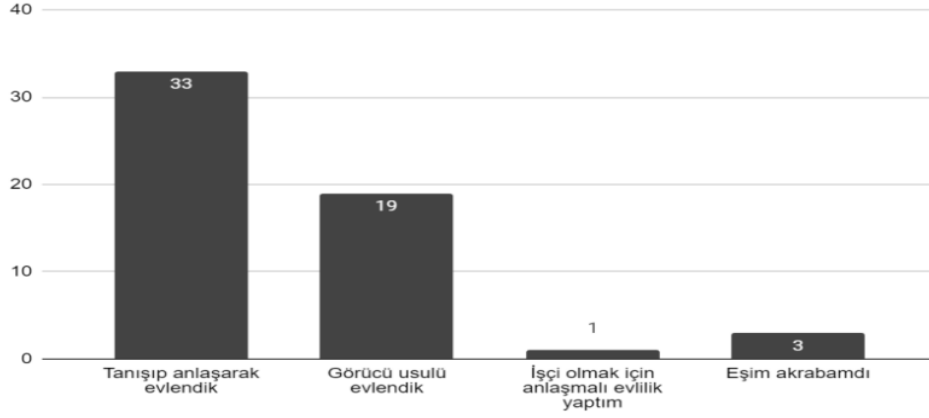
Katılımcıların, %58'i (40) kadın,%42'si (29) erkek gurbetçilerdir. Anket katılımcılarının yarısından fazlasını kadın katılımcılar oluşturmaktadır.

Grafik 3. Ankete Katılanların Medeni Durumları

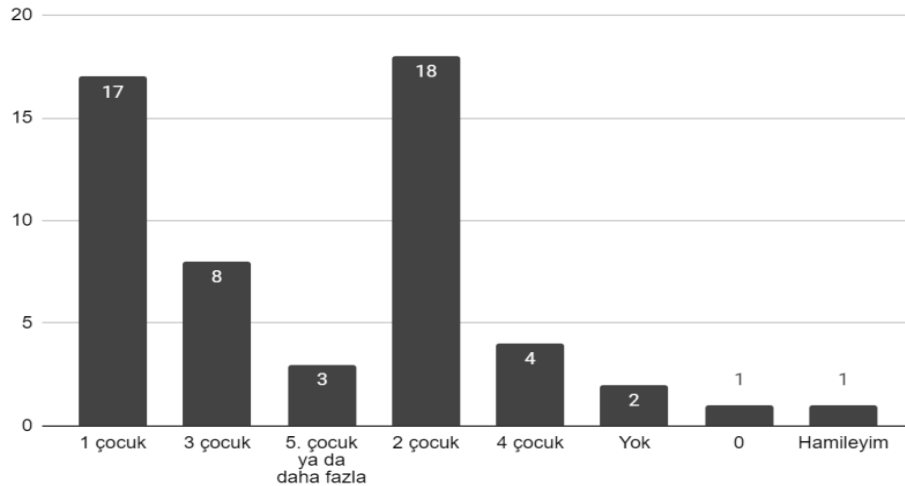
Katılımcıların, %73,9'u (51) evli, %23,2'si (16) bekâr ve %2,9'u (2) ise boşanmış gurbetçilerdir. Ankete katılan katılımcıların çoğunluğunu evli gurbetçiler oluşturmaktadır.

Grafik 4. Ankete Katılanların Evlenme Usulleri

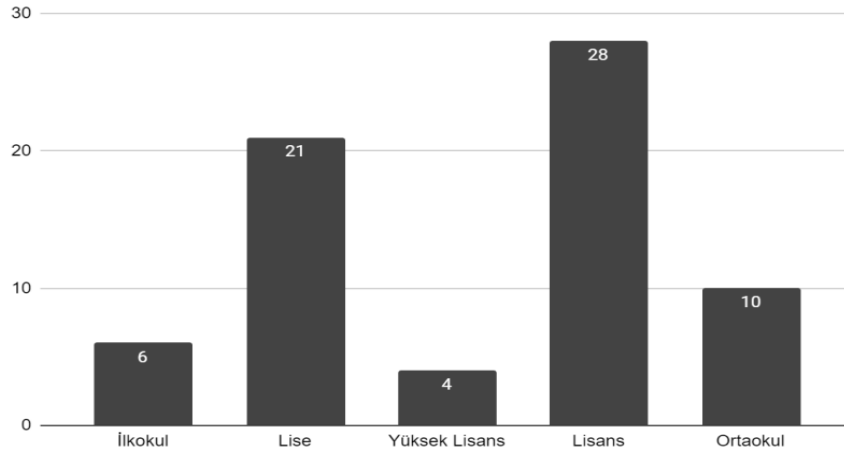
Katılımcıların, %58,9'u (33) tanışıp anlaşarak, %33,9'u (19) görücü usulü, %5,4'ü (3) eşlerin akraba olması sebebiyle ve %1,8'i (1) ise işçi olmak için anlaşarak evlendiğini beyan etmiştir. Soruları cevaplayan gurbetçilerin yarısından fazlası tanışıp anlaşarak evlenmişlerdir. Cevaplarda ayrıca görülüyor ki işçi olmak için anlaşmalı evlilikler de yapılmaktadır.

Grafik 5. Ankete Katılımcıların Çocuk Sayısı

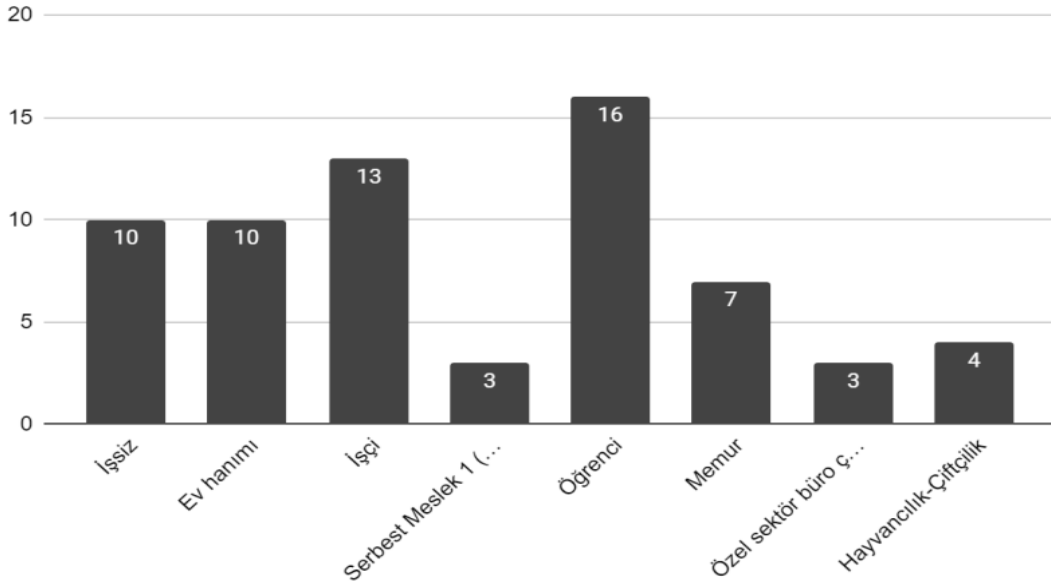
Katılımcıların, %33,3'ü (18) 2 çocuklu, %31,5'i (17) 1 çocuklu, %14,8'i (8) 3 çocuklu, %7,4'ü (4) 4 çocuklu, %5,6'sı (3) 5 ya da daha fazla çocuk sahibi, %5,6'sı (3) ise hiç çocukları olmadığını ve %1,9'u (1) ise hamile olduğunu beyan etmiştir. Ankete katılan çoğu gurbetçinin 1 ya da 2 çocuğu olduğu görülmektedir. Tahmin edilenin aksine çok sayıda çocuk sahibi olmak gibi bir durum söz konusu değildir.

Grafik 6. Ankete Katılanların Eğitim Durumu

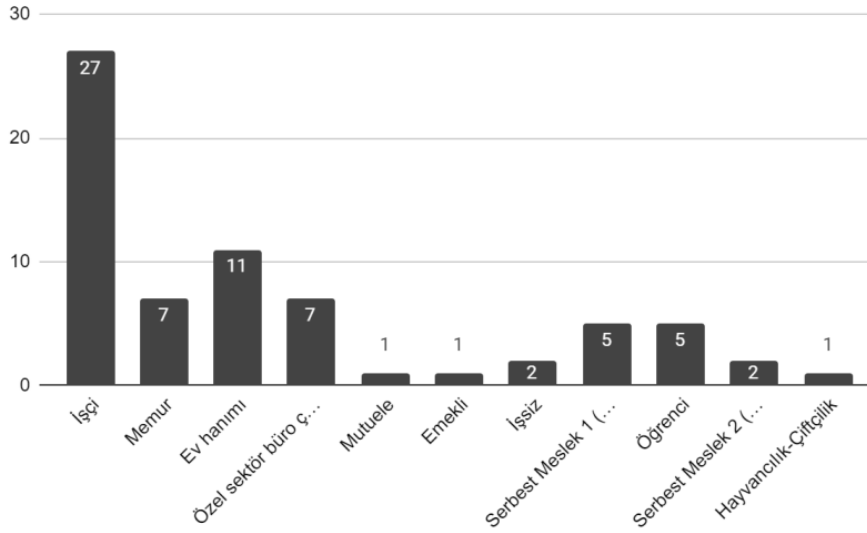
Katılımcıların, %40,6'sı (28) lisans mezunu, %30,4'ü (21) lise mezunu, %14,5'i (10) ortaokul mezunu, %8,7'si (6) ilkokul mezunu ve %5,8'i (4) ise yüksek lisans mezunudur. Ankete katılan gurbetçilerin çoğu lisans mezunudur. Lisans mezunu oranını ise lise mezunları takip etmektedir. Ankete katılanların büyük çoğunluğu eğitimlerine önem veren ve o doğrultuda eğitim alan kişilerden oluşmaktadır.

Grafik 7. Ankete Katılanların Göç Etmeden Önceki İşleri

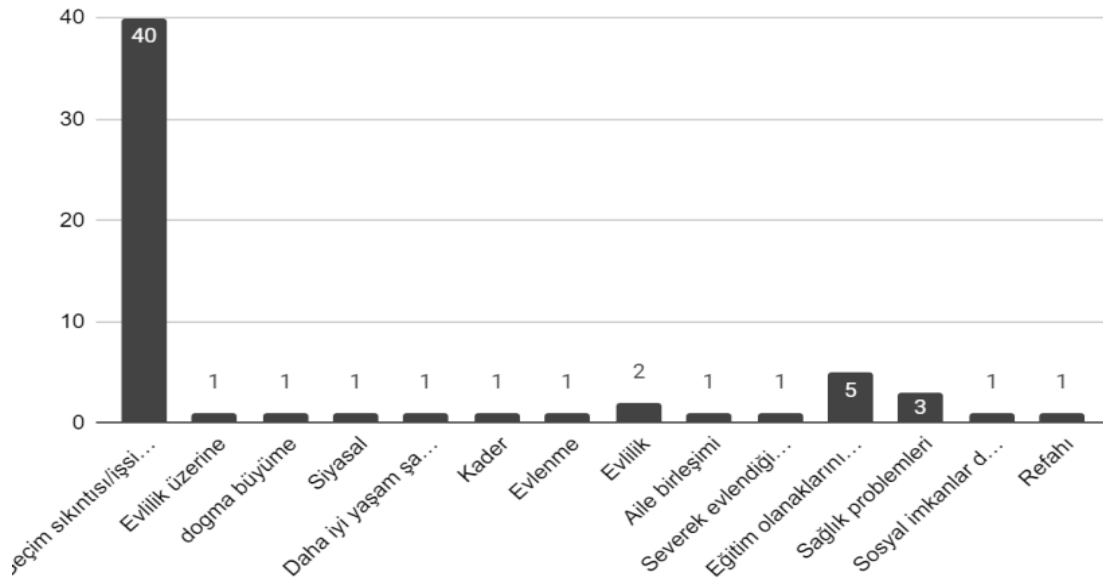
Katılımcıların göç etmeden önceki işleri; %24,2'si (16) öğrenci, %19,7'si (13) işçi, %15,2'si (10) ev hanımı, %15,2'si (10) işsiz, %10,6'sı (7) memur, %6,1'i (4) hayvancılık-çiftçilik ile uğraşan, %4,5'i (3) özel sektör büro çalışanı ve %4,5'i (3) ise serbest meslek 1 seçeneğindeki (bakkal, kasap, manav vb.) şeklindedir. Ankete katılan gurbetçileri göç etmeden önce çok çeşitli işlerde çalıştığı görülmektedir.

Grafik 8. Ankete Katılanların Şu Anki İşleri

Katılımcıların, %39,1'i (27) işçi, %15,9'u (11) ev hanımı, %10,1'i (7) memur, %7,2'si (5) öğrenci, %7,2'si (5) serbest meslek 1 seçeneğindeki (bakkal, kasap, manav vb.), %2,9'u (2) serbest meslek 2 (avukat, doktor, mühendis), %2,9'u (2) işsiz, %1,4'ü (1) emekli, %1,4'ü (1) hayvancılık-çiftçilik ile uğraşan ve %1,4'ü (1) ise mutuele(özel sağlık sigortacısı) olduğunu belirtmiştir. Anket çalışmasına katılan gurbetçilerin şu an çoğunun işçi olduğu ve işsiz oranın ise göçten sonra düştüğü görülmektedir.

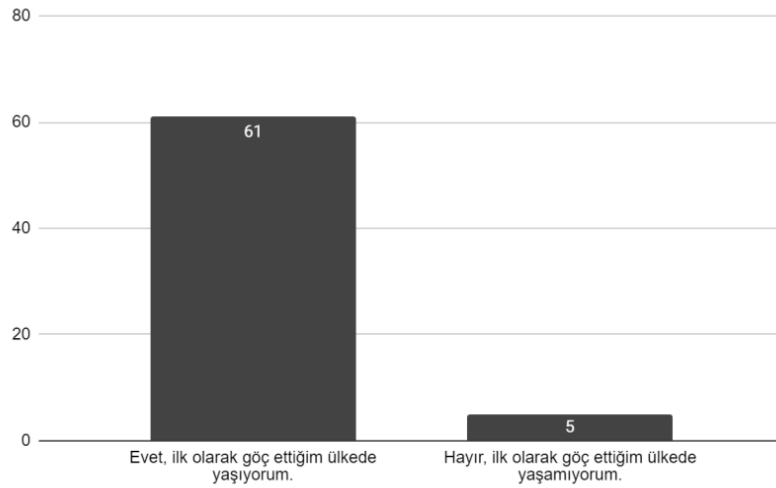
Grafik 9. Ankete Katılanların Emirdağ'dan Göç Etme Nedenleri

Katılımcıların Emirdağ'dan göç etme nedeni; %66,7'si (40) geçim sıkıntısı/işsizlik, %8,4'ü (4) evlilik, %8,3'ü (5) eğitim olanaklarının olmayışı, %5'i (3) sağlık problemleri, %1,7'si (1) doğma-büyüme, %1,7'si (1) siyasal, %1,7'si (1) daha iyi

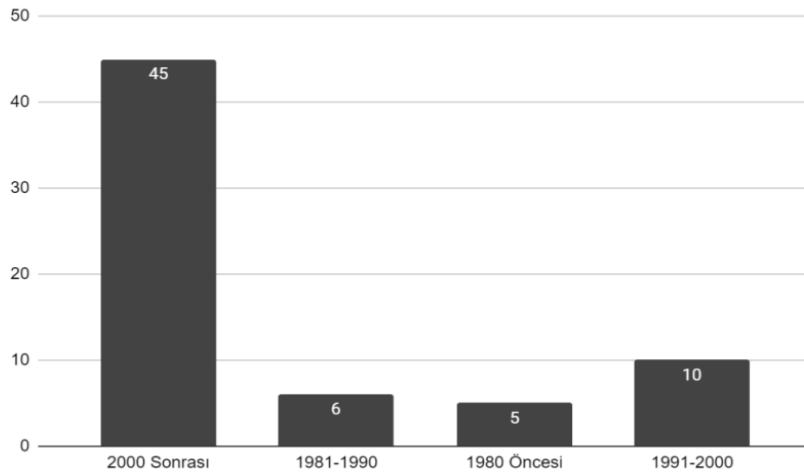
yaşam şartları olduğu için, %1,7'si (1) kader, %1,7'si (1) aile birleşimi için, %1,7'si (1) sosyal imkânlar ve daha rahat yaşam için ve %1,7'si (1) ise refah olduğu görülmektedir. Ankete katılanların %66,7 gibi bir çoğunluğu geçim sıkıntısı ve işsizlik sebebiyle göç ettiğini belirtmişlerdir. Bu da bize göçün sebebinin büyük oranda ekonomik olduğunu göstermektedir. Göç etme sebebi olarak diğer seçeneklerin birçoğunda da yine sosyal imkânların ve yaşam kalitesinin yükseltmek istedikleri görülmektedir.

Grafik 10. Ankete Katılanların Göç Ettikleri İlk Ülkede Yaşayıp Yaşamama Durumları

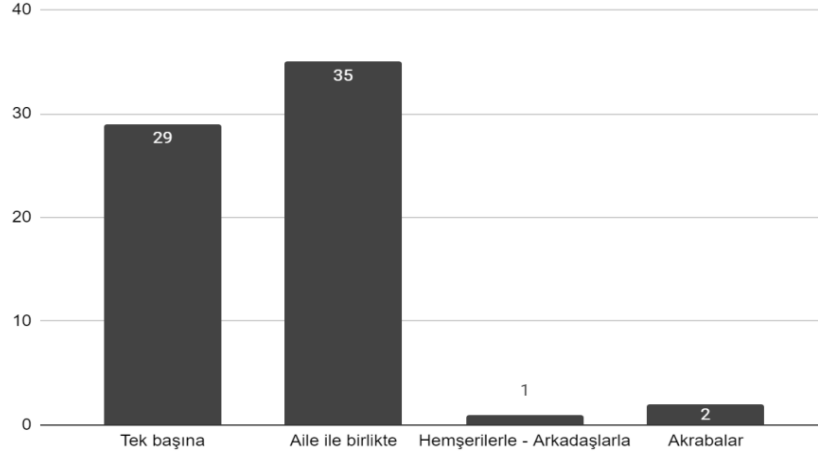
Katılımcıların göçten sonra yer değiştirme durumu; %92,4'ü (61) ilk göç ettiği ülkede yaşamaya devam ettiklerini, %7,6'sı (5) ise artık ilk olarak göç ettikleri ülkede yaşamadıklarını belirtmiştir. Bu soruya verilen cevaplar, göç edenlerin büyük bir çoğunluğunun başka bir ülkeye daha göç etmeyip, gittikleri ilk ülkede yaşamaya devam ettiklerini göstermektedir. Küçük bir oranda da olsa bazı kişilerin ise yeni bir göç ile başka ülkeye gittiklerini görülmektedir.

Grafik 11. Ankete Katılanların Avrupa'ya Kaç Yılında Göç Ettikleri

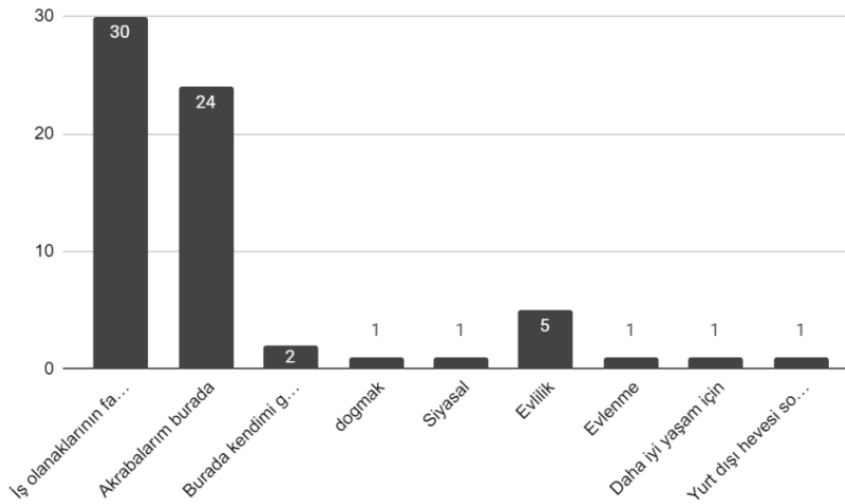
Katılımcıların göç etme yılı; %68,2'si (45) 2000 yılı sonrası, %15,2'si (10) 1991-2000 yılları arasında, %9,1'i (6) 1981-1990 yılları arasında ve %7,6'sı (5) ise 1980 öncesi göç ettiklerini belirtmiştir. Dolayısıyla ankete katılanların büyük çoğunluğunun daha yakın bir tarihte (2000 sonrası) göç ettiği söylenebilir. Bunun sebebi anket katılımcılarının çoğunluğunu genç katılımcılardan oluşması olabilir.

Grafik 12. Ankete Katılanların Kiminle Göç Ettikleri

Katılımcıları, %52,2'si (35) aile ile birlikte, %43,3'ü (29) tek başına, %3'ü(2) akrabaları ve %1,5'i (1) ise hemşerileri ve arkadaşları ile göç etmişlerdir. Ankete katılan gurbetçilerin yarısından fazlasının ailesi ile birlikte göç ettiği, bu çoğunluğu takip eden diğer büyük grubun ise tek başına göç ettiği görülmektedir.

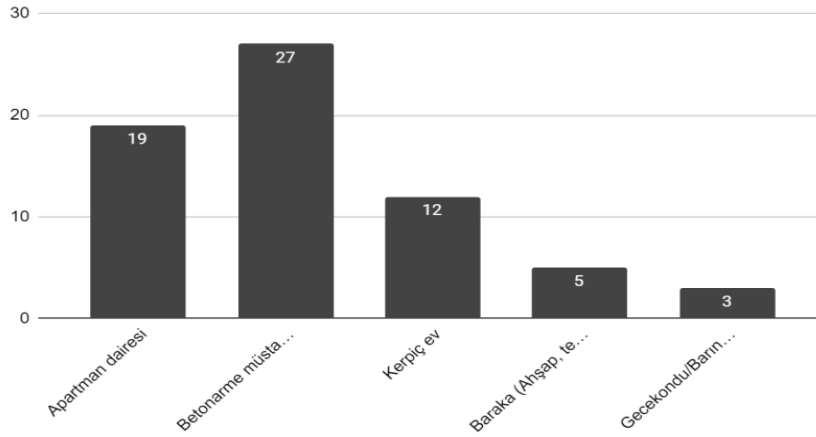
Grafik 13. Ankete Katılanların Buldukları Ülkeye Göç Etme Nedenleri

Katılımcıların, %45,5'i (30) iş olanakları fazla olduğu için, %36,4'ü (24) akrabaları o ülkede olduğu için, %9,1'i (6) evlendiği kişi o ülkede yaşadığı için, %3'ü (2) bulunduğu ülkede kendisini güvende hissettiği için, %1,5'i (1) o ülkede doğduğu için,

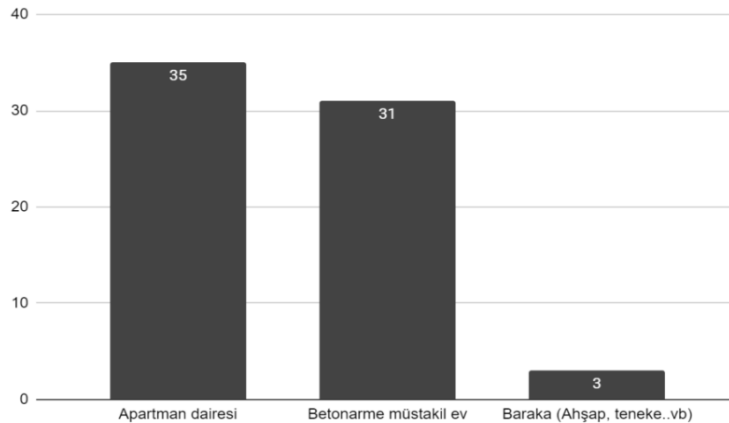
%1,5'i (1) siyasal sebeplerden dolayı, %1,5'i (1) daha iyi yaşam koşulları sunduğu için ve %1,5'i (1) yurt dışı ve sosyal imkânlar neticesinde bulunduğu ülkeye göç ettiğini beyan etmiştir. Gurbetçilerin bulunduğu ülkeye göç etme sebebi çeşitlilik arz etse de çoğunluğun iş olanaklarının fazlalığı nedeniyle göç ettiği görülmektedir. Yine karşımıza ekonomik sebepler çıkmaktadır. İnsanlar iş imkanlarının kısıtlı olması sebebiyle göç ettikleri Emirdağ'dan, göç etmek için tabi ki çoğunlukla iş olanaklarının fazla olduğu yerleri tercih etmektedir.

Grafik 14. Ankete Katılanların Göç Öncesi Oturdıkları Konutun Türü

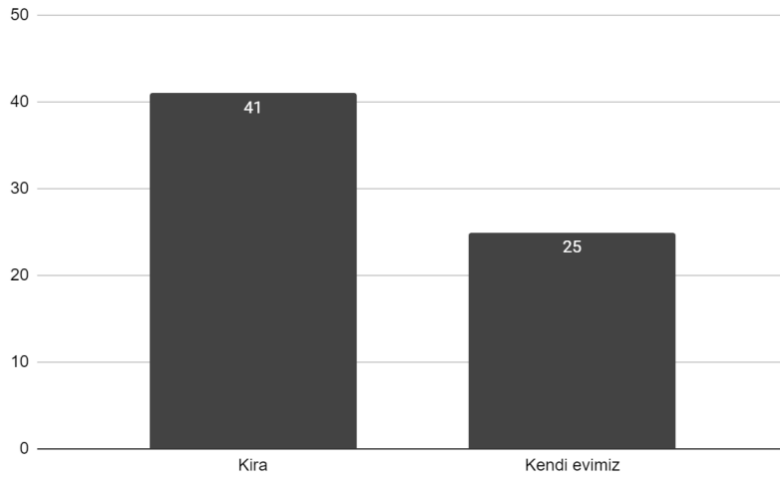
Katılımcıların, %40,9'u (27) göç etmeden önce betonarme müstakil evde, %28,8'i (19) apartman dairesi, %18,2'si (12) kerpiç ev, %7,6'sı (5) baraka (ahşap, teneke vb.) ve %4,5'i (3) ise gecekondu/ barınakta oturduklarını belirtmiştir. Çoğunlukla ekonomik ve sosyal sebeplerle göç eden gurbetçilerin, yaşadıkları evin ve çevrenin sıkıntılı olması sebebiyle de göç tetiklenebilmektedir. Daha iyi, daha güzel ve daha konforlu evlerde yaşama isteği ile çıkılan göç yolunda 15. soruda göçten sonra neler değiştiği görülmektedir.

Grafik 15. Ankete Katılanların Şu Anda Oturduğu Konutun Türü

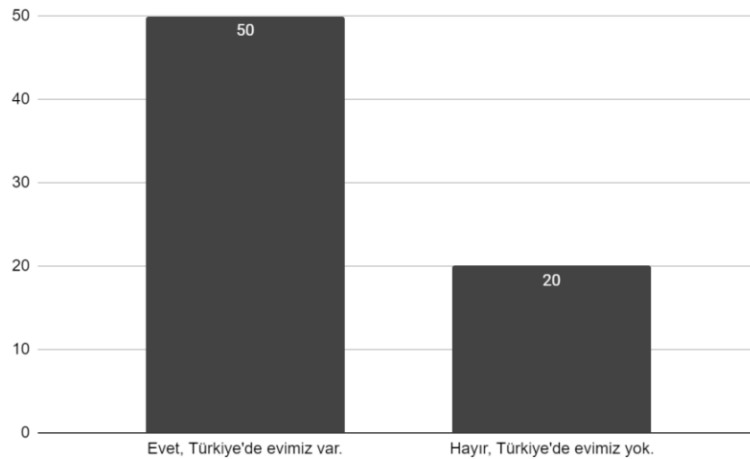
Katılımcılar, %50,7'si (35) apartman dairesi, %44,9'u (31) betonarme müstakil ev ve %4,3'ü (3) ise barakada (ahşap, teneke vb.) oturduklarını belirtmiştir. Verilen cevaplar gösteriyor ki göç sonrası, kerpiç ev ve gecekondulu/ barınakta yaşayan gurbetçi kalmamış, baraka da (ahşap, teneke vb.) yaşayan ise yok denecek kadar azalmıştır. Sonuç ise şartların iyileştiğini ve belli bir oranda refaha ulaşıldığını göstermektedir. Daha rahat ve konforlu evlere taşınıldığı görülmektedir.

Grafik 16. Ankete Katılanların Yurt Dışında Oturdukları Evin Durumu

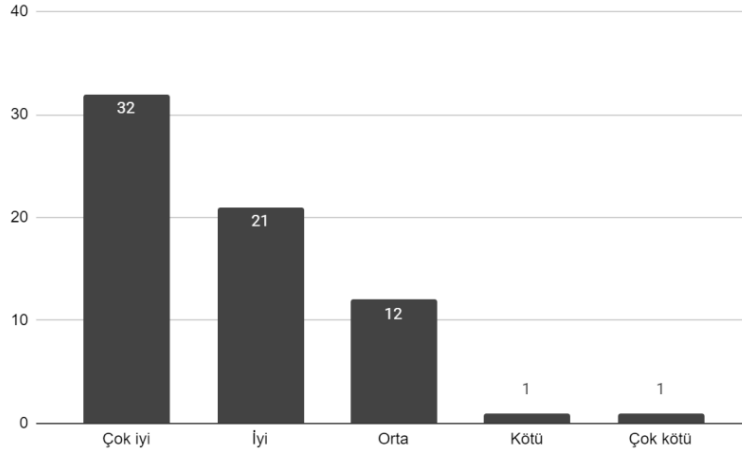
Katılımcıların, %62,1'i (41)yurt dışında oturdukları evin kira ve %37,9'u (25) ise yurt dışında oturdukları evin kendi evleri olduğunu belirtmiştir.

Grafik 17. Ankete Katılanların Türkiye'de Evinin Olup Olmaması

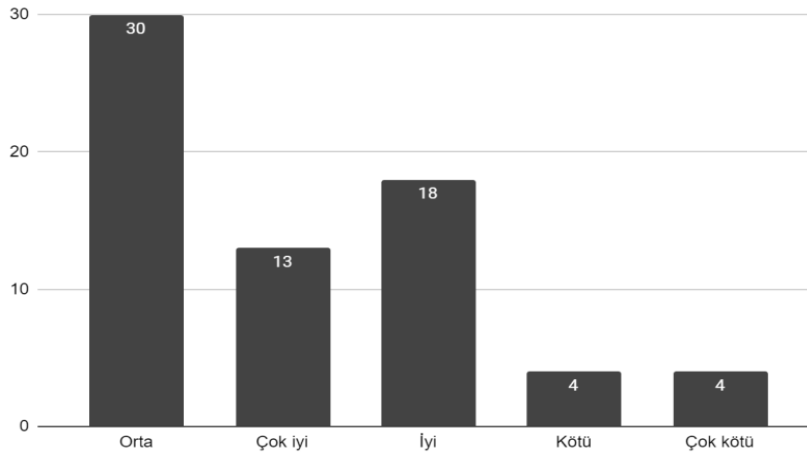
Katılımcıların, %71,4'ünün (50) Türkiye'de evi varken %28,6'sının (20) Türkiye'de evi yoktur. Bir önceki soruda görülmektedir ki ankete katılan gurbetçilerin çoğunluğu yurtdışında kirada otururken Türkiye'de kendi evleri vardır. Ev konusundaki yatırım tercihini çoğu gurbetçi Türkiye'den yana kullandığı görülmektedir.

Grafik 18. Ankete Katılanların Yurt Dışına Gittikten Sonraki Hayatının Önceki Hayatına Göre Nasıl Olduğu

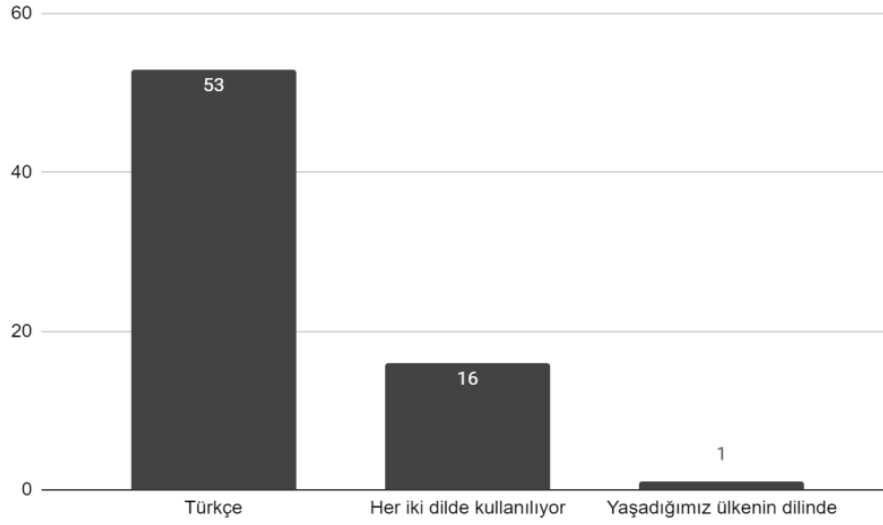
Katılımcıların, %47,8'i (32) yurtdışına gittikten sonraki hayatının önceki hayatından çok daha iyi, %31,3'ü(21) yurtdışına gittikten sonraki hayatının daha iyi, %17,9'u (12) yurtdışına gittikten sonraki hayatının orta, %1,5'i(1)yurtdışına gittikten sonraki hayatının daha kötü ve %1,5'i (1)yurtdışına gittikten sonraki hayatının çok daha kötü olduğunu beyan etmiştir. Anlaşıldığı üzere soruları cevaplayan gurbetçilerin büyük bir çoğunluğu yurt dışına gittikten sonraki hayatlarını, “çok iyi” veya “iyi” olarak tanımlamaktadır. Göçten sonra belli ki hayatlarında ekonomik, kültürel veya sosyal anlamda bir şeyler iyi gitmiştir.

Grafik 19. Ankete Katılanların Yaşadıkları Ülkenin Dilini Hangi Düzeyde Biliyor

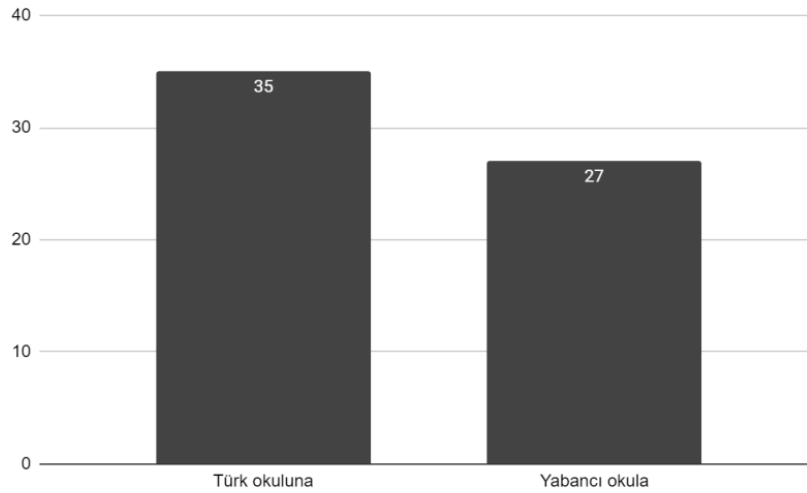
Katılımcıların, %43,5'i (30) yaşadığı ülkenin dilini orta düzeyde, %26,1'i (18) iyi düzeyde %18,8'i (13) çok iyi düzeyde, %5,8'i (4) kötü düzeyde ve %5,8'i (4) de çok kötü düzeyde bildiğini belirtmiştir. Sonuç gösteriyor ki büyük çoğunluk yaşadıkları ülkede hayatlarını idame ettirebilecek kadar yaşadıkları ülkenin dilini öğrenmiş, çok az kişi ise henüz bu duruma adapte olamamıştır.

Grafik 20. Ankete Katılanların Aile İçinde Hangi Dilde İletişim Kuruyorlar

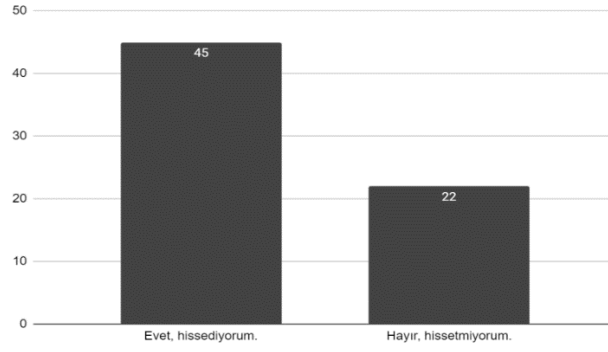
Katılımcıların, %75,7'si (53) gibi büyük bir çoğunluğu aile içinde Türkçe iletişim kurarken, %22,9'u (16) hem Türkçe hem yaşadığı ülke dilinde iletişim kurmakta ve %1,4'ü (1) ise sadece yaşadığı ülke dilinde iletişim kurmaktadır. Bir önceki soruda gurbetçilerin önemli çoğunluğunun yaşadığı ülke dilini büyük oranda öğrendiği sonucuna ulaşılmıştı o bilgi ışığında bu soruya verilen cevaplar değerlendirilecek olursak eğer, aile içinde %75,7 gibi bir oranla sadece Türkçe iletişim kurduklarını belirtmeleri Türkçe'ye verilen önemi göstermektedir.

Grafik 21. Ankete Katılanların Yurt Dışında Hangi Okullara Gittikleri

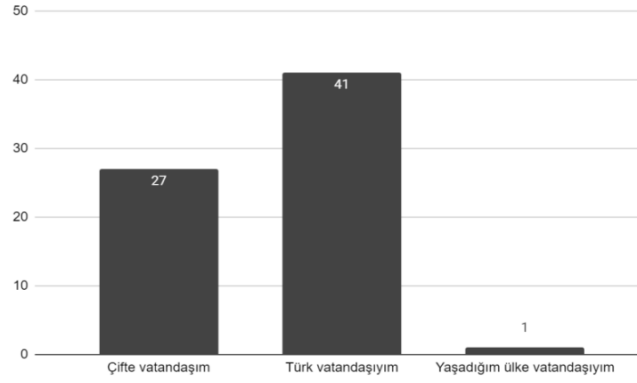
Katılımcıların, %56,5'i (35) Türk okuluna, %43,5'i (27) ise yabancı okula gittiğini beyan etmiştir. Okul tercihine bakarsak gurbetçiler de Türk okulu ve yabancı okul oranı birbirine çok yakın olsa da yine de hala çoğunlukla Türk okulları tercih edildiği görülmektedir.

Grafik 22. Ankete Katılanların Kendilerini Yurt Dışında Hala Yabancı Hissedip Hissetmedikleri

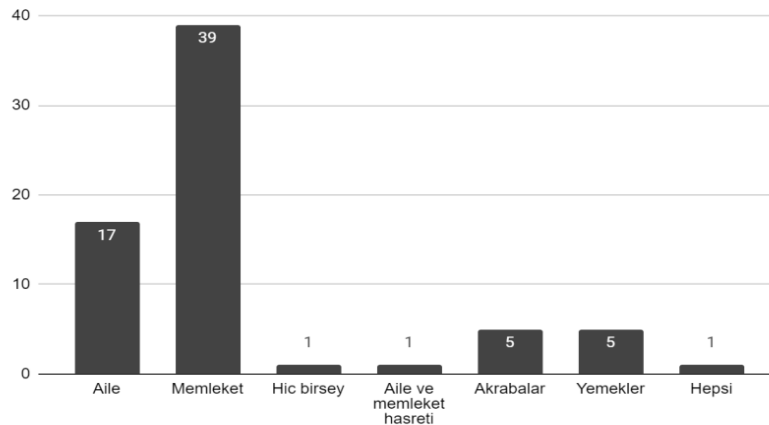
Katılımcıların, %67,2'si (45) yurtdışında kendilerini hala yabancı hissettiklerini, %32,8'i (22) ise yurtdışında kendilerini yabancı hissetmediklerini ifade etmektedir.

Grafik 23. Ankete Katılanların Uyuğu

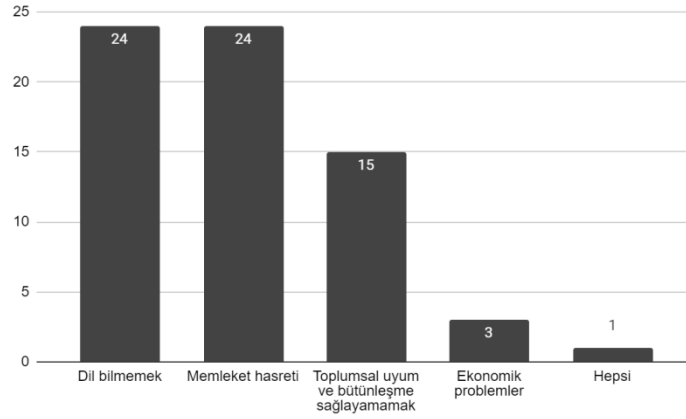
Katılımcıların, %59,4'ü (41) Türk vatandaşı, %39,1'i (27) çifte vatandaş ve %1,4'ü (1) ise yaşadığı ülkenin vatandaşıdır. Soruyu cevaplayan 69 kişiden, 27'si Türk vatandaşlığından çıkmadan aynı zamanda yaşadığı ülkenin vatandaşlığı aldığını, 1 kişi ise sadece yaşadığı ülkenin vatandaşı olduğunu beyan etmiştir.

Grafik 24. Ankete Katılanların Gurbette En Çok Neyin Özlemini Çekiyor

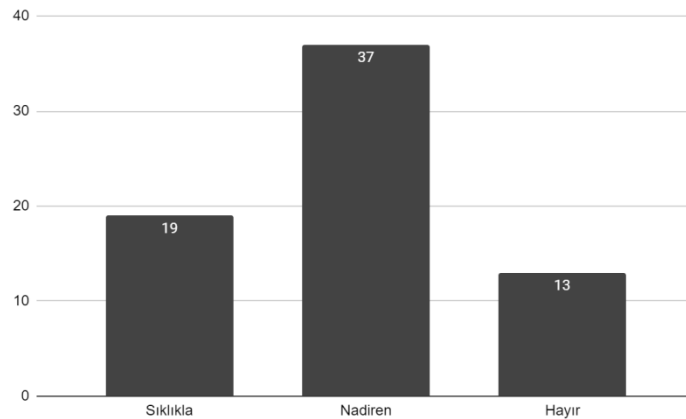
Katılımcıların,%56,5'i (39)yani yarıdan fazlası gurbette en çok memleket özlemi, %24,6'sı (17) aile özlemi, %7,2'si (5) akraba özlemi, %7,2'si (5) yemeklerin özlemi,%1,4'ü (1) aile ve memleket özlemi çektiğini belirtirken, %1,4'ü (1) hepsi seçeneğini ve %1,4'ü (1) ise hiçbiri seçeneğini işaretlemiştir. Ankete katılan gurbetçilerin çoğunluğunda memleket özlemi ağır basarken, ikinci sırayı ise aile özlemi almıştır.

Grafik 25. Ankete Katılanların Yurt Dışında Karşılaştığı En Büyük Zorluk

Katılımcıların, %35,8'i (24) yurtdışında karşılaştığı en büyük zorluğun memleket hasreti,%35,8'i (24) dil bilmemek, %22,4'ü (15) toplumsal uyum ve bütünleşmenin, %4,5'i (3) ekonomik problemler ve %1,5'i (1) hepsinin büyük zorluklar olduğunu belirtmiştir. Gurbetçilerin en çok zorlandığı iki şey aynı oranda oy olarak memleket hasreti ve dil bilmemek olmuştur. Memleketlerini çok özleyen gurbetçiler, dilini bilmeden yaşamaya çalıştığı gurbete, adapte olma konusunda da zorlanmaktadır.

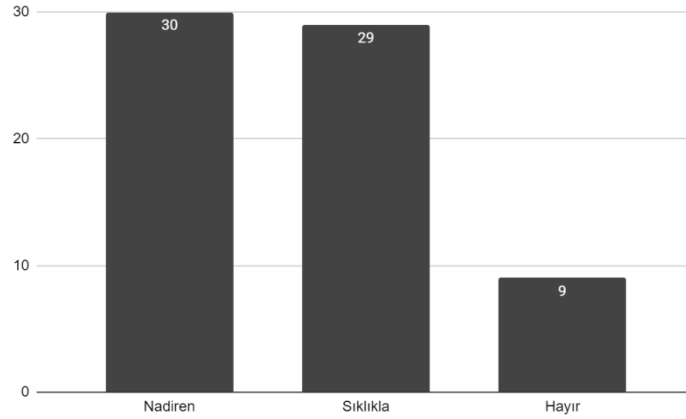
Grafik 26. Ankete Katılanların Göç Sonrası Kültürlerinden ve Geleneklerinden ya da Yabancı Olmalarından Dolayı Dışlanma Durumları

Katılımcıların,%53,6'sı (37) nadiren, %27,5'i (19) sıklıkla kültürlerinden ve geleneklerinden dolayı dışlanma gibi durumlarla karşılaştıklarını belirtirken %18,8'i (13) hayır seçeneğini işaretleyerek böyle bir durumla karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Ankete

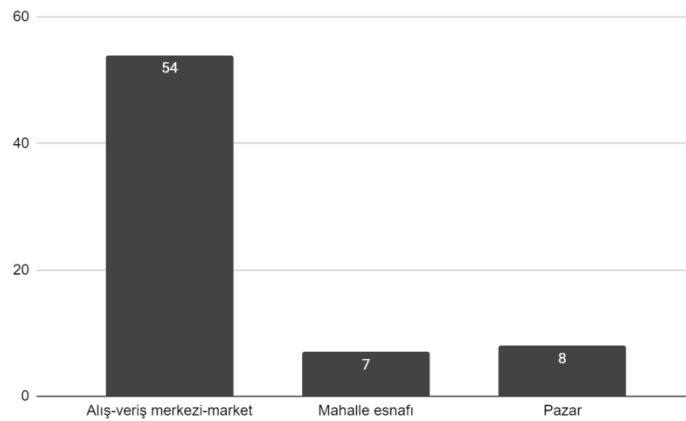
katılanların %81,1'i (56) gibi büyük bir çoğunluğu sıklıkla ya da nadiren de olsa kültürlerinden ve geleneklerinden dolayı dışlandıklarını düşünmektedir. Bu da bize insanların tercihleri ve onlar için önemli olan değerleri sebebiyle dışlandıklarını hissettiğini göstermektedir.

Grafik 27. Ankete Katılanların Ana Yurtlarına Dair Geleneklerini (Taziye, Düğün, Bayram) Yaşadıkları Ülkede Sürdürebilme Durumları

Katılımcıların,%42,6'sı (29) sıklıkla, %44,1'i (30) nadiren ana yurtlarına dair geleneklerini (taziye, düğün, bayram) sürdürebildiklerini, %13,2'si (9) ise bu geleneklerini sürdüremediklerini beyan etmişlerdir. Vatanlarından kilometrelerce uzakta olsalar da %86,7'si (59) gibi önemli bir çoğunluk taziye, düğün ve bayram gibi geleneklerini devam ettirdiklerini ifade etmiştir. Sorunun cevabı, insanlar bir yerlerden çıkıp gitseler de benliklerine dair değerleri beraberlerinde götürdüklerini göstermektedir.

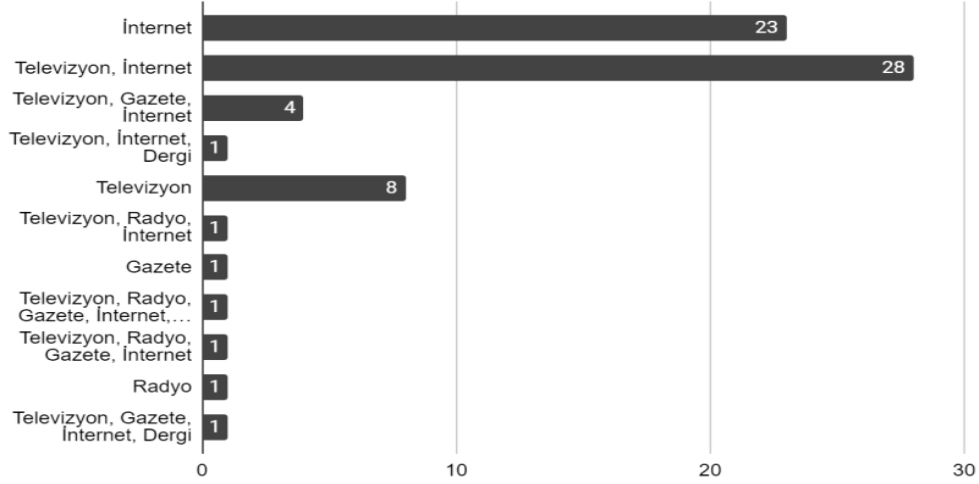
Grafik 28. Ankete Katılanların Alışverişlerini Yaptıkları Yerler

Katılımcıların,%78,3 (54) gibi önemli bir çoğunluğu alışverişlerini, alışveriş merkezinden-marketten, %11,6'sı (8) pazardan ve %10,1'i (7) mahalle esnafından yaptıklarını belirtmiştir. Sorunun cevabı bizlere gurbetçi vatandaşların yurtdışında alış-

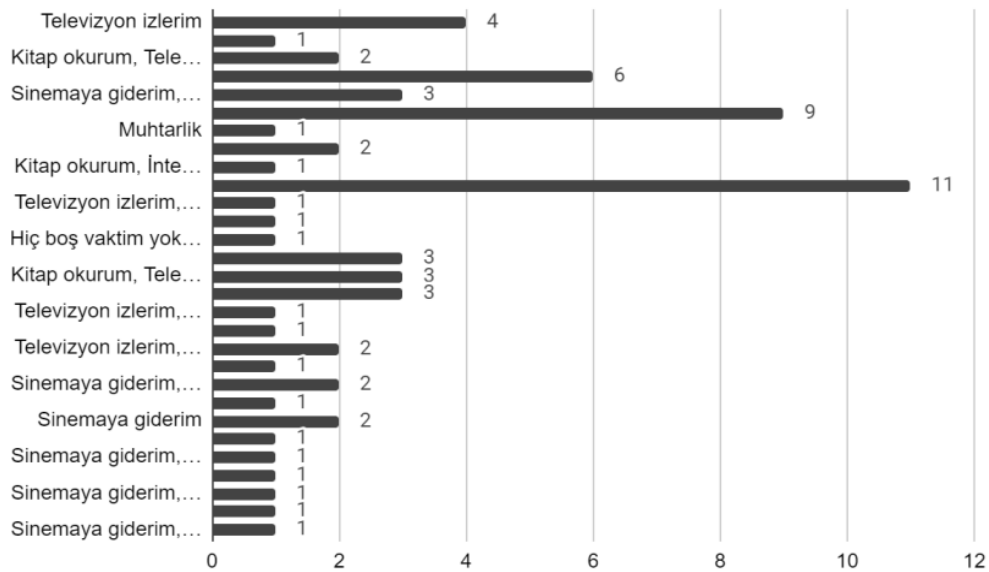
veriş merkezi ve markete kolaylıkla ulaşım sağlayabildikleri kentlerde yaşadıklarını göstermektedir.

Grafik 29. Ankete Tatılanların Günlük Haberleri Takip Ettikleri Yerler

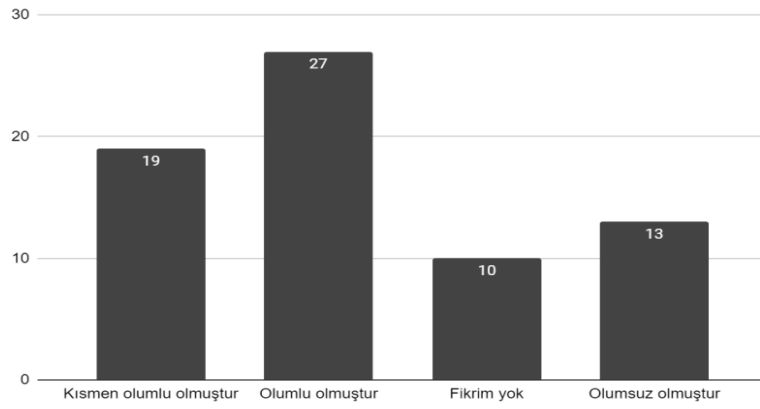
Katılımcıların, %85,7'si günlük haberleri internetten, %64,3'ü televizyondan, %11,4'ü gazeteden, %5,7'si radyodan ve %4,3'ü dergiden takip ettiğini beyan etmiştir. 30. sorunun oranları en yaygın olarak kullanılan haber edinme aracının internet olduğunu göstermiştir. Teknoloji çağına ve teknolojik olarak ilerde olan Avrupa'da yaşıyor olmaya uygun olacak şekilde çoğunluk, günlük haberleri internet ve televizyondan takip etmektedir. Haber takip etmek için gazete, dergi ve radyo gibi araçları kullananların sayısı ise oldukça azdır.

Grafik 30. Ankete Katılanların Boş Zamanlarını Değerlendirme Şekli

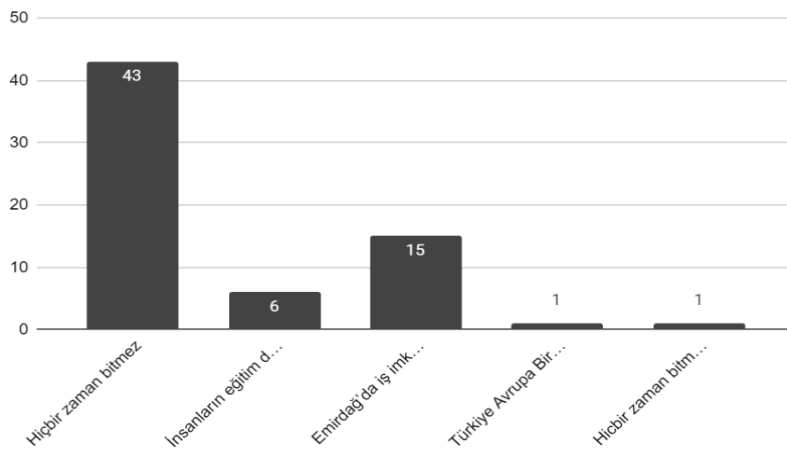
Katılımcıların, %60,3'ü boş zamanlarını internette dolaşarak, %44,1'i televizyon izleyerek, %41,2'si spor yaparak, %32,4'ü kitap okuyarak, %23,5'i sinemaya giderek, %7,4'ü tiyatroya giderek, %1,5'i alışveriş merkezinde, %1,5'i muhtarlık, %1,5'i ailesi ile gezerek, %1,5'i şiir yazarak, %1,5'i gezerek, %1,5'i ev işi yaparak değerlendirdiğini belirtirken %1,5'i ise hiç boş vakti olmadığını belirtmiştir. Yine bu soruya da teknoloji çağına ve teknolojiye ulaşılabilirlik konusunda rahat yerlerde yaşıyor olmalarına uygun cevaplar verildiği görülmektedir. Cevaplar, sosyal ve kültürel aktiviteler yerine daha çok internet ve televizyon gibi sanal aktiviteler tercih edildiği göstermektedir.

Grafik 31. Ankete Katılanlar Emirdağ'dan Avrupa'ya Göçün Emirdağ İçin Olumlu mu Yoksa Olumsuz mu Olduğunu Düşünüyor

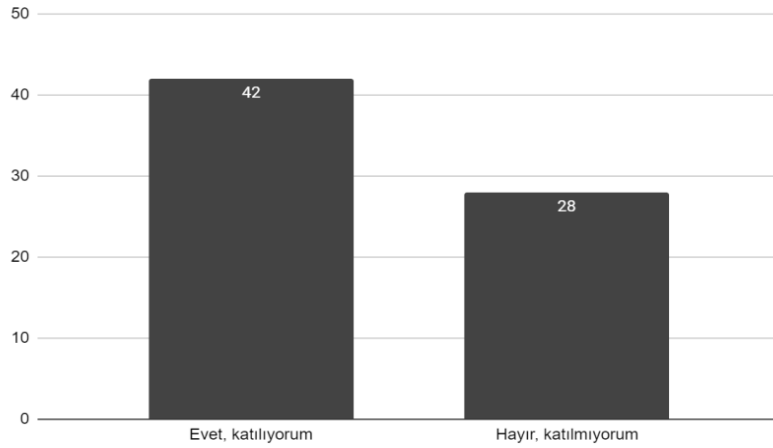
Katılımcıların, %39,1'i (27)Emirdağ'dan Avrupa'ya göçün olumlu olduğunu, %27,5'i (19) kısmen olumlu olduğunu, %18,8'i (13) olumsuz olduğunu ve %14,5'i (10) bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir. Sebebini bilmesekte soruyu cevaplayanların önemli bir çoğunluğu (%66,6) Emirdağ'dan Avrupa'ya göçün olumlu olduğunu düşünmektedir.

Grafik 32. Ankete Katılanlara Göre Emirdağ'dan Avrupa'ya Olan Göç Sürecinin Bitip Bitmeyeceği

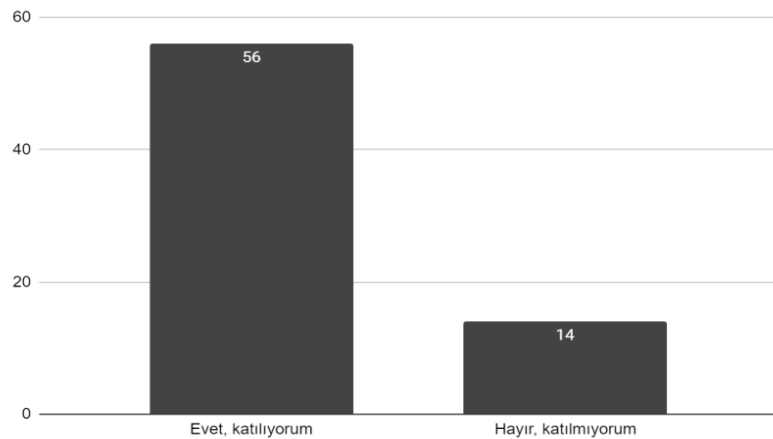
Katılımcıların, %66,7'si (43) Avrupa'ya göçün hiçbir zaman bitmeyeceğini, %22,7'si (15) Emirdağ'da iş imkanları arttığı zaman bitebileceğini, %9,1'i (6) insanların eğitim durumu yükseldiği zaman, %1,5'i (1) Türkiye Avrupa Birliği'ne girdiği zaman biteceğini %1,5'i (1) Türkiye'den Avrupaya göçün hiçbir zaman bitmeyeceğini beyan etmiştir. %33,3 gibi oran belirli sebepler neticesinde Avrupa'ya göçün bitebileceğini düşünürken, %66,7 gibi büyük bir çoğunlukta Avrupa'ya göçün hiçbir zaman bitmeyeceğine inanmaktadır.

Grafik 33. Ankete Katılanların Türkiye'deki Mahalli İdareler Genel Seçimlerine Katılıp Katılmama Durumu

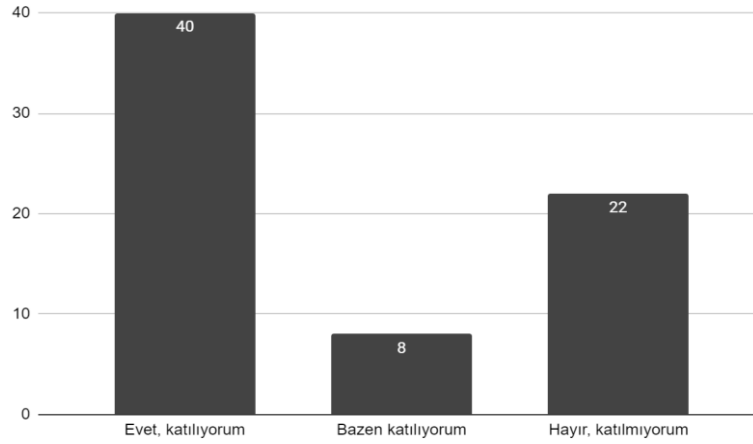
Katılımcıların, %60'ı (42) Türkiye'deki Mahalli İdareler Genel Seçimlerine katıldığını, %40'ı (28) ise Türkiye'deki Mahalli İdareler Genel Seçimlerine katılmadığını belirtmiştir. Yarıdan fazla bir oranla katılımcıların Türkiye'deki Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde demokratik hakkını kullandığı görülmektedir. Verilen cevaplar neticesinde gurbetçilerin siyasal hakları konusunda ne kadar hassas oldukları görülmektedir.

Grafik 34. Ankete Katılanların Türkiye'deki Cumhurbaşkanı-Milletvekili Genel Seçimlerine Katılıp Katılmama Durumu

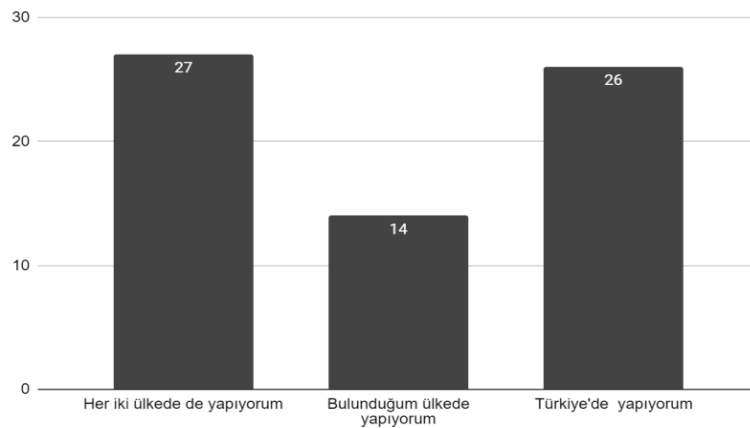
Katılımcıların, %80'i (56) Türkiye'deki Cumhurbaşkanı-Milletvekili Genel Seçimlerine katıldığını, %20'si (14) Türkiye'deki Cumhurbaşkanı-Milletvekili Genel Seçimlerine katılmadığını belirtmiştir. Bu sorunun cevabı gurbetçi vatandaşların Türkiye'deki Cumhurbaşkanı-Milletvekili Genel Seçimlerine %80 gibi bir oranla katılım sağladığını belirtmesi ile Cumhurbaşkanı-Milletvekili Genel Seçimlerine ne kadar önem verdiklerini göstermektedir.

Grafik 35. Ankete Katılanların Yaşadıkları Ülkenin Seçimlerine Katılıp Katılmama Durumu

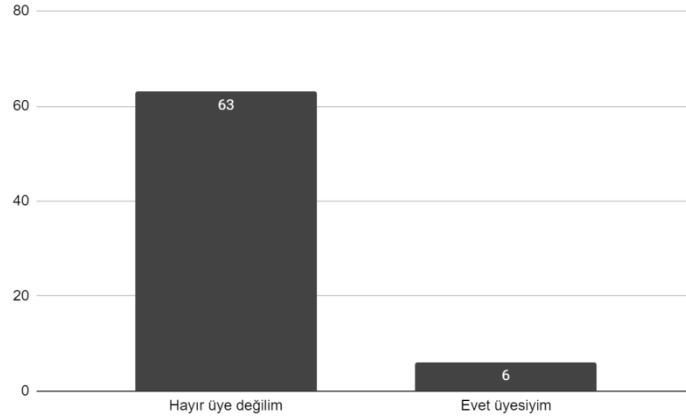
Katılımcıların, %57,1'i (40) yaşadığı ülkedeki seçimlere katıldığını, %31,4'ü (22) katılmadığını ve %11,4'ü (8) ise bazen katıldığını belirtmiştir. Yurt dışındaki seçimlere katılım sağlama oranı da vatandaşların yurt dışındaki demokratik haklarını kullanma konusunda da hassas davrandıklarını göstermektedir.

Grafik 36. Anekte Katılanların Yatırım Yaptığı Yer

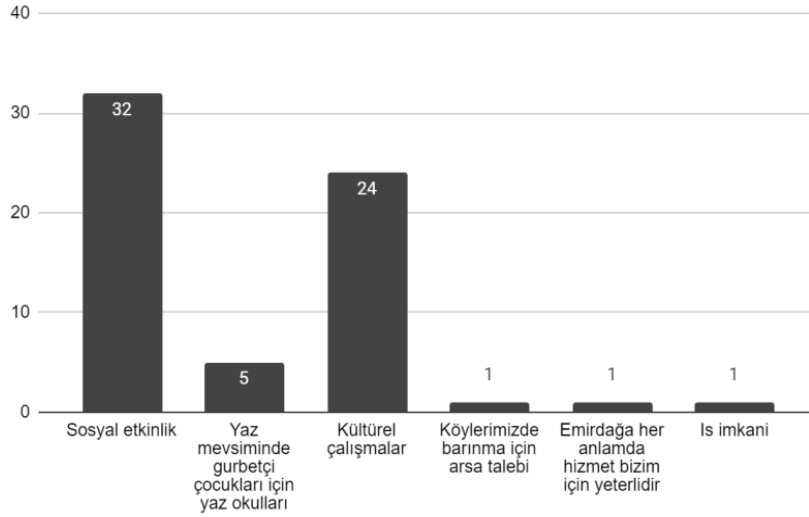
Katılımcıların, %40,3'ü (27) yatırımlarını her iki ülkede de yaptığı, %38,8'i (26) Türkiye'de ve %20,9'u (14) ise bulunduğu ülkede yaptığını beyan etmiştir. Soruya verilen cevaplara bakıldığında önemli oranda dövizin gurbetçiler aracılığı ile Türkiye'ye geldiği görülmektedir. Bu hem ilçe hem ülke için ekonomik açıdan hayli önemlidir.

Grafik 37. Ankete Katılanların Göçmenlere Yönelik Faaliyette Bulunan Herhangi Bir Sivil Toplum Kuruluşuna Üye Olup Olmama Durumu

Katılımcıların, %91,3'ü (63) göçmenlere yönelik faaliyette bulunan herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olmadığını, %8,7'si (6) ise üye olduğunu belirtmiştir.

Grafik 38. Ankete Katılanların Emirdağ'da Bulunan Kamu Yöneticilerinden (Kaymakam, Belediye Başkanı vd) Beklentileri

Katılımcıların, %50'si (32) Emirdağ'daki kamu yöneticilerinden sosyal etkinlik, %37,5'i (24) kültürel çalışma, %7,8'i (5) yaz mevsiminde gurbetçi çocukları için yaz okulu, %1,6'sı (1) iş imkânı, %1,6'sı (1) köylerde barınma için arsa talep ve beklentilerini belirtirken %1,6'sı (1)ise bu soruya "Emirdağ'a her anlamda hizmet bizim için yeterlidir." diyerek cevap vermiştir. Gurbetçiler ilçe yöneticilerinden sosyal ve kültürel çalışmalar beklemektedir.

39. "Eklemek istediğiniz bir şey varsa lütfen belirtiniz" şeklinde sorulan son soruya gurbetçi vatandaşların verdikleri cevaplar:

Bir anket katılımcısı bu soruya “Ne kazanırsan kazan ne yaşarsan yaşa vatan hasretini ve aile özlemini anlatacak kelime bulamıyorum. Biz her yıl vatana girerken sevinç gözyaşı, çıkarken keder gözyaşı döküyoruz. Bu duygu kelimeler ile anlatılamaz” şeklinde cevap vermiştir.

Bir diğer katılımcı ev almak, araba almak ve sosyal imkânlar için yapılan göç aynı zamanda her yaş grubunda boşanmalara da neden olmaktadır. Avrupa’ya göç eden nesil genelde akraba, dost ve tanıdıklardır. Evliliklerinde genellikle bu insanların çocukları arasında olması sebebiyle birbirlerini az tanıyan gençlerin evlenmesi sonucunda sosyo-kültürel yaşamdaki farklılıkların getirdiği olumsuzluklar ve uyuşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Yine evliliklerin akraba, tanıdık ve dost çocukları arasında olması nedeniyle zorla sürdürülen evlilikler, psikolojik sorunlu bireyleri ve mutsuz evlilikleri doğurmuş ve mutsuz evliliklerde aradan 20 yılda geçse boşanmalara neden olmuştur” diyerek soruyu yanıtlamıştır.

Bazı diğer katılımcıların söylemleri ise “İş bulamadığım için, iş imkânı olmadığı için yurt dışına göç ettim. Yurt dışında hem iş var hem de maaşı iyi” “Göç ederek maddi imkânlarımı geliştirdim ve sosyal faaliyetlere aktif olarak katılıyorum.” “Emirdağ’da esnaf çok çıkarıcı olmuş insanları Emirdağ’dan tiksindirir hale getirmişler ve halka da sanki bu duruma gurbetçi sebep oluyor izlenimi vermişler” şeklindedir.

5. AVRUPA’YA GÖÇ VE ETKİLERİ KONUSUNDA EMİRDAĞ’DAKİ İLGİLİ KAMU YÖNETİCİLERİNE YÖNELİK MÜLAKAT ÇALIŞMASI

Emirdağ, Emirdağ’dan Avrupa’ya verilen göç ve gurbetçi vatandaşlar hakkında gerek duyulan bazı bilgilere Emirdağ’ın yöneticileri ile yapılan mülakatlardan ulaşılmıştır. Mülakatlar için Emirdağ Kaymakamı Sayın Osman Bilici, Emirdağ Belediye Başkanı Sayın Serkan Koyuncu ve Emirdağ İlçe Nüfus Müdürü Sebahattin Pekmez ile gerekli görüşmeler yapılmış ve konuya dair hazırlanan mülakat soruları kendilerine yöneltilmiştir.

Emirdağ ilçesinin Avrupa’ya verdiği yoğun göçe dair yöneticilerin, bilgilerine ve gözlemlerine, Avrupa’ya verilen göç, öncesi ve sonrasında ilçede neler değiştiğine, bu değişimlere ilçe halkının, gurbetçi vatandaşların ve yöneticilerin nasıl uyum sağladıklarına dair sorulan sorular ve ilgili kişilerden alınan cevaplar ışığında edinilen bilgiler bu başlığın konusunu oluşturmaktadır.

Bu başlık altında, mülakatlarda alınan cevaplar neticesinde, Emirdağ'ı, Emirdağ halkını ve ilçenin vermiş olduğu bu yoğun göçü anlamak ve bu yönde değerlendirmeler yapmak amaçlanmaktadır.

5.1. EMİRDAĞ KAYMAKAMI OSMAN BİLİCİ İLE MÜLAKAT

Emirdağ Kaymakamı Osman Bilici, eğitim hayatına, Güneşli İlköğretim Okulu'nda başlamıştır. Elâzığ İmam Hatip Lisesi'nde ortaokulu (1995), Malatya İmam Hatip Lisesi'nde liseyi (1999) bitirmiştir. İnönü Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü'nde ise lisans eğitimini tamamlamıştır. Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim dalında yüksek lisans yapmıştır (2016).

2004-2009 yılları arasında Diyarbakır Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü'nde ilk kamu görevine başlayan Bilici, 2009-2012 yılları arasında ise sırasıyla, Batman kaymakam adaylığı, Kastamonu Küre Kaymakam vekilliği ve Kastamonu Devrekani kaymakam vekilliği yapmıştır. 2012-2015 yılları arasında Ordu, Aybastı kaymakamlığı, 2015-2017 yılları arasında Erzurum, Köprüköy kaymakamlığı, 2017-2020 yılları arasında Batman, Kozluk kaymakamlığı yapmıştır. 2020'den bu yana da Afyonkarahisar, Emirdağ kaymakamlık görevini yürütmektedir (T.C Emirdağ Kaymakamlığı İnternet Sitesi, 2023).

Kaymakam Osman Bilici ile mülakat 27 Mayıs 2022 tarihinde makamında gerçekleşmiştir. Yaklaşık 1 saat süren mülakat, Emirdağ'dan Avrupa'ya verilen göçün nedenlerini ve Emirdağ ve vatandaşlar üzerindeki etkilerini konu alan altı sorudan oluşmaktadır.

1. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göçün ilçeye olumlu etkileri neler olmuştur?

Emirdağ'dan Avrupa'ya göç eden vatandaşlar daha çok tarım ve hayvancılıkla uğraşan, burada geçim sıkıntısı çeken vatandaşlardır. 1960'lı yıllarda imzalanan Türkiye ve Avrupa ülkeleri arasındaki işçi anlaşmaları ile özellikle Almanya, Belçika, Hollanda ve Fransa'ya göç faaliyetleri başlamıştır ve bundan nasibini alan ilçelerden biride Emirdağ olmuştur. Geleneksel tarım yöntemleri ile tarım faaliyetleri icra eden bir ülkede yaşayan ve atadan çocuklara miras yoluyla intikal eden tarlaların ve arazilerin her seferinde bölünerek küçük parçalar haline geliyor olması da geçinebilmek için birer dezavantaj oluşturmuştur. Nüfus artış hızı da fazla olan bir ülke olarak küçülen tarım arazilerinde yürütülen tarımsal faaliyetlerle nüfusun geçinmesi güçleşmiştir. Artan refah seviyesi ve yaşamla ilgili beklentiler yüksek olunca mevcut geçim kaynaklarının bu

beklentileri karşılaması bir süre sonra olanaksız hale gelmiştir. Bu sebeple buradan göç eden vatandaşlar öncelikle kendi neslinin devamı için ve geçim standartlarının yükselmesi açısından bir fırsat olarak gördükleri için göç etmişlerdir. Burada kalmış olsalardı kendilerine yetmeyen tarımsal ve hayvansal faaliyetlerden dolayı ve muhtemelen arazi anlaşmazlıkları sebebiyle kavga, gürültü ve çatışmalarla yaşamak zorunda kalacaklardı. Bütün bunlar ilçeden Avrupa'ya yaşanan yoğun göçün sebeplerini açıklamaktadır.

Sosyal boyutuyla değerlendirilirse de göç eden vatandaşların çoğunlukla kırsaldan ve köylerden göç ettikleri biliniyor. Göç edenler, şehir yaşamına ve medeniyete uzak oldukları yerlerden Batı Avrupa ülkelerine yani medeniyetin ve demokrasinin ileri seviyede seyrettiği yerlere gitmişlerdir. Orada daha çabuk teknolojik ve sosyolojik değişime ve gelişime adaptasyon sağlamışlardır. Çocukları da oranın koşullarında hem sosyalleşerek büyümüş hem de eğitim olarak kültürel olarak ileri seviyede yetişmişlerdir. Üçüncü ve dördüncü kuşak daha nitelikli daha eğitilmiş nesiller olarak kendilerini geliştirmişlerdir.

Göçün üçüncü olumlu etkisini, stratejik bir sonuç olarak değerlendirebilir. Yurt dışında yaşayan her Türk vatandaşı Türkiye'nin oradaki lobicilik faaliyetleri için elzemdir. Türk dış politikası açısından gerekli ve faydalı olan bir pozisyonudur. Bizim oradaki kültür elçilerimiz, bir taraftan Türkiye ile bağımlı devam ettiriyor olmaları milli ve manevi değerlerine bağlı olan bu vatandaşlarımız yurt dışında bizi temsil eden orada bizim açımızdan uluslararası ilişkiler boyutunda pazarlık gücümüzü artıran bir unsur olarak etkisini devam ettiriyor. Bu da göçün önemli bir faydası olarak değerlendirilebilir.

2. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göçün ilçeye olumsuz etkileri neler olmuştur?

Göçün ilçeye olumsuz etkileri sorulduğunda ilk akla gelen kültürel erozyon olmaktadır. Ailenin yozlaşması, gençlerin kötü alışkanlıklara kayması ve bunların yereldeki vatandaşlara etkisi göçün olumsuz etkileri denilebilir. Bu söylemi somutlaştıracak olursak Batı'nın gelişmişliğinin yanında daha kötü şartlarda gecekondulaşmış mahallelerde gelişmemiş bölgelerde yaşayan Türkler biraz daha alt bir kimlik olarak yaşamını devam ettirince olumsuz davranış kalıplarıyla daha fazla muhatap olmuşlardır. Dolayısıyla suç olaylarının daha fazla olduğu, uyuşturucu ve içki kullanma eğilimlerinin daha fazla olduğu mahallelerde yaşamış ve suça daha fazla eğilimli olmuşlardır. Birazda orada kendilerini ispatlama, gösterme ve koruma refleksi olan

gurbetçiler haliyle daha hukuksuz ve olumsuz olaylara bulaşmışlardır. O kültürü Avrupa’da edinen gurbetçiler Emirdağ’da da o alışkanlıkları devam ettirmek isteyince ve asayiş bozan hal ve tavırlar sergileyince, Emirdağ gençleri ve aileleri için olumsuz örnek olmuşlardır. Bazı göçmenlerin Türk toplum yapısına uygun olmayan yaşam standartları ve davranışlarının Emirdağ’da yaşayanlara sirayet etmesine neden olmaları göçün olumsuz etkilerini ortaya koymuştur. Uyuşturucu, alkol, kurallara uymama, büyüklere saygı, örf ve âdetlere bağlılık ve kültürümüze uygun olmayan kılık, kıyafet gibi bazı değişiklikler Emirdağ’ı olumsuz etkilemiştir.

Konuya ilişkin olarak da Bilici şunları ifade etmektedir: Oradaki gurbetçiler hem zor koşullarda çalışıyor hem hayata tutunmaya çalışıyorlar. On bir ay boyunca bu şartlarda çalışan vatandaşlar bir aylığına buraya geldiklerinde Avrupa’da kazandıklarını burada gösterme ve burada harcama yaparak deşarj olma, rahatlama eğilimi gösteriyorlar. Bu vatandaşlar böyle olunca Türkiye’de her şeyi parayla halletme düşüncesi ile tüketim kalıplarını ve davranışlarını değiştiriyorlar. Fütursuzca ve hesapsızca harcama yapmaları buradaki vatandaşların çalışma ve üretme heyecanını ve isteğini törpülüyor. Herkes için gurbet bir amaç bir hedef haline geliyor. Emirdağ’daki halkımız için gurbetçilerden görüp örnek aldıkları bu yaşam standartları hedefledikleri hayal ettikleri hayat haline geliyor. Avrupa’dan getirdikleri son model teknolojik aletleri kullanmak, lüks araçlara binerek yiyip içip gezmek buradaki vatandaşlarımız için çalışma azmi açısından kötü, olumsuz örnek teşkil etmektedir.

Eğitim seviyesi olarak orta ve lisede hem Türkiye hem Afyonkarahisar ortalamasının gerisinde olan ilçede bunun en büyük sebebi yurt dışı gurbetçi etkisi olduğu görülmektedir. Gençler ve çocuklar hayal olarak büyüyüp bir yolunu bulup gurbete gitmeyi, kızlar ise gurbete gelin olmayı kendilerine hedef olarak koymakta ve bunun hayalini kurmaktadır. Bu sebeple okuma ve hayata dair mücadele etme heyecanları kalmamaktadır. Ne yazık ki bu gençlerin, çocukların aileleri de olaya böyle bakmakta ve çocuklarının eğitimi konusuna yeterli önemi göstermemektedir. Bu da ilçede eğitim ve kültür seviyesini düşürmektedir.

Bir diğer olumsuz etki yine on bir ay boyunca çalışıp katı kurallarla yaşamak zorunda kalan vatandaşlar Emirdağ’a gelince hiçbir kurala uymak istememektedirler. Tüm özgürlüklerini sınırsız kullanmak istiyor, fakat onların özgürlük diye nitelendirdiklerinin bazen diğer vatandaşların özgürlüklerini kısıtlayıcı haller olduğunu düşünemiyorlar.

Bir örnekle konuya açıklık getiren Bilici, Geçen sene iki küsur promil alkolle trafik ekiplerine yakalanan bir gurbetçi vatandaşımıza ceza kesilince veryansın edip sosyal medyadan aynen şu cümleleri içerir bir paylaşım yaparak isyan etmiştir. ‘Bu Emirdağ’dan hiçbir halt olmaz. Biz buraya çekirdek çitlemeye mi geliyoruz? Alkol almamıza nasıl karışırsınız.’ diyerek kesilen cezaya isyan ettiği gibi sanki özgürlüğü kısıtlanmış bu onun hakkıymış da engellenmiş gibi alkollü olarak trafiğe çıkmasına karışılmamasını istiyor. Rahatça alkol alıp, o alkollü haliyle trafiğe çıkıp, müziği son ses açıp gezebilmeyi istiyorlar. Bütün bunları da özgürlükleri ve hakları olarak gördükleri için ister istemez sorunlar yaşanabiliyor.

Bir diğer örneğimizde Belçika’da kavga etmenin cezası sonuçları daha ağır olacak ki kavga etme tartışma olaylarını da buraya saklayan gurbetçi vatandaşlarımız burada kavga ediyorlar. Böyle bir konuda yine geçen sene yaşanan bir olayda bir köyümüzde iki kardeş kavga etmişler ve sonrasında alınan ifadelerde ‘Sen burayı Belçika mı sandın? Hadi bakalım burada görelim seni’ vb. şekillerde cümleler kullanılmış. Yine görüyoruz ki maalesef kötü hal ve tavırlarını tüm olumsuzluklarıyla burada yaşamayı tercih ediyorlar.

3. Gurbetçilerin ilçeyi ziyarete geldiklerinde yaşanan temel sorunlar nelerdir ve bu sorunlar için geliştirilen çözümler hakkında bilgi verebilir misiniz?

İlçede yaşanan en temel sorun trafik sorunudur. Gurbetçiler trafik konusunda çok fazla sorun yaşamakta ve yaşatmaktadır. Emirdağ’ın kuruluşu çok eski tarihlere dayanmaktadır. İlçede 1930’lu belki 40’lı yıllarda belediye hizmetlerinin başladığı varsayılırsa o dönemlerde cadde, sokak ve yolları yapılan, o dönemdeki nüfus ve araç sayısına göre imarı planlanan ilçenin günümüz şartlarını, nüfusunu ve araç sayısını kaldırabilmesi bütün bunlara yetebilmesi mümkün olmamaktadır. Yaz kış Emirdağ’da yaşayan 42.000 nüfus var. Fakat Emirdağlı olup yurt dışında ve şehir dışında yaşayan 350.000 vatandaş bulunmaktadır. Emirdağ’da yaşamasalar dahi mutlaka ziyarete gelen her yaz yaklaşık 200.000 Emirdağlı var ve gelen çoğu Emirdağlının da birer aracı var. Şehir 1000 araç için planlanmış ve o şekilde kurulmuştur. Yazın günlük 40.000 araç ilçede trafiğe çıkmaktadır ve bu ilçe kapasitesinin 40 katı demektir. Tabi; bu durumda şehrin bunu kaldırması mümkün olmamaktadır. Bu konuda her yıl çözümler üretilmeye çalışılıyor. Konuya dair en önemli eksik sağlıklı otoparkların olmayışıdır. Bu soruna dair üretilen bir çözüm ilçe merkezini trafiğe kapatmaktır. Belediye ile yapılan istişarelerde bu fikir sunulmuştur. ‘İlçe merkezine belli noktalardan araç girişlerini yasaklayıp o

noktalara da otopark yapılsın, vatandaş aracını o otoparka bırakıp ilçe merkezinde yürüyerek işlerini halletsin, sonra aracına binip geri gitsin' şeklinde bir çözüm olabilir. Ya da girişlerin yasaklandığı o bölgelerden hafif raylı sistemle tramvaylar veya küçük araçlarla ring yapılabilecek bir sistem kurup vatandaşın ilçe merkezine o araçlarla gelip geri dönebilecekleri bir uygulamaya konulabilir. Esnafın mal indirme bindirme işlemlerini de gece uygun zamanlara ayarlanarak trafik akışı düzene oturtulabilir. Bunlar kaymakamlık olarak belediyeye sunulmuş önerilerdir. Ancak belediye başkanımız tarafından da makul karşılanan bu çözüm önerileri çok kısa sürede olabilecek, hayata geçirilebilecek planlar değildir.

Diğer bir çözüm önerisi de rıhtım denilen bölgede çayın üzerini kapatıp orayı otoparka dönüştürmektir. Fakat çayın taşma riskine karşı çözümlerin bulunması ona göre plan proje yapılması biraz zaman almıştır. Bu konuda merkezi yönetimden izinde alındığı fakat işin maliyet kısmında, bütçelendirme konusunda tıkanıklık olduğu bilgisi verilmiştir. Bunlar ileriki zamanda hayata geçirilebilecek trafiği de hayli rahatlatacak olan çözüm önerileri olarak, kaymakamlık ve belediyenin ortak projeleri şeklinde hayata geçmeyi beklemektedir.

Bugüne dair hızlıca gerçekleşecek, gerçekleştirebileceğimiz çözümlere ihtiyacımız var diyen Bilici, her yaz mutlak yaşanan sorunlarımız bunlar. Bu yaz için kısa sürede hayata geçireceğimiz çözüm, boşaltılan eski hükümet konağının yıkılıp hafriyatı boşaltıldıktan sonra o alanı düz bir hale getirip otopark yapmaktır. İleriki zamanlar için o alanın altını katlı otopark üzerini yeşil alana dönüştürmek planlansa da bugün için hızlıca elde edebileceğimiz bir otoparka dönüştürmek niyetimizdir. Yine geçen sene yaptığımız gibi okul bahçelerini otoparklara dönüştürüp oralara görevli arkadaşlar koyarak, yollara da otopark tabelası asıp vatandaşları o okul bahçelerine yönlendirip trafiği bir nebze de olsa rahatlatmayı düşünüyoruz diyerek bu yazı dair hızlıca alacakları önlemlerden söz etti.

İlçe için trafikten sonra en önemli sorun ise tapu işlemleridir. Gayrimenkul çok olunca tapu devir işlemleri de iş yoğunluğu da fazla olmaktadır. Tapu müdürlüğü ise ilçenin biraz dışında ve ulaşımı biraz zor. Bu sebeple bu zorluğun giderilmesi için yapılacak olan yeni kaymakamlık binasında tapu müdürlüğüne de yer verilmesini planlamaktayız.

Yaşanan diğer bir sorun özellikle kırsal alanlarda yaşanan çöp konteynır sorunu. Belirli alanlara birkaç evin kullanımı için konulan konteynırlar aralıklı zamanlarda gidip

toplaniılmaktadır. Fakat bazı gurbetçi vatandaşlar bu konteynırları alıp evlerinin bahçelerine koyup ve hatta kilitlemektedir. Birkaç evin ortak kullanması gereken bir eşyayı benimseyip sahiplenmeleri karşımıza sorun olarak çıkmaktadır. Durumdan mağdur olan vatandaşların şikâyet etmesi neticesinde eksilen yerlere yeni konteynırlar belediyemiz tarafından konulmaktadır.

Yurtdışından Türkiye'ye getirilen ulaşım araçları başka bir sorunu gündeme getirmektedir. Trafik denetimlerinde o araçların belirli aralıklarla gümrükten giriş çıkış yapması gerekirken bunun ihmal edildiği tespit edilince cezai işlem uygulanmaktadır. Ve yine veryansın eden vatandaşlar kendilerine bu konuda ayrıcalık gösterilmesini istemekte ve görevini yapan memurlara kimi zaman zorluk çıkartabilmektedirler.

Yaz aylarında özellikle kamu kurumlarında oldukça yoğun bir mesai olmakta ve iş yükü artmaktadır. Bunun dışında aşırı bir tüketim söz konusu ve fazla yüklenmeden dolayı elektrik hatları bunu kaldıramayıp kesintiler olabilmekte aynı şekilde su kaynakları da yetersiz kalıp su kesintileri yaşanabilmektedir. Genel manada özellikle gurbetçi yoğunluğu yaşanan yaz aylarında bu tür sorunlarla karşılaşıldığı edinilen bilgiler arasındadır.

4. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç sizce devam etmeli mi? Neden?

Emirdağ'dan göç neredeyse sıfırlandı diyen Bilici, özellikle 2010'dan bugüne yok denecek kadar az göç verilmektedir. Bunun birçok sebebi var tabii: Birincisi, Avrupa'da tıkanan bir sistem söz konusu. Yaşlı bir nüfus durağanlaşan bir ekonomi var. Batı eskisi kadar cazip değil. 2008'de yaşanan bir küresel kriz oldu ve dünyadaki bütün ülkeler gibi Batı da bundan payına düşeni aldı. Bunların neticesinde artık eskisi kadar cazip iş olanakları da yok ve artık gelişen büyüyen bir Türkiye var. Dinamik bir yapısı, hızla gelişen sanayisi ile Türkiye'de iş olanakları arttı. Hayat standartları ve refah seviyesi olarak da eskisi gibi Avrupa ile arada açık bir makas yok. Hal böyle olunca Avrupa'ya çok az göç veriyoruz. Hatta tersine göçlerin de yaşandığını görüyoruz. Emirdağ nüfusu Türkiye'nin nüfusu en fazla artan ilçelerinden biri oldu diyerek devam etti.

Bu tersine göçte emekli olan vatandaşlar yerleşmek için kendi memleketlerine gelmekte, Avrupa'da tutunamayan vatandaşlarımız da geriye dönüp yine Emirdağ'a yerleşmektedir. Evlilik yoluyla da az da olsa yurt dışına göç devam etmektedir. Bilici Avrupa'ya göç devam etmeli mi etmemeli mi? diye düşünürsek de küreselleşen dünyada ne yaparsak yapalım göç hep bir şekilde olur. Fiziki olarak, duygusal olarak, fikri olarak

iletişimin bu kadar yaygınlaştığı bir dünyada göç olgusu hep yaşanır. Göçün olumsuz etkileri dediğimiz, kültürel yozlaşma artık göç etmeden de yaşanabilen bir durum olduğu için iletişim çağında küreselleşen dünyada göçün durması zaten mümkün değildir. Başka bir kültürden başka bir sistemden etkilenmek için göç etmeye gerek de yoktur. Ancak yasa dışı göç engellemeli ve göç insani koşullarda, yasalara uygun şekilde yapılmalıdır. Durdurulması gereken yasa dışı göçtür.

Hem göç veren hem de göç alan ülkeler açısından ve her iki tarafında göçten çeşitli beklentileri vardır. Göç veren ülkenin ekonomik beklentileri, döviz girdisi, istihdam belki eğitimle ilgili bir beklentisi, göç alan ülkenin iş gücü, nitelikli ve kalifiye eleman beklentisi olabilir. “Göçü zaten kimse önleyemez ve engelleyemez diyen Bilici, Belki kültürel ve milli değerlerimizin aşınması, yozlaşması açısından bir risk olabilir ama günümüzde bunların yaşanması için birçok neden varken, yol varken sadece göçün buna sebep olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Karşılıklı göç hareketinin kontrollü bir şekilde yapılması kaydıyla devam etmesinin faydalı olacağı kanaatindeyim” diye ekledi.

5. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç sizce biter mi? Biterse ne zaman biter?

Göç bitmesi mümkün olmayan bir olgudur diyen Bilici, göçün bitmesi için taraflar arasında mutlak bir eşitliğin olması gerekir diyerek sözlerine devam etti. Dünyada bu kadar dengesizlik varken, iklim koşulları farklı, sermaye dağılımı farklı, yaşam koşulları farklı, dünyanın varlıkları bile farklı bölgelerde çeşitlilik arz ediyorken göçün bitmesinden bahsedilemez. Bilici göçün durma ihtimali yok, göç süreci hep var olmaya devam edecektir diyerek sorumuzu cevapladı.

6. Dış göçten kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?

Göçe dair sorunlar için oluşturulabilecek en önemli çözüm için sağlıklı bir göç politikamızın olması gerektiğini düşünüyorum diyen Bilici sözlerine, dünyanın bu konuda adaletli bir anlayışla Birleşmiş Milletler nezdinde herkese eşit uygulanan bir göç politikası geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum diyerek devam etti. Göç konusunda tüm dünyaya ve bütün halklara eşit uygulanması gereken yasalar ve bu yasaları adaletli şekilde tahsis edecek yapılar olması gerekmektedir.

Kaymakam Beyden alınan bilgiler neticesinde göç eden vatandaşlar ekonomik yönden her türlü kazançlı çıkmışlardır yorumu yapılabilir. Göç, ekonomik boyutuyla değerlendirilirse ilçe içinde, göç eden vatandaşlar içinde olumlu olduğu söylenebilir.

Resim 9. Emirdağ Kaymakamı Sayın Osman Bilici ile Mülakat

5.2. EMİRDAĞ BELEDİYE BAŞKANI SERKAN KOYUNCU İLE MÜLAKAT

Emirdağ Belediye Başkanı Serkan Koyuncu; 1977 yılında Emirdağ'da doğmuştur. Sırasıyla İnkılap İlkokulu'nu ve Emirdağ Anadolu Lisesi'nin İngilizce Bölümü'nü bitirmiştir. 2000 yılında Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümü'nü tamamlamıştır. Ardından Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği Geoteknik Anabilim Dalında yüksek lisans yaparak İnşaat Yüksek Mühendisi unvanını elde etmiştir.

2000 senesinden itibaren Serbest İnşaat Mühendisi olarak Emirdağ'da görev yapıyor. Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi 2001-2005 yılları arasında öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. 31 Mart 2019 yerel seçimlerinde Adalet ve Kalkınma Partisi'nden Afyonkahisar ili Emirdağ ilçesi belediye başkan adayı olmuş ve kazanmıştır (Haberler Sitesi, 2023).

Belediye Başkanı ile mülakat 1 Eylül 2022 tarihinde makamında gerçekleşmiştir. Yaklaşık yarım saat süren mülakat, Emirdağ'dan Avrupa'ya verilen göçün nedenleri ve Emirdağ ve vatandaşlar üzerindeki etkilerini konu alan altı sorudan oluşmaktadır.

1. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göçün ilçeye olumlu etkileri neler olmuştur?

Emirdağ'dan Avrupa'ya göç 1960'lı yıllarda başlamıştır. İlk olarak da Karacalar Köyünden Ahmet isiminde bir vatandaş Avrupa'ya gitmiş ve arkasından da ne kadar hısım akrabası varsa alıp götürmüştür.

Emirdağ yüz ölçümü olarak oldukça büyük bir ilçedir. O tarihlerde yüzden fazla köyü olan ilçenin günümüzde 69 köyü vardır. Daha önceleri Bayat ve İscehisar'ın bazı

köyleri ile Sivrihisar ve Çiftelerin bazı köyleri Emirdağ'a bağlıymış. Nüfus çok, ekilebilir arazi çok. Fakat verimli değil ve verim alınabilmesi için çoğunlukla nadasa bırakılması gerekir. Bu kadar yoğun nüfusun olduğu, çiftçilik ve hayvancılığın çok zor şartlarda yapıldığı bir dönemde Avrupa'ya gitmek Emirdağlılar için bir kurtuluş yolu olmuştur. Avrupa olmasaydı da insanlar zaten Eskişehir, İzmir, İstanbul gibi iş imkânının daha fazla olduğu büyük şehirlere çeşitli dönemlerde göç etmiştir.

Avrupa'ya gidişler 'ilk olarak biraz hayvancılık parası kazanalım, bir ev yaptıracak para biriktirelim sonra döneriz' düşüncesiyle gerçekleşmiştir. Fakat para kazanılmaya başlanılınca birde onlar açısından Türkiye'de alım gücü artınca insanlar geri gelmek istememişlerdir.

Bütün bu sürecin yani Avrupa'ya verilen göçün Emirdağ'a olumlu etkisi ise en çok ekonomik alanda olmuştur. Şu anda bile Türkiye'de kişi başı milli gelir örneğin on bin dolarsa Emirdağ'da kişi başı milli gelir yirmi bin dolardır. Yani Avrupa'ya göçün ilçeye ciddi anlamda gelir konusunda olumlu etkisi olmuştur. Dış göçün bir diğer olumlu etkisi ise bazı sektörlerin özellikle ticaretin ve inşaat sektörünün gelişmesini sağlaması olmuştur. Emirdağ ilçe merkezinde ve köylerinde inşaat hiçbir zaman durmaz. Türkiye'de inşaat sektöründe bir kriz, bir aşağı doğru iniş olsa bile Emirdağ'da da böyle bir durum söz konusu olmamaktadır.

Bunların haricinde Türkiye'de 1994 ve 2000 krizlerinde ülke genelinde yaşanan o çok büyük krizleri Emirdağ yaşamamıştır. Çünkü dövizle alışveriş yapan bir ilçe olduğu için döviz artıka tam tersi pozitif yönde bir kazanım sağlanmıştır. Geçmişte 1980'lerde 1990'larda ülkenin fabrikalaşmadığı dönemlerde bile gurbetçilerimiz sayesinde Emirdağ'da un, kireç ve çuval fabrikası olmak üzere üç tane fabrika açılmıştır.

Avrupa'ya göçten sonra kültürel alanda da iyileşmeler olmuştur. İlçe olarak biraz daha Avrupa kültürüne yakınlık, bir uyum söz konusu olmuştur. İmar ve şehirleşme noktasında da Avrupa örnek alınmış ve çok fazla modern yapı yapılmıştır. Şayet Avrupa'ya göç olmasaydı büyük olasılıkla 'eski kara örtü' yapı denilen yapılara devam edilirdi.

Koyuncu, İdareciler olarak bizler, belediye başkanı olarak ben ve kaymakam bey, bizden önceki idareciler mutlaka Avrupa'ya gidip, vatandaşlarımızı ziyaret ediyoruz ve orada yaşayan vatandaşlarımızın nasıl yaşadığını, nerelerde, hangi şartlarda, nasıl evlerde oturduklarını ve hangi şartlarda mutlu olduklarını görüyoruz ve geri döndüğümüzde

Emirdağ'da da aynısını veya benzerini uygulamaya çalışıyoruz. İşte bu ziyaretler bu gözlemler de bize daha modern yapılaşma ve şehirleşme olarak geri dönüyor.

2. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göçün ilçeye olumsuz etkileri neler olmuştur?

Avrupa'da hem dini hem de kültürel olarak olumsuzluk olarak görünen bazı durumlar ilçe halkına da sirayet etmektedir. Çok fazla olmasa da uyuşturucu madde kullanımına rastlanmaktadır. En büyük sorun, ise Emirdağ'da yetişen gençlerin Avrupa'da yetişmiş bireylerle evlenmesidir. Türkiye'de doğmuş, büyümüş bir birey Avrupa'nın şartlarına, yaşam tarzına ve kültürüne ayak uyduramamakta, neticede de bu sebeple ilçede boşanmalar artmaktadır.

Diğer olumsuzluk nüfus artış hızına olan etkisidir. Emirdağ ilçe olarak daha çok Türkmen ve Yörüklerin bulunduğu bir ilçe olması hasebiyle aslında çok daha yoğun bir nüfusa sahip olması gerekirken (Türkmen ve Yörüklerde çok çocuk kültürü vardır) yaşanan boşanmalar neticesinde ilçede doğum oranları düşmektedir.

Bir başka olumsuz etki ise Emirdağ'da irili ufaklı 24 fabrika ve bu fabrikalarda çalıştırılmak üzere binlerce işçiye ihtiyaç var. Fakat bu fabrikalarda çalışanların %50'ye yakını Emirdağ dışından gelmektedir. Çünkü Emirdağ'da yaşayan vatandaşa, Avrupa'da yaşayan oğlundan, kızından, yakınlarından para gönderilmekte ve o para Türkiye'de bozdurulunca döviz farkından dolayı geçim sağlayacak meblağlara tekabül etmektedir. Bu sebeple çalışmaya ihtiyaç duyulmamakta ve insanlardaki üretim azmi de düşmektedir.

Bir diğer olumsuz etki; Türkiye'de ekilebilir arazilerin %15'i ekilmiyor, boş bırakılıyorken bu oran Emirdağ'da %25 hatta %30 olmaktadır. Çünkü gurbete gidilmiş, tarlayı alacak para kazanılmış ve hatta o tarlalar, araziler alınmıştır. Fakat oraları ekecek, işleyecek vakit ve insan gücü yoktur.

Yerel yönetim olarak bakıldığında ise nüfus oranında İller Bankası'ndan alınan ödenekler konusunda sıkıntı yaşanmaktadır. Emirdağ merkez nüfusu yirmi iki bin kişi ve bu nüfus oranında ödenek tahsis ediliyor. Fakat yine Emirdağ merkezde 150 bin kişinin ikamet edebileceği kadar hane var. Alınan ödenek ile hizmet verilmesi gereken arasındaki makas bu kadar açık olunca da yerel yönetimlerde hizmet konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Aynı şekilde resmî kurumlarda ilçenin resmî rakamlara göre nüfusu neyse o nüfusa hizmet edecek kadar personel bulunmaktadır ve yaz aylarında yaşanan yığılma neticesinde 200 bin, 250 bin nüfusa hizmet vermek zorunda kalınmakta ve bu nedenle de hizmetlerin aksaması sorunuyla karşılaşılmaktadır.

3. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç sizce devam etmeli mi? Neden?

Emirdağ'dan Avrupa'ya göç devam etmemeli çünkü artık oradaki işsizlik oranı, pahalılık, enflasyon oranı çok fazla diyerek söze başlayan Koyuncu durumu şu örnek ile açıklamıştır. Benim kendi çalışanlarımdan Nuri isiminde bir çocuk 2016 yılında evlenerek Avrupa'ya gitti. Gittiğinde Avrupa'da çiftlerden biri çalışarak evini geçindirebiliyor ve Türkiye'ye tatile gelebiliyorlardı. Bu yıl geldiğinde ise kullandığı ifade ise aynen şu şekilde 'Abi ikimiz de çalışıyoruz ama tatile gelecek parayı bankadan çektik.' Şu an çok ciddi bir şekilde bizlere gösterilmese de Avrupa'da da bir kriz söz konusu ve bunun tam aksine Türkiye'de ise önemli bir büyüme söz konusudur. Bir önceki soruda da bahsettiğimiz üzere Emirdağ'da 24 fabrika var çalışacak eleman yok diyerek Avrupa'ya göçe artık karşı olduğunu ve artık göç verilmemesi gerektiğini dile getirdi.

Türkiye'de genç nüfus özellikle Avrupa ülkelerine nazaran oldukça fazladır. Tam ihtiyaç duyulan çalışma yaşındaki vatandaşlar artık dışarıya göç etmemelidir. Eskiye bakıldığında artık göç etme eğilimi azalmıştır, hatta geriye göçler başlamıştır. "Ülke olarak Türkiye'de eskiden bir yokluk, işsizlik söz konusu iken Avrupa'ya göç bir kurtuluş idi, ama artık o yokluk söz konusu değildir" diyen Koyuncu hatta şöyle bir kıyasını yapacak olursak, orada aileden iki kişi çalışarak zar zor geçinirken Türkiye'de aileden bir kişi çalıştığı zaman hiçbir sıkıntı olmadan geçinebilmektedir. Bu sebeple artık vatandaşımız gurbet çekmesin, bizde insan kaynağı sıkıntı çekmeyelim. Evet, artık Avrupa'ya göç olmasın, Avrupa'ya gidilmesin, fakat giden vatandaşlarımızda orada kalsınlar. Çünkü oradaki Türk nüfus bizim için önemli, onlar bizim oradaki temsilcilerimiz diyerek sorumuzu yanıtladı.

4. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç sizce biter mi? Biterse ne zaman biter?

"Emirdağ'dan Avrupa'ya göç hiçbir zaman bitmez. Çünkü orada herkesin mutlaka bir yakını, bir tanıdığı ve bir akrabası var. Dolayısıyla sürekli devam eden bir iletişim söz konusuysen göç elbette tamamen bitmez, fakat çok azalır. Kısaca Emirdağ'dan Avrupa'ya göç azalır ama asla bitmez".

5. Yerel siyasette ve belediye hizmet politikalarında gurbetçilerin yeri ve önemi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Özellikle yurt dışı ziyaretlerimizde gurbetçilerimizin nasıl mutlu olduklarını, nelerden memnun kaldıklarını ve nasıl bir ilçe istediklerini görüyoruz ve gözlemliyoruz. Emirdağ'a geri geldiğimiz zaman onlara uygun neler yapabiliriz diye düşünüyor ve ona

göre hareket ediyoruz diyen Koyuncu gurbetçi buraya dinlenmeye geliyor dinlenirken de para harcamaya geliyor. Bu da bizim için, ülke ekonomisi için döviz demek. Biz yerel yönetimler olarak onları burada tutacağız ve burada harcama yapmalarını sağlayacağız ki dövizlerini Afyonkarahisar’ daki ve Emirdağ’daki esnaflarımız kazansın. Peki, bunun için neler yaptık? Yurt dışı ziyaretlerimizde gördük ki gurbetçilerimiz yüzme havuzlarına meraklı ve buralarda vakit geçirmekten hoşlanıyor. Biz de Emirdağ’a iki tane yüzme havuzu yaptık. Diğer hoşlandıkları şey festivaller. Bunun içinde zaten düzenlenen festivallerin süresini uzattık, üç günden 10 güne çıkardık ve onların eğlenebilecekleri, onların istedikleri şekilde getirdik.

Gurbetçi Emirdağ’a dinlenmek için gelmektedir. Yılın yorgunluğunu atmak, rahatlamak, memleketinde güzel vakit geçirmek istemektedir. Bunun için de yeşil alanlara ve sakinlik huzur bulabilecekleri yerlere ihtiyaç duymaktadır. Belediye olarak Emirdağ içinde bolca yeşil alan düzenlemesi yapılmakta ve son proje olarak da bölgenin en büyük yeşil alanı olacak olan millet bahçesi oluşturulmaktadır. Bunun dışında spor alanları ve eğlenerek vakit geçirebilecekleri aktivite alanları yapılmaktadır. Koyuncu iddiasını ileriye taşıyıp “gurbetçi gelsin burada vakit geçirsin hatta gitmesin istemekteyiz. Kışın da burada rahat edebilsinler. ‘Avrupa’daki konforu burada da bulabilsinler’ diye Emirdağ’da neredeyse her evin kapısına doğalgazı getirdik. Isınma sorununu da çözdük” dedi.

Gurbetçilerin Türkiye’de yaşadıkları en büyük problemlerinden biri buradaki resmî işlemleri ve işleyişi bilmemeleridir. Tapu işlemleri olsun, vefat işlemleri olsun Türkiye’de yapılacak olan resmî işlemlere dair bilgilerinin olmaması ve bu tür konuları nasıl halledeceklerinin sürekli olarak belediyeye sormaları neticesinde, belediye içinde sırf gurbetçileri bu konuda yönlendirebilmek için gurbetçi ofisi kurulmuştur. Yerel yönetimler olarak gurbetçiye oldukça önem verilmekte ve özen gösterilmektedir.

6. Gurbetçilerin yaşadığı şehirlerin yöneticileri ile ilişkileriniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Özellikle gurbetçilerimizin yoğun yaşadığı Belçika ve Fransa’daki belediyeler ile belediyemiz arasında yoğun görüşme trafiği olmaktadır. Gurbetçilerin Türkiye’deki iş ve işlemleri buradaki yerel yönetimler tarafından halledilmektedir. Fakat asıl olarak yaşadıkları yerde yani yurt dışında onlara yardımcı olunması iş ve işlemlerinin hızlı ve kolay bir şekilde halledilebilmesi için oradaki yöneticilerle sürekli bir iletişim hali söz konusudur.

Geçen yıl Belçika'nın Gent, Anvers ve Brüksel bölgelerindeki ve Fransa'nın Vienne ve Saint Simon bölgelerindeki belediyeler ile çeşitli toplantılar yapılmıştır. Toplantılara oradaki Türk derneklerinin başkanlarının da katılımı sağlanmış; orada yaşayan, oy kullanan Türk vatandaşlarının yönetimden hizmet konusunda beklentileri ve yönetime dair sorunları olan vatandaşların sıkıntıları ve talepleri oradaki idarecilere iletilmiştir. Sadece belediye başkanları değil büyükelçiler ve konsolosluklar da ziyaret edilmiştir.

Resim 10. Emirdağ Belediye Başkanı Sayın Serkan Koyuncu ile Mülakat

5.3. EMİRDAĞ NÜFUS MÜDÜRÜ SEBAHATTİN PEKMEZ İLE MÜLAKAT

Emirdağ İlçe Nüfus Müdürü Sebahattin Pekmez; 1957 yılında Kütahya Altıntaş'ta doğmuştur. Eğitim hayatına, Dumlupınar Gazi İlkokulu'nda başlamış ardından Dumlupınar Ortaokulu'ndan mezun olmuştur. İzmir Bergama Endüstri Meslek Lisesi'ni bitirdikten sonra Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilgiler Bölümü'nden (1997) mezun olmuştur. 01.07.2008-12.08.2022 tarihleri arasında Emirdağ'da ilçe nüfus müdürü olarak görev yapmıştır.

Sebahattin Pekmez'le mülakat 27 Mayıs 2022 tarihinde makamında gerçekleşmiştir. Yaklaşık yarım saat süren mülakatta Müdür Beye, nüfus müdürlüğünün iş ve işlemlerinin gurbetçilerin nasıl etkilendiği ve bu işlemlerin nasıl yürütüldüğü hususunda bilgi edindiğimiz sorular sorulmuştur.

1. Yurt dışı ile en çok iletişim kurduğunuz, ortak işlem aldığımız kurumlar hangileridir? Hangi konularda ne için iletişim kurmaktasınız?

Yurt dışında sürekli olarak iletişim kurulan kurum genellikle konsolosluklardır. Doğum, evlenme ve yabancı sürücü belgelerinin Türk sürücü belgeleri ile değiştirme(tebdil) işlemleri için iletişim kurulmaktadır. Yurt dışında yapılan doğum ve evlenmelerin tescili için gerekli evrakların istenmesi ve gönderilmesi için yabancı sürücü belgelerinin Türk sürücü belgelerine çevirme işleminde de ibraz edilen yabancı belgelerinin doğruluğunun ve geçerliliğinin teyidi için konsolosluklarla, resmî yazışma yoluyla iletişim kurmaktayız.

2. Gurbetçi yoğunluğunun yaşandığı dönemlere dair aldığınız önlemler oluyor mu? Oluyorsa bu önlemler nelerdir?

Pekmez, kurum içi çalışmalarımızda yaz aylarında personel normal çalışma performansının üç katı kadar çalışmak zorunda kalıyor. Bu konuda alınabilecek önlemler çerçevesinde ise en azından yaz aylarında geçici personel görevlendirilmesi, randevulu sisteme geçiş yapılması ve sıramatik kotasının personel sayısına göre ayarlanıp en hızlı şekilde vatandaşa hizmet verilmeye çalışılması bu konuda almaya çalıştığımız bazı önlemlerimiz şeklinde kurum için buldukları çözümleri sıraladı.

3. Gurbetçilere ilişkin kurum olarak yaşanan sorunlar nelerdir?

En önemli sorunumuz gurbetçi vatandaşlarımızın yurt dışında yapmış oldukları doğum ve evlilikleri konsolosluklara bildirmemeleridir. Yurt dışında gerçekleşen doğum ve evlenme olaylarını konsolosluklara bildirmiş olsalar yazın burada o işlemler için uğraşmak zorunda kalmayacaklar. Bu işlemlerin yapılması için bize getirilen evraklar yabancı dilde olduğundan önce onların noter onaylı Türkçe tercümelerini istiyoruz. Bu yüzden hem işlem süreleri uzuyor hem de işlemler onlar için daha pahalıya mâl oluyor. Tercüme için tercümanda, noter onayı için noterde ve son olarak işlemi yaptırabilmek için nüfus müdürlüğümüzde beklemek zorunda kalıyorlar. Üzerine birde hem tercümana hem notere para ödemek zorunda kalan gurbetçi vatandaşlarımız serzenişte bulunuyorlar. Pekmez, yurt dışında halledilebilecek bütün işlemleri ilçede yaptırmak isteyen binlerce gurbetçi vatandaşın nasıl uğraştığından ve gurbetçi vatandaşların burada buldukları birkaç aylık süreçte bütün işlemleri halletmeye çalışıp aşırı yoğunluğa ve yığılmaya sebep olduklarından bahsetmiştir.

Kıscacası gurbetçi vatandaşlar, doğum ve evlilik işlemleri dışında kimlik, ehliyet ve pasaport işlemlerini de konsolosluklarda yaptırabilecekken, hem çok uzun süreler sonrasına randevu alabildikleri hem de genellikle konsolosluga uzak yerlerde ikamet ettikleri için ‘Türkiye’ye nasıl olsa gidiyoruz gittiğimiz zaman hepsini orada hallederiz’ diye düşünüp bu tür işlemlerin hepsini Türkiye’de yaptırmayı tercih etmektedirler.

4. Dış göçten kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?

“Dış göçten kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin en önemli önerim;özellikle yaz aylarında yaşanan yoğunluk sebebiyle personel sayısının yüksek tutulması ve önümüze gelen değişik ve karışık işlemlerin kolayca yapılabilmesi için mevzuatı bilen ve yönetmeliğe hâkim personelce işlemlerin yürütülmesidir.”

Resim 11. Emirdağ İlçe Nüfus Müdürü Sayın Sebahattin Pekmez ile Mülakat

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İnsanlar çeşitli sebeplerden dolayı buldukları yeri terk eder başka bir yere yerleşebilirler. Bu göçe dair en temel tanımdır. Ekonomik veya sosyal hangi sebeple olursa olsun yer değiştirme olgusu göçtür. Göç, bazen insanların kendi istek ve arzuları neticesinde gerçekleşebildiği gibi dışarıdan etki eden zorlayıcı sebepler neticesinde de gerçekleşebilmektedir.

Göç çeşitlerinde, mesafelerine göre iç göç ve dış göç, oluşum nedenlerine göre zorunlu ve gönüllü göç, sürelerine göre kalıcı ve geçici göç olarak sınıflamalar mevcuttur.

Uluslararası göç olgusunun gelişim aşamalarına paralel olarak kuramlar geliştirilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa’da yoğunlaşan işçi hareketliliği bilim insanlarınca sürekli gözlemlenmiştir (Şahin, 2008: 9). 20. yüzyılda göç ile ilgili yapılan çalışmalarda gelişmeler yaşanarak, kuramsal açıklamalar yapılmış, göç olgusu sosyal bilimciler tarafından incelenmiştir (Çakı, 2018: 21). Her biri göç kavramını farklı bir boyutuyla farklı bir bakış açısıyla inceleyip kavram üzerine kuramlar ve kanunlar ortaya koymuşlardır. Bunlardan bazıları: Ravenstein’in Göç Kanunları, Neo Klasik Kuram, Merkez Çevre Kuramı, Göç Sistemleri Kuramı ve İlişkiler Ağı Kuramı’dır.

Emirdağ’dan Avrupa’ya yaşanan göç Ravenstein’in yedi göç kanunundan biri ya da bir kaçı ile ilişkilendirmek gerekirse bunlardan biri doğrudan göç kanunu ve diğeri ise 1989 yılında yayınladığı ikinci makalesinde bahsettiği kadın- erkek farkı kanunu olur. İlçede yaşanan bu göç doğrudan göç kanununa örnektir çünkü Anadolu’ da küçük bir ilçeden Avrupa’nın göbeğine direk yapılan bir göç söz konudur. Yine diğer kanunda bahsettiği gibi uzak mesafeli ve yurt dışı göçlerine erkeklerin daha yüksek oranda katıldığı tezine de ilçede yaşanan göç örnek teşkil etmektedir.

İlçe’de yaşanan göç diğer bir kuram olan merkez- çevre kuramı ile de bağdaştırılabilir. Kuram Marksist bakış açısına sahiptir ve iş gücü göçü kapitalist merkez ülke ile ekonomik temelde ona bağımlı çevre ülke arasındaki eşitsizlik ilkesinden doğmaktadır der. Merkez ülkeler ucuz iş gücü, hammadde ve üretilen mamullerin pazarlanması için çevre ülkeye, çevre ülkeler de kapitalist gelişimlerini tamamlamak ve ekonomik refah düzeylerini yükseltmek için merkez ülkeye ihtiyaç duymaktadır diyen kuram için ilçede yaşanan göç temelde birbiri ile örtüşmektedir.

Emirdağ’dan Avrupa’ ya yaşanan yoğun göç daha çok ilişkiler ağı kuramı ile ilişkilendirilebilir. Gurbetçilerin kendi aralarındaki iletişimleri sayesinde Emirdağ’da

yaşanan göç vatandaşlar için hem çok daha cazip gelmekte hem de göçün zorluklarını biraz daha azaltmaktadır. İnsanlar nereye ve hangi şartlara göç ettiklerini bilerek gitmekte ve ilişkiler ağı sayesinde kurdukları çevre ile birçok zorluğu daha kolay aşabilmektedir. Yurt dışında yaşayacakları şehre, oturacakları eve ve yapacakları işe bu sayede kolaylıkla ulaşım hayatlarına kaldıkları yerden çokta zorlanmadan devam edebilmektedirler.

Türkiye, coğrafi, jeopolitik ve stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca önemli göç güzergâhlarından biri olmuş ve kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere, milyonlarca göçmene kapılarını açmıştır. Türkiye doğusunda ve güneyinde çatışma ve istikrarsızlıkların yaşandığı bazı Orta Doğu ve Asya ülkeleriyle, batısında refah düzeyi ve insan hakları standartları yüksek Avrupa ülkeleri arasında köprü konumundadır. Aynı zamanda gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye, çatışmaların ve istikrarsızlığın yaşandığı ülkelere sığınmak isteyenler için yeni bir durak ya da refah düzeyi yüksek ve gelişmiş Avrupa ülkeleri için geçiş güzergâhı olmaktadır. Bu sebeple tarihin her anında mutlak suretle göç alan ya da veren bir ülke olarak kalmıştır. Osmanlı İmparatorluğu zamanında da Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da bu hep böyle olmuştur. Göç üzerine ülkeler arasında anlaşmalar imzalanmış, kurallar ve kanunlar konulmuştur. Aynı şekilde ülke içinde de birtakım yasal düzenlemeler ile göç kavramı üzerine politikalar geliştirilmiştir.

Emirdağ, Afyonkarahisar'a bağlı Ege bölgesinde yer alan bir ilçedir. Genel olarak kurak bir ilçe olan Emirdağ'ın temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır.

Sanayi olarak ise ilçede un, yem ve ambalaj fabrikası ile kaynak, kaporta, bakım ve marangozluk hizmetleri veren esnaf ve sanatkârlar vardır. Bunların yanı sıra son zamanlarda geliştirme çalışmaları devam eden organize sanayisi ile gündem de yerini almaktadır. İlçe kurulan ve yatırımları devam eden onlarca işletme ve fabrika ile hızla gelişen bir organize sanayiye sahiptir. Tarihi ve kültürü ile de çok eskilere dayanan ilçe, en çok yurt dışına gönderdiği gurbetçisi ile ünlenmiştir.

Emirdağ'dan Avrupa'ya göç ilk olarak 1960'lı yıllarda Karacalar köyünden bir vatandaşın Avrupa'ya işçi olarak gitmesiyle başlamıştır. Sonrasında ekonomik olarak iyi bir gelir sağladığını gören bu kişi yakın çevresinden ve akrabalarından birilerini daha Avrupa'ya götürmesiyle Emirdağ'da göç furyası başlamıştır. Göç etmek için daha çok Belçika, Hollanda ve Fransa'yı tercih eden Emirdağ halkı böylelikle Avrupa'ya açılmıştır. Bireysel olarak göç edenlerde görülen değişim, öncelikle ekonomik gelişimdir. Bir diğer gelişim ise sosyal ve kültürel olarak Avrupa standartlarını yaşıyor

olmalarından kaynaklı, başka bir dil bilmenin ve iyi bir eğitim almış olmanın getirdiği bir öz güven söz konusudur. Emirdağ'daki imkânlardan çok daha fazla imkâna ve çok daha gelişmiş bir sosyal hayata sahip olmuş olmanın verdiği bu öz güven insanlarda gözle görülür bir kültürel gelişime de neden olmuştur. Teknoloji olarak Türkiye'den önde olan Avrupa'nın teknolojik imkânlarına da buradaki vatandaşlardan önce erişim sağlamaları hem gurbetçilerin hem de ilçenin gelişimi için önemli bir avantaj olmuştur.

Göçten sonra hızla gelişme gösteren ilçe ekonomik olarak şahlanmıştır. Daha çok ekonomik yetersizlikler sebebiyle Avrupa'ya işçi gönderimleri ile başlayan göç serüveni yıllar boyunca artarak devam etmiştir. Yurt dışında binlerce gurbetçisi olan ilçenin, döviz girdileri ile sağladığı ekonomik canlanma araştırmanın dikkat çeken sonuçlarından olmuştur. Göç sonrasında, gurbetçiler sayesinde oldukça fazla gelişen bir inşaat sektörünün olduğu, yatırımların arttığı ve ekonomik olarak belirli bir refah seviyesine ulaşıldığı gibi olumlu sonuçları görülmektedir. Emirdağ'da gurbetçiler tarafından yaptırılan lüks, gösterişli ve konforlu yapıları ile dikkat çeken evler, yazın binip geldikleri lüks araçlar, kullandıkları son model teknolojik aletler ve ilçede yaptıkları diğer yatırımlar ile ulaşılan refah seviyesi gözle görülmektedir.

Emirdağ ilçe yöneticilerinden Kaymakam Osman Bilici, belediye başkanı Serkan Koyuncu ve nüfus müdürü Sebahattin Pekmez ile yapılan mülakatlar sonucunda buluşulan ortak payda, Emirdağ'dan Avrupa'ya yaşanan yoğun göçün, Emirdağ ve Emirdağ halkı için ekonomik anlamda olumlu sonuçlar ortaya çıkardığıdır. Ticaret ve sanayi gibi birçok alanda yatırımlar, göçün ilk gününden itibaren artarak devam etmiştir. Emirdağ, Avrupa'ya verilen göçten önce ve sonra ekonomik olarak değerlendirildiğinde göç öncesi, sadece tarım ve hayvancılıkla geçimini sağlamaya çalışan ve hayli zorlanan bir ilçeden, sanayinin ve ticaretin oldukça geliştiği, refah düzeyinin arttığı bir ilçeye dönüşmüştür. Ekonomik alanda atılan önemli adımlardan biri olan ve hızla gelişme gösteren, binlerce kişiye istihdam sağlayabilecek kapasiteye ulaşan bir organize sanayi bölgesi kurulmuştur. İlçenin en gelişmiş sektörlerinden biri olan inşaat sektörü ise asla durma noktasına gelmemekte hatta her geçen gün artış göstermektedir. İlçe başka alanlardaki yatırımlarla da kalkınma konusunda, Avrupa'ya verilen göçle birlikte yadsınamayacak derecede ileriye taşınmıştır.

Yapılan mülakatlardan anlaşıldığı kadarıyla, sadece ekonomik alanda değil kültürel alanda da gelişmeler kaydeden ilçe halkı, Avrupa kültürünü benimseyen daha sosyal ve daha özgüvenli bir halk olmuştur. Teknolojik olarak önemli ilerlemeler

kaydedilmiştir. Tarımda, sanayide ve günlük yaşamda, kısacası hayatın her alanında, Avrupa’da görüp kullandıkları teknolojiyi Emirdağ’a taşımışlardır.

Avrupa’nın olumlu yönleri kadar olumsuz yönlerinden de etkilenen ve benimseyen gurbetçi vatandaşların madde ve alkol kullanımı, kurallara uymama ve örf adetlere bağlılık derecelerinin azalması gibi olumsuzlukları da ilçeye yansımıştır. Göçün olumsuz sonuçları arasında sayabileceğimiz, kültürel erozyona uğramış ve yabancılaşmış yeni bir nesil en büyük olumsuzluk örneğidir. Kendi memleketlerine, kendi dillerine, örf ve adetlerine yabancı büyüyen bir nesil ne yazık ki özlerinden çok uzak kişi ve karakterler olarak yetişmektedir. Yeni nesil gurbetçilerle, memleketim dediği yere geldiklerinde tek başına bir yerden bir yere gidemeyecek kadar memleketine yabancı, bazen anne babasının desteği olmadan iletişim kuramayacak kadar dil bilmeyen bireyler olarak karşımıza çıkabilmektedir.

Emirdağ’da yaşamaya devam eden halkın, Avrupa’ya bakışı açısından; Emirdağ halkı için Avrupa bir nevi çıkış yolu ve kurtuluş kapısıdır. Bu sebeple gençler okuyup bir meslek sahibi olma konusunda istekli değillerdir. Halkta aynı şekilde kurulan işletmelerde, fabrikalarda işçi olup, çalışıp üretme konusunda bir azim göstermemektedir. Halkta ‘Hiçbir şey yapamazsak Avrupa’ya gideriz’ düşüncesi oldukça yaygındır. Bu da istek ve azimlerini köreltmektedir.

İdarecilerin hemfikir olduğu bir diğer konu ise yazın yaşanan yoğunluktur. Mülakat yapılan idareciler yoğunluk sebebiyle artan trafik, yerine getirilmesi güçleşen hizmetler ve kamu kurumlarındaki aşırı iş yükünden ve bir ilçenin normalinin çok üstünde bir nüfusa, yılın bir döneminde hizmet vermeye çalışmanın zorluğundan bahsetmişlerdir. Bu kadar yoğun bir nüfusu ilçe birçok yönden kaldıramamaktadır. Elektrik ya da su kaynağı olarak yetersiz kalıp birçok kez kesintiler yaşanabilmektedir. Bu kadar yoğun bir nüfusun sebep olduğu trafiği ilçe kaldırmakta zorlanınca bu konuda birçok sorun yaşayabilmektedir. Bütün bunların haricinde bu kadar fazla nüfusa hizmet verme konusunda yetersiz kalan kamu daireleri için işler çok daha zor olabilmektedir.

Varılan diğer ortak sonuç, Emirdağ’dan 1980’lerde 1990’larda yaşanan yoğun göçün artık hayli azaldığı hatta durma noktasına geldiğidir. Eskisi kadar Avrupa’ya giden ya da eskisi kadar Avrupa’dan memnun olan vatandaş sayısı azalmıştır. İdarecilerin genel fikri de aslında olması gerekenin bu olduğu yönündedir. Avrupa’ya göç azalmalı,

vatandaşlarımız kendi ülkelerinde, kendi şehirlerinde kalmalı, çalışmalı ve ülkelerine katkı sağlamalıdır.

Yapılan anket çalışmasının sonuçlarına bakıldığında ise; katılımcıların çoğunun gençler ve kadınlar olduğu görülmektedir. Eğitim durumları ise lisan ve lise eğitimi almış kişiler çoğunluktadır. Ankete katılan katılımcıların birçoğu için göçün sebebi ekonomidir. Bazı sorulara verilen cevapların oranlarına ya da 39. soruya katılımcıların verdiği cevaplardan birkaçına baktığımızda ekonominin göç etmek için ne kadar önemli bir sebep olduğunu görülmektedir. O cevaplardan bazıları; “İş bulamadığım için, iş imkânı olmadığı için yurt dışına göç ettim. Yurt dışında hem iş var hem de maaşı iyi” “Göç ederek maddi imkânlarımı geliştirdim ve sosyal faaliyetlere aktif olarak katılıyorum” şeklindedir. Geçim sıkıntısı nedeniyle daha çok aile ile beraber ya da tek başlarına gerçekleştirdikleri göç için tercihen iş olanaklarının ve akrabalarının bulunduğu yerler seçilmektedir. Göç ettikten sonra yaşadıkları evler ya da yaptıkları yatırımlar gösteriyor ki gurbetçilerin yaşam standartları göçten sonra yükselmiştir. Katılımcılar ise yurt dışına gittikten sonraki hayatlarını önceki hayatlarından çok daha iyi ya da iyi şekilde tanımlanmaktadır.

Yaşadıkları ortama, ülkeye ayak uydurmak ve hayatlarını idame ettirebilmek için büyük bir çoğunluk yaşadığı ülkenin dilini en azından orta seviyede öğrenmiştir. Fakat aile içinde iletişim kurmak için çoğunlukla Türkçe konuşmayı tercih etmektedirler. Yurt dışına göçeli yıllar olsa da büyük bir çoğunluk hala kendilerini yaşadıkları ülkede yabancı hissetmektedir. En büyük özlemleri sorulduğunda ise cevap olarak memleket ve aile demektedirler. Yine en çok zorlandıkları şey sorulduğunda ise memleket hasreti ilk verilen cevaplar arasında yerini almaktadır. Birçoğu hala taziye, düğün, bayram gibi geleneklerini devam ettirdiklerini ifade etmiştir. Ülkelerinden kilometrelerce uzakta olsalar da kendi benliklerine ait örf ve adetlerine sahip çıkmaktadırlar.

Teknolojiye ayak uydurdukları görülen gurbetçilerin çoğu, haberleri internetten veya televizyondan takip ederken yine önemli bir çoğunluk boş vakitlerini internet ve televizyon ile geçirmektedir. Ciddi oranda katılımcı Emirdağ'dan Avrupa'ya gerçekleşen göçün olumlu olduğunu düşünürken hiçbir zamanda bitmeyeceğini ifade etmektedir. Göçün bitebileceğini düşünen katılımcıların çoğunluğu ise göçün sebebini ekonomi olarak gördükleri için olsa gerek, Emirdağ'da iş imkânları artarsa Avrupa'ya olan göçün bitebileceğini ifade etmektedir.

Seçimlere katılma konusunda ne kadar hassas olduklarını ise seçimlere katılıp katılmadıklarını sorduğumuz sorularda ki cevaplarından anlıyoruz. Mahalli İdareler Genel Seçimlerine katılıp katılmadıkları sorusuna %42 gibi bir oranla katıldıklarını, Cumhurbaşkanlığı-Milletvekilliği Genel Seçimlerine katılıp katılmadıkları sorusuna ise %56 gibi bir oranla katılım gösterdiklerini belirten gurbetçilerin demokratik haklarını kullanmak konusunda oldukça dikkatli olduklarını görmekteyiz. Emirdağ'daki kamu yöneticilerinden beklentileri sorulduğunda ise sosyal etkinlik ve kültürel çalışma istekleri ön plana çıkmaktadır.

İlçe ekonomik, teknolojik, eğitim ve sosyo-kültürel yönden çok daha ilerlere taşınabilecek potansiyelde olduğunu gelişimi, değişimi ve yapılan yatırımları ile göstermektedir. Daha niceleri için çalışmaya devam edilmeli ve ilçenin gelişimi için önemli olan projeler, proje olmaktan çıkartılıp bir an önce hayata geçirilmelidir. Son zamanların en büyük yatırım projelerini bünyesinde barındıran organize sanayi bölgesi ise gelişimini sürdürmeli ve daha fazla yatırım alabilmek için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Kamu yöneticilerinin de dem vurduğu ilçenin özellikle yaz aylarında önemli sorunlarından olan trafik sorununa kesin ve kalıcı çözümler bulunmalı ve bulunan çözümler hızlı bir şekilde hayata geçirilmelidir. Örneğin yapılması planlanan katlı otopark ciddi anlamda trafiği rahatlatacak bir çözüm olabilir. İlçe merkezinin belirli saatlerde trafiğe kapatılması ya da raylı sisteme geçilmesi de önemli bir çözüm olacaktır. Bu ve buna benzer çözümler imkânlar dâhilinde gecikmeden hayata geçirilmelidir.

Binlerce gurbetçisi ile Avrupa'da kök salmış Emirdağ ve Emirdağlılar için yurttan Avrupa'nın onlara sağladığı imkânlar bir nebze de olsa sağlanabilirse en büyük özlemleri "memleket" olan en zorlandıkları şey "memleket hasreti" olan gurbetçiler için yurda dönüş, Emirdağlılar için de yurttan kalış sebebi olabilir. Bunun için belediye tarafından ciddi aşama kat edilen ısınmak için doğalgaz kullanımı ilçenin ulaşılabilen her yerine verilmeli, özellikle yaz aylarında yoğunluktan dolayı yaşanan elektrik ve su kesintileri gibi alt yapı sorunları çözüme kavuşturulmalıdır. Sağlık ve eğitim konusu üzerinde durulmalı ve gerekli eksiklikler giderilmelidir. İlçede sosyal hayatın gelişimi açısından ciddi manada yol alınmasına vesile olan kadın kültür evi gibi projelerin sayıları artırılmalıdır. Bunların çocuklar ve erkekler için olanı düşünülebilir. Tarihi binaların restorasyonu ve kültür varlığı olarak halkın ziyaret ve kullanımına açılması gibi projelerin sayıları artırılabilir.

Türkiye’de yapılabileceklerin dışında, Türkiye’nin yurtdışındaki temsilcileri sayılan gurbetçilerimiz için yaşadıkları ülkelerde de bir şeyler yapılabilmelidir. Memleketlerinden kilometrelerce uzakta yaşayan gurbetçi vatandaşlarımız ilçe yöneticileri tarafından daha sık ziyaret edilebilir, yurtdışında gerçekleştirilebilecek toplu etkinlikler organize edilebilir. Yurtdışı temsilcilikleri ile gerekirse resmî yollarla onlar adına, onların iş ve işlemlerini oradaki yaşamlarını kolaylaştırıcı çözümler üretilmelidir.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N., Keleş, R. vd.(1975) *Göç ve Gelişme, Uluslararası İşçi Göçünün Boğazlıyan İlçesindeki Etkileri Üzerine Bir İnceleme*, Ankara: Ajans Türk Matbaacılık Sanayi.
- Afyonkarahisar Kütüğü, 2001: 202-222.
- Akhtar, S. (2018).*Göç ve Kimlik, Kargaşa, Sağaltım ve Dönüşüm* (1. Baskı). (Çev.: S. Ayhan) İstanbul: Sfenks Kitap.
- Akın, M. (2000). *Düinden Bugüne Emirdağ*, Ankara: Emek Kitapevi.
- Akıncı, B.Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015).Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul, *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Aksoy, Z. (2012).Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi*, 5(20), 292-303.
- Arayıcı, A. (2002).*Türkiye'den Avrupa'ya Göçün 40 Yılı*, İstanbul: Ceylan Yayınları.
- Bahçeci, H.I ve Uzun, Ş. (2017), *Türkiye'de Uluslararası Göç ve Yerel Politika*.
- Barkın, E. (2014). 1951 Tarihli Mültecilerin Önlenmesi Sözleşmesi, *Ankara Barosu Dergisi 2014/1*.
- Bayındır Goularas, G. ve Sunata, U. (2015). Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi, *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2(1), 12-40.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, (2000). Dünya Mültecilerinin Durumu, İnsani Yardımın Elli Yılı, Oxford University Press.
- Çağlayan, S. (2006).Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,(17), 67-91.
- Çakı, A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Dağ, D. (2020). *Türkiye'den Göçün Türkiye-(Federal) Almanya İlişkilerine Etkisi 2000*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Demirhan, Y. ve Aslan S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi, *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 25-62.
- Eker, K. (2008).*Türkiye'de Yasa Dışı Göç Sorunu*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan, *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22.
- Ela Özcan, E.D. (2017).Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme, *İş ve Hayat Dergisi*. 183-215.
- Genel M.G.(2014). Almanya'ya Giden İlk Türk İşçi Göçünün Türk Basınındaki İzdüşümü Sirkeci Garı'ndan Munchen Hauptbahnhof'a, *Selçuk İletişim*, 8(3),301-338.
- Gezgin, M.Fikret, (1994). *İşgücü Göçü ve Avusturya'daki Türk İşçileri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Güllüpnar, F.(Ed.). (2014). İdeal Kent Göç 1, *Kent Araştırmaları Dergisi*,(14), Ankara: Adamor Yayınevi.
- Güreşçi, E. (2016).Ortak ve Farklı Yönleriyle İç ve Dış Göçler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(43), 1058-1064.
- Güven, S. (1977). *Dış Göç ve "İşçi Yatırım Ortakları"*, Ankara: Doğan Basımevi.
- <https://afyonhisargazetesi.com/emirdag-kultur-evi-hizmete-girdi/> (Erişim Tarihi: 29.07.2023)
- <https://afyonprestij.com/emirdag-kultur-evinde-sona-gelindi/> (Erişim Tarihi: 29.07.2023).
- <https://www.aile.gov.tr/bakan/biyografi> (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>, (Erişim Tarihi 05.05.2022).

<https://edebiyatvesanatakademisi.com/kaybolan-el-sanatlari/turklerde-cadir-ve-cadircilik-19159.aspx> (Erişim Tarihi 29.07.2023).

<https://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi 16.01.2021).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Emirdağ> (Erişim Tarihi 08.07.2023).

https://uidder.org/almanyada_gocmen_iscilerin_1973_ford_grevi.htm, (Erişim Tarihi 05.06.2022).

<https://worldmigrationreport.iom.int/wmr-2022-interactive/>, Erişim Tarihi (11.10.2022).

<https://www.biyografistan.com/2013/06/azra-akin-kimdir-biyografisi.html>(Erişim Tarihi 30.07.2023).

<https://www.dunya.com/gundem/mahinur-ozdemir-goktas-kimdir-kac-yasinda-nereli-hangi-bakanlikta-gorev-yapacak-haberi-695312> (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

<http://www.emirdag.gov.tr/amorium-antik---kenti>,(Erişim Tarihi 10.03.2022).

<http://www.emirdag.gov.tr/emirdag-yaylalarinda-yabani-yilki-atlari>, (Erişim Tarihi 10.03.2022).

<http://www.emirdag.gov.tr/ilcenin-cografi-durumu-ve-yer-sekilleri>, (Erişim Tarihi 10.03.2022).

<http://www.emirdag.gov.tr/kaymakam-osman-bilici>, (Erişim Tarihi 20.05.2023).

https://www.facebook.com/EmirdagOrganizeSanayiBolgeMudurlugu/?ref=page_inter 1, (Erişim Tarihi 11.06.2022).

<https://www.goc.gov.tr>, (Erişim Tarihi 08.01.2022).

<https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>, (Erişim Tarihi 27.05.2023).

<https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>,(Erişim Tarihi 08.01.2022).

<https://www.haberler.com/serkan-koyuncu-biyografisi/>, (Erişim Tarihi 20.05.2023).

<https://www.hurriyet.com.tr/avrupa/yolun-ve-bahtin-acik-olsun>, (Erişim Tarihi 09.05.2022).

<https://www.hurriyet.com.tr/egitim/epidemioloji-nedir-epidemioloji-bilimi-neleri-incele-41649564>, (Erişim Tarihi 27.05.2023).

<https://www.iktisatsozlugu.com/tr/nedir/otarsi/3876>, (Erişim Tarihi 04.03.2023).

<https://www.karar.com/iskurun-1960larda-almanyaya-giden-turklere-tavsiyeleri-cimrilik-etme-87216>,(Erişim Tarihi 09.05.2022).

<https://www.karar.com/karar-biyografi/azra-akin-kimdir-kac-yasinda-aslen-nereli-evli-mi-1649254>, (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

<https://www.kimnereli.net/orkun-kokcu.html> (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

<https://www.kocatepegazetesi.com/emirdagin-tarihi-kultur-evinde-yasatilacak/> (Erişim Tarihi 29.07.2023).

https://www.ntv.com.tr/biyografi/sarkici-kubat-kimdir-kubat-kac-yasinda-ve-nereli,Oa_EMzYo7E2IIjMxrgNElw (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

<https://www.odakgazetesi.com/haber/84784/emirdag-kultur-evi-hizmete-girdi.html> (Erişim Tarihi 29.07.2023).

<https://www.populerekonomi.com/haber/8306235/homo-economicus-nedir-homoeconomicus-ne-demek-ekonomik-insan-modeli-nedir>, (Erişim Tarihi 27.05.2023).

<https://www.posta.com.tr/magazin/kuvat-kimdir-kac-yasinda-ve-nereli-sarkici-kuvat-in-gercek-ismi-nedir-2353655> (Erişim Tarihi: 30.07.2023).

<https://www.sabah.com.tr/fotohaber/gundem/mahinur-ozdemir-goktas-kimdirbuyukelci-mahinur-ozdemir-goktas-kac-yasinda-nereli-hangi-gorevlerde-bulundu/3> (Erişim Tarihi: 29.07.2023).

- Ihlamur Öner, S.G ve Şirin Öner, N.A. (Der.). (2012). *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- İçduygu, A. ve Aksel, D.B. (2012). *Türkiye’de Düzensiz Göç*, Ankara: Uluslararası Göç. Örgütü Türkiye.
- İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2014). Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, MireKoç Proje Raporları, İstanbul: Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi.
- Kaya, A. ve Özdoğan, G. G. (2003). *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar, Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kaygalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme*, Ankara: Dipnot Yayınları.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Köktepe, M. (2008). *Emirdağ İlçesinden Belçika’ya Olan Göçler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Kutlu, E. (1992). *Uluslararası İşgücü Hareketi Teorisi Çerçevesinde Türkiye’den AT’ye İşgücü Göçünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkilerinin Analizi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Öder, C. A. (2008). *Fransa’da Yaşayan Türk Kadın Göçmenler ve Entegrasyon Süreci*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Ankara: Ekin Kitabevi,
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. Hacettepe Üniversitesi, *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (5), 33-44.
- Sağlam, N. (1996). Emirdağ; a Mosaic of Nature, History and Culture: Emirdağ: Doğa, Tarih ve Kültür Mozayığı, *Emirdağ Köylere Hizmet Götürme Birliği Yayın No:6*.
- Sayın, Y. Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 18(31), 1-16
- Sirkeci, İ. ve Yüceşahin, M. M. (Ed.) (2014). Türkiye’de Göç Çalışmaları, *Göç Dergisi*. 1(1), 1-10.
- Şahin, L. (2008). *Uluslararası İşgücü Akımlarının Ekonomik Etkiler: Türk İşgücü Göçü*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Taşkın, D. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *T.S.A. Dergisi* 18(1), 175-204.
- T.C. Kalkınma Bakanlığı Özel İhtisas Komisyonu. (2014). Ankara: Onuncu Kalkınma Planı: 2014-2018 Göç. (Yayın No. 2858).
- Tekin, U. (2015). Türkiyeli İşçilerin 1973 Ford Fabrikası Grevi, İstanbul: *Türkiye Devrimci Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü Bülteni* (4), 66- 73.
- Utan, M. Ö. (2017). Avrupa Birliği’nde İstenen Göçmen Profili Analizi: Ekonomik Göçmen mi, Politik Göçmen mi? *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (22), 1443-1456.
- Urfalı, A. (2011). *Emirdağ Tarihi 1*. Konya: Kardelen Yayınları.
- Uzun, Ş. (2017), Geçmişten Günümüze Türkiye’nin Göç Yönetimi. A. Yatkın (Ed), 11. *Kamu Yönetimi Sempozyumu*, 28-29-30 Eylül, 2017 Elazığ, Türkiye.

- Ünver, C. (2014). Neoliberalizm ve Almanya'da Güçlenen Yeni Irkçılığın Hedefindeki Türkler, İdeal Kent Göç1. Altunoğlu M., Çelik Z. ve İmga O. (Ed), *Ankara: Kent Araştırmaları Dergisi*, (14), 124-152.
- White, J. (2014). Yeni Almanya'daki Türkler, (Çev. F.Taştan), İdeal Kent Göç1, *Kent Araştırmaları Dergisi*, (14), 53-87.
- Yaldızkaya, Ö.F. (1986). *Her Yönüyle Emirdağ*, Ankara: Ofset-Tipo Matbaacılık
- Yaman, G. (2014).Göçmen İlişkiler Ağının Ulusötesi Göçe Etkisi: Belçika'daki Emirdağlılar Örneği. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(21), 281-299
- Yanar, Z. (2021). Türkiye'den Yurtdışına Göçler <https://sosyolojikmudahale.com/2021/01/31/turkiyeden-yurt-disina-gocler/>, (Erişim Tarihi 09.05.2022).
- Yavuz, A. (2019). Amorium Antik Kenti Turizme Açılmayı Bekliyor. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/amorium-antik-kenti-turizme-acilmayi-bekliyor/1660441>, (Erişim Tarihi 08.07.2022)
- Yıldırım, Ş. (2001). *Avrupa'ya Göç Avrupa'nın Göç Politikası ve Batı Avrupa'da İlegal Göçmenlerin İstihdam*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Yılmaz, A. (2014).Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri, Türk Çalışmaları Türk Dili. *Edebiyatı ve Tarihi İçin Uluslararası Süreli Yayınları Dergisi*, 9(2), 1685-1704.
- Yücel, A. (2015). Batı Avrupa'da Göçmenliğin Değişen Algısı ve Türkiye Kökenli Göçmenler. İçinde: İdeal Kent Göç 2, Altunoğlu M., Çelik Z., Geniş Ş. ve İmga O. (Ed), *Kent Araştırmaları Dergisi*, (15), 66-99.
- Yükleyen, A. (2014).Hollanda ve Almanya'da Devlet Politikaları ve İslam: Millî Görüş Örneği, İdeal Kent Göç 1, Altunoğlu M., Çelik Z. ve İmga O. (Ed), *Ankara: Kent Araştırmaları Dergisi*, (14), 88-123.

EKLER DİZİNİ

Sayfa

Ek 1: Avrupa'ya Göç Eden Emirdağlı Gurbetçilere Yönelik Anket Formu	127
Ek 2: Avrupa'ya Göç Ve Etkileri Konusunda Emirdağ'daki İlgili Kamu Yöneticilerine Yönelik Mülakat Soruları	132
Ek 3: Etik Kurul Kararı	133

Ek 1: Avrupa'ya Göç Eden Emirdağlı Gurbetçilere Yönelik Anket Formu

1. Yaşınız?

- a) 15-24   b) 25-34   c) 35-44   d) 45-54   e) 55-64   f) 65 ve

üzeri

2. Cinsiyetiniz?

- a) Kadın   b) Erkek

3. Medeni haliniz?

- a) Bekar   b) Evli   c) Boşanmış   d) Dul

4. Eğer evliyseniz; eşinizle hangi usulle evlendiniz?

- a) Eşim akrabamdı   b) Görücü usulü evlendik   c) Tanışıp anlaşarak evlendik
d) İşçi olmak için anlaşmalı evlilik yaptım

5. Çocuk sahibiyse kaç çocuğunuz var?

- a) 1 çocuk   b) 2 çocuk   c) 3 çocuk   d) 4 çocuk   e) 5 Çocuk ya da daha

fazla

6. Eğitim durumunuz nedir?

- a) Okuryazar değilim   b) Okuryazarım   c) İlkokul   d) Ortaokul   e)
Lise f) Ön lisans   g) Lisans   h)Yüksek Lisans   i) Doktora

7. Göç etmeden önceki işiniz nedir?

- a) Memur   b) Özel sektör büro çalışanı   c) İşçi   d) Hayvancılık-
Çiftçilik

e) Serbest Meslek 1 (Bakkal, kasap, manav vb.)

f) Serbest Meslek 2 (Avukat, doktor, mühendis vb.)   g) Emekli   h) İşsiz

- i) Ev Hanımı   j) Öğrenci   k) Diğer (Belirtiniz)

8.Şu anki işiniz nedir?

- a) Memur   b) Özel sektör büro çalışanı   c) İşçi   d) Hayvancılık-
Çiftçilik e) Serbest Meslek 1 (Bakkal, kasap, manav vb.)

Ek 1 (Devam): Avrupa'ya Göç Eden Emirdağlı Gurbetçilere Yönelik Anket Formu

f) Serbest Meslek 2 (Avukat, doktor, mühendis vb.) g) Emekli h) İşsiz ı) Ev Hanımı i) Öğrenci j) Diğer (Belirtiniz)

9. Emirdağ'dan göç etme nedeniniz nedir?

a) Geçim sıkıntısı/işsizlik b) Eğitim olanaklarının olmayışı c) Sağlık problemleri d) Diğer (Belirtiniz)

10. İlk olarak göç ettiğiniz ülkede mi yaşıyorsunuz?

a) Evet ilk olarak göç ettiğim ülkede yaşıyorum.
b) Hayır ilk olarak göç ettiğim ülkede yaşamıyorum.

11. Hangi yıl Avrupa'ya göç ettiniz?

a) 1980 öncesi b) 1981-1990 c) 1991-2000 d) 2000 ve Sonrası

12. Yurt dışına kiminle göç ettiniz?

a) Tek başına b) Aile ile birlikte c) Akrabalarla d) Hemşerilerle e) Arkadaşlarla

13. Yaşadığınız ülkeye göç etmenizdeki etmen nedir?

a) Akrabalarım burada b) İş olanaklarının fazlalığı
c) Burada kendimi güvende hissediyorum d) Diğer (Belirtiniz)

14. Göç öncesi oturduğunuz konutun türü?

a) Kerpiç ev b) Betonarme müstakil ev c) Baraka (Ahşap, teneke vb.)
d) Gecekondu/Barınak e) Apartman dairesi

15. Şu anda oturduğunuz konutun türü nedir?

a) Kerpiç ev b) Betonarme müstakil ev c) Baraka (Ahşap, teneke vb.)
d) Gecekondu/Barınak e) Apartman dairesi

16. Yurt dışında oturduğunuz konut sizin mi yoksa kiracı mısınız?

a) Kendi evimiz b) Kira

17. Türkiye'de eviniz var mı?

a) Evet var b) Hayır yok.

Ek 1 (Devam): Avrupa'ya Göç Eden Emirdağlı Gurbetçilere Yönelik Anket Formu

18. Yurtdışına göç ettikten sonraki hayatınız önceki hayatınızdan;
a) Çok iyi   b) İyi   c) Orta   d) Kötü   e) Çok kötü
19. Yaşadığınız ülkenin dilini hangi düzeyde biliyorsunuz?
a) Çok iyi   b) İyi   c) Orta   d) Kötü   e) Çok kötü
20. Aile içinde daha çok hangi dilde iletişim kuruyorsunuz?
a) Türkçe   b) Yaşadığımız ülkenin dili   c) Her iki dilde kullanılıyor
21. Yurt dışında hangi okula gittiniz?
a) Türk okuluna   b) Yabancı okula
22. Kendinizi yurtdışında hala yabancı hissediyor musunuz?
a) Evet hissediyorum   b) Hayır hissetmiyorum
23. Uyuşgunuz nedir?
a) Türk vatandaşım   b) Yaşadığım ülke vatandaşım   c) Çifte vatandaşım
24. Gurbette en çok neyin özlemini çekiyorsunuz?
a) Aile   b) Akrabalar   c) Memleket   d) Yemekler   e) Diğer (Belirtiniz)
25. Yurtdışında karşılaştığınız en büyük zorluk nedir?
a) Memleket hasreti   b) Dil bilmemek   c) Toplumsal uyum ve bütünleşme sağlayamamak   d) Ekonomik Problemler   e) Diğer (Belirtiniz)
26. Yaşadığınız ülkede kültürünüzden ve geleneklerinizden ya da yabancı olmanızdan dolayı dışlandığınızı düşünüyor musunuz?
a) Sıklıkla   b) Nadiren   c) Hayır
27. Anayurdunuza dair geleneklerinizi (taziye, düğün, bayram vb.) bulunduğunuz ülkede sürdürebiliyor musunuz?
a) Sıklıkla   b) Nadiren   c) Hayır
28. Alışverişlerinizi nereden yaparsınız?
a) Mahalle esnafı   b) Pazar   c) Alış-veriş merkezi-market   d) Diğer
29. Günlük haberleri nereden takip ediyorsunuz? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)
a) Televizyon   b) Radyo   c) Gazete   d) Dergi   e) İnternet   f) Diğer

Ek 1 (Devam): Avrupa'ya Göç Eden Emirdağlı Gurbetçilere Yönelik Anket Formu

30. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- a) Sinemaya giderim b) Tiyatroya giderim c) Kitap okurum
d) Televizyon izlerim e) İnternete girerim f) Spor yaparım
g) Diğer (Belirtiniz)

31. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göçün Emirdağ için olumlu mu yoksa olumsuz mu olduğunu düşünüyorsunuz?

- a) Olumlu olmuştur b) Kısmen olumlu olmuştur c) Olumsuz olmuştur d) Fikrim yok

32. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç sizce ne zaman biter?

- a) Hiçbir zaman bitmez b) Türkiye Avrupa Birliği'ne girdiği zaman
c) Türkiye'de iş imkânı arttığı zaman
d) İnsanların eğitim durumları yükseldiği zaman e) Diğer (Belirtiniz)

33. Türkiye'de düzenlenen Mahalli İdareler Genel Seçimlerine katılıyor musunuz?

- a) Evet katılıyorum b) Hayır katılmıyorum

34. Türkiye'de düzenlenen Cumhurbaşkanlığı- Milletvekili Genel Seçimlerine katılıyor musunuz?

- a) Evet katılıyorum b) Hayır katılmıyorum

35. Yaşadığımız ülkenin seçimlerine katılıyor musunuz?

- a) Evet katılıyorum b) Bazen katılıyorum c) Hayır katılmıyorum

36. Yatırımlarınızı Türkiye'de mi yoksa bulunduğunuz ülkede mi yapıyorsunuz?

- a) Türkiye'de yapıyorum b) Bulduğum ülkede yapıyorum
c) Her iki ülkede de yapıyorum

37. Göçmenlere yönelik faaliyette bulunan herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye misiniz?

- a) Evet üyeyim b) Hayır üye değilim

Ek 1 (Devam): Avrupa'ya Göç Eden Emirdağlı Gurbetçilere Yönelik Anket Formu

38. Emirdağ' da bulunan kamu yöneticilerinden (kaymakam, belediye başkanı vb.) beklentileriniz nelerdir?

- a) Kültürel alışmalar   b) Yaz mevsiminde gurbetçi çocukları için yaz okulları
- c) Sosyal etkinlikler   d) Diğer (Belirtiniz)

39. Eklemek istediğiniz bir Şey varsa lütfen belirtiniz. Ad-soyad kullanarak ya da kullanmadan ge dair fikirlerinizden veya yaşadıklarınızdan bahsetmek isterseniz buraya yazınız

Ek 2: Avrupa'ya Göç Ve Etkileri Konusunda Emirdağ'daki İlgili Kamu Yöneticilerine Yönelik Mülakat Soruları

Emirdağ Kaymakamı Osman BİLİCİ ile Yapılan Mülakatta Sorulan Sorular

- 1.Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göçün ilçeye olumlu etkileri neler olmuştur?
2. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göçün ilçeye olumsuz etkileri neler olmuştur?
3. Gurbetçilerin ilçeyi ziyarete geldiklerinde yaşanan temel sorunlar nelerdir ve bu sorunlar için geliştirilen çözümler hakkında bilgi verebilir misiniz?
4. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç sizce devam etmeli mi? Neden?
5. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç sizce biter mi? Biterse ne zaman biter?
6. Dış göçten kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?

Emirdağ Belediye Başkanı Serkan KOYUNCU ile Yapılan Mülakatta Sorulan Sorular

- 1.Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göçün ilçeye olumlu etkileri neler olmuştur?
- 2.Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göçün ilçeye olumsuz etkileri neler olmuştur?
3. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç sizce devam etmeli mi? Neden?
4. Emirdağ'dan Avrupa'ya olan göç sizce biter mi? Biterse ne zaman biter?
5. Yerel siyasette ve belediye hizmet politikalarında gurbetçilerin yeri ve önemi hakkında bilgi verebilir misiniz?
6. Gurbetçilerin yaşadığı şehirlerin yöneticileri ile ilişkileriniz hakkında bilgi verebilir misiniz?

Emirdağ Nüfus Müdürü Sebahattin PEKMEZ ile Yapılan Mülakatta Sorulan Sorular

- 1.Yurt dışı ile en çok iletişim kurduğunuz, ortak işlem aldığınız kurumlar hangileridir? Hangi konularda ne için iletişim kurmaktasınız?
- 2.Gurbetçi yoğunluğunun yaşandığı dönemlere dair aldığınız önlemler oluyor mu? Oluyorsa bu önlemler nelerdir?
3. Gurbetçilere ilişkin kurum olarak yaşanan sorunlar nelerdir?
4. Dış göçten kaynaklanan sorunların çözümüne ilişkin önerileriniz nelerdir?

Ek 3: Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 16.05.2022-97946

T.C. AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU KARARLARI	
TOPLANTI SAYISI:05	KARAR TARİHİ: 13.05.2022
KARAR 2022/147	
Üniversitemiz İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğretim elemanı Prof. Dr. Ethem Kadri PEKTAŞ tarafından yürütülen (Diğer Araştırmacılar: Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü öğrencisi Özlem AKDEMİR), "Türkiye’de Dış Göç Olgusunun Emirdağlı Gurbetçiler Örneğinde İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi kapsamında kullanılacak veri toplama araçlarının, etik açıdan sakıncalı olmadığına, katılanların oy birliği ile karar verildi.	
ASLI GİBİDİR	
e-imzalıdır Prof. Dr. Mustafa GÜLER Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurul Başkan V.	